

Olga Odiņa

**MĀSU PROFESIJAS
ATTĪSTĪBA LATVIJĀ
(18.–20. gs.)**

Promocijas darbs
medicīnas doktora zinātniskā grāda iegūšanai
Specialitāte – veselības aprūpes zinātne

Rīga, 2013

708451

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Olga Odiņa

MĀSU PROFESIJAS ATTĪSTĪBA
LATVIJĀ (18.–20. gs.)

Promocijas darbs
medicīnas doktora zinātniskā grāda iegūšanai

Specialitāte – veselības aprūpes zinātne

Darba zinātniskā vadītāja:

Dr. med., asociētā profesore **Inga Millere**

Darba zinātniskais konsultants:

Dr. med., profesors **Juris Salaks**

Rīga, 2013

Promocijas darbs veikts ar Eiropas sociālā fonda projekta
“Atbalsts doktorantiem studiju programmas apguvei un zinātniskā grāda ieguvei Rīgas
Stradiņa universitātē” finansiālu atbalstu

ANOTĀCIJA

Katrai profesijai ir sava vēsture. Māsu (medicīnas māsu) praksi sauc par vecāko no mākslām un jaunāko no zinātnēm. Mūsdienās māsa ir ārstniecības persona, kura ieguvusi izglītību, kas atbilst likumā „Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu” noteiktajām prasībām. Savā profesijā atbilstoši kvalifikācijai māsa veic pacientu aprūpi, piedalās ārstniecībā, vada pacientu aprūpes darbu, nodarbojas ar pacientu izglītošanu veselības jautājumos, kā arī veic profesionālās izglītības darbu. Lai sasniegtu mūsdienīgu profesionālo līmeni, māsu profesijas pilnveidošanai bija nepieciešams diezgan grūts, pārmaiņām bagāts ceļš. Ir zināmas dažādas māsu grupas, kuras ir strādājušas Latvijā: pelēkās māsas vai begīnes, žēlsirdīgās māsas, diakonisu māsas un medicīnas māsas. Tomēr māsu (medicīnas) profesijas vēsture salīdzinoši maz pētīta, līdz ar to dati bieži vien ir fragmentāri, nepilnīgi un atšķirīgi. Šī promocijas darba **mērķis** ir sniegt analītisku pārskatu par māsu profesijas attīstību Latvijā (paradigma un analogijas).

Ņemot vērā diezgan ilgstošo māsu profesijas attīstības gaitu Latvijā, pētījumā netika apskatīta māsu darbība viduslaikos un kara apstākļos (Pirmā pasaules kara (1914–1918) un Otrā pasaules kara (1941–1945) laikā, jo tas papildus prasa detalizētus pētījumus. Pētījums iekļaujas vēsturiskajā laika iedalījumā, ņemot vērā dažus notikumus valstī. Līdz ar to darba **uzdevumi** ir sekojoši:

- apkopot un sistematizēt pieejamos vēstures avotus, kas sniedz informāciju par māsu profesijas attīstību Latvijas reģionos no 18. gs. līdz Pirmajam pasaules karam (1789–1914);
- sniegt pārskatu par māsu izglītību un profesionālo darbību Latvijas Republikas pastāvēšanas laikā (1918–1940);
- analizēt māsu profesijas reorganizāciju un attīstības gaitu Latvijas PSR (1945–1991);
- ieskicēt māsu profesionālās darbības dažus aspektus neatkarīgajā Latvijā (1991–1999).

Promocijas darba izstrādē izmantoti primārie avoti (arhīvu un muzeja dokumenti), sekundārie avoti (periodiskie izdevumi) un māsu profesionālo darbību reglamentējošie dokumenti.

Darba izstrādei izmantoti vēsturiski materiāli Latvijas arhīvu fondos Latvijas Valsts vēstures arhīvā un Latvijas Valsts arhīvā, arī zonālo arhīvu fondi: Ventspils Valsts zonālā arhīva, Cēsu Valsts zonālā arhīva un Daugavpils Valsts zonālā arhīva fondi. Māsu profesijas attīstības gaita Latvijā ir samēra maz pētīta. Lai noskaidrotu priesteru Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu darbību Latvijas teritorijā, ņemts vērā arī Latgales vēsturiskais teritoriālais sadalījums, kā arī šo profesiju pārstāvju izcelsmes vieta. Līdz ar to materiāli tika meklēti Lietuvas Valsts vēstures arhīvā (Lietuvos Valstybes istorijos archyvas), Krakovas (Polija) vēstures arhīvā (Archiw panstwowego w Krakowie) un Baltkrievijas Nacionālajā vēstures arhīvā (Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі). Darba izstrādei izmantoti arī Latvijas muzeju materiāli: P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja un Daugavpils novadpētniecības muzeja fondi. Analītiskā pārskata un dokumentu izlases laikā darba izstrādei identificēti 22 fondi, 24 apraksti un 78 arhīvu lietas. Darba izstrādei bija izmantota literatūra dažādās valodās: latviešu, vācu, poļu, krievu un angļu, kura šī pētījuma vajadzībai tika iztulkota latviešu valodā.

Darbā izmantota kā galvenā metode vēsturiski aprakstošā un vēsturiski salīdzinošā un citas metodes: dokumentu kontentanalīze, klasifikācijas metode.

Pēc uzdevumiem darbs sastāv no četrām nodaļām. Pirmā nodaļā tiek apskatīta un analizēta māsu profesijas attīstība līdz Pirmajam pasaules karam (1789–1914), kur parādīta priesteru Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu, diakonu un Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu darbība. Otrā nodaļa veltīta māsu profesionālai darbībai Latvijas Republikas pastāvēšanas laikā (1918–1940). Šajā nodaļā parādīta māsu profesijas reorganizācijas gaita, šīs profesijas mazākumtautību pārstāvju darbība, kā arī māsu profesijas reorganizācijas sākums padomju periodā. Trešajā nodaļā parādīta māsu profesionālā darbība padomju laikos (1945–1991). Ceturtnā nodaļa veltīta māsu profesionālai darbībai valsts neatkarības laikā no 1991. līdz 1999. gadam.

ANNOTACION

Each profession has its history. The practice of (medical) nurses is called the oldest of arts and the youngest of sciences. Nowadays a nurse is a medical person who has acquired education corresponding to the requirements provided for in the Law on Regulated Professions and Recognition of Professional Qualification. A nurse, in her profession, in compliance with her qualification, takes medical care of the patients, participates in the treatment, manages patient care, informs patients about health care issues and performs the work of professional education. In order to reach the modern professional level, a rather complicated way, full of changes, was needed for improvement of the nurse profession. Different nurse groups are known who have worked in Latvia: grey nurses, charity nurses, deaconess nurses and medical nurses. However, the history of (medical) nurse profession has been comparatively little investigated, and thus the data are often fragmentary, incomplete and distinctive. The **aim** of this doctoral thesis is to provide an analytical overview about the development of nurse profession in Latvia (paradigm and analogies) and its tasks.

In view of the rather lengthy course of development of nurse profession in Latvia, the nurses' activities in the Middle Ages and war situations (during the First World War (1914–1918) and the Second World War (1941–1945), have not been discussed, since this would require more detailed studies. Considering definite events in the state the research falls within the historical division of time. Thus the **tasks** of this work are the following:

- To summarize and systematize the available historical sources that provide information about the development of the nurse profession in Latvia's regions from the 18th century till the First World War (1789–1914);
- To provide a review of the education and professional activity of nurses during the existence of the Republic of Latvia (1918–1940);
- To analyse the reorganisation and course of development of the nurse profession in the Latvian SSR (1945–1991);
- To outline some aspects of nurses' professional activity in the independent Latvia (1991–1999).

The following sources have been used in the elaboration of the doctoral thesis: primary sources (archival and museum documents), secondary sources (periodicals), and documents regulating nurses' activity.

For elaboration of this work, historical materials from Latvian archival funds have been used in the Latvian State Historical Archives and Latvian State Archives, as well as zonal archival funds of Ventspils State Zonal Archives, Cēsis State Zonal Archives, and Daugavpils State Zonal Archives. The course of development of the nurse profession in Latvia has been investigated rather little. To ascertain the activity of charity nurses of the St. Vincent de Paul Society in the territory of Latvia, also the historical division of Latgale has been considered as well as nurses' places of origin. Thus the materials were sought for in Lietuva State Historical Archives (Lietuvos Valstybes istorijos archyvas), Krakov (Poland) Historical Archives (Archiw państwowego w Krakowie) and Belarusian National Historical Archives (Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі). Also materials from Latvian museums were used – the funds of Pauls Stradiņš Medical History Museum and Daugavpils Museum of Local Lore. During the analytical review and selection of documents, 22 funds, 24 descriptions and 78 archival files have been identified. Literature sources in Latvian, German, Polish, Russian and English was used, which was translated into Latvian for the purposes of this work.

The following methods of historical investigation have been used in this work: the descriptive method, content analysis of documents, method of classification, chronological method of problem identification, paradigmatic and analogical comparison.

In view of tasks, the work is divided into four chapters. Chapter 1 discusses and analyses the development of nurse profession until the First World War (1789–1914), expounding on the activity of the charity nurses of St. Vincent de Paul Society, deaconess nurses and Russian Red Cross charity nurses. Chapter 2 is dedicated to the professional activity of nurses during the existence of the Republic of Latvia (1918–1940). This chapter focuses on the course of reorganisation of nurse profession, the activity of minority representatives of this profession as well as the beginning of reorganisation of nurse profession during the Soviet period. Chapter 3 shows the professional activity of nurses during the Soviet time (1945–1991). Chapter 4 is dedicated to nurses' professional activity during the time of state independence from 1991 till 1999.

SATURS

Darbā lietotie saīsinājumi.....	11
Ievads.....	12
Avotu un literatūras apraksts.....	14
1.nodaļa Māsu profesijas attīstība Latvijas teritorijā līdz Pirmajam pasaules karam (1789–1914)	
1.1. Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu darbība Latgalē (1789–1864).....	18
1.1.1. Žēlsirdīgo māsu garīgā audzināšana.....	24
1.2. Diakonu māsu darbība Vidzemē un Kurzemē (1862–1914).....	33
1.2.1. Marijas vācu Diakonu evaņģēlistu biedrība Rīgā.....	35
1.2.2. Jelgavas diakonu nams.....	42
1.2.3. Diakonu māsu darba pienākumu apraksts.....	46
1.3. Žēlsirdīgo māsu darbība Latvijas teritorijā Krievijas Sarkanā Krusta ietvaros (1879–1914).....	48
1.3.1. Māsu kopienas raksturojums.....	50
1.3.2. Žēlsirdīgo māsu sagatavošana.....	56
1.3.3. Krievijas Sarkanā Krusta labdarības biedrības Rīgas nodaļa.....	58
1.3.4. Emeritūras kase.....	60
1.3.5. Žēlsirdīgo māsu aktivitāte līdz Pirmajam pasaules karam	61
Nodaļas pārskats.....	65
2. nodaļa Māsu profesijas attīstība un darbība Latvijas Republikā (1918–1940)	
2.1. Žēlsirdīgo māsu darbība Latvijas Sarkanā Krusta pastāvēšanas laikā.....	70
2.1.1. Māsu izglītības attīstība.....	72
2.1.2. Māsu reģistrācijas noteikumi.....	76
2.1.3. Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienības izveide un principi.....	78
2.1.4. Māsu darba uzdevumu un pienākumu apraksts.....	82
2.1.5. Žēlsirdīgo māsu darbība tautas veselības uzturēšanā.....	86
2.1.6. Krievu žēlsirdīgo māsu biedrības.....	93
2.1.7. Diakonu māsu sociālais statuss.....	99
2.1.8. Māsu profesijas reorganizācija pirmajā padomju gadā (1940–1941)	102
Nodaļas pārskats.....	106

3. nodaļa	Māsu profesijas reorganizācija un attīstība Latvijā (1945–1991)	
3.1.	Māsu profesijas raksturojums padomju laikā.....	110
3.1.1.	Medicīnas māsu izglītības sistēma.....	111
3.1.2.	Medicīnas māsu profesionālā specializācija un darba pienākumi.....	125
3.1.3.	Māsu darbības apskats.....	130
3.1.4.	Māsu sabiedriskā aktivitāte Atmodas laikā (1989–1991)	133
	Nodaļas pārskats.....	140
4. nodaļa	Māsu profesionālā darbība neatkarīgajā Latvijā (1991–1999)	
4.1.	Māsu aktivitāte profesijas attīstībā.....	144
4.1.1.	Māsu profesionālo darbību reglamentējošās institūcijas....	149
4.1.2.	Māsu izglītības pilnveidošana.....	152
4.1.3.	Māsu specialitāšu profesionālās darbības apraksts.....	157
	Nodaļas pārskats.....	158
	Kopsavilkums.....	161
	Secinājumi.....	169
	Pētījuma novitāte.....	171
	Publikāciju saraksts.....	172
	Izmantotā literatūra un citi avoti.....	174
	Pielikumi	
1.	pielikums „Krāslavas Romas katoļu baznīca” (autores O.Odiņas foto)	
2.	pielikums „Epitāfija žēlsirdīgām māsām Krāslavas Romas katoļu baznīcā” (autores O.Odiņas foto)	
3.	pielikums „Plāteres ģimenes apbedīšanas vieta Krāslavas Romas katoļu baznīcā” (autores O.Odiņas foto)	
4.	pielikums „Priesteru Vincents de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu kaps katoļu kapsētā Krāslavā” (autores O.Odiņas foto)	
5.	pielikums „Priesteru Vincents de Paula žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) oriģināla raksta kopija”	
6.	pielikums „Priesteru Vincents de Paula žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā”	
7.	pielikums „Žēlsirdīgo māsu pamācības 1748. gada 4. jūlija oriģināla raksta fotokopija”	
8.	pielikums „Žēlsirdīgo māsu pamācības 1748. gada 4. jūlija oriģināla raksta fotokopijas tulkojums latviešu valodā”	
9.	pielikums „Žēlsirdīgo māsu pamācības 1749. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija”	

10. pielikums „Žēlsirdīgo māsu pamācības 1749. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopijas tulkojums latviešu valodā”
11. pielikums „Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija”
12. pielikums „Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopijas tulkojums latviešu valodā”
13. pielikums „Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 21.maija oriģināla raksta fotokopija”
14. pielikums „Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 21.maija oriģināla raksta fotokopijas tulkojums latviešu valodā”
15. pielikums „Žēlsirdīgo māsu pamācības 1823. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija”
16. pielikums „Žēlsirdīgo māsu pamācības 1823. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopijas tulkojums latviešu valodā”
17. pielikums „Jaunavas Marijas medaljons” („Medalik”)
18. pielikums „Žēlsirdīgo māsu Garīgā Kalendāra oriģināla raksta kopija”
19. pielikums „Žēlsirdīgo māsu Garīgā Kalendāra oriģināla dokumenta kopijas tulkojums latviešu valodā”
20. pielikums „Priestera Vincenta de Paula Krakovas filiāles Žēlsirdības Brālības Statūtu oriģināla dokumenta kopija”
21. pielikums „Priestera Vincenta de Paula Krakovas filiāles Žēlsirdības Brālības Statūtu oriģināla dokumenta tulkojums latviešu valodā”
22. pielikums „Diakonisu māsa Amalija Brunoviča (1862–1932)”
23. pielikums „Mācītāja L. Katerfelda (1843–1910) attēls” (Jelgavas psihoneiroloģiskās slimnīcas muzejs, autores O.Odiņas foto)
24. pielikums „Портрет Н.В. Грабарнян, сестры милосердия, 1854”
25. pielikums „Liepājas pilsētas žēlsirdīgo māsu skolas audzēknes (1930. un 1937. gads)”
26. pielikums „Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolas mācību programma 1927. gadā”
27. pielikums „Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolas 1930. gada minimāla programma”
28. pielikums „Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolas trīsgadīga programma (1933)”
29. pielikums „Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolas apliecība (1933)”
30. pielikums „Žēlsirdīgās māsas reģistrācijas apliecība (1932)”
31. pielikums „Teorētisko priekšlasījumu plāns māsu skolās 1940. gadā”
32. pielikums „Vidējas speciālās izglītības mācību plāns medicīnas māsu specialitātē ar 8. klašu izglītību 1972. gadā”
33. pielikums „Vidējas speciālās izglītības mācību plāns medicīnas māsu specialitātē ar vidējo (10–11. klases) izglītību 1972. gadā”

34. pielikums „Medicīnas māsas diploma kopija (1968)”
35. pielikums „Apliecības kopija par medicīnas māsu kursu apguvi (1968)”
36. pielikums „Medicīnas māsu apliecības kopija par kvalifikācijas celšanu (1981)”
37. pielikums „Vecāko medicīnas māsu apliecības kopija kvalifikācijas celšanā (1983)”
38. pielikums „Medicīnas māsu kvalifikācijas celšanas apliecības kopija (1984)”
39. pielikums „Daugavpils medicīnas skolas medicīnas māsu mācību plāns 1998./1999. mācību gadā”
40. pielikums „Apliecības kopija par specializācijas kursa apguvi Sabiedrības veselības māsām (1997)”

DARBĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

apr.	– apraksts
ASV	– Amerikas Savienotās Valstis
CZVA	– Cēsu zonālais Valsts arhīvs
DZVA	– Daugavpils zonālais Valsts arhīvs
gs.	– gadsimts
EGĀ	– eritrocītu grimšanas ātrums
f.	– fonds
KP CK	– Komunistiskās partijas Centrālā komiteja
l.	– lieta
LPSR	– Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika
Ls	– lats
LVA	– Latvijas Valsts arhīvs
LVVA	– Latvijas Valsts Vēstures arhīvs
LVIA	– Lietuvos Valstybes istorijos archyvas (Lietuvas Valsts vēstures arhīvs)
НГАБ	– Нацыянальны гістарычны архіу Беларусі (Baltkrievu Nacionālais vēstures arhīvs)
Nr.	– numurs
p.	– pilsēta
PHARE	– palīdzības programma Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm
piem.	– piemēram
plkst.	– pulkstens
PSRS	– Padomju Sociālistisko Republiku Savienība
PVO	– Pasaules Veselības organizācija
sk.	– skatīt
TEMPUS	– Eiropas mobilitātes shēma studijām universitātēs
u. c.	– un citi
u. tml.	– un tamlīdzīgi
VZVA	– Ventspils zonālais Valsts arhīvs
VĻKJS	– Vissavienības Ļeņina Komunistiskās Jaunatnes Savienība

Ievads

Māsu (medicīnas māsu) profesijas aizsākumi veidojās jau senatnē. No seniem laikiem cilvēkiem rūp slimību novēršana un veselības uzturēšana. Māsu (medicīnas māsu) darbs radās kopā ar tradicionālo slimnieka aprūpes un ārstēšanas darbu. Vēsturē ir zināmas vairākas māsu grupas, kuras ir strādājošas Latvijā: pelēkās māsas vai begīnes (1295. gadā Latvijā minēta pelēkā māsa Menborha), diakonisu (vai diakoniju) māsas, žēlsirdīgās māsas, medicīnas māsas. Laika gaitā vārds „māsa” palika nemainīgs. Tam pamatā ir indoeiropiešu „mā”, no kā arī „māte”. Senatnē „māsa” bija tāda pati nozīme kā vārdam „bāliņš” un tas tika lietots sieviešu dzimtas apzīmēšanai [1; 13]. Pats par sevi māsas darbs vislabāk atbilst sievietei, jo uzpurēšanās un pakļaušanās ir sievietes dabā [2; 27]. Māsu profesijas attīstības pamats ir saistāms ar nepieciešamību to veidot atbilstoši cilvēku veselības vajadzībām un cilvēku veselības uzlabošanas veicināšanai.

No 1295. gada, kad tiek minēts viens no pelēko māsu uzvārdiem (Menborha), līdz mūsdienām pagājuši septiņi gadsimti.

Mūsdienās māsa ir ārstniecības persona, kura ieguvusi izglītību, kas atbilst Ārstniecības likumā „Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu” noteiktajām prasībām. Savā profesijā atbilstoši kvalifikācijai māsa veic pacientu aprūpi, piedalās ārstniecībā, vada pacientu aprūpes darbu, nodarbojas ar pacientu izglītošanu veselības jautājumos, kā arī veic profesionālās izglītības darbu [3].

Māsas strādā veselības aprūpes iestādēs vai arī ir pašnodarbinātas personas, patstāvīgi veicot pacientu aprūpi, piedaloties ārstniecībā, vadot pacientu aprūpes darbu, izglītojot pacientus, viņu ģimenes locekļus, aprūpes komandas locekļus un sabiedrību [4]. Strādājot ar pacientiem, medicīnas māsas rūpējas gan par viņu fizisko, gan emocionālo stāvokli. Māsas uzrauga pacientu veselības stāvokli, novēro un atzīmē simptomus, reakcijas, slimības gaitu un sasniegtos uzlabojumus. Medicīnas māsas izsniedz pacientiem ārsta nozīmētos medikamentus, palīdz atveseļošanās procesā un rehabilitācijas periodā, sniedz norādījumus pacientiem un viņu ģimenes locekļiem par nepieciešamo aprūpi. Māsas veicina savas profesijas un aprūpes darba attīstību, nepārtraukti pilnveido savas zināšanas un prasmes [5; 538–539].

Lai sasniegtu mūsdienīgu profesionālo līmeni, profesijas pilnveidošanā bija jāiziet diezgan grūts, pārmaiņām bagāts ceļš. Lai gan šī profesija ir ļoti sena, tomēr kā profesionālā darbība tā īsti izveidojās tikai 19. gs. Ļoti atšķirīgi bija māsu uzdevumi miera un kara laikā. Tas prasa plašus pētījumus. Māsu profesijas vēstures izpētei

pievērsušies salīdzinoši maz vēsturnieku, līdz ar to dati bieži vien ir fragmentāri, nepilnīgi un atšķirīgi. Par šī pētījuma mērķi un uzdevumiem tika izvirzīta māsu profesionālā darbība un profesijas attīstība jaunākajos laikos (18.–20.gs.).

Promocijas darbā tika izvirzīts **mērķis**: sniegt analītisku pārskatu par māsu profesijas attīstību Latvijā (paradigma un analogijas).

Darba **uzdevumi** bija sekojoši:

- apkopot un sistematizēt pieejamos vēstures avotus, kas sniedz informāciju par māsu profesijas attīstību Latvijas reģionos no 18. gs. līdz Pirmajam pasaules karam (1789–1914);
- sniegt pārskatu par māsu izglītību un profesionālo darbību Latvijas Republikas pastāvēšanās laikā (1918–1940);
- analizēt māsu profesijas reorganizāciju un attīstības gaitu Latvijas PSR (1945–1991);
- ieskicēt māsu profesionālās darbības dažus aspektus neatkarīgajā Latvijā (1991–1999).

Darbā izmantota kā galvenā metode vēsturiski aprakstošā un vēsturiski salīdzinošā un citas metodes: dokumentu kontentanalīze, klasifikācijas metode.

Avotu un literatūras apraksts

Atbilstoši Latvijas teritoriālajam dalījumam 18. gs., kad dažādi reģioni politiski piederēja dažādam valstīm (Caune A. Latvijas zemju robežas 1000 gadus; 1999), tad arī darbā izmantotie avoti aptvēra vairāku mūsdienu valstu arhīvus. Lai noskaidrotu priesteru Vincenta de Paula (*Vincent de Paul*; 1581–1660) apvienības žēlsirdīgo māsu darbību Latvijas teritorijā, tika ņemts vērā Latgales vēsturiskais teritoriālais sadalījums, kā arī māsu profesijas pārstāvju izcelsmes vieta. Senākie avoti, kas raksturo māsu darbību 18. gs., atrodas Lietuvas Valsts vēstures arhīvā (Lietuvos Valstybes istorijos archyvas), Baltkrievijas Nacionālajā vēstures arhīvā (Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі) un Krakovas (Polija) vēstures arhīvā (Archiw państwowe w Krakowie).

Lietuvas Valsts vēstures arhīva materiāli (604. f. „Вилянская Римско-католическая духовная консистория” 1. apr. 11490., 11488. l. un 694. f., 1. apr., 419. lieta „Письма сестер милосердия и ксендзов с духовными наставлениями”) satur informāciju par priesteru Vincenta de Paula žēlsirdīgo māsu apvienības darbības un uzvedības noteikumiem (Regulu), kalendāru un ziņas par māsu garīgo audzināšanu. Regulas rokraksta un māsu pamācības kopijas pievienotas darbam pielikumos. Minētie dokumenti pirmo reizi pilnībā tulkoti latviešu valodā un pievienoti darbam.

Baltkrievijas Nacionālā vēstures arhīva materiāli (2529. f. „Отчеты Витебского местного управления Российского Общества Красного Креста”, 2539. fonds „О порядке назначения пенсии медицинским служащим” un 2638. fonds „Дело по отношению Витебского губернского правления об устройстве больницы”) satur nozīmīgu vēsturisku informāciju par priesteru Vincenta de Paula žēlsirdīgo māsu apvienības darbību Latvijas teritorijā (Krāslavā). Pateicoties Baltkrievijas Nacionālā vēstures arhīva 2638. fondam, izdevās identificēt p. Krāslavā strādājošo priesteru Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu vārdus un uzvārdus.

Krakovas (Polija) vēstures arhīva 1. f. („Towarzystwa sw. Wincentego a Paulo”) materiāli sniedz informāciju par Žēlsirdības Brālības Statūtiem. Šī dokumenta kopija pievienota darbam pielikumos. Dokuments pirmo reizi tulkots latviešu valodā un pievienots darbam.

Savukārt materiāli par diakonisu māsu darbību 19. un 20. gs. atrodami Latvijas Valsts vēstures arhīvā (2587. f. „Marijas vācu diakonsu biedrība” 1. apr. 5. un 13. l.). Papildziņas par diakonisu māsu darbību atrastas arī P. Stradiņa Medicīnas vēstures

muzejā (164. f.). Šie materiāli palīdzēja sniegt analītisko pārskatu par mācītāja Ludviga Katterfelda nozīmīgo darbību Jelgavas diakonisu nama darba organizācijā un diakonisu māsu darbībā.

Nākamo lielo arhīva materiālu kopu par Krievijas Sarkanā Krusta darbības aizsākumiem Latvijas teritorijā un žēlsirdīgo māsu darbību satur Latvijas Valsts vēstures arhīva materiāli (102. f. „Krievijas Sarkanā Krusta biedrības Vidzemes guberņas valde” 1. apr., 16., 37., 99., 103., 104., 111. l.; 2176. fonds 1-v apr. Ā. Šilde (1907–1990) privāta arhīva 32. l.; 4712. f. „Latvijas Sarkanais Krusts” 1. apr. 7., 1262. l.). Par šo tēmu materiāli atrodami arī Baltkrievijas Nacionālajā vēstures arhīvā (2529. f. un 2539. f. lietas). Papildziņas sniedz arī Daugavpils Novadpētniecības muzeja materiāli.

Par māsu izglītības attīstību, māsu skolu darbības organizāciju un apmācības programmas pilnveidošanu Latvijas Sarkanā Krusta darbības laikā izmantoti Latvijas Valsts vēstures arhīva materiāli: 4712. f. „Latvijas Sarkanais Krusts”, 1. apr. (11., 14., 19., 24., 62., 806., 1001., 1262., 1565., 1688. l.), 2. apr.(1. l.), 3. apr. (88. un 105. l.). Latvijas Valsts vēstures arhīvā glabājas arī lietas par krievu žēlsirdīgo māsu biedrības darbību Latvijas Sarkanā Krusta pastāvēšanas laikā: 7092. f. „Krievu žēlsirdīgo māsu biedrība Latvijā” 1. apr. 1. l., 2677. f. „Krievu žēlsirdīgo māsu biedrība „Svētais Krusts” 1. apr. 1. un 3. l. Arhīva materiālus papildināja arī P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja 177. f.

Par reorganizācijas pasākumiem māsu profesijā padomju varas pirmajā pastāvēšanas gadā darbam izmantoti Latvijas Valsts arhīva materiāli: 1416. f. „Latvijas Sarkanais Krusts” (1-a. apr. 3. un 4. l.). Informāciju par māsu izglītības norisi un māsu skolu darbības organizāciju padomju laikā sniedz Latvijas Valsts arhīva materiāli (1022. f. „Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministrija un Latvijas Republikas Veselības aizsardzības ministrija”, 1811. f. „Latvijas Republikas Labklājības ministrijas P. Stradiņa Rīgas 2. medicīnas skola”; 1652. f. „Latvijas Sarkanā Krusta Rīgas medicīnas skola”). Savukārt paplašinātu informāciju par Ventspils medicīnas māsu skolas darbību sniedz Ventspils Valsts zonālā arhīva 98. f. lietas, par Cēsu medicīnas māsu skolas darbību satur Cēsu Valsts zonālā arhīva 142. f. lietas, bet Daugavpils Valsts zonāla arhīva 125. f. lietas sniedz informāciju par māsu kvalifikācijas kursiem Daugavpils medicīnas māsu skolā.

Arhīvu materiāli par māsu darbību Latvijā papildināti arī ar literatūru. Priestera Vincenta de Paula žēlsirdīgo māsu apvienības darbību Latvijas teritorijā 18. gs. savās

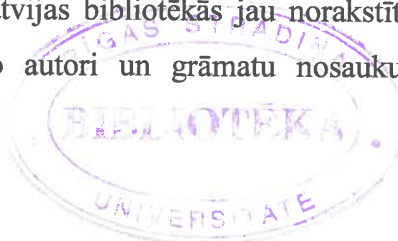
grāmatās rādījuši daži poļu autori. Grāmatas atrodamas Polijā, Krakovas bibliotēkā (F. Gedroyc „Zapisi do dziejow szpitalnictwa w dawnej Polsce” (1908); A. Schletz „Zarys historyczny Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia w Polsce” un „Nasza przeszlosc” (1960); M. Halat „Obowiązki Sióstr Miłosierdzia w świetle dokumentów” (1999); B. Sieńczak „Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Polsce (1652–2002) II Prowincja krakowska i litewska” (2002); Lietuvas Nacionālajā bibliotēkā, Viļņā (S. Rosiak „Prowincja Litewska sióstr miłosierdzia” (1933). Par priesteru Vincenta de Paula žēlsirdīgajām māsām rakstījis vēsturnieks, profesors B. Brežgo savā grāmatā „Latgola dažu 16.–19 g.s. dokumentu gaismā” (1938); St. Škutāns grāmatā „Misionaru darbeiba Latgolā” (1953), L. Broel-Plater grāmatā „Kraslaw” (1975). Šīs grāmatas atrodamas Latvijas bibliotēkās.

Izņemot arhīva materiālus, informācija par diakonisu māsu darbību atspoguļota 19. gs. ar luterāņu draudzes atbalstu izdotos informatīvos darbos („Marien-Diakonissen-Anstalt zu Riga für das Jahr 1898”, Evangelische Marien-Diakonissen-Anstalt in Riga). 20. gs. šai tēmai pievērsa uzmanību Unna von Zimmermann savā grāmatā „Was heißt Schwester sein? (1912). Informāciju par diakonisu māsu darbību sniedz arī vācu autori: K. Freudenfelds grāmatā „Iekšmisija” (1939), Heinrichs Wittrams rakstā „Die Anfänge diakonischen Wirkens in Livland und Kurland im 19. Jahrhundert” grāmatā „Die Anfänge der Diakonie im ostlichen Europa” (2002). Arī latviešu medicīnas vēsturnieks A. Vīksna rakstā „No Jelgavas medicīnas pagātnes (1573–1941)” piemin diakonisu māsu darbību Latvijā. Profesors A. Vīksna par māsu darbību vēsturiskā skatījumā raksta arī savā grāmatā „Latgales ārsti un ārstniecība 1772–1918” izdota 2004. gadā un izmantota šajā darbā.

Gandrīz nav materiāla par žēlsirdīgo māsu darbību Krievijas Sarkanā Krusta pastāvēšanas laikā. Tāpēc darbam izmantots V. Nagobada un A. Vīksnas pētījums („Latvijas Sarkanais Krusts”, 2003) par Krievu Sarkanā Krusta darbību Latvijas teritorijā.

Raksturojot žēlsirdīgo māsu darbību Latvijas Sarkanā Krusta pastāvēšanās laikā īpaša liela nozīme žurnālam „Žēlsirdīgā Māsa”. Žurnālu regulāri, no 1929. un līdz 1940. gadam, izdeva Žēlsirdīgo māsu Savienība. Izdevums sniedz informāciju par svarīgiem notikumiem un izmaiņām māsu darba organizācijā.

Literatūras par māsu profesionālo darbību padomju laikos nav daudz. Dažas grāmatas par Padomju periodu Latvijas bibliotēkās jau norakstītas. Tomēr saglabātās grāmatas deva daudz atziņu. To autori un grāmatu nosaukumi: Я. И. Акодус,

A. A. Скорюкова „Роль медицинской сестры в лечебно-пофилактической работе органов здравоохранения” (1955), Е. Д. Ашурков, А. П. Жук, Ю. П. Лисицын „Работа и подготовка фельдшеров и медицинских сестер в СССР. Проблемы сестринского дела в общественном здравоохранении” (1961), В. А. Миняев. un И. В. Поляков „Организация работы среднего медицинского персонала в лечебно-профилактических учреждениях” (1982); V. Oga „Medicīnas māsa” (1984); О. Н. Немировский „Работа среднего медперсонала в санаториях-профилакториях” (1990); А. Л. Гребенев, А. А. Шептулин „Основы общего ухода за больными” (1991). Ar šiem izdevumiem izdevās noskaidrot māsu profesionālās darbības gaitu, kā arī māsu darbības pienākumus padomju laikā. Arī laikrakstos „Leņina Ceļš” (1976), „Komunists” (1976) un žurnālā „Veselība” parādīta māsu aktivitāte padomju laikos. Šajā darbā izmantoti arī mūsdienu izdevumi, piem., grāmata „P. Stradiņa veselības un sociālās aprūpes koledža 1939–2009”, kura izdota 2010. gadā.

Raksturojot māsu darbību laika posmā no 1989. līdz 1999. gadam, izmantoti žurnāli „Latvijas Ārsts/Latvijas Žēlsirdīgā Māsa”, „Māsa”. Tāpat darbam izmantoti māsu profesionālo darbību reglamentējošie dokumenti: 1997. gada Ārstniecības likums, 1995. gada Ministru kabineta noteikumi Nr. 190 Par māsu sertifikācijas kārtību, 1998. gadā pieņemtais Izglītības likums, Eiropas Savienības direktīvas (77/453/EEC, 77/452/EEC), 1998. gadā pieņemtais Māsas specialitātes nolikums.

1. NODAĻA

MĀSU PROFESIJAS ATTĪSTĪBA LATVIJAS TERITORIJĀ LĪDZ PIRMAJAM PASAULES KARAM (1789–1914)

1.1. Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu darbība Latgalē (1789–1864)

Ar priesteru Vincenta de Paula (*Vincent de Paul*; 1581–1660) vārdu saistās „žēlsirdīgās armijas” sākumi Francijā un Eiropā, kā arī „žēlsirdīgās māsas” jēdziena lietojums. Pats priesteris ir dzimis Francijā, nabadzīgā ģimenē. Savā garīdznieka dzīvē, īpaši 1617. gadā, Châtillon-les-Dombres (Francijā) draudzē viņš bieži vien sastapās ar cilvēku galēju nabadzību gan garīgajā, gan materiālajā ziņā [6; 10, 13–18, 680]. Draudzes sniedza palīdzību nabagajiem un slimajiem, 1617. gadā Francijā izveidojās sieviešu žēlsirdības pulciņš [7; 8, 10], bet 1620. gadā radās brālība, kas bija pamats visai „žēlsirdības armijai”. Parīzē bagātas kundzes un jaunavas radīja Žēlsirdības apvienību, kas apvienoja aristokrātijas pārstāves, kuras bija materiāli nodrošinātas, bet nevarēja vai negribēja veltīt savu laiku palīdzības sniegšanai trūcīgiem cilvēkiem, tāpēc kundzes sūtīja savas kalpones veikt „kalpošanas darbus”, kurus negribēja darīt pašas [6; 10, 13–18, 680].

Katru svētdienu tādas jaunavas pulcējās Parīzē, svētā Lāzara baznīcas apkaimē, kur viņas apmācīja veikt savus darba pienākumus. Sievietes dēvēja sevi to draudžu vārdā, kurās tās strādāja, piem., Margarīta no Svētā Pāvela, Marija no Svētā Laurentija [8; 5–6, 13, 143–147, 149]. Priesteris Vincents de Pauls tādas jaunavas dēvēja par „žēlsirdīgām māsām”. Lai šīs māsas virzītu garīgai audzināšanai, kā arī nabago un slimo kopšanai, 1633. gada 29. novembrī šīs jaunavas sapulcinājas Svētā Ludvika (šw. Ludwika) mājā Parīzē [6; 10, 13–18, 680]. Šis datums tika atzīts par žēlsirdīgo māsu apvienības dibināšanas sākumu [7; 8, 10].

Vincents de Pauls neuzskatīja kopienas mājas par klosteri un iestājās par to, lai māsas saglabātu laicīgo apģērbu: pelēka kleita ar platām piedurknēm, balta auduma cepurīte, dēvēta par korneti. Māsas deva kopīgu solījumu uz gadu [8; 5–6, 13, 143–147, 149]. Pēc franču revolūcijas (1789–1799) 1801. gadā māsu zvēresti kļuva par obligātiem un māsas to deva katru gadu, zvērot no jauna [13; 10, 13–18, 680].

Žēlsirdīgās māsas veltīja savu darbu nabagiem un cietējiem, saņemot pretī sabiedrības vispārēju cieņu un atzinību ne tikai Francijā, bet arī citās valstīs, tā nonākot 18. gs. arī Latvijas teritorijā – Latgalē. Ar šo kustību īpaši saistīta Krāslava (literatūrā pilsētas nosaukums poliski skan „miesta Kreslava”) [9; 11,14].

1754. gadā katoļu bīskaps Antonijs Ostrovskis uzaicināja uz Krāslavu tēvus lazaristus, 17. gs. priesteru Vincenta de Paula dibināto katoļu priesteru kongregāciju. 1789. gadā Krāslavā uzcēla arī sieviešu klosteri. 4. septembrī no Varšavas (Polija) Krāslavā ieradās un uzsāka savu labdarību Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgās māsas, sauktas lazaristes, reizēm arī vincentīnes [10; 79]. Pirmās bija trīs māsas: Juzefa Krasnodemska (*Józefa Krasnodębska*), Marja Skurevičuvna (*Marja Skórewiczówna*) un Rozalja Kubešovska (*Rozalja Kubeszowska*). Māsu darbu atbalstīja grāfiene Augusta Plātere Oginskis (*Augusta z Ogińskis Broel Platerowa*; (?–1803), kas cēlusies no Oginsku kņazu dzimtas. Toreizējā Krāslavas valdnieka māte nodibināja Žēlsirdīgo māsu fondu, veltot māsu uzturēšanai 100 tūkstošus zlotu [8; 5–6,13,143–147,149]. Jau no pirmās māsas ierašanās brīža savā testamentā Augusta Plātere uzrakstīja: „Ja kāda slikta pasaules likteņa pagrieziena dēļ Žēlsirdīgās māsas netiks uzturētas šajā valstī, tad Polijas zemju teritoriju labumos vajag izveidot fondu māsu uzturēšanai vai 100 tūkstošus zlotu pārsūtīt uz tuvāko Žēlsirdīgo māsu māju, bet, ja poļu zemē nebūtu saglabājušās māsu mājas, tad šo summu ir jāatgriež vīriešu kārtas līdzgaitniekiem” [6; 10, 13–18,680].

Fonda māsām izdeva dokumentu (Konsistorijas 1824. gada 20. septembra rīkojumu Nr.1997) [11; 12–13]. Pēc šī rīkojuma kapitāls jāiegulda Krāslavas īpašumā un gadījumā, ja tā turētāji neievēros atrunātos noteikumus, māsām bija iespēja pāriet citā paspārnē. Dāvinājuma ierakstā fonda dibinātāja aicināja savus mantiniekus šim fondam turpmāk nodrošināt uzraudzību un atbalstu. Tāpat grāfiene novēlēja savā un savu sekotāju vārdā trīsdesmit asis malkas apkurei vai līdzvērtīgu summu skaidrā naudā, kā arī iespēju bez maksas malt miltus žēlsirdīgo māsu vajadzībām, apņēmoties arī uz sava rēķina apmaksāt māsu pirmo pārceļšanos uz jaundibināto klosteri, kā arī atbrīvoja māsu uzturēšanu no nodokļiem. Šo dokumentu no Žēlsirdīgo māsu kopienas puses parakstīja Varšavas provinces inspektore žēlsirdīgā māsa Henrika Tjeri (*KazimHenryka Thierrys*) [8; 5–6,13,143–147,149].

Pret žēlsirdīgām māsām labvēlīgi izturējās ne tikai fonda dibinātāja, bet arī viņas pēcteči – Augusts Hijacenti (*August Hijacenty*) un viņa sieva Anna no Ževusas Plāteru

dzimtas (*Anna z Rzewuskich Platerów*) [12; 8–11,51–53,105–106]. To mantinieks, Augusts Plāters, 1790. gada 20. augustā žēlsirdīgo māsu rīcībā nodeva Pukenišku pusmuižu [11; 12–13]. 1796. gada 9. septembrī Plāteru ģimene palielināja vietējā Nama apgādi, nodrošinot māsas ar mežu un aramzemēm. Radās arī jauni labvēļi. 1816. gadā Ignacijs un Katažina Ivanovski (*Ignacy i Katarzyna Iwanowski*) uzdāvināja Namam 25000 sudraba rubļu. Šis dāvinājums deva iespēju žēlsirdīgām māsām paplašināt savu darbību [12; 8–11,51–53,105–106]. Ar laiku tika palielināts arī žēlsirdīgo māsu skaits. 1843. gadā Krāslavā strādāja jau astoņas žēlsirdīgās māsas* [13; 1–2,12–13,23,71–72]. Māsas dzīvoja saskaņā ar baznīcai nezināmu mūķeņu apvienības garīgo dzīvesveidu, kuru viņām bija radījis Pamatlicējs [12; 8–11,51–53,105–106]. Māsām bija jāvalkā vienāds tērps: pelēka kleita ar platām piedurknēm un balta auduma cepurīte [8; 5–6,13,143–147,149].

Savu darbu māsas veltīja labdarībai un audzināšanai [12; 8–11,51–53,105–106]. 1789. gadā grāfiene Auguste Plātere p. Krāslavā uzcēla pirmo slimnīcu, kur žēlsirdīgās māsas kalpoja nabagiem un slimajiem [14; 34]. Tā bija skaista mūrēta ēka ar kapliču [15; 40].

Slimnīca bija paredzēta zemnieku, pilsētas iedzīvotāju un bāreņu ārstēšanai un kopšanai. Sākotnēji tika pieņemti 60 pacienti [12; 8–11,51–53,105–106]. Slimnīcu apmeklēja vietējā priekšniecība un daži slaveni cilvēki, kuri, novērojot kārtību un šai iestādei atbilstošo iekārtojumu, kā arī sniegto atbalstu nabagiem, apdāvināja slimnīcu [9; 11,14].

1793. gadā Krāslavā, klostera apkaimē, tika organizēta meiteņu skola [16; 48]. Tā aizsāka māsu izglītošanas un audzināšanas darbu [12; 8–11,51–53,105–106]. Skolā bija divas nodaļas. Pirmā nodaļa bija paredzēta meitenēm, kuru vecāki gribēja, lai viņu meitas vairāk apgūtu ticības mācību [6; 10,13–18,680]. Tāpēc māsu svarīgākais uzdevums bērnu audzināšanā bija apgaismot viņu prātu: iemācīt Dieva Lūgšanām, Dieva un Baznīcas Bauslim, Kristiešu Ticības Rakstiem, Svētajam Sakramentam un citām mācībām, kuras ir nepieciešamas grēku izpirkšanai. Bērnus gatavoja Svētā Sakramenta pieņemšanai, grēku sūdzēšanai, mācīja klausīties Svēto Mesu, lūgt Dievu,

---

* Vecākā māsa Anna Rogojska (Анна Рогойска), Konstancija Mihailova Kvintovna (Констанция Михайлова Квинтовна), Johanna Aleksandrova Taguševska (Йоганна Александрова Тагушевска), Jozefa Petrova Mikulovska (Йозефа Петрова Микуловская), Tekla Iosifovna Malinovska (Текля Иосифовна Малиновска), Bogumila Antonova Berthovičevna (Богумила Антонова Бертовичевна), Benigna Teogileva Karazovska (Бенигна Теофилева Каразовска), Faustinja Giljarova Stefanovičevna (Фаустыни Гилярова Стефановичевна)

kādas lūgšanas ir jālasa no rīta un pa vakariem, lai jau no jaunības bērni varētu pierast pie svētām lietām. Visu to māsas mācīja no Katchīzu Grāmatas [17; 147–164-v].

Otra skolas nodaļa bija paredzēta meitenēm, kuras pēc jau minētās priekšmetu apguves, turpināja mācības, apgūstot mājturību. Meitenēm pasniedza vēsturi, aritmētiku, poļu valodu, kā arī atsevišķi franču un vācu valodu, ģeogrāfiju, vispārējo vēsturi, klavieru un ģitāras spēli [6; 10,13–18,680]. Māsu pienākums bija iemācīt šūšanu un izšūšanu, lai katra meitene zinātu, kā patstāvīgi veikt mājturības darbus. Tomēr galvenais audzināšanas mērķis bija bērņus no jaunības pieradināt pie nevainības un stipras dievišķības: skaidrot viņiem par dievbijību, par pārkāpumu novēršanu, godīgumu un kārtību, lai bērņi saglabātu tieši šīs īpašības un pēc iespējas mazāk pārkāpumu izdarītu nākotnē [17; 147–164-v].

1808. gadā Krāslavā audzināšanā un mācībās uzturējās 42 jaunkundzes, no kurām tikai 22 par mācībām samaksāja aptuveni simt rubļu katra. Pārējās pilnībā uzturēja māsu apvienība. Mācību priekšmetus pasniedza žēlsirdīgās māsas, bet franču un vācu valodas pasniegšanai tika algoti speciālisti. 1809. gadā māsu audzināšanas darbību vadīja vecākā māsa Marja Skurevičuvna [8; 5–6,13,143–147,149].

Atbilstoši noteikumiem vecākajai mācai bija jābūt atbildīgai par bērņu audzināšanu un apmācību, bez vecākās māsas atļaujas neviena no māsām netika pieņemta vai atlaista no darba [17; 147–164-v]. Kopā ar vecāko māsu strādāja arī citas māsas: Antoņina Ksienžopoļska (*Antonina Księżopolska*) pasniedza poļu valodu un darbmācību, māsa Teresa Poloņska (*Teresa Polońska*) vadīja darbmācību, zīmēšanu un izšūšanu. Pie kopienas nepiederēja vācu valodas skolotāja Anna Venckas (*Anna Węckae*) un franču valodas skolotāja Elžbeta Pidē (*Elżbieta Pidet*). Vēlāk skolā mācījās 52 audzēknes. Tikai 24 no viņām maksāja par mācībām, bet pārējās, kuru vidū bija arī trīs pilsētas iedzīvotājas, uzturēja Žēlsirdīgo Māsu apvienības fonds. Visas šīs meitenes bija cēlušās no muižnieku dzimtām, iestādē mācījās aptuveni desmit zemnieku izcelsmes meitenes, kuras apguva lasīšanas un pareizrakstības iemaņas, kā arī vienkāršus sieviešu darbus [8; 5–6,13,143–147,149].

Skolas māsas uzturēja internātu (konviktu) meitenēm no aristokrātiskām aprindām [12; 8–11,51–53,105–106]. Bagāto ģimeņu meitenes nesaņēma lielākas rūpes vai vairāk uzmanības nekā nabadzīgās, un tika pievērsta īpaša uzmanība tam, lai bagātās neatstumtu un nepazemotu nabadzīgās meitenes [17; 147–164-v]. Apmeklētāji, kuri ieradās skolā, ar atzinību atsaucās par māsu veikto audzināšanas darbu [8; 5–6,13,143–

147,149]. 1826. gadā Krāslavā izcēlās liels ugunsgrēks, sadega daudzas mājas un meiteņu skola, tādēļ iespējas uzņemt bērnus skolā samazinājās [15; 40]. Skola pastāvēja līdz 1842. gadam, savukārt slimnīcā māsas strādāja, kalpojot cietējiem līdz 1864. gadam (līdz Kongregācijas likvidēšanai).

Meiteņu skolas augstais līmenis bija zināms jau sen un 1805. gadā, kad Gatčinā pie Pēterburgas (Krievijā) tika nodibināts Žēlsirdīgo māsu nams, viena no Krāslavas māsām Antoņina Ksienžopoļska piedalījās šajā ekspedīcijā, lai dalītos ar savu pieredzi [8; 5–6,13,143–147,149].

1843. gada 17. jūlijā Krievijas Imperators izdeva pavēli, kurā teikts, ka, balstoties uz Sabiedriskās Aizgādības Maģistratūras rīkojumu, nodrošinās māsas ar atbilstošām telpām, apkuri, apgaismojumu un ēdamo, kā arī māsām tiks izsniegti naudas līdzekļi. Līdz ar to atbilstoši māsām bija sekojoši pienākumi: uzraudzes, atslēgu glabātājas, slimnieku kopējas un citi darbi labdarības iestādēs. Tās māsas, kuras negribēja izmantot šo monarha augstsirdību, varēja tikt atzītas par nederīgām, un tām nāktos pārtraukt jebkuru atbalstu no valdības. Sakarā ar to no katras žēlsirdīgās māsas bija jāpaņem rakstisks ziņojums, kur māsai bija jāuzrāda, kurā no Sabiedriskās Aizgādības Maģistratūras iestādēm viņa vēlēšies strādāt un ziņos par to līdz 1. oktobrim, lai laicīgi saplānotu māsu uzturēšanai nepieciešamo summu, kura tiks saņemta 1844. gada 1. janvārī. Šis rīkojums bija aizsūtīts uz visiem klosteriem. Tādu rīkojumu saņēma arī žēlsirdīgās māsas Krāslavā. Tajā brīdī, 1843. gadā, par klostera priekšnieci Krāslavā bija žēlsirdīgā māsa Anna Rogojska. 1843. gadā Krāslavas klosterī (no atskaites par 1843.gada 14. oktobri) strādāja deviņas žēlsirdīgās māsas*. Katrai māsai rakstiski vajadzēja dot atbildi uz šo „Monarha augstsirdību” [13; 1–2, 12–13,23,71–72].

Pamatojoties uz noteikumiem, žēlsirdīgās māsas pēc zvēresta nevarēja izstāties no kongregācijas bez speciālas atļaujas (nepieciešams Konsistorijas rīkojums) [18; 1]. Līdz ar to visas Krāslavā strādājošās žēlsirdīgās māsas atteicās strādāt labdarības iestādēs pēc Sabiedriskās Aizgādības Maģistratūras rīkojuma. Katrai māsai vajadzēja

---

* Klostera priekšniece Anna Rogojska (iestājās apvienībā 1823.g. Viļņā, bet Krāslavā pildīja priekšnieces pienākumus no 1842.g.) Konstancija Mihailova Kvintovna (Констанция Михайлова Квинтовна), Johanna Aleksandrova Taguševska (Йоганна Александрова Тагушевска), (iestājās apvienībā 1815.g., Krāslavas namā viņa bija no 1836.gada, strādādama tieši ar slimniekiem), Jozefa Petrova Mikulovska (Йозефа Петрова Миколовская), Tekla Iosifovna Malinovska (Текля Иосифовна Малиновска), (Krāslavā viņa uzturējās no kongregācijas iestāšanās brīža), Bogumila Antonova Berthovičevna (Богумила Антонова Бертховичевна), Benigna Teofileva Karazovska (Бенигна Теофилева Каразовска) un Faustinja Giljarova Stefanovičevna (Фаустыни Гилярова Стефановичевна), par ekonomi kopš 1834.gada strādāja Benična Kornozuvna (Бенична Корнозувна).

rakstiski paskaidrot savus atteikšanās iemeslus. Iemesls visām māsām bija vienāds: pamatojoties uz Regulu, visām māsām bija jāpakļaujas dotajam zvērestam, tāpēc tās bija gatavas izpildīt visus valdības rīkojumus, bet tikai ar savu priekšniecības atļauju, kurai bija tiesības rīkoties ar attiecīgām māsām [13; 1–2,12–13,23,71–72]. Sākot ar 1830. gada 4. februāri sakarā ar Konsistorijas lēmumu, katrai žēlsirdīgai mātai par veikto darbu piešķīra atlīdzību 40 sudraba rubļu apmērā gadā [19; 11]. Balstoties uz 1843. gada rīkojumu, viņām nemaksāja algu, bet māsas darbs slimnīcā turpinājās. Iestādes plašā ēka palika tukša. Daļu telpu māsas iznomāja privātpersonām, tādā veidā iegūstot iztikas līdzekļus [8; 5–6,13,143–147,149].

Viena no māsām, Jozefa Petrova Mikulovska, nebija apmierināta ar esošo situāciju un uzrakstīja lūgumu par pases noformēšanu, lai aizbrauktu no Krāslavas. 1845. gada 11. augustā viņai bija izdota pase aizbraukšanai uz Podoļskas guberņu. Saņemot pasi, žēlsirdīgā māsa atstāja klosteri [13; 1–2,12–13,23,71–72].

Žēlsirdīgās māsas 1863. gada janvārī pēdējā poļu sacelšanās laikā aktīvi piedalījās šajā kustībā [12; 52–53]. Māsas dziedāja revolucionāru himnas, kā arī sacelšanās laikā slēpa personas, kuras varas iestādēm šķita aizdomīgas [8; 5–6,13, 143–147,149].

Savukārt Žēlsirdīgo māsu kārta bija Eparhijas (bīskapa) pakļautībā un nevienam nebija tiesību patvaļīgi rīkoties bez Eparhijas Priekšniecības ziņas. Tuvākajam bīskapa priekšniekam vienmēr bija jāzina par visu, kas darāms klosteros un par katru pārkāpumu pašā sākumā bija jāziņo klostera priekšnieci [9; 11,14]. Līdz ar to māsu atklātā darbība, kas bija saistīta ar nemiernieku atbalstīšanu, kļuva zināma krievu žandarmērijai. 1864. gada augustā uz pārbaudi Krāslavā bija deleģēts Viļņas Iekšlietu ministrijas ierēdnis speciālās lietās Storoženko. Pārbaudot māsu personu datus un sarakstus, atklāja, ka viena no viņām, vārdā Konstance Kvintuvna (Konstancija Kwintówna), nevēlējās skatīties uz viņu. Tāda uzvedība viņam likās dīvaina, līdz ar to viņš izdeva rīkojumu veikt detalizētu pārbaudi. Turpmākās izmeklēšanas gaitā atklājās, ka īstā Kvintuvna bija mirusi pirms dažiem gadiem, savukārt māsa, kurai bija personas apliecība uz viņas vārda, patiesībā bija Franciška Služko-Cjapiņska (*Franciszka Służko-Ciapińska*). Izrādās, ka viņa bija vainīga vēl vienā pārkāpumā – nelegāli iestājusies apvienībā bez administratīvo iestāžu atļaujas. Krāslavā pārbaudes laikā izrādījās, ka tikai piecas no māsām uzturas tur legāli [8; 5–6,13,143–147,149].

Apspriežot notikumus, 1864. gada 31. oktobrī Viļņas Romas Katoļu garīgajā konsistorijā pieņēma rīkojumu „Par Krāslavas Žēlsirdīgās Māsas mājokļa likvidēšanu”. Pēc novada žandarma korpusa priekšnieka rīkojuma apakšpulkvedi Noldu (фон Нольдс) komandēja uz Krāslavu, lai slēgtu tur Māsas mājokli un kontrolētu māsu nosūtīšanu uz tām vietām, no kurienes viņas ieradušās uz Krāslavas klosteri. Apakšpulkvedis aizsūtīja māsas uz Viļņu. Tur bija nolemts, ka māsas, kuras bija no Varšavas, sūtīt atpakaļ uz Varšavu, bet pārējās novietot sievietu klosteros Viļņā un kundzes Dombrovskas patvērumā. 1864. gada 16. novembrī uz Varšavu tika aizsūtīta žēlsirdīgā māsa Franciška Služko-Cjapinska (īstais vārds *Služko-Uspenska*; *Служко-Успенская*) un māsa Ustinija Mižlevičuvna (*Устиния Мижлевичувна*). Anna Rogaiska, Benigna Kornezuvna (*Бенигна Корнезувна*), Johanna Tarušele (*Иоганна Тарушель*) un Tekla Malinovska (*Текля Малиновская*) tika izmitinātas klosterī Viļņā (Lietuva). Savukārt Anna Rogaiska 63 gadu vecumā un Joganna Tarušelevna 70 gadu vecumā 1864. gada 16. oktobrī slimības dēļ ievietoja hospitālī Savičā (Viļņā), jo viņām bija nepieciešama citu māsu palīdzība [20; 1,6,9,19].

Māsu mītnē Krāslavā iekārtojās krievu policija, bet kapliča tika pārvērsta par pareizticīgo baznīcu [21; 324]. Atceroties žēlsirdīgās māsas, Krāslavas katoļu baznīcā uz pirmā pīlāra labajā pusē ir epitāfija: „D.O. M. Ku Wiecznej Pamięci Sprowadzonych do Krasławia pzeż S. P. Augustę z X.X.Oginskich Broel Platerowę w 1779. Sióstr Miłoserdzia S ęo Wincentego które się do r. 1864 chorym, ubogim i sierotam poświęcaly. Panie uzbudż nasladowców ich dobroozynnej dziatalnosci!” (sk. 1. un 2. pielikumu). Krāslavas Romas katoļu baznīcā apglabāti Plāteru ģimenes locekļi. Uz apbedīšanas vietas durvīm ir uzraksts: „Šeit Dieva mierā dus Plateru Ģimenes mirušie. Tutaļ w oczekiwaniu zmartwychwstania spoczywaią zmarli rodziny HR. Platerów” (sk. 3. pielikumu). Krāslavas pilsētas katoļu kapu vecajā sektorā ir žēlsirdīgo māsu kaps ar čuguna krustu, uz kura lasāms: „Tu sióstry miłosierdzia prosza o wieczne odpocznienie” un uz akmens pamata izcirsti vairāki riņķi, tos varētu salīdzināt ar rožukroni. Nav norādīts, kura no žēlsirdīgajām māsām tē apglabāta (sk. 4. pielikumu).

1.1.1. Žēlsirdīgo māsu garīgā audzināšana

Lai māsas darbs būtu žēlsirdībai atbilstošā līmenī, Svētā Ludvika de Marilaka (Ludwika de Marillac), viena no pirmajām žēlsirdīgajām māsām, 1634. gadā izstrādāja Regulu – žēlsirdīgo māsu darbības un uzvedības noteikumus. Ar Vincenta de Paula roku

labots teksts tika iesniegts Parīzes arhibīskapam apstiprināšanai. Ar nelielām izmaiņām Regula tika publicēta 1672. gada 5. augustā kā Žēlsirdīgo māsu, nabadzīgo un slimo kalpoņu noteikumi [6; 10,13–18,680].

Regula sastāv no 11 nodaļām, kurās aprakstīti māsu uzvedības un darbības noteikumi (sk. 5. un 6. pielikumu).

Pirmā nodaļa „*Par tikumību*” reglamentē māsu laicīgo statusu un tikumisko uzvedību. Šajā nodaļā teikts, ka priestera Vincenta de Paula Žēlsirdīgo māsu apvienība nav mūķeņu Ordenis tāpēc, ka žēlsirdīgās māsas vairāk pakļautas pasaules draudiem nekā mūķenes. Žēlsirdīgo māsu pienākums bija apmeklēt slimniekus mājās, līdz ar to viņas tika pakļautas „pasaules draudiem”. Bet visās vietās, kur viņas atradās, viņām bija jāsaģlabā tāds garīgais un fiziskais stāvoklis, kurš jāievēro mūķenēm savā Ordenī. Galvenais mērķis, ar kuru Dievs apvienoja žēlsirdīgās māsas, bija Dieva godāšana, jo viņš visiem cilvēkiem ir piemērs un mīlestības avots. Lai tam sekotu, galvenais māsu pienākums bija tikumīgi dzīvot un apvienot garīgos uzdevumus ar kristīgo mīlestību pret nabagiem un slimajiem. Šajā nodaļā norādītas trīs tikumības, kuras māsām obligāti bija jāievēro: miers, vienkāršība un mīlestība. Šīs kategorijas tika pielīdzinātas trim gara spēkiem, kas veidoja māsu dvēseli, misiju un stāvokli sabiedrībā. Māsām vienmēr bija jāatceras, ko teicis Dievs: „Mēs nevērtējam sevi, ja tēvu, māti, brāļus un māsas cildināsim augstāk par citiem un par visām pasaules lietām, lai atdarinātu Jēzu Kristu”. Lai saņemtu Dieva mīlestību, māsām obligāti bija jātic savai misijai un jāievēro savas darbības un uzvedības noteikumi.

Otrā nodaļā „*Par nabadzību*” akcentēja nabadzību un identificēja māsas par nabago kalponēm. Atbilstoši tam māsām aizliedza pelnīt, aizņemties naudu un ņemt mantas no cilvēkiem bez vecākās māsas atļaujas. Lai māsas nepārkāptu šos noteikumus, vecākām māsām katru nedēļu bija jāaptaujā māsas par viņu vajadzībām un jānodrošina tās ar visu nepieciešamo. Tomēr, ja vecākā māsa uzskatīja, ka konkrēta manta māsai bija lieka, viņa bija tiesīga to atņemt. Māsas nedrīkstēja apvainoties, ja kāda no mantām tika atdota citai māsai. Šī rīcība trenēja māsas paklausībā un pacietībā. Gadījumā, ja viena no māsām kaut ko paņēma bez vecākās māsas atļaujas un citas māsas bija par to informētas, tad par šo notikumu nebija pieņemts runāt publiski, bet obligāti bija jāpaziņo galvenajai māsai. Tāpat māsām bija jācenšas nepazaudēt un nesabojāt nevienu no piederošām mantām. Tikai vecākām māsām bija atļauts pirkt audumus vai apģērbu māsām, piem., lakatiņus. Māsām obligāti bija jāvalkā vienāds un neuzkrītošs apģērbs,

tādā veidā uzturot pieticībā ne tikai dvēseles stāvokli, bet arī kārtību apvienībā. Māsām bija jāvalkā vienāds tērps: pelēka kleita ar platām piedurknēm, balta auduma cepurīte, dēvēta par korneti. Apvienības māsām bija jā saglabā sava svētā nabadzība arī slimības gadījumos. Ciešanu pārvarēšana tika uzskatīta par lielu laimi. Māsām, kuras apmeklēja slimās māsas bez vecākās māsas atļaujas, bija aizliegts kaut ko pirkt un nest viņām.

Trešā nodaļā „*Par tīrību*” aicināja māsas saglabāt sava ķermeņa un dvēseles tīrību. Dzīt projām no sevis visas domas, kuras ir pretrunā ar nevainīgumu, un stingri jāizvairās no tādas rīcības, kas varētu būt par pārkāpuma iemeslu. Māsām tas bija jāievēro. Viņām bija jāizvairās no vēlmes patikt citiem, no godkārtības un no skaista apģērba. Pat atpūtas brīdī vai sarunas laikā viņām bija jāizvairās no jokiem, smiekliem un vieglprātības. Nebija atbalstāma arī tāda rīcība, kā skatīšanās pa logu, bez īpašas vajadzības laika pavadīšana ar svešiem cilvēkiem. Staigājot pa ielu, atrodoties baznīcā vai svešās mājās, it īpaši runājot ar pretējā dzimuma cilvēkiem, acīm vienmēr bija jābūt nolaistām. Nebija vēlams bez vajadzības lieku reizi pieskarties otrai, pat ja tas būtu izdarīts joka pēc vai kā simpātijas zīme. Šajā gadījumā bija atbalstāma distances saglabāšana vienai no otras. Vienīgais, kas bija atļauts, apskaut mīlestības garā tās māsas, kuras tikko pieņēma apvienībā, vai gadījumā, kad māsa atnāca no citām mājām vai atgriezās no ceļojuma; samierināšanās gadījumā (šajā situācijā bija atļauts nobūcot vienai otru, bet tikai uz vaiga un stāvēt ceļos). Māsas nedrīkstēja būt bezdarbībā. Gadījumā, ja māsām nebija darba, viņām bija jālūdz vecākā māsa vai vecākās māsas asistente, lai tās viņām atrastu kādu nodarbošanās veidu. Stingri aizliegta bija arī izešana no mājas bez vecākās māsas atļaujas. Pirms izešanas no mājas māsām bija jāpaziņo vecākajai mātai, uz kurieni un ar kādu nolūku viņa ies. Atbilstoši noteikumiem māsām no mājas vienmēr bija jāiziet divatā. Gadījumā, ja māsa, izejot no mājas nevarēja atrast sev otru māsu, tad viņai bija jāņem līdzī kāda cita meitene no skolas, vai kāda jaunava, kura sekos mātai visur līdzī. Tāpat pēc atgriešanās mātai bija jāinformē vecākā māsa, kur viņa bija un ko ir izdarījusi. Stingri bija aizliegts apmeklēt un nodrošināt ar zālēm tos cilvēkus, kuri atradās apšaubāmās vietās; runāt ar cilvēkiem, kuri saslima „netīras” rīcības dēļ. Kas attiecās uz citiem slimniekiem, it īpaši pretēja dzimuma, māsām vienmēr bija jābūt uzmanīgām, iedodot viņiem zāles vai sniedzot tiem kādu citu palīdzību; māsas nedrīkstēja tuvināties viņiem pārāk tuvu klāt, pat mirstošiem, sagatavojot tos nāves brīdim. Māsām bija stingri aizliegts laist savās istabās mācītājus, izņemot māsu slimības gadījumos, bet tad kaut vienai mātai bija jābūt klāt. Tāda piesardzība bija jāievēro arī ārsta, aptiekāra, friziera un citu speciālistu apmeklējuma

laikā. Māsām bija aizliegts apmeklēt savus mācītājus vai citus garīdzniekus viņu mājās. Vīriešu klātbūtnē māsām vienmēr bija jāsaģlabā mērenība vārdos un emocijās.

Ceturtnā nodaļa „*Par paklausību*” reglamentēja noteikumus par paklausību priekšniecībai. Māsām bija jāpakļaujas savai priekšniecībai – Kongregācijas Misijai, direktoriem, mācītājiem, kā arī vecākajai māsai. Priekšniecības uzdevumi vai rīkojumi māsām bija jāizpilda tā, it kā pats Dievs būtu devis tādu rīkojumu: „Kas jūs klausās – mani klausā, kas jūs noniecinās – noniecinās mani.” Māsām bez vecākās māsas atļaujas bija stingri aizliegts atvērt uz sava vārda saņemtās vēstules un atklātnes, tās sākumā bija jāizlasa vecākajai māsai. Tāpat māsām bija aizliegts rakstīt vēstules bez vecākās māsas atļaujas. Sākumā vēstuli bija jānodod izlasīt vecākajai māsai, lai tā redzētu vēstules saturu. Bet šī kārtība neattiecās uz tām vēstulēm, kuras rakstīja māsas savai priekšniecībai. Vecākām māsām divas vai trīs reizes gadā bija jāraksta saviem priekšniekiem, lai informētu par savu un citu māsu darbību.

Piektā nodaļa „*Par mīlestību un draudzību savā starpā*” akcentēja savstarpējo vienotību, saskaņu un abpusējo mīlestību. Savos ikdienas darbos māsām bieži bija jādomā un jāatkārto vārds „žēlsirdība”, kas nozīmē mīlestību. Gadījumā, ja viena no māsām apvainoja citu māsu, tai nekavējoties, stāvot ceļos, bija jāprasa piedošana (pēc iespējas uzreiz, bet vēlākais laiks bija vakarā pirms gulēšanas). Bet otrai māsai bija jāpiedod, nomierinot lūdzēju, un arī pašai bija jānokrīt ceļos. Šī rīcība bija uzskatāma par labāko veidu dusmu nomierināšanā.

Sestā nodaļā „*Par kalpotāju mīlestību un kopējas vienotības saglabāšanu*” noteikts, ka māsām jāizvairās no pārāk ciešas draudzības savā starpā, jo tas varēja novest pie nelabvēlīgām sekām. Neskatoties uz to, ka attieksmei starp māsām bija jābūt mīlestības papildītai, viņām tomēr bija jāizvairās no savstarpējas draudzības, kura varēja būt bīstama, tāpēc, ka tā varēja izraisīt mīlestības afektu. Māsām bija aizliegts runāt, apspriest un kritizēt apvienības valdi. Gadījumā, ja māsa aizmirsīs par saviem pienākumiem un izklaidēsies sarunās vai aprunās citus, pārējām māsām jācenšas, lai tā pārtrauktu savu runu vai viņā vispār nav jāklausās. Bet ja māsa savu runu nepārtrauks, pārējām klātesošām ātri jābēg no viņas, „līdzīgi, kā no čūskas”. Klusēšana bija pieskaitāma pie galvenajām metodēm, lai novērstu dažus grēkus, kurus cilvēki var izdarīt ar savu „mēli”. Klusēšanu jāsaģlabā nodarbību laikā un no vakara dievkalpojuma līdz rīta Svētajai misei (ap pulksten 7 no rīta) un no pulksten 2 līdz 3 pēcpusdienā. Ja gadījumā šajā laikā viņām bija jārunā, tad tas viņām bija jāizdara īsi un klusi. Klusums

māsām bija jāievēro baznīcās un kapelā, slimnīcās, savās istabās, ēdamistabās, it sevišķi ēšanas laikā.

Septītā nodaļā „*Par mīlestību pret nabagiem un slimiem*” noteikts, ka māsām pašām ir jādod nabagiem ēdamais, zāles, jāizturas pret tiem ar žēlastību, maigumu, cieņu un dievišķumu, pat ar tādiem, kuri ir ļauni un nepatīkami. Ar lielu apzinīgumu māsām jākalpo tiem slimiem un nabagiem, kuri izraisa māsās riebuma izjūtu. Tādā veidā māsām tika dota iespēja pārdzīvot lielākas ciešanas. Neprātīga žēlsirdība un mīlestība nepatīk ne tikai Dievam, bet arī tiem, kuri mēģina to ieviest savā praksē. Tāpēc māsām tika aizliegts kalpot slimiem bez priekšniecības atļaujas, neskatoties uz sūdzībām no neapmierinātiem nabagiem. Ja pašām māsām radniecībā ir nabadzīgi tuvinieki, tad māsai bija jācenšas nepārkāpt mīlestības robežas – nelūgt nevienu cilvēku, lai palīdzētu viņas radniekiem bez vecākās māsas atļaujas. Māsām tika stingri aizliegts veikt slimnieku apskati naktī, izņemot savu māsu māju un slimnīcu, kur dzīvoja pašas. Tika aizliegta bagāto cilvēku apkalpošana gan slimības, gan veselības gadījumos. Nebija atbalstāma arī bagāto cilvēku kopšana slimības gadījumos, jo tas neatbilst žēlsirdīgo māsu noteikumiem, kuru mērķis ir sniegt palīdzību nabagiem. Gadījumā, ja nebija nekādas iespējas atrast ārstu vai feldšeri, tad tādā situācijā māsas varēja palīdzēt arī bagātiem, ar noteikumu, ka sākotnēji sniegs palīdzību nabagiem. Māsām bez priekšniecības atļaujas bija aizliegts ņemt sev kalponi, lai tā palīdzētu veikt kādu darbu.

Par māsu garīgo audzināšanu, lai saņemtu Dieva mīlestību, ir aprakstīts astotā nodaļā „*Par garīgiem ieradumiem*”. Lai attīrītu savu dvēseli no grēkiem, māsām regulāri, katru sestdienu un pirms svētkiem, bija jāiet pie grēksūdzes. Tāpat svētdienās un visos baznīcas svētkos žēlsirdīgām māsām bija jāiet pie Svētās komūnijas. Lai novērstu dažādus pārkāpumus, kuri varēja ienest negatīvas domstarpības žēlsirdīgo māsu vidū, māsām tika dota iespēja izrunāties visu priekšā. Katru piektdienu (izņemot Lielo Piektdienu pirms Lieldienām un tās piektdienas, kuras ir baznīcas svētki) pusastoņos vakarā pēc lūgšanām māsām bija jāierodas uz sapulci. Sapulci organizēja vecākā māsa, lai māsas varētu atzīt un izlabot savas kļūdas un pārkāpumus atbilstoši izstrādātiem noteikumiem (Regulai). Visi pamanītie pārkāpumi, kurus nosauca citas māsas, bija jāpieņem ar pateicību un ar vēlmi laboties, neizrādot naidu tiem, kas ievēroja viņas pārkāpumus. Māsām bija aizliegts izpaust informāciju par notikumiem sapulcē.

Māsām bija jāinformē vecākā māsa arī par nopietniem pārkāpumiem, kurus bija izdarījušas citas māsas. Tajā pašā laikā katrai no viņām bija jāpriecejas, ja par visiem pārkāpumiem tika informēta priekšniecība.

Savukārt arī vecākās māsas nevarēja izvairīties no visiem pārkāpumiem. Jo katrai no māsām ar pazemību un mīlestību apvienības priekšniecībai obligāti bija jāpaziņo par ievērotajām kļūdām vecākās māsas darbībā.

Māsu dienas kārtību reglamentēja devītā nodaļa „*Par dienas kārtību*”. Māsām bija jāceļas pulksten 4 no rīta pēc zvana un no paša rīta savas pirmās domas bija jāvelta Dievam. Puspiecos visām māsām kopā bija jālasa lūgšanas līdz pulksten 6. Pēc tam māsas varēja nodarboties ar savām neatliekamām darīšanām. Vēlāk, pulksten 7, visām māsām bija jāiet uz dievkalpojumu. Pēc dievkalpojuma visām kopā bija jāēd brokastis, saglabājot klusēšanu. Pēc pulksten 9.30 bez vecākās māsas atļaujas brokastot bija aizliegts. Pēc brokastīm visām māsām bija jāatgriežas pie sava darba. Pulksten 11.30 māsām bija jādomā par savām kļūdām un izdarītiem grēkiem. Pēc tam viņām bija jālasa lūgšana „*Benedycte*”. Pēc lūgšanas māsām bija jāēd pusdienas (katrai bija sava porcija). Pusdienu laikā māsām uzmanīgi bija jāklusās svētā lasīšana, kuru lasīja viena no māsām. Lasīšana bija jāpabeidz ar lūgšanu „*Mavtyvologium*” un „*Angelus Domini*”. Pēc zvana, pat ja māsas nepabeidza pusdienot, bija jāaiziet no galda un jālasa lūgšana „*Benedycte*”. Pēc pusdienām katrai bija jāveic savs darbs. Pulksten 14 māsām bija jālasa lūgšana „*Veni Sancte Spiritus*”, pēc tam vienai no māsām skaļi jālasa vēl viena no lūgšanām pusstundas garumā. Svēto rakstu lasīšanu māsām bija jāpabeidz ar vārdiem: „*Deus cavitas est, x gni mavet in chavitate, in Deo manet et Deus in co.*” Pārējām māsām tas bija jāklusās dziļā klusumā pat līdz pulksten 15. Pulksten 15 stājās ceļos, māsām bija jālasa trīs lūgšanas. Tām māsām, kuras šajā laikā atradās ārpus kopienas mājas, tas bija jāizdara, nestājoties uz ceļiem. Tām māsām, kuras kopā ar pārējām bija izlaidušas šo procedūru, tā bija jāizdara tuvākajā laikā.

Pēc stāvēšanas ceļos, ja māsas atradās kopā, viņām tika atļauts parunāt savā starpā. Pulksten 18 māsām jālasa lūgšana, tāpat kā pirms pusdienām, jāpārdomā par savām kļūdām un grēkiem. Pēc tam jāiet uz vakariņām, lasot lūgšanu „*Benedycte*”, pēc vakariņām māsām vairākas reizes jālasa rožukronis.

Pēc vakariņām māsām bija jāveic savi darbi, kuri ir iekļauti viņu pienākumos. Gadījumā, ja nekas nebija jādara, tad visām bija jāšuj vai jāvērpj. Pulksten 20.15 pēc zvana māsām bija jāpulcējas kopā, lai lasītu lūgšanu. Kad vecākā māsa izlasīja lūgšanu „*Veni Sancte*”, māsām bija jāpārdomā savas kļūdas, grēki, kurus viņas bija izdarījušas

dienas laikā un viņām bija jālasa Svētie raksti. Pulksten 21 māsām jājiet gulēt. Svētdienās un svētkos žēlsirdīgām māsām bija jāievēro tāda pati dienas kārtība, kā citās dienās, bet ar dažiem izņēmumiem. Laiku, paredzēto rokdarbiem darba dienās, bija jāpavada garīgai attīstībai. Šajās dienās māsām bija paredzēta arī atpūta pēcpusdienā.

Regulas desmitā nodaļā „*Par slimnīcām un pakalpojumiem nabagiem un slimiem*” bija noteikts žēlsirdīgo māsu darba uzdevums slimnīcās: Kunga Jēzus Kristus Slavēšana un viņa godā celšana, kurš ir Tēvs nabagiem un slimiem, kā arī sevis veltīšana slimo un ubagu kopšanai, pievēršot uzmanību kā dvēselei, tā arī ķermenim. Kas attiecās uz dvēseli, māsas pienākums bija mācīt slimus un nabagus cilvēkus tādām lietām, kuras ir nepieciešamas grēku izpirkšanai, sagatavojot tos mūžīgai grēku sūdzēšanai. Runājot par cilvēka ķermeni, māsas nodrošināja slimniekus ar ēdamo, zālēm un apmierināja citas vajadzības slimības un vājuma laikā.

Vienpadsmitā nodaļā „*Par Vecākās Māsas pienākumiem slimnīcā*” tika aprakstīti vecākās māsas pienākumi un nostādnes: vecākai māasai vienmēr jātur priekšā savas apvienības noteikumi, lai viņa būtu par piemēru citām savām māsām; dodot rīkojumus citiem – viņa pati pirmā nāk darīt visu, kas ir nepieciešams – mazgāt slimnieku traukus, sakārtot gultas, izslaucīt palātas.

Bez pamatnodaļām Regula ietvēra papildu noteikumus. Bāreņu un nabago apmācība un audzināšana tika iekļauta žēlsirdības māsu apvienības pienākumos, tāpat kā nabago un slimo kopšana. Tieši vecākajai māasai bija jāseko visai bāreņu audzināšanas un apmācības darbībai un notikumiem. Šajā darbībā viņai bija jāpalīdz kādai no māsām – meistarei vai citai māasai. Vecākajai māasai regulāri bija jāapmeklē bāreņu palātas, bija jābūt informētai par katra bāreņa paradumiem un uzvedību. Bez vecākās māsas atļaujas bija aizliegts apciemot bāreņus. Galvenais māsu uzdevums bija jau no jaunām dienām iemācīt bērniem dievišķību. Māsām bija jāmaca bērniem Dievbijība, viņiem vajadzēja iemācīt novērst pārkāpumus, noskaņot godīgumam un kārtībai. Meitenēm vairāk bija jāieaudzina kautrīgums, bet zēniem godīgums. Dienas kārtībai bija jābūt sastādītai atsevišķi meitenēm un zēniem. Māsām bija rūpīgi jāseko, lai bērni staigātu tīrās drēbēs un saglabātu kārtību savās istabās. Māsām stingri bija jāievēro arī dokumentācijas kārtošana.

Ne tikai bērniem, bet arī māsām, veicot bērnu audzināšanu, bija jāpilda savi pienākumi. Māsām īpašu uzmanību bija jāpievērš tam, lai meitenes no bagātām ģimenēm neatstumtu un nepazemotu bērnus no nabadzīgām ģimenēm un bāreņus. Māsām meistarēm, kā arī citām darbiniecēm bija jāklausa vecākā māsa, precīzi jāpilda

viņas rīkojumi un uzdevumi. Skolā strādājošām māsām stingri bija jāievēro dienas kārtība, nekādā gadījumā nedrīkstēja mainīt to bez vecākās māsas atļaujas. Bija jāseko, lai bērni rūpīgi izpildītu visus praktiskos un garīgos pienākumus, kā arī visus bija vienādi jāmīl – nedrīkstēja izrādīt savas simpātijas vienam bērnam vairāk, bet otram mazāk. Bija aizliegts kliegt uz bērniem un izmantot aizvainojošus vārdus. Ja kāds no bērniem nopelnīja sodu, tad māsai meistarei bija atļauts uzlikt sodu vai grēku nožēlošanu, bet iepriekš saskaņojot to ar savām darbiniecēm. Lielāko sodu un nožēlošanu bija tiesīga uzlikt vecākā māsa. Ar savu piemēru māsām bija jāparāda un jāmaca bērniem labdarība un paklausība. Jābūt uzmanīgiem, lai ar sliktu vārdu un soli nerādītu bērniem slikto piemēru [17; 147–164-v].

Māsu regulāra piedalīšanās dievkalpojumos Dieva mātei – Svētai Marijai – bija saistīta ar to, ka vienai no māsām, Katrīnai (Katarzyna) no Laborē 1830. gada 27. novembrī kapličā Parīzē parādījās Dieva māte. Rokās, sirds līmenī, viņa turēja mazo lodi, kurā bija redzams Krusts. Dieva Māte pateica, ka „šī lode attēlo visu pasauli un katru cilvēku atsevišķi”. Pēc tam lode pazuda, Svētās Marijas rokas piepildījās ar gaismas stariem, kuri apgaismoja visu pasauli zem viņas pēdām, un pateica, ka stari pauž vēlīguma simbolu. Svētā Marija pavēlēja izgatavot medaljonu, kas simbolizēja viņas ierašanos un solīja lielu vēlīgumu tiem, kuri valkās šo medaljonu [6; 10,13–18,680]. Šis medaljons nepieder pie talismaniem un amuletiem. Tas ir pielīdzināts Svētās Marijas simbolam, uz kuru vienmēr var paļauties. Uzskatāms, ka Svētā Marija ar medaljona palīdzību ved cilvēkus pie Dieva, Jēzus Kristus. Medaljona averss attēlo Svēto Mariju kā Jaunavu, kura saspiež čūska galvu un ar mīlestību un rūpēm griežas pie cilvēkiem un pasaules. Uzraksts „*O, Marija, bez grēka ieņemta, lūgsies par mums*” rāda viņu kā tīru, brīvu no grēka, izvēlēto par Jēzus Māti, kurai loma – sūtīt cilvēkiem vēlīguma starus. Medaljona reverss norāda Svētas Marijas vietu Jēzus sakramentā un baznīcā. Viņa tik stipri savienota ar savu dēlu, ka burts „M” ir kopā ar Krustu medaljonā. Viņas sirds, pārdupta ar zobenu, atrodas pie Jēzus sirds dzeloņainā kronī. Divpadsmit zvaigznes simbolizē divpadsmit baznīcas Apustuļus (sk.17. pielikumu) [22]. Žēlsirdīgo māsu apvienība uztvēra šo gadījumu kā Marijas aizbildniecības zīmi un kā nepieciešamību izplatīt Vissvētākās Jaunavas Marijas Bezvainīgās Ieņemšanas medaljona kultu, kuru sauca arī par brīnumdarītāju medaljonu. Šis gadījums pamudināja māsas izvēlēties Svētās Jaunavas pasludināšanas svētkus 25. martā par dienu, kurā tika doti māsu zvērestī. Žēlsirdīgā māsa Ludvika de Marilaka (Ludwika de Marillac) sauca

Svēto Mariju par vienīgo Žēlsirdīgo māsu Māti. Šie dievkalpojumi atspoguļoja baznīcas mācību. Bija šeit vieta gan lūgšanām Svētās Marijas godam, gan viņai veltīto svētku svinēšanai un pat ceļojumiem uz svētām vietām [6; 10,13–18,680].

Māsām obligāti bija jāpieņem Svētais sakraments. Tomēr tā obligāta pieņemšana katru dienu nebija atļauta visām žēlsirdīgām māsām. Tādu ierobežojumu ieviesa, lai neaizsprostotu ceļu ar nekārtību, kuru var izveidot vispārīga Svētās komūnijas pieņemšanas atļauja. Garīgais Kalendārs bija izveidots, lai zinātu, kad jāiet pie Svētā galda un saņemt Svēto sakramentu. Šo Garīgo Kalendāru pārtulkoja arī poļu valodā un pielāgoja vietējiem Svētku noteikumiem un ieradumiem Polijā (sk. 18. un 19. pielikumu).

Ne vecākai māsai, ne grēku sūdzētājam, pat ja tas būtu Misijas Apvienības Baznīckungs, netika atļauts veikt grozījumus Kalendārā. Tā, pēc Garīgā Kalendāra, māsām obligāti bija jāiet pie dievgalda katru svētdienu, Meteņu otrdienā, Kristus augšāmcēlšanās dienā, Dieva Ķermeņa svētkos, šo svētku oktāvā, kā arī katra mēneša 25. datumā neatkarīgi no tā, vai šī diena ir svētku diena vai nē. Tas attiecās arī uz ceturtdienām gavēņa laikā. Pārējās dienās pie dievgalda gāja zvērinātās māsas. Gadījumā, ja trīs svētku dienas sekoja cita pēc citas, vecākai māsai jānoteic tikai divas svētku dienas, kad māsām jāiet pie grēku sūdzēšanas un jāsaņem Svētais sakraments. Ja nedēļas laikā iekrita divi baznīcas svētki, kad pēc Garīgā Kalendāra jāiet pēc Svētās komūnijas, tad bija atļauts iet pie Svētā galda ar norunu, ka pie Svētās komūnijas māsas neies svētdien. Nevienai no māsām netika atļauts izlaist Svēto komūnijas dienu bez attaisnojuma vai bez grēku sūdzētāja vai vecākās māsas atļaujas. Ja gadījumā pēc grēku sūdzētāja vai vecākās māsas atļaujas māsa tomēr izlaida komūnijas dienu, tai bez priekšniecības atļaujas bija aizliegts lūgt saņemt Svēto sakramentu citā dienā, kurā pārējās neies pie Svētā galda [17; 147–164-v].

Neskatoties uz izstrādāto Regulu, kuru māsām stingri bija jāievēro, ne tikai pildot sava darba pienākumus, bet arī ikdienas dzīvē, tomēr bija māsas, „kuras labprātīgi pierod pie slihta garastāvokļa, nepārdomāta straujuma un iesaistās apvienībā ar visām savām dīvainībām un aizvainojošiem vārdiem, kurus pavada dusmu uzliesmojumi un gatavība piejaukt attiecībām indi un strīdīgumu”. Bija arī tādas māsas, kuras negribēja dalīties ar savu darba pieredzi ar jaunām māsām.

Lai saglabātu žēlsirdīgo māsu apvienības vienotību, liela uzmanība bija pievērsta žēlsirdīgo māsu garīgai audzināšanai, kas izpaužas māsu pamācībās (sk. 12.–16.

pielikumu). Analizējot pamācības saturu žēlsirdīgo māsu garīgai attīstībai, redzams, ka ne visas māsas kārtīgi ievēroja darbības un uzvedības noteikumus. Līdz ar to galvenais pamācību uzdevums bija uzturēt un attīstīt māsu garīgo attīstību, kā arī noturēt apvienību augstā morālā līmenī [23; 4].

1620. gadā Parīzē (Francijā) priesteris Vincents de Pauls nodibināja arī biedrību „Žēlsirdības Brālība”, kura apvienoja katoļu konfesijas vīriešus, lai sniegtu palīdzību slimiem trūkcietējiem. Šīs biedrības Statūtus 1620. gada 23. oktobrī apstiprināja Amiensas bīskaps (sk. 20. un 21. pielikumu). Šīs organizācijas darbība izplatījās aiz Parīzes, nonākot arī Polijā [24; 11].

Salīdzinājumā ar žēlsirdīgo māsu darbības noteikumiem (Regulu), Brālībai bija līdzīga darbība: palīdzības sniegšana nabagiem, bērnu audzināšana kristietībā, reliģiozo grāmatu izplatīšana. Tomēr, neskatoties uz kopējiem žēlsirdīgo māsu un brāļu darbības mērķiem, pastāvēja vērojamas atšķirības: iestājoties Brālībā, vīriešiem nevajadzēja dot zvērestu; tika pieļautas arī strīdu situācijas; visi jautājumi risinājās kopējās sapulcēs balsošanas kārtībā [25; 37–38].

1.2. Diakonu māsu darbība Vidzemē un Kurzemē (1862–1914)

Par diakonisēm senatnē sauca sievietes, kuru darbs bija saistīts ar kārtības uzraudzību sieviešu vidū baznīcā. Viņas sauca arī par svētām sievām. Par diakonisēm izvēlējās tiklas jaunavas vai atraitnes (kurām bija tikai viens vīrs), uzticamas un godbijīgas, ne jaunākas par 40 gadiem un izgājušas rūpīgas pārbaudes. Diakonises gatavoja sievietes kristīšanai, apmācīja kristīgiem jautājumiem un palīdzēja bīskapam kristīšanas laikā. Diakonises arī rūpējās par sievietes labdarību [26; 735]. Viduslaikos diakonu darbu uzņēmās dažādas sieviešu biedrības [27; 22–24, 36, 85].

19. gs. aizsākums iezīmējas ar humānas un kristīgas labdarības uzplaukumu. Šo uzplaukumu veicināja divas kustības, kuras, laikam ritot, daļēji apvienojās. Pirmā kustība, kas vairāk bija izplatījusies pilsētās, radās pēc ziemeļu vācu patriotisko biedrību parauga un izpaudās kā „literāri-praktiskā pilsoņu apvienība”. Otrā kustība tika vērsta uz palīdzības sniegšanu novārtā atstātiem bērniem, organizējot to izmitināšanu patversmēs. Vācu teologs Johans Hinrihs Vicherns (*Johann Hinrich Wichern*; 1808–1881) to nosauca par „iekšējo misiju” [28; 19,21,24–25]. 19. gs. otrā pusē protestantu baznīca atbalstīja diakonu kustību. 1848. gada 23. septembrī Vitenbergā (Vācijā)

Johans Hinrihs Vicherns izklāstīja savu iekšējas misijas programmu, kurā bija ietverts pamatjēdziens „diakonija” (tulkojumā no grieķu valodas šis vārds nozīme „kalpot”), ar to saprotot tiešo kalpošanas darbu cilvēkiem Kristus vārdā. Diakonija tika uzskatīta par neatņemamo evaņģēlija daļu un ar to atšķiras no humānās palīdzības. H. Vicherna uzsaukums izraisīja lielu rezonansi sabiedrībā, bija nodibināta iekšējas misijas centrālā padome. Līdz ar to H.Vichernu uzskata par diakonijas nodibinātāju. Diakoniju viņš uzskatīja, galvenokārt, par darba lauku vīriešiem. Turpretim senās kristīgās baznīcas diakonisu amata atjaunošanā galvenā nozīme bija mācītājam Teodoram Flīdneram (*Theodor Flidners*; 1800–1864), kurš deva iespēju arī sievietēm atjaunot vecās kristīgās baznīcas diakonisu amatu.

Iekšējas misijas darbībā jāmin tās galvenās nozares: Bībeles izplatīšana, svētdienas skolas organizēšana, gādība par cietumniekiem, mazu bērnu un nabagu kopšana, sieviešu patversmes organizēšana. 19. gs., medicīnai strauji attīstoties, bija nepieciešams labi sagatavots kopēju personāls. Ar T. Flīdnera gādību radās pārmaiņas kopēju personāla sagatavošanā.. Tādējādi radās kopējas jeb diakonises, kas uzņēmās veikt šo darbību ar kristīgu mīlestību un bija apmācītas kopt slimniekus privātās mājās un slimnīcās [27; 22–24, 36, 85].

Kristīgajā skatījumā diakonijas aprūpes darbam piemīt sevišķs raksturs. Diakonijas darba raksturu nosaka trīs aspekti: ar savu darbu Dieva un cilvēka Mīlestības derības apliecināšana, Dieva slavēšana un kļūšana par apsolītās Dieva valstības zīmi [29; 23].

Diakonisu (vai diakoniju) māsu darbs balstījās uz luterāņu ticības postulātiem un atrodams baznīcas aizsegā, jo diakonisu darbs „ir baznīcas darbs, un strādātājas ir draudžu meitas, kas negrib neko citu, kā kalpot draudzēm” [30; 66]. Īsta dievbijība radīja savu izpausmi ne tikai vārdos, bet arī darbos. Tika uzskatīts, ja māsas savā darbā pilnīgi paļausies uz Dievu, tām būs drošs atbalsts gan vieglos, gan grūtos dzīves brīžos. Līdz ar to radīsies prieks par Dieva atbalstu un pārlicība, ka uz pleciem netiks uzvelts nepanesams krusts. Māsu profesija ir atbildīgāka un pašizliedzīgāka nekā kāda cita sieviešu profesija, bet tā ir arī svētīgāka. Svētīga tā ir ne tikai tam, kurus māsas aprūpē, bet arī pašām māsām, jo neviena sieviešu profesija, lai cik daudz tā būtu apveltīta ar sapratni, neiedziļinās tā, kā māsu profesija. Māsas iedziļinās cilvēku dzīvē un likteņos kā garīdznieks un ārsts, bet dažreiz pat vairāk par viņiem. Viņas kopā ar saviem slimniekiem pārdzīvo fiziskas un dvēseles ciešanas, kuri izstāsta tādas lietas, ko veselie neuzdrošinātos atklāt. Māsām tiek izvirzītas prasības kā nevienā citā sieviešu profesijā.

Viņām ir jābūt apveltītām ar tādām īpašībām kā pašuzpurēšanās spēja, drosme, labestība, garīgais stiprums, dvēseles plašums, mīlestība un uzticība, maigums un padevība kā īstai kristietei.

Sieviešu būtībai, dzinēj spēkam sievietes dzīvē tas dod nepieciešamo: spēju rūpēties, mīlēt un dot, līdz ar to atnāk īsta laime, iekšējs miers un ilgstošs gandarījums. Ticība, dziļa sajūsma par profesijas ideāliem un pārliecība par piederību šim darbam – tādiem jābūt vadmotīviem, izvēloties māsu profesiju. Tas veido stabilu pamatu svētīgai darbībai. Dziļa pārliecība par uzpurēšanos darbam norūda visās grūtībās, iegūst uzticību un piekritējus šai lietai, aicina līdzdarboties. Visam minētajam ir liela nozīme priekšzīmīgajā māsu darbā. Tieši tas pabīda malā savu „es”, arī materiālie labumi tiek nostādīti tikai otrajā vietā. Māsu profesija nedrīkst būt par mērķi tai, kas meklē savu labumu. Tikai tad ir prieks, ja darbs aizrauj māsu pārvarēt dzīves lielās un mazās grūtības un tikai tāds labprātīgs darbs nesīs īstus augļus [31; 11–16].

T. Flīdners 1836. gadā nodibināja pirmo diakonisu namu Kaizersvērtā (Vācijā), atjaunojot diakonisu seno darbību, kāda tā bija apustuļu laikos (nabagu un slimo kopšana), un padarot šo darbu sabiedrisku. Ar laiku diakonisu kustība rada atbalstu ne tikai Vācijā, bet arī citur Eiropā – Dānijā, Zviedrijā, Norvēģijā, Šveicē, Slovākijā un Latvijas teritorijā. Iekšējas misijas darbības galvenais organizators Latvijas teritorijā bija Rīgas pilsētas Ģertrūdes baznīcas mācītājs O. Šaberts (*O. Schabert*; 1866–1936), kam bija praktiskā pieredze iekšējas misijas darbībā ārzemēs [27; 22–24,36,85]. Diakonisu māsu kustība Latvijas teritorijā parādījās, pateicoties humānas un kristīgas labdarības uzplaukumam 19. gs. sākumā. Līdz ar to diakoņu biedrības ierīkoja gan slimnīcas, gan patversmes. Ar tādu nolūku bija nodibināta diakoņu evaņģēlistu biedrība „Mari” galvaspilsētā Rīgā, slimnīca un patversme „Tabors” cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem un epilepsiju Jelgavā un citas diakoņu biedrības Latvijas teritorijā. Diakonisu māsu kustībai Latvijā piemita reģionāls raksturs. Par diakonisu māsu varēja kļūt evaņģēliski luteriskās konfesijas piederīgās. Šīs ticības izplatība Latvijā skāra pārsvarā Kurzemi un Vidzemi [28; 19,21,24–25].

Lielākās diakonisu māsu iestādes Latvijas teritorijā bija Rīgā un Jelgavā [32; 37].

1.2.1. Marijas vācu Diakonisu evaņģēlistu biedrība Rīgā

19. gs. vidū pie evaņģēliskajām baznīcām dibinājās diakoniskās iestādes. Arī Krievijā, 1859. gadā Pēterburgā, ārsts Dr. Karls fon Majers (*Karl von Majer*) nodibināja

Evaņģēlisko hospitāli [28; 19,21,24–25]. Savukārt Latvijas teritorijā, 1862. gadā Rīgā, Frīdenštrāse (Friedensstrase; mūsdienās Miera iela) Nr. 3, ar Krievijas Ķeizarienes Marijas Aleksandrovnas (*Мария Александровна*) atbalstu bija nodibināta diakonisu biedrība. Biedrība nosaukta par godu Ķeizarienei viņas vārdā „Žēlsirdīgo māsu biedrība Mari”. Diakonisu māsu darbs balstījās uz žēlsirdību, līdz ar to Marijas vācu diakonisu biedrības nosaukumā minēti vārdi „žēlsirdīgā māsa”. Organizācijai bija savs zīmogs, kurā attēlots krusts ar nodibināšanas gadu un biedrības nosaukums. Marijas vācu diakonisu biedrība bija organizēta, lai apmācītu evaņģēlistu kristiešu sievietes slimnieku un bērnu kopšanai, nodrošinātu īslaicīgu patversmi sievietēm un apmācītu nepieciešamam darbam. Biedrībā organizēja māsu izglītības iestādi ar slimnīcu un patversmi kalponēm un palīgiem [33; 2,113–119]. Vēlāk, 1866. gadā, Rīgā tika nodibināts pirmais diakonisu nams Baltijā – Marijas Diakonisu nams. Tā dibinātājs un pirmais rektors bija Georgs Loesevičs (*Georg Loesevitz*). Iestāde sāka darboties Nikolaja ielā (mūsdienās Krišjāņa Valdemāra iela) ar sešu slimnieku aprūpi. Pirmās diakonisu māsas atbrauca no Drēzdenes (Dresden, Vācija) [28; 19,21,24–25]. Savukārt 1906. gadā diakonises pārgāja jaunceltajā namā Miera ielā 45 [34; 1–2, 87, 104–105].

Organizācijas līdzekļi veidojās no savāktajām summām (no brīvprātīgiem ziedojumiem un no maksājumiem par māsu darbu), kuri veidoja pamatkapitālu. Biedrības vajadzībām naudu atļāva izmantot no maksājumiem par māsu darbu, kā arī no pamatkapitāla procentiem. Pats pamatkapitāls bija atzīts par neaizskaramu. Marijas vācu Diakonisu evaņģēlistu biedrībā bija organizēta pārvalde, kura risināja dažādus iestādes organizācijas jautājumus [33; 2,113–119]. Par diakonisu biedrības valdes locekļiem bija ievērojamas tā laika personības Dr. R. fon Zengbušs (*R. von Sengbusch*), Dr. Kristofs Štams (*Christoph Stamm*), Dr. O. Stenders (*O. Stender*) un B. Nolteins (*B. Noltein*) [34; 1–2, 87, 104–105]. Biedrības locekļu skaits bija neierobežots. Organizācijas lietas pārvaldīja aizbildniecības padome, kuras sastāvā bija priekšsēdētājs, sekretārs un evaņģēlisko luterāņu iestādes mācītājs. Aizbildniecības padome veica dažādas funkcijas: izstrādāja iestādes dienesta instrukcijas un iekšējo kārtību, uzņemšanas noteikumus padomē, kā arī plānoja citu biedrības locekļu darbību. Darba jautājumus atrisināja ar balsojumu, bet vienlīdzīgo balsu skaita gadījumā izšķirošā balss piederēja priekšsēdētājam. Padomes darbs bija tieši saistīts ar valdes institūciju un oficiālām personām. Aizbildniecības padomes locekļi un visi padomes darbinieki pildīja savus pienākumus bez atlīdzības. Par paveikto darbu un kases stāvokli biedrības padome katru gadu sniedza pārskatu kopējai sapulcei. Atskaites rezultāti publicējās vietējā valdības un

Iekšlietu ministrijas avīzē vai žurnālā. Regulāri rīkoja biedrības sapulces. Kopējas sapulces bija kārtējās (īkgadējas) vai ārkārtējās, kuras rīkoja aizbildniecības padome. Lai pieņemtu attiecīgo lēmumu, bija nepieciešamas ne mazāk par četrām padomes locekļu balsīm priekšsēdētāja un sekretāra klātbūtnē. Īkgadējās sapulces laikā izskatīja aizbildniecības padomes ziņojumus par aizbildniecības padomes locekļu velēšanām, tālāko padomes attīstību un citiem jautājumiem. Ārkārtējās sapulces laikā izskatīja jautājumus, kurus bija jāatrisina nekavējoties. Kopējās sapulces lēmumus pieņēma ar klātesošo locekļu lielāko balsu skaitu, savukārt, lai sapulce tiktu atzīta par spēkā esošu, bija nepieciešams klātesošo minimums: locekļu vienas trešdaļas klātbūtne no visiem padomes locekļiem. Lai veiktu grozījumus biedrības statūtos, bija nepieciešama atļauja no valsts valdības (pēc ierosinājumu izskatīšanas kopējās sapulces laikā). Padomes atlaišanas gadījumā līdzekļi un cits padomes īpašums pēc kopējās sapulces pieņemtā lēmuma pārgāja līdzīgām iestādēm [33; 2,113–119].

Marijas vācu Diakonusu evaņģēliskajā biedrībā uzņēma luterāņu ticības jaunavas vai bezbērnu atraitnes [35; 26–27]. Uzņemot maznodrošinātās audzēknes, iestāde apgādāja tās ar bezmaksas uzturēšanu (ēdināšanu, apģērbu un nepieciešamo naudas summu). Kandidātēm vajadzēja būt ar nevainojamu reputāciju. Topošām diakonusu māsām netika piemērotas tādas negatīvas rakstura īpašības kā nosliece uz melanholiju vai grūtsirdība, kā arī pārmērīga juteklība [33; 2,113–119]. Svarīgi, lai audzēknēm būtu tādas pozitīvas morālas un rakstura īpašības kā sirsnīga pazemība un nopietna centība izglītoties tālāk, ķerties pie grūtiem, nepierastiem darbiem un mācīties tos izpildīt [36; 22–24,26–28]. Topošo māsu vecums bija ierobežots – no 18 līdz 40 gadiem. Pretendentēm jābūt vismaz ar vācu elementārās skolas izglītības līmeni (4 klases), kā arī zināšanām sieviešu rokdarbos un mājturībā. Pretendēt uz diakonusu māsu varēja sievietes, kuras atbilda gan fiziskām, gan garīgām prasībām. Tām jābūt bez fiziskiem defektiem un hroniskām slimībām, ar jautru un labu noskaņojumu [33; 2,113–119].

Pretendentēm bija jāpiesakās pie Diakonusu nama inspektora vai nama vecākās māsas Oberīnes (1886. gadā tā bija M Šmidtes (*M. Schmidt*) kundze) un jāuzrāda sekojoši dokumenti: kristības un konfirmācijas apliecība; apliecinājums no mācītāja par tikumīgu dzīvesveidu; ārsta izziņa par veselības stāvokli; vecāku vai aizbildņa rakstiska piekrišana; personu un izglītību apliecinājoši dokumenti, kā arī personīgi uzrakstīta biogrāfija. Biogrāfijā vajadzēja atspoguļot topošās māsas dzīves svarīgākos notikumus un motivāciju kļūt par diakonusu māsu.

Katra pieņemtā Diakonusu namā topošā māsa saņēma uzvedības un iestādes iekšējās kārtības izstrādātos noteikumus. Tos viņai rūpīgi bija jāizlasa un jāatbild vecākai mātai par gatavību ievērot šī nama darba kārtību. Vispirms jaunpienācējai sākās sešu mēnešu pirmspārbaudes laiks. Šajā laikā nama priekšniecībai veidojās priekšstats par pretendentes iemaņām un raksturu. Arī pretendente pa šo laiku varēja pārliecināties par savu izvēli un pārbaudīt briedumu, lai kļūtu par diakonusu māsu. Iestājoties namā, kandidātēm bija jāņem līdzī dažas vienkrāsainas tumšas krāsas ikdienas kleitas, vismaz viena melna svētdienas kleita, tumšs mētelis, pietiekami daudz apavu, apakšveļa, arī lūgšanu grāmata un Bībele. Šajā pirmspārbaudes laikā pienācējas valkāja savas drēbes un no nama saņēma tikai krādziņas, priekšautus un galvassegas. Ja pēc šī pārbaudes laika pienācējas atbilda diakonusu māsu prasībām, viņas tika uzņemtas audzēkņu sastāvā. Mācību ilgums bija divi gadi. Tomēr pārbaudes laiks topošām diakonusu māsām turpinājās abus gadus līdz tam brīdim, kamēr viņas varēja pierādīt nama inspektoram pārējo māsu klātbūtnē, ka turpmāk būs spējīgas bez ierunām pildīt visus nama noteikumus [36; 22–24,26–28].

Māsu izglītošana ietvēra sevī teorētisko un praktisko daļu. Izglītības teorētiskajā daļā ietilpa dievkalpojumi namā, kristīgo dziedniecības vēsture, sieviešu diakonijas mācības, elementārās izglītības priekšmeti, kā arī nodarbības māsu profesijas apguvē. Praktiskās nodarbības notika ārsta uzraudzībā [33; 2,113–119]. Topošās diakonusu māsu mācījās mazgāt brūču pārsējus un pārsienamo veļu. Viņas drīkstēja izvairīties no smaga darba [36; 22–24,26–28]. Pie smagiem darbiem bija pieskaitāma veļas un grīdu mazgāšana, kurus veikt diakonusu māsām nevajadzēja, to parasti darīja iestādes kalpotāji, bet nepieciešamības gadījumos māsām bija jābūt gatavām pildīt arī šos darbus.

Mācību laikā pārbaudāmās māsu uzturējās bez maksas un saņēma arī algu – piecus rubļus mēnesī apģērbam un citām vajadzībām (tām pārbaudāmām māsām, kurām bija savi iztikšanas līdzekļi un kuras atteicās no ikmēneša pabalsta, nebija nekādu priekšrocību salīdzinājumā ar citām māsām).

Gan pirmspārbaudes laikā kandidātes, gan pārbaudes laikā apmācāmās māsu varēja aiziet prom no iestādes gan pēc savas iniciatīvas, gan pēc kuratora lēmuma. Pirms izstāšanās vecākajai mātai bija jānodod darba apģērbs (ja tāds tika saņemts) un no nama inspektora jāpieprasa savu personu apliecinošie dokumenti: kristīšanas un konfirmācijas apliecība un skolas atestāts. Ja pārbaudāmās māsu savā mācību laikā ievēroja visus noteikumus un pierādīja derīgumu diakonusu māsu amatam, pēc kuratoru

lēmuma viņas uzņēma diakonisu māsu kārtā. Uzņemšana notika ar iesvētīšanu. Tas bija svētku dievkalpojuma rituāls, kad māsas pēc ilgām pārdomām un apsvēršanas Dieva priekšā tiek iesvētītas izvēlētajai nākotnes profesijai – diakonisu māasai. Topošām māsām oficiāli bija jāpaziņo, ka diakonisu māsu profesiju viņas izvēlējās brīvprātīgi, savus pienākumus izpildīs ar žēlsirdību un ievēros diakonisu nama noteikumus. Vienlaicīgi ar viņu apliecinājumiem lūgšanas laikā mācītājs ar roku uzlikšanu Dieva vārdā iesvētīja viņas šajā profesijā [37; 26]. Šajā amatā māsām bija jānostrādā kā minimums pieci gadi. Tām tika atļauts arī veikt jebkuras kristietības lietas iestādē vai ārpus tās (sk. 22. pielikumu).

Pēc pieciem gadiem darba pagarināšanas laiks notika, īpaši vienojoties. Māsas varēja aiziet no darba arī agrāk par pieciem gadiem svarīgu iemeslu dēļ. Jo vairāk māsas iedziļinājās kristietībā un atradās žēlastības garā, ko deva viņām izvēlētais amats, jo vairāk viņas uzsvēra šo profesiju kā dzīves nepieciešamību. Tāpēc pastāvēja noteikums, ka viņas nevarēja atstāt šo amatu, iepriekš nopietni nepārbaudot, vai tā būtu Dieva griba, ka viņas atstās šo amatu. Ja tomēr diakonisu māsa gribēja atstāt savu amatu un izstāties no nama un māsu kārtas, tad viņai bija jāpaziņo nama inspektoram par savu lēmumu un jāpamato sava izvēle. Savukārt vēl trīs mēnešus viņai bija jānostrādā šajā namā. Nekavējoties varēja izstāties no diakonisu māsu rindām, ja nolēma apprecēties vai pēc vecāku vēlēšanās. Lēmumu par nebrīvprātīgu atlaišanu no amata kuratori pieņēma tikai nopietnu iemeslu gadījumā un tas stājās spēkā nekavējoties.

Diakonisēm, kuras parakstīja darba līgumu uz noteiktu laiku darbam labdarības iestādēs – slimnīcās, patversmēs vai apkalpojot privātas personas Rīgā vai Baltijas jūras provincē, pēc diakonisu biedrības padomes rīkojuma bija jāievēro savi darba pienākumi. Diakonisēm bija aizliegts ņemt dāvanas par izpildīto darbu. Maznodrošinātās ģimenēs māsas strādāja bez atlīdzības. Diakonisēm bija atļauts ņemt dāvanas tikai no turīgām personām vai ģimenēm. Diakonisēm, kurām piederēja personīgs īpašums un tās atteicās no iestādes palīdzības, nebija priekšrocību citu māsu priekšā [33; 2,113–119]. Ja dāvanas bija paredzētas diakonisu namam, tās pieņēma nama inspektors vai vecākā māsa, izrakstot kvīti. Ja dāvināja naudu, tā tika nodota nama kasē [34; 1–2, 87, 104–105].

Māsu biedrību vadīja nama garīdznieks un inspektors, kurš pārvaldīja namu kā kopējās pārvaldes loceklis un pilnvarotā persona. Tomēr rūpes par visu namu kopumā, kā arī par māsu koordinēšanu un pārbaudāmo māsu apmācību bija vecākās māsas pienākums. Diakonisu māsu kārtā veidoja sava veida biedrību, kurai piemita garīgās

ģimenes raksturs. Diakonusu namam bija jāklūst par māsu dzimtām mājām, kur par viņām varēja rūpēties slimību gadījumos un vecumdienās, tomēr šajā namā viņām bija jāpakļaujas vadībai. Diakonusu māsas darba laikā namā uzturējās bez maksas un saņēma arī algu – septiņus rubļus mēnesī apģērbam un citām vajadzībām. Ja māsām vēl klāt bija sava nauda, tad viņas ar savu naudu varēja rīkoties patstāvīgi ar noteikumu, lai tas netraucētu viņām pildīt savus darba pienākumus. Pēc Diakonusu nama noteikumiem, viss māsu un viņu slimnīcas pelnītais un ieņemtais palika nama rīcībā, bet māsas par to saņēma līdz mūža beigām pilnīgu apgādību. Ja māsas apciemoja savus radniekus vai paziņas, vai arī māsa uzņēma ciemiņus, tad tas nekādā gadījumā nedrīkstēja atsvešināt māsu no nama biedrības vai traucēt tai pildīt savus pienākumus. Ja diakonusu māsa gribēja aiziet uz pilsētu, viņai bija jāsaņem vecākās māsas atļauja, bet ceļojumu gadījumā tādu atļauju bija jāsaņem no inspektora.

Māsas strādāja Marijas Diakonusu nama hospitālī, kur ārstējās slimnieki ar jebkuru slimību, izņemot garīgi slimos, slimos ar epilepsiju un nespējīgos [36; 22–24, 26–28].

Diakonusu nama noteikumi bija tādi, ka viss māsu un viņu slimnīcas pelnītais un ieņemtais palika nama rīcībā [34; 1–2, 87, 104–105].

Ja hospitālī ārstējās tādi pacienti, kuri maksāja par ārstēšanos, tad vecākā māsa samaksu pieņēma par divām nedēļām uz priekšu. Viņa arī pārbaudīja, vai pacientam ir līdzīgs ārsta norīkojums, pieņēma slimnieka personu apliecinošo dokumentu. Iestājoties hospitālī, slimnieki nodeva māsām visas mantas un apģērbu, kuru tās reģistrēja grāmatā un, pacientam izrakstoties, izsniedza to viņam atpakaļ. Hospitālis nesa atbildību tikai par nodotajām un ieregistrētajām mantām. Maksa par ārstēšanu bija atkarīga no apstākļiem, kuros uzturējās pacients slimnīcā. Kopējā slimnieku palātā par katru ārstēšanās dienu bija jāmaksā 50 kapeikas; vienvietīgajās palātās – no 1 rubļa līdz 1 rublim 40 kapeikām. Iestāšanās un izrakstīšanās dienas tika uzskatītas par pilnām dienām. Par šo summu slimnieks bija nodrošināts ar gultasvietu, gultas veļu, ārstēšanu, zālēm, aprūpi un ārsta nozīmēto ēdienu. Ja pacients vēlējās saņemt dārgāku ārstēšanu, tad viņam par to bija jāpiemaksā, piem., par papildu ēdienu. Ja hospitālī ārstēja nevis diakonusu nama ārsts, bet pacienta privātārsts, tad šī ārsta ārstēšanas izmaksas nebija iekļautas kopējā uzturēšanās maksā, un slimnieks pats maksāja honorāru savam ārstam. Slimniekiem (vai to piederīgajiem) bija jāparūpējas par to, lai ārstēšanās laikā būtu pietiekami apakšveļas biežai nomainai. Netīrās veļas mazgāšana bija slimnieku piederīgo ziņā. Trūcīgie un bez iztikas līdzekļiem palikušie slimnieki apakšveļu un

drēbes saņēma no diakonisu nama. Par hospitālī nomirušā pacienta apbedīšanu rūpējās viņu piederīgie. Slimniekiem bija jāievēro hospitāļa pacientu noteikumi, kuri bija katrā palātā. Pacientu, kurš neievēroja slimnīcas noteikumus, nekavējoties varēja izrakstīt no hospitāļa. Slimniekus, kuru veselības stāvoklis to atļāva, viņu piederīgie un paziņas varēja apmeklēt tikai svētdienās, otrdienās un piektdienās, pēcpusdienās, vasaras laikā no plkst. 15 līdz 17, ziemas periodā no plkst. 14 līdz 16. Apmeklējuma ilgums nevarēja pārsniegt vienu stundu. Lai pagarinātu apmeklējuma ilgumu, bija nepieciešama īpaša atļauja no hospitāļa vecākās māsas. Slimniekiem stingri bija aizliegts nest ēdienu un dzērienu, spēles un satraucoša rakstura grāmatas. Vecākā māsa bija tiesīga pārbaudīt atnesto. Aizliegts bija izpaust informāciju, kura varētu satraukt pacientu. Apmeklētājiem stingri tika aizliegts smēķēt palātās un ievest dzīvniekus. Ja atkārtoti tika pārkāpti minētie noteikumi, apmeklētājiem bija jārēķinās ar to, ka viņiem varēja aizliegt slimnieku apmeklēt. Rūpējoties par māsu veselību, tām māsām, kurām bija nakts dežūra, nākamajā dienā tika piešķirts atpūtas laiks. Pēc pilnas nakts dežūras atpūtas laiks bija trīs vai četras stundas, ja dežūras ilgums bija puse nakts, tad atpūtai nākamajā dienā tika paredzēta viena vai divas stundas.

Ja bija nepieciešama diakonisu māsu palīdzība slimnieka kopšanai mājās, tad bija jāgriežas ar lūgumu pie diakonisu nama inspektora. Lai katram konkrētam gadījumam varētu nozīmēt atbilstošu diakonisu māsu, lūgumā bija jāuzrāda diagnosticētā slimība un apstākļi, kuros strādās diakonisu māsa. Diakonisu māsu vajadzēja saukt par „māsu” un viņu bija aizliegts pielīdzināt mājas apkalpojošam personālam. Ja pacientu aprūpe bija nepieciešama arī naktī, tad vienai māsai nebija atļauts dežurēt ilgāk par divām naktīm pēc kārtas. Viņu obligāti bija jānodrošina ar gultu aizslēdzamā istabā, lai viņa netraucēti varētu izgulēties katru trešo nakti, vai pēc nakts dežūras pagulēt četras vai piecas stundas pēcpusdienā. Ja nakts dežūras turpinājās ilgāk par 14 dienām, tad vēlāk māsai tika atļauts dežurēt tikai katru otro nakti. Nakts dežūru laikā māsa, spēku uzturēšanai, saņēma kafiju vai tēju ar maizi. Diakonisu māsai atļāva vienu stundu katru dienu (vai kā minimums katru otro dienu) pastaigāties svaigā gaisā, kā arī svētdienās un svētku dienās apmeklēt dievkalpojumus. Diakonisu māsai savi slimnieki bija jāaprūpē ar lielu mīlestību un gādību. It sevišķi viņai bija jāseko tam, lai precīzi tiktu izpildīti visi ārsta norādījumi. Māsu uzdevumi neaprobežojās tikai ar slimnieku kopšanu. Gadījumos, ja tika pieprasīts, māsu uzdevumi ietvēra arī slimnieku istabu, ja pacientiem bija brūces, mazgāja pārsēju un pārsienamo materiālu. Diakonisu māsa, veicot slimnieka kopšanu mājās, bija nodrošināta ar bezmaksas uzturēšanu šajā ģimenē. Viņai bija

aizliegts pieņemt dāvanas no slimnieka un no viņa piederīgajiem. Arī diakonisu nams nepiestādīja rēķinu par kopšanu. Ja materiāli nodrošinātās ģimenes vai personas par māsu nosūtīšanu uz ģimeni sniedza namam dāvanas, tas tika uzskatīts nevis kā samaksa, bet gan kā mīlestības dāvana nama mērķu īstenošanai. Slimnieka kopšanas gadījumā ārpus nama bija jākompensē ceļa izdevumi. Ilgstošas slimnieka mājas aprūpes gadījumā Diakonisu namam bija tiesības vai nu pilnībā atsaukt nosūtīto māsu atpakaļ, vai arī nosūtīt viņas vietā citu māsu. Tiklīdz kopšana bija beigusies slimnieka nāves dēļ, uzreiz pēc bērēm mātai pašai bija jāatgriežas diakonisu namā. Slimnieka kopšanai citā ģimenē māsu bija aizliegts sūtīt bez diakonisu nama atļaujas. Katrai mātai, ja viņai palika laiks pēc slimnieku kopšanas, bija arī jāmeklē cits nodarbošanās veids. No slimnieka mājas māsas sūtīja darbam pie ārsta, aptiekāra vai pie garīdznieka.

Ja kāda diakonisu māsa, uzticīgi pildot sava amata pienākumus, vairs nespēja to veikt un viņai nebija nekādu iztikšanas līdzekļu, šajā gadījumā viņa tika uzturēta par nama līdzekļiem [36; 22–24, 26–28].

1.2.2. Jelgavas diakonisu nams

Jelgavas diakonisu namu 1865. gadā nodibināja grāfiene Elizabete fon Mēdema (*Elisabeth von Medem*). Sava ceļojuma laikā Vācijā viņa iepazinās ar diakonisu kustību un kļuva par tās piekritēja. Viņa ieinteresēja arī citas personas, kas apvienojās savienībā sieviešu diakonijas veicināšanai Kurzemē. Pirmās māsas uz Jelgavu atsūtīja no Drēzdenes (Vācija) diakona nama mācītājs Frēlihs. Sākumā māsas apmācīja ārzemēs, 1865–1880. gadā Jelgavā strādāja diakonises no Drēzdenes [38; 65–66, 69]. 1865. gada 2. jūnijā Jelgavā iesvētīja diakonisu namu. Grāfiene Mēdema, kas bija ar visu sirdi pieķērusies „savam diakonisu namam”, uzdāvināja iestādei māju un ar saviem līdzekļiem veicināja tās darbību. Arī plašākā sabiedrībā sāka mosties interese par to, un pēc pusotra gada pirmās vietējās jaunavas pieteicās par māsām [39; 47–48, 65–68, 80–82]. Pateicoties spēcīgam finansiālam atbalstam, slimnīca strauji paplašinājās, izveidojot jaunas specializētas nodaļas. Pēc medicīniskās kvalitātes slimnīca, kur strādāja diakonisu māsas, kļuva par labāko Jelgavā. Diakonisu slimnīcas vadība atradās luterāņu mācītāju rokās, kuri vispirms rūpējās par cilvēka gara glābšanu, miesas pārzināšanu atstājot ārstiem [38; 65–66, 69].

1869. gadā, Jelgavā no Vācijas ieradās mācītājs Ludvigs Katterfelds (*Ludwig Katterfeld*; 1843–1910) (sk. 23. pielikumu). L. Katterfelds bija Fridriha Bodelšvinga

(*Fridrih fon Bodelschving*) – slavena vācu mācītāja, kurš 19. gs. pie Bīlefeldes (Vācija) dibināja veselu ciematu vārdā Bētele, garīgi slimiem cilvēkiem, – cienītājs un skolnieks. Pildot savus tiešos pienākumus, viņš apmācīja diakonisu nama māsas. Mācītājs saprata, cik mazā mērā Jelgavas diakonisu nams atbilda ideālam jēdzienam „*no draudzes priekš draudzes*”. Kopā ar skolotāju L. Zēzemani viņš ledzīgi ķērās pie reformām. Viņi abi centās pārliecināt draudzes valdi, ka diakonisu namā jābūt savam garīdzniekam, kam arī jāuztic nama vadība. Šajā jautājumā starp grāfieni Mēdemu un L. Katterfeldu izcēlās domstarpības. 1874. gadā valde nolēma uzaicināt iestādē savu garīdznieku. Jaunais mācītājs neprata atrisināt sarežģītus jautājumus un vietējās māsas pēc strīda ar virsmāsu no Drēzdenes izstājās no diakonisu nama. Mācītājs Frēlihs gribēja māsas no Drēzdenes pēc gada atsaukt atpakaļ darbam uz Vāciju, līdz ar to izveidojās situācija, ka namu Jelgavā vajadzēja slēgt. Šajā brīdī atcerējās L. Katterfeldu un visiem spēkiem mēģināja viņu iecelt par rektoru, bet viņa sievu (diakonisu māsu) par nama priekšnieci.

Jau pirmie mēneši pēc L. Katterfelda stāšanās amatā parādīja, cik ļoti viņam uzticējās. Cita pēc citas atgriezās izstājušās māsas, pieteicās jaunas. Pēc dažiem gadiem māsu skaits tuvojās četrdesmit, kas nozīmēja ievērojamu panākumu. Bet daudz svarīgāks bija tas, ko L. Katterfelds darīja nama iekšējai paplašināšanai. Diakonu darba mērķi viņš formulēja šādi: „Iestāde uzskata par savu pirmo uzdevumu kalpot, veicināt draudzes uzplaukumu un atzīt par pirmo savas žēlošanas nosacījumu to, ka tā nekad negrib būt ārpus baznīcas, ka tā cieši saistīta ar baznīcu un tās Dieva dotajiem žēlastības līdzekļiem. Nami pieder dižciltīgajiem, bet darbs, kas tiek veikts, ir baznīcas darbs, un strādātājas ir draudžu meitas, kas negrib neko citu, kā kalpot draudzēm.” L. Katterfelds vēlējās, lai baznīcas ietērpus gatavotu diakonisu namā. Viena no māsām apguva šo baznīcas mākslu un 1891. gadā Jelgavā uzsāka arī baznīcas ietērpu izgatavošanu. No tā laika diakonisu nams šādus uzdevumus veica arī priekš daudzām Kurzemes un Vidzemes baznīcām. L. Katterfelds mēģināja iesaistīt arvien jaunas māsas un tikpat nenogurstoši pūlējās ievirzīt pareizās sliedēs māsu kopas iekšējo dzīvi [39; 47–48, 65–68, 80–82]. Viņa sieva, diakonisu māsa Anna Katterfelde (*Anna Ilgenstein-Katterfeld*), bija viņam uzticīgs palīgs šai lietā [28; 19,21,24–25]. No 1868. gada viņa strādāja par vadītāju māsu diakonisu namā Jelgavā. Viņa prata ne tikai valdīt, bet arī kalpot. Vispirms viņa kalpoja savam vīram, iedziļinoties viņa domās un plānos, dodot viņam prātīgus padomus, uzticīgi darbojoties līdzīvi viņa pasākumos. Viņa bija tam vārda pilnā nozīmē uzticīga biedrene darbā un mājās. Viņa kalpoja arī diakonisu namā, vispirms kā māsa un tad kā priekšniece.

Uzņemoties rektora amatu, viņam iekšējās kārtības jautājumos bija ļautas brīvas rokas, tādēļ viņš varēja darbus izvērst pilnīgi pēc savas pieredzes. Viņš nemēģināja atdarināt kādu no viņam pazīstamajiem Vācijas diakonusu namu tipiēm, bet gan pārņēma to, kas bija pieņemams Baltijas provincēm, „atmetot tradīcijas, kuri Baltijas apstākļiem neatbilda”. Pieauga iestādes ēku skaits, paplašinājās darba apjoms. Tā, klāt nāca acu klīnika un pēc gadiem desmit ķirurģiskā klīnika. Vecas, pussagruvušas ēkas vietā, kurā bija novietots vīriešu hospitālis, uzcēla staltu mūra ēku. 1881. gadā viņš organizēja mēneša avīzi „Jelgavas Diakonusu Nama Vēstnesis” diakonusu darba apgaismošanai Kurzemē [39; 47–48, 65–68, 80–82].

Par savu darbu 1881. gadā L. Katterfelds tika apbalvots ar Trešās klases Staņislava ordeni, bet 1895. gadā – ar Zelta Krūšu krustu [40; 8]. Savā darbā L. Katterfelds vispirms atzīmēja trīs lietas: diakonijas izplatīšanu uz laukiem; aizgādības nodibināšanu pār epileptiķiem, muļķiem un plānprātīgiem; aizgādniecības nodibināšanu pār bezdarbniekiem. Piem., viens no L. Katterfelda galvenajiem mērķiem bija diakonijas izplatīšana laukos, šī doma viņam radās lielā posta dēļ laukos slimību gadījumos. Pirmā iestāde laukos bija Foka muiža, kuru atvēra 1885. gadā L. Katterfelda uzticīgā drauga un cīņas biedra prāvesta Zēzema draudzē Robežmuižā. Nākamajā gadā diakonusu nami atvērās mazākajās Kurzemes pilsētās: Tukumā, Kandavā, Sabilē, Aizputē, Talsos. 1892. gadā nodibināja diakonusu namu Liepājā, kas 1901. gadā atdalījās no Jelgavas nama, bet māsas aicināja no Jelgavas diakonusu nama. Tā kā līdz šo diakonusu namu atvēršanai mazajās pilsētās nekāda trūcīgo slimnieku kopšana nebija iespējama un pat smagi cietušos vajadzēja vest uz Jelgavu vai uz Rīgu, tad šīs iestādes bija visai provincei par lielu svētību. L. Katterfelds rakstīja „Vēstnesī”, ka viņa balss nepalikusi neuzklausīta arī otrajā jautājumā – aizgādības nodibināšanā pār epileptiķiem, muļķīgiem un plānprātīgiem. Sakarā ar to ir jārūnā par iestādi, pēc kuras nodibināšanas L. Katterfeldu sāka dēvēt par Baltijas Bodelšvingu un kas palika kā viņa darbības liecinieks arī tad, ja tiktu aizmirsts, kādu iekšējās misijas pioniera darbu viņš veica Kurzemē. Runa ir par Tabora dibināšanu. 1887. gada ziemā L. Katterfelds spēra pirmos soļus iestādes dibināšanai. Piemērotu vietu viņš atrada Gintera muižiņā. Tā atradās jaukā vietā apmēram divas verstis ārpus pilsētas, gleznainā, ēnainā Jēkaba kanāla malā. Radās ziedotāji, pilsētas dāmas savāca astoņdesmit rubļu iekšējai iekārtai, arī no draudzēm vāca dāvanas. Iestādes vadību vajadzēja uzņemties māsai Matildei, vienai no L. Katterfelda diakonusu māsām. Aprīlī viņu aizsūtīja apmācīšanai uz Bīlefeldu (Vācija). No tā laika viņas vārds, tāpat kā viņas brālēna vārdi allaž norāda visiem tiem,

kas strādā pie šīs iestādes, uz nopietno uzdevumu viņiem uzticēto slimnieku kopšanā. Vīriešu nodaļai atsūtīja kādu no Bīlefeldas brāļiem. Iestādi atvēra 1887. gada 22. maijā ar diviem slimniekiem un iesvētīja klusībā. Tai piešķīra visai nozīmīgu vārdu – „Tabors”. L. Katterfelds par to rakstīja „Vēstnesī”: „Mēs nosaucām iestādi par Taboru – tā kalna vārdā, uz kura, pēc ticējuma tas kungs apskaidrots un kura paklājā viņš licis atvest pie sevis un izdziedējis epileptisko zēnu, kuru viņa mācekļi nebija varējuši izdziedināt.” Tā kā diakonisu skaits Baltijas provincēs bija arvien ļoti ierobežots, radās jautājums, kā palielināt māsu skaitu. L. Katterfelda pretinieki domāja, ka nelielajam māsu skaitam par iemeslu bija diakonisu nama organizācija, kas nepatīk brīvajām baltietēm. Bija izvirzīts priekšlikums nodibināt Rīgā semināru draudžu diakonisu apmācīšanai, viņas izvēloties tikai no izglītoto jaunavu un atraitņu vidus. L. Katterfelds noraidīja šķirošanu izglītotajās un neizglītotajās māsās. Sinode izteica Katterfeldam pilnīgu uzticību un paskaidroja, ka tā atzīst māsu apvienību par vispiemērotāko formu diakonijas attīstībai [39; 47–48, 65–68, 80–82]. Diakonisu nama darbošanās pārsvarā veltīta nabagiem, lai palīdzētu tiem slimības dienās; sniegtu palīdzību bērniem un veciem nespējniekiem. 1880. gadā diakonisu slimnīcā bija 44 vietas (24 vīriešiem, 20 sievietēm), ārstēti 220 slimnieki. 1898. un 1907. gadā diakonisu slimnīcā jau bija 72 gultas.

Maznodrošinātie pacienti bija nodrošināti ar bezmaksas ārstēšanu un uzturu, citiem par apkopšanu un uzturu bija jāmaksā 50 kapeikas par katru dienu, par nedēļu – trīs rubļi; par īpašu istabu vienam slimniekam viens rublis un 50 kapeikas dienā. 1890. gada 2.– 4. jūnijā diakonisu slimnīca – vecākā šāda tipa iestāde Baltijā – plaši nosvinēja savu 25 gadu jubileju. Pēc 1910. gada ziņām, Diakonisu namā ārstēšanās dienā atsevišķā istabā izmaksājusi divus rubļus, vispārējā nodaļā no 70 kapeikām līdz vienam rublim. Ķirurģiskajā nodaļā maksa bija augstāka – attiecīgi 0,80, 1,15 un 2,25 rubļi dienā. Tādējādi slimnīca bija pieejama tikai sabiedrības materiāli nodrošinātajam slānim. Jāatzīmē, ka pie slimnīcas darbojās pirmā Rentgena iekārta Jelgavā (Pasta ielā 23), kā arī mikrobioloģiskā un ķīmiskā laboratorija. Pirmā pasaules kara laikā slimnīca daļēji tika izmantota kā lazarete, gultu skaits paplašinājās līdz 132 [38; 65–66,69].

1898. gadā L. Katterfelds panāca, lai blakus „Taboram” nodibinātu slimnīcu cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem. Kurzemes bruņniecība, muižnieku landtāgs, nolēma uzcelt iestādi akūtu slimnieku ārstēšanai. Jauno slimnīcu – „Vājprātīgo iestāde

pie Tabora” – atklāja 1901. gadā 1. janvārī, un tajā bija nodaļa ar 20 gultām. 1907. gadā tā dēvēta par Ģintermuižu ar direktori H. Hildebrandu (1901–1916) priekšgalā [41; 8].

1.2.3. Diakonu māsu darba pienākumu apraksts

Diakonu māsu pienākumos bija ne tikai slimnieku kopšana, bet arī draudzes darbs. Visur, kur bija nepieciešama mīlestība un žēlsirdība, darbojās draudzes diakonu māsas: pie nabagiem, bērniem, jaunatnes un sievietēm [27; 22–24,36,85]. Evaņģēlisko diakonu māsu darbs uzskatāms par kalpošanu ar pašai dziedzīgu mīlestību visiem tiem cilvēkiem, kuriem bija nepieciešama palīdzība. Pildot savus darba pienākumus, māsām bija aizliegts meklēt sev kādu peļņu. Diakonu māsu darbs balstījās uz žēlsirdību, jo medicīniskās zināšanas viņām bija minimālas, taču palīdzība, ko viņas sniedza slimajiem, ir vērtējama ļoti augstu. Viss māsu darba laiks un spēki tika virzīti uz kalpošanu diakonu nama labā [36; 22–24,26–28]. Pakāpeniski auga arī diakonu māsu skaits. Piem., 1909. gadā Marijas Diakonijas biedrībā strādāja jau 56 māsas, 23 no tām ambulancēs, bet pārējās slimnīcā – Marijas diakonu nama hospitālī ar 90 gultām. Tā tika apsaimniekota kā patstāvīga baznīcas draudze [28; 19,21,24–25]. Diakonu māsas strādāja ne tikai slimnīcās, bet arī sieviešu patversmē. Patversme bija paredzēta sievietēm, kuras gribēja kļūt par kalponēm, vai savu kalpoņu darbu bija atstājušas un nebija atradušas jaunu, kurām nebija pienācīgas pajumtes. Kalpoņu patversmes vadīja diakonijas izglītības iestādes vadītāja un inspektors. Kuratorija noteica māsu pienākumus un tiesības darbam patversmē, kā arī kalpoņu uzņemšanas un uzvedības noteikumus un apmaksu par ēdināšanu. Topošām kalponēm jābūt labai veselībai, lai pēc kāda laika šī nodarbošanās nekļūtu par slogu un tā nebūtu jāpamet. Viņām dedzīgi bija jāvēlas veltīt savus fiziskos un garīgos spēkus Kungam Dievam, veltot savu darbu palīdzībai slimiem un trūcīgiem, kamēr netiks uzlikts nekāds cits pienākums. Kalpoņu patversmē uzņemtās kalpones atradās pastāvīgā uzraudzībā, īpaši tikumības jomā. Viņām bija jāpiedalās mājas ikdienas dievkalpojumos, Svēto rakstu lasījumos un Svētajās vakariņās. Ja bija nepieciešams, viņas izglītoja kristietības mācībā, apmācīja veikt dažādus mājas darbus un rokdarbus, mācīja lasīt, rakstīt un rēķināt, izpildīt arī tādus darbus, ar kuriem varēja uzturēt patversmi. Meitenes apmācīja nodarboties arī ar bērnu pieskatīšanu un kopšanu, jo kalpoņu patversmē uzņēma mazuļus, kuri savu vecāku mājās palika bez uzraudzības [33; 2,113–119]. No tā, vai topošās kalpones bez iebildumiem pakļāvās kuratorija noteiktajiem priekšrakstiem un tos bez ierunām

izpildīja, bija atkarīga viņu izmitināšana patversmē vai arī viņu izraidīšana no tās. Visas meitenes, kuras sevi parādīja par čaklām un uzticamām, patversmes vadība centās nodrošināt ar atbilstošu darba vietu. Kungiem, kuri darbā gribēja ņemt kalpones no kalpoņu patversmes, bija jāpiekrīt tiem noteikumiem, kurus izvirzīja iestāde meiteņu interesēs, jo tā jutās atbildīga par jaunās darba vietas apstākļiem [35; 26–27].

Diakonises bija cieši saistītas ar diakonijas draudzi. Pilsētas diakonijas draudzēs viņas veica kristīgās palīdzības darbus jauniešu un pieaugušo labā. Draudzes pirmais kalps bija tās priesteris. Bet viņš nevarēja paveikt visu nepieciešamo: apmeklēt visus savas draudzes slimos, trūcīgos un cietējus. Un te palīgā nāca diakonises, kuras kalpoja un palīdzēja slimajiem, trūcīgajiem un cietējiem. Tas bija viņu pastāvīgais darbs, ko tās veica draudzēs. Šīs kalpošana draudžu diakonijām bija uzskatāma par nozīmīgu darbu. Diakonises uzdevums un goda lieta bija būt par priesteru roku turpinājumu, rūpējoties ne tikai par cietēju dvēselēm, bet arī par tām dvēselēm, kuras nomaldījās no tikumības ceļa. Viņas apmeklēja šādas personas mājās un veica izskaidrojošo darbību. Pēc priesteru norādījuma diakonises popularizēja un atgādināja par dvēseļu aizsardzību un veica glābšanas darbus. Rūpes par cilvēka dvēseli, par ko diakonija gādāja jau gadu desmitiem, bija uzticētas diakonisēm [42; 27–30]. Pie Marijas Diakonisu biedrības darbojās arī Marijas Diakonisu iestādes mazo bērnu skola, kurā uzņēma bērnus no 2 līdz 7 gadiem. Skolā ar audzināšanu nodarbojās arī diakonisu māšas. Bērnus vispirms bija jāpiesaka iestādes inspektoram, un tikai pēc viņa piekrišanas jāpiesaka skolotājai. Iestājoties skolā, bija jāiesniedz bērna izziņa par vecumu un viņa potēšanu. Par katru bērnu bija jāmaksā skolai 5 kapeikas dienā vai 30 kapeikas nedēļā. Vecāki šo summu maksāja skolotājai nedēļu uz priekšu. Šī nauda bija paredzēta bērna ēdināšanai, audzināšanai un apgādei ar mācību līdzekļiem [43; 9]. Bērnus uz skolu bija jāatved līdz plkst. 10 no rīta un plkst. 5 pēcpusdienā bija jāpaņem uz mājām. Bērniem uz skolu bija jāierodas tīriem un kārtīgiem: nomazgātiem, saķemmētiem un ar apgrieztiem nagiem, kā arī tīrās drēbēs. Bez attaisnojošiem iemesliem bērnam bija aizliegts kavēt skolu. Par bērna neierašanās iemesliem skolotājai bija obligāti jāziņo tajā pašā dienā, bet ne vēlāk, kā trīs dienu laikā. No bērnu vecākiem pieprasīja, lai tie ar pienācīgu uzmanību satiktos ar skolotāju un vienmēr būtu gatavi uz klausīt viņas atgādinājumus un sūdzības. Tiem bez iebildumiem bija jāievēro visi skolas noteikumi. Vecāki savas sūdzības par skolotāju varēja iesniegt iestādes inspektoram [42; 27–30].

Diakonisu Marijas biedrība, pateicoties savai labdarībai, ieguva lielu cieņu sabiedrībā. To ievēroja arī krievu imperators un 1917. gadā 8. februārī diakonisu māšas

Milli Kenkeru (*Милли Кенкеръ*) un Adamu Peļdeku (*Адама Пельдека*) apbalvoja ar sudraba medaļām „Par centību” („За усердие”) [44; 12].

1.3. Žēlsirdīgo māsu darbība Latvijas teritorijā Krievijas Sarkanā Krusta ietvaros (1879–1914)

Dažādu valstu starptautiskā sadarbība palīdzības sniegšanā slimiem un ievainotiem pirmo reizi realizējās 1862. gadā. Šajā gadā iznāca šveiciešu uzņēmēja un sabiedriskā darbinieka Žana Anrī Dināna (*Jean Henri Dunant*; 1828–1910) grāmata „Atmiņas par Solferino” („*Un souvenir de Solferino*”). Dināns savu ideju radīja žēlsirdīgās māses Florences Naitingeilas (*Florence Nightingale*; 1820–1910) darbības dēļ. Viņa kopš 1855. gada sniedza medicīnas palīdzību slimiem un ievainotiem Krimas kara laikā (1853–1856). Par sieviešu iesaisti palīdzības sniegšanā ievainotiem sāka rūpēties arī izcilais krievu ķirurgs Nikolajs Pirogovs (1810–1881) [45; 346,348]. 1805.gadā Krievijā, Gatčinā pie Sanktpēterburgas, nodibināja Žēlsirdīgo māsu namu, kurā organizēja žēlsirdīgo māsu kopienu [8; 5–6,13,143–147,149].

1864. gadā Ženēvas konvencijai „Par ievainoto un slimo karavīru stāvokļa uzlabošanu” oficiāli pievienojās 16 valstis [46; 174–176]. Saskaņā ar Ženēvas konvencijas noteikumiem „Par ievainoto un slimo karavīru stāvokļa uzlabošanu”, medicīnisko palīdzību bija jāsniedz neatkarīgi no karaspēka nometnes karojošās puses. Savukārt medicīnas personālam, aprīkojumam un medicīnas iestādēm ir jābūt neaizskaramiem [45; 346,348].

1867. gadā Ženēvas konvencijai pievienojas arī cariskā Krievija, kuras sastāvā tolaik atradās Latvija. Šajā gadā nodibināja Krievijas ievainoto un slimo karavīru gādības biedrību [46; 174–176].

Sarkanā Krusta kustības intensitāte lielākoties saistīta ar kariem [47; 7–9, 16–17, 20]. Pirmo reizi Krievijas biedrības aktivitāte starptautiskā līmenī izpaudās 1870. gadā, kad Krievija sniedza palīdzību ievainotiem franču–prūšu karā (1870–1871). It sevišķi aktīva biedrības darbība bija krievu–turku kara gados (1877–1878). Pēc laika Krievijas ievainoto un slimo karavīru gādības biedrība nomainīja savu sākotnējo nosaukumu. Jauno oficiālo nosaukumu „Krievijas Sarkanā Krusta biedrība” tai piešķīra 1879. gadā [46; 174–176]. Par biedrības priekšsēdētāju kļuva barons Staels fon Golsteins (*Стаяль фон Гольстейн*) [48; 1]. Krievijas Sarkanā Krusta Biedrības mērķis bija sniegt kara

administrācijai palīdzību ievainoto un slimo karavīru kopšanā kara laikā, nodrošinot tiem ārstniecisko un cita veida palīdzību. Biedrība savas darbības robežās gādāja nepieciešamo palīdzību visiem ievainotiem un slimiem karavīriem vai konjunkcijas armijām, kā arī pretinieka armijas slimajiem karavīriem. Kara gadījumā starp ārvalstīm Biedrība bija tiesīga sniegt palīdzību arī ārvalstu armijai. Miera laikā Biedrības iestādes nodrošināja palīdzību sakropļotiem kara dalībniekiem, izmantojot šim mērķim ziedotās summas. Rūpējoties par sakropļotajiem karavīriem, Biedrība nodrošināja tos ar pensijām un pabalstiem. Biedrība, izmantojot savāktos līdzekļus, palīdzēja arī nelaimes gadījumos cietušajiem. 1893. gada 18. aprīlī apstiprināja Krievijas Sarkanā Krusta Biedrības Statūtus. Tajos noteica biedrības sastāvu un galvenos darbības virzienus. Pamatojoties uz Krievijas Sarkanā Krusta Statūtiem, Biedrības sastāvs veidojās no Biedrības locekļiem (godājamiem, labdarīgiem un faktiskiem) un no sacenšanās (*соревновательные*) locekļiem. Pie godātiem locekļiem piederēja Imperatora ģimenes locekļi, garīgas un laicīgas personas, kuras veicināja Biedrības attīstīšanas darbības. Pie sacenšanās locekļiem piederēja personas, kas regulāri veica maksājumus Krievijas Sarkanā Krusta Galvenajai Valdei (60 rubļus gadā), kā arī maksāja vienai no vietējām biedrības iestādēm 25 rubļus gadā. Šo titulu piešķīra arī tām personām, kuras, neskatoties uz to, ka nemaksāja biedra naudu, tomēr bez atlīdzības strādāja kara un miera laikā Sarkanā Krusta biedrības labā. Krievijas Sarkanā Krusta nodaļās pastāvēja vietējas Valdības un Biedrības komitejas ievainoto un slimo karavīru kopšanai un tās atradās īpašas Labdarības biedrības pakļautībā. Sarkanā Krusta nodaļās bija zīmogs ar Grieķu krusta zīmējumu un uzrakstu, kur tika uzrādīts nodaļas nosaukums [49; ,2,4,5].

Lielāko karu atbassis Latvijas teritorijā līdz Kurzemes guberņai nonāca krievu - turku kara laikā. Tieši tad Krievijas Sarkanais Krusts savas komitejas izveidoja visās plašās impērijas guberņās. Latvijā tās darbojās Vidzemes un Kurzemes guberņās (Rīgā un Jelgavā). Krievu-turku kara laikā tās vadīja žurnālists un sabiedriskais darbinieks Aleksandrs Vēbers (1848–1910), kuram par palīdzības sniegšanu slimiem un ievainotiem karavīriem Krievijas Sarkanā Krusta galvenā valde piešķīra divas Sarkanā Krusta goda balvas. 1884. gadā Jelgavas Sarkanā Krusta nodaļas vadību no A. Vēbera pārņēma ārsts Jēkabs Bullis (1852–1887). Pēc viņa nāves šo Jelgavas organizāciju vadīja Jānis Čakste (1859–1927) [47; 7–9, 16–17, 20]. Latgalē Sarkanā Krusta aktivitātes ir saistītas ar Daugavpils Sarkanā Krusta nodaļu [50; 6, 28, 32–34]. Guberņas Sarkanā Krusta komitejas priekšgalā formāli atradās gubernators, bet komitejas vadībā ietilpa

prominentākie sabiedrības pārstāvji – muižnieki, mācītāji, rūpnieki, baņķieri, tirgotāji, arī advokāti, ārsti un skolotāji [51; 1–4,6–7,9–13].

1.3.1. Māsu kopienas raksturojums

Krievijas Sarkanā Krusta Galvenā Valde pēc krievu – turku kara, saskaņā ar Biedrības Aizstāves, Valdnieces Ņeizarienes gribu, nolēma nodrošināt kara hospitāļus ar žēlsirdīgām māsām, jo izrādījās, ka Biedrībā bija tikai tik daudz māsu, lai varētu nodrošināt vienīgi galvaspilsētas hospitāļus un dažas guberņas. Kara Padome, saskaņā ar Galveno štābu Sanktpēterburgā 1879. gadā 23. janvārī izdeva pavēli nodrošināt 4. un 3. klases hospitāļus ar žēlsirdīgām māsām. Vienai mācai bija jāaprūpē 50 pacienti. Hospitālī jābūt vienai vecākajai mācai, 2. un 1. klases hospitāļos (arī pushospitāļos) bija nolemts palielināt esošo māsu skaitu vēl par vienu māsu katrā hospitālī [49; 2,4,5].

Visas māsu darba vietās bija jāalgo saskaņā ar Kara resora 1873. gada pavēli Nr.80 „Par štatu māsām”. Visās kara ārstniecības iestādēs, kurās strādāja žēlsirdīgās māsas, par katru māsu bija veikta iemaksa vietējās Biedrības aizgādībā par ievainotiem un slimiem karavīriem. Trešās un ceturtās klases hospitāļos iemaksa par katru māsu bija 15 rubļi mēnesī un 25 rubļi par katru vecāko māsu. Visas žēlsirdīgās māsas nepieciešamības gadījumos nodrošināja ar dzīvojamām telpām hospitāļos, kā arī tika izmaksāta iztikas nauda: katrai no māsām piešķīra viena virsnieka (oficiera) algas likmi (saskaņā ar Kara resora 1878. gada. pavēli Nr.112). Slimības gadījumā žēlsirdīgās māsas bija jānodrošina ar ārstēšanu hospitāļos virsnieka līmenī. Visas žēlsirdīgās māsas, kuras nostrādāja kara ārstniecības iestādēs 25 gadus, ievērojot šos noteikumus, saskaņā ar Svētās Impērijas Likuma 5. sējuma 590. un 690. pantu, bija jānodrošina ar gada pensiju no Valsts kases – simts rubļu apmērā. Slimību dēļ māsām izdienas pensijas laiku samazināja par desmit gadiem. Māsām, pildot savus pienākumus hospitāļos un saslimšanas gadījumā zaudējot darba spējas, piešķīra pensiju tajā pašā apmērā 15 gadus ātrāk. Žēlsirdīgajām māsām, kuras dienesta laikā bija ievainotas vai kļuvušas invalīdes, bija tiesības saņemt Krievijas Sarkanā Krusta Komitejas aizsardzību [52; 1–2,4,7–9,38,49,316,319,321].

Lai sagatavotu sieviešu sanitāro personālu medicīniskās palīdzības sniegšanai slimiem un ievainotiem kara laikā un nodrošinātu slimnieku aprūpi hospitāļos, slimnīcās un privātmājās miera laikā, nodibināja Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu kopienas [53; 58 ж, 239–240,263]. Latvijā pirmās Sarkanā Krusta žēlsirdīgās māsas

kopienas izveidoja 1867. gadā Rīgā, vēlāk arī Jelgavā un Daugavpilī. Sarkano Krustu reprezentēja galvenokārt filantropisku motīvu mudinātas augstākās sabiedrības dāmas – krievu un vācbaltiešu muižnieku kundzes un meitas, pietiekami turīgu aprindu pārstāves. Vienkārša darba cilvēkiem – zemkopjiem, strādniekiem, arī Baltijas pamatiedzīvotājiem – šis cēlais un cildenais darbs bija liegts [47; 7–9,16–17,20]. 1879. gadā Krievijas Sarkanā Krusta kopienas Galvenā Valde izstrādāja nolikumu par Sarkanā Krusta māsu nodaļām, lai dibinātu tās tur, kur māsu bija maz vai pavisam nebija [52; 1–2,4,7–9,38,49,316,319,321]. Rīgas kopienai sākumā piederēja privātā māja (kopienas patversme) Ģertrūdes un Skolas ielas krustojumā. Tā sastāvēja no galvenā korpusa un mūrēta trīs stāvu flīģeļa [54; 1,4–5,11]. Krievijas Sarkanā Krusta Biedrība 1880. gadā organizēja žēlsirdīgo māsu kopienas mītni Rīgā, Ģertrūdes ielā, kura tika pakļauta ķeizarienes majestātes Valdnieces aizbildnībai [52; 1–2,4,7–9,38,49,316,319,321].

Kopienas uzturēšanas līdzekļi veidojās no summām, kuras māsas saņēma par darbu, veicot slimnieku kopšanu, arī no ziedojumiem, tāpat no summām, ko savāca ar Rīgas Dāmu komitejas palīdzību, un no kopienai piederošā kapitāla procentiem. Labdarības kopiena pārvaldīja vēl dažus kapitālus, kuri bija paredzēti īpašiem mērķiem [51; 1–4,6–7,9–13].

1895. gadā ar Ķeizarienes Marijas atļauju visās Sarkanā Krusta kopienās organizēja naudas vākšanu, lai radītu fondu un nodibinātu patvērumu vecām un slimām žēlsirdīgām māsām Sarkanā Krusta kopienās [53; 58 ж, 239–240,263]. Vēlāk, 1896. gadā, atvēra Rīgas kopienas ambulanci [55; 1,4,6,7,14].

1909. gadā par Labdarības biedrības padomes komitejas priekšnieci un kopienas aizbildni ievēlēja baronesi Pilaru fon Pilhau (*Пилар фон Пильхау*). Par Kopienas māsu priekšsēdētāju ievēlēja māsu Sofiju Stebuti (*София Стебут*) [54; 1,4–5,11]. Kopš 1913. gada kopienas māsas priekšnieces pienākumus pildīja Jefrosinija Reiharde (*Ефросиния Рейхард*).

Kopienas darbībai paplašinoties, 1913. gada 17. februārī Rīgā iesvētīja kopienas jauno ēku un atvēra ķirurģisko slimnīcu. Tā atradās Ērgļu (tagad – J.Asara) un Rēveles (tagad – Tallinas) ielu krustojumā [55; 1,4,6,7,14].

Slimnīca ar ambulanci strādāja katru dienu no pulksten. 9 līdz pulksten 16, izņemot svētdienas. Ārstēja par maksu: ambulatoriem pacientiem bija jāmaksā 30 kapeikas par katru apmeklējumu, par ārstēšanu slimnīcā maksa bija viens rublis diennaktī [56; 4–5]. Labdarības biedrība par naudas izlietošanu regulāri atskaitījās

vietējai valdei. Ar vietējās valdes lēmumu katru gadu izveidoja komisiju Labdarības biedrības kases revīzijai [51; 1–4,6–7,9–13].

Bija paredzēts, ka kopienas likvidācijas gadījumā tai piederošais īpašums un kapitāli pāriet Krievijas Sarkanā Krusta kopienas Galvenās valdes rīcībā [52; 1–2,4,7–9,38,49,316,319,321].

Māsas profesijas pilnveidošanā ņēma vērā franču priesteru Vincenta de Paula žēlsirdīgo māsu apvienības pieredzi, kas veicināja Krievijas Sarkanā Krusta māsu garīgo audzināšanu un attīstību [6; 10,13–18,680].

Tādējādi līdz 1875. gada 31. jūnijam izstrādāja (balstoties uz „Sarkanā Krusta māsu noteikumiem”) un saskaņā ar Iekšlietu ministrijas lēmumu izdeva Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu instrukciju. Tajā iekļāva māsām paredzētos kopējos noteikumus par māsu pienākumiem kopienā un sabiedrībā, kā arī vecākās māsas pienākumus.

Kopienas māsu pienākumi

Kopienā pieņēma personas, kuras bija veselas un atbilda noteiktām prasībām. Viņām noteica pārbaudes laiku, līdz ar to viņas dēvēja par pārbaudāmajām. Pārbaudes laiks ilga no viena līdz trijiem gadiem. Tas ietvēra sevī praktiskās un teorētiskās daļas apmācības programmas apgūšanu, kā arī māsas amata morāles un uzvedības normas.

Visas māsas un skolnieces vajadzēja saukt kristītajos vārdos. Gadījumā, ja kopienā pieņēma jaunu māsu ar tādu vārdu, kāds jau bija kādai māsai, tad viņai piešķīra citu vārdu vai māsa pati izvēlējās sev jaunu vārdu.

Katrai kopienai piederīgai māsai obligāti bija jāievēro visi kopienas, Labdarības biedrības priekšsēdētāja un vicepriekšsēdētāja rīkojumi. Visām kopienas māsām bija jāpakļaujas vecākajai māsai, kuru iecēla ar kopienas pavēli. Māsām bija jāpilda visi darbi, kurus noteica vecākā māsa, neatkarīgi no tā, vai māsa veic slimnieku kopšanu vai aizņemta ar rokdarbiem, vai strādā saimniecībā. Gadījumos, ja māsa uzskatīja, ka vecākā māsa viņu apvaino, māsai bija tiesības sūdzēties Labdarības biedrības priekšsēdētājam vai vicepriekšsēdētājam.

Saņemot rīkojumu par komandējumu privātu slimnieku kopšanai, māsām bija jāpakļaujas tam bez iebildumiem, neatkarīgi no vietas, kur jāstrādā – Rīgā, ārpus Rīgas, hospitālī, slimnīcā vai arī pie privātā slimnieka. Nodarbības laikā slimnīcās skolniecēm bija stingri jāizpilda visi ārsta norādījumi un jāievēro visi slimnīcas noteikumi.

Visām kopienas māsām obligāti bija jādzīvo kopienā. Katrai mātai pašai bija jā rūpējas par savas istabas un gultas kārtību. Izmantot kopienas apkopējas savām vajadzībām drīkstēja tikai ar vecākās mātas atļauju. Māsām, ja tām netraucēja darbs, bija jāpiedalās jaunu drēbju izgatavošanā, vecu drēbju un veļas labošanā vecākās mātas uzraudzībā. Katru dienu, pēc vecākās mātas norādījuma, vienai, bet pēc vajadzības divām māsām, bija jādežurē mājā (kopienā). Dežūras dienas laikā mātas klāja un kārtoja pusdienu galdu, piepildīja visas lampas ar degšķidrumu, kuras atradās kopienā. Pieņemot kopienai nepiederošos personas, viņas ziņoja par tām vecākajai mātai. Kopienā parasti dežurēja tikai skolnieces, mātas to darīja vienīgi ārkārtējās situācijās un pēc vajadzības. Visām māsām, kuras dzīvoja kopienā, ja tikai tām netraucēja veselība, bija jāievēro dienas kārtība. Piem., no pulksten 9 līdz 13 viņām bija jāpiedalās kopienas darbos, no pusdienām un līdz pulksten 17 bija paredzēts brīvais laiks, bet, sākot ar pulksten 17, viņām atkal bija jābūt kopienas telpās un jāstrādā rokdarbi.

Mātas varēja iziet no kopienas mītnes tikai ar vecākās mātas atļauju. Visos gadījumos vienmēr bija jāziņo, uz kuriem māsas plānoja aiziet. Bez vecākās mātas atļaujas māsām bija aizliegts apmeklēt publiskas vietas. Vecākā māsa varēja piešķirt atvaļinājumu, bet ne ilgāk par diennakti. Atļauju par atvaļinājumu uz ilgāku laiku katru reizi bija jā saskaņo ar priekšsēdētāju vai vicepriekšsēdētāju.

Mātas, kuras privātās mājās kopa slimos, nedrīkstēja lūgt no slimnieka vai viņa radiem atbrīvošanu no darba bez vecākās mātas atļaujas pat baznīcas apmeklējumam. No slimnieka kopšanas brīvo laiku mātas varēja izmantot atpūtai svaigā gaisā vai kopienas mītnes apmeklējumiem.

Apmeklētājus māsām atļāva pieņemt tikai kopienas speciālā istabā, lai šie apmeklējumi netraucētu viņām pildīt dienesta pienākumus. Vīriešiem atļāva apmeklēt mātas kopienā tikai tajos gadījumos, ja bija tuvā radniecībā ar apmeklējamo. Mātas atļāva apmeklēt tikai līdz pulksten 20 gadījumos, ja kāda no māsām (līdz trim gadiem, sākot no eksāmena nokārtošanās dienas) gribēja izstāties no kopienas neatkarīgi no iemesla, viņai bija jāatlīdzina nauda kopienai par visiem izdevumiem mācību laikā (līdz simt rubļiem). Ja viņa izstājās no kopienas pēc Labdarības kopienas ieteikumiem, tad šis noteikums zaudēja savu spēku. Gadījumā, ja kāda no skolniecēm gribēja atstāt kopienu līdz mācību beigām, viņai bija nepieciešams iemaksāt kopienai desmit rubļus par katru kopienā pavadīto mēnesi (no maksāšanas atbrīvoja skolnieces pēc attaisnotiem iemesliem). Katrai no mātai, ja viņa kādreiz nolēma aiziet no kopienas, vienmēr bija

jāpaziņo tai sava adrese, lai kara gadījumā viņa varētu saņemt ziņu par dienestu Sarkanajā Krustā.

Visas kopienas māsas un skolnieces nodrošināja ar bezmaksas dzīvošanu, apģērbu un ēšanu. Saslimšanas gadījumā māsām sniedza bezmaksas ārstēšanu. Katru mēnesi māsas saviem izdevumiem saņēma no trim līdz pieciem rubļiem, savukārt skolnieces naudu nesaņēma.

Māsām bija stingri aizliegts ņemt naudu vai dāvanas no slimniekiem vai no slimnieku radiem un izmantot tās savām vajadzībām. Bija atļauts pieņemt dāvanas kopienas labā. Par to nekavējoties bija jāinformē vecākā māsa.

Māsas, kas kopa slimniekus un veica slimnieku aprūpi ārsta prombūtnes laikā, pielīdzināja ārsta palīgiem. Žēlsirdīgām māsām bija pieticīgi jāuzvedas un stingri jāizpilda visi ārsta norādījumi. Viņām bija uzmanīgi jānovēro slimības gaita, lai par to varētu precīzi ziņot ārstam. Slimības komplikāciju gadījumā māsai bija jāsaprot slimnieka radnieki un pēc tam jāsūta pēc ārsta. Māsai bija stingri jāievēro konfidencialitāte par visu dzirdēto un redzēto attiecībā uz pacientu. Kopjot slimo, galvenais māsas pienākums bija rūpēties par kārtību, tīrību, svaigu gaisu, ventilāciju, ne pārāk spilgtu gaismu, piemērotu gaisa temperatūru un mieru slimnieka istabā. Infekcijas slimības gadījumos viņai vajadzēja rūpēties par dezinfekcijas pasākumiem un slimnieka izolāciju. Māsai bija jākopj slimnieka istaba, gulta, bija jāiegulda pacients gultā, vajadzēja pārgērbt veļu un mazgāt vannā (sagatavot vannu bija mājas kalpones pienākums). Māsām bija jāseko, lai tiktu izpildīti ārsta norādījumi, veikti pārsiešanas un citi darbi, izņemot pārsiešanas materiāla mazgāšanu (arī tas bija mājas kalpones pienākums). Ar savu uzvedību un ārējo izskatu māsām bija labvēlīgi jāietekmē pacienti. Žēlsirdīgām māsām bija vienmēr laipni un rūpīgi jāizpilda pacienta vēlmes un jāatturas no liekas runāšanas. Veicot slimnieka kopšanu privātmājā, māsa saņēma no vecākās māsas dokumentu, kur bija uzrādīts komandējuma datums, laiks, slimnieka dzīves vieta un īss apraksts par māsas darbības noteikumiem. Pamatojoties uz šiem noteikumiem, māsām bija jāievēro godīgums, izturība, konfidencialitāte, kārtība un precizitāte. Kopjot slimos privātās mājās, viņām bija aizliegts kontaktēties ar citiem mājas iedzīvotājiem, bija klusu jārunā un jāpārvietoja pacientu istabā. Māsām vienmēr bija jāievēro noteikts atrašanās attālums no slimnieka gultas un bija stingri aizliegts sēdēt uz slimnieka gultas. Māsām bija aizliegts ēst un dzert pacienta istabā un izmantot slimnieka personīgos priekšmetus (piemēram, karotes, glāzes). Māsas, kuras dežurēja pie slimnieka pa nakti, mainījās pēcpusdienā vai bija nodrošinātas ar istabu slimnieka mājās, kur četras vai

piecas stundas varēja atpūsties. Vienai mātai bija aizliegts dežurēt vairāk par divām naktīm pēc kārtas. Privātās mājās strādājošās mātas bija tiesīgas saņemt pilnu uzturēšanu. Aprūpējot trūcīgus slimniekus, māsām, pēc iespējas, bija jāpusdieno kopienā. Aprūpējot slimniekus privātmājās, māsām bija jāvalkā noteikts apģērbs. Ja mātai bija nodarīts pāri, viņai bija jāaglabā miers, bet pēc tam viņa drīkstēja sūdzēties ārstam vai kopienas Labdarības biedrībai.

Krievu Sarkanā Krusta kopienas Vecākās mātas pienākumi

Vecākās mātas galvenais pienākums – pildīt visus Labdarības biedrības norādījumus. Vecākā māta pakļāvās savai tiešai priekšniecībai – Labdarības priekšsēdētājam un vicepriekšsēdētājam. Viņa atbildēja par kopienas darbības procesu, piedalījās kopienas kases kontrolē. Vecākajai mātai darba laikā bija jāvalkā speciāls tērps, kas paredzēts Sarkanā Krusta māsām. Ārpus darba šādu tērpu valkāt nebija obligāti.

Vecākā māta savas tiesības izmantoja līdz tam brīdim, kamēr bija šajā amatā. Vecākās mātas tiesības anulēja, ja viņa pati nevēlējās būt šajā amatā. Slimnieku kopšanai paredzētās summas vecākajai mātai obligāti bija jāfiksē speciālajā grāmatā. Nedēļas beigās ienākušo naudu nodeva kasierim, saņemot par to kvīti. Tāpat vecākā māta reizi mēnesī saņēma no kasiera noteiktu naudas summu māsu un skolnieču uzturēšanai. Summas lielumu noteica Labdarības biedrība.

Vecākajai mātai bija jāatbild par kopienas skolnieču un māsu ēdināšanu un apģērbu, jātur kārtībā ieraksti par ienākumiem un izdevumiem un nepieciešamības gadījumos jāatskaitās katram Labdarības kopienas loceklim. Viņai bija jākontrolē citu māsu morālā audzināšana. Vecākā māta noteica katrai no māsām, ja tā nebija aizņemta slimnīcā, dienas darbu un sekoja tā precīzai izpildīšanai. Gadījumā, ja viņa nebija apmierināta ar mātas darbu vai saņēma no sabiedrības sūdzību, vecākajai mātai bija jāinformē par to priekšsēdētājs vai vicepriekšsēdētājs.

Mātas komandējums slimo kopšanai uz privātmājām notika ar vecākās mātas ziņu un noteiktā kārtībā. Saņemot lūgumu, vecākā māta ierakstīja speciālā grāmatā ziņas par slimnieka vārdu un adresi, ārstējošā ārsta vārdu un slimības diagnozi (ja tas bija iespējams). Pēc apstiprinātiem Labdarības kopienas noteikumiem, vecākā māta pieņēma samaksu par slimnieku kopšanu avansā vai samaksu par konkrētiem pakalpojumiem, izdodot par to kvīti. Gadījumos, ja persona lūdza atbrīvot viņu no maksas, vecākā māta varēja pagarināt apmaksas termiņu laiku līdz divām dienām.

Lai atbrīvotu no maksas uz ilgāku laiku, bija nepieciešama priekšsēdētāja vai vicepriekšsēdētāja atļauja. Vecākā māsa norīkoja māsu, kurai jāveic slimnieka kopšana, dodot viņai dokumentu, kuru bija jāaizpilda noteiktā kārtībā. Nosūtītās māsas vārdu un komandējuma datumu vecākā māsa reģistrēja speciālā grāmatā.

Māsas maiņa, kura veica slimnieku kopšanu privātmājās, atradās vecākās māsas ziņā, un tikai īpašos gadījumos viņai bija nepieciešama vicepriekšsēdētāja konsultācija [51; 1–4,6–7,9–13].

1.3.2. Žēlsirdīgo māsu sagatavošana

Saskaņā ar Kara Padomes 1879. gada 13. janvāra nolikumu un pamatojoties uz Krievijas Sarkanā Krusta biedrības Statūtiem, lielu uzmanību pievērsa māsu izglītošanai. Mācības notika kara hospitāļos Rīgā, Daugavpilī. Māsu sagatavošanai bija izstrādāta apmācības programma.

Teorētisko daļu audzēknēm lasīja kopienas galvenais ārsts, uzaicināja arī citus ārstus. Skolniecēm mācīja Dieva likumu. Lekcijās viņām stāstīja par cilvēka organisma funkcijām, mācīja anatomiju (par cilvēka kaulu uzbūvi, par organisma galvenajiem asinsvadiem). Mācību laikā skolniecēm sniedza informāciju par ārstniecisko zāļu nosaukumiem un to veidiem. Tāpat māsām sniedza priekšstatu par ķirurģiju un ķirurģiskiem instrumentiem. Topošām māsām stāstīja par medicīnisko aprīkojumu – termometriem, medicīniskajiem un aptiekas svariem. Lekciju laikā pasniedzēji stāstīja par tīru gaisu, ūdeni un pārtikas produktu kvalitāti un to uzglabāšanu. Atsevišķas lekcijas lasīja par Sarkanā Krusta māsu pienākumiem un tiesībām.

Skolnieces apmācīja ievērot nepieciešamo kārtību, uzraugot apkuri un apgaismojumu, un jo īpaši slimnieku kopšanu palātās. Mācību laikā māsām mācīja slimnieku kopšanu un gultas sagatavošanu.

Praktiskās nodarbības notika kopienai paredzētajās ārstniecības iestādēs pie slimnieka gultas ārsta vadībā, vai aptiekās farmaceita uzraudzībā. Ja kopienai tādu telpu nebija, nodarbības notika ārstniecības iestādēs, kuras sadarbojas ar kopienu.

Praktisko nodarbību laikā skolnieces apmācīja profesionāli tehniskām iemaņām: kā slimnieku kopšanā lietot saites, kompreses, šinas, sinepju plāksterus un citus līdzekļus. Topošās māsas mācījās uzlikt pārsējus, apturēt asiņošanu, mērīt ķermeņa temperatūru. Mācību laikā pievērsa uzmanību ēdiena gatavošanai un diētas veidiem. Nodarbību laikā skolnieces apmeklēja veļas mazgātavu un iepazinās ar veļas

pieņemšanas un izdošanas kārtību slimniekiem. Skolnieces strādāja rokdarbus – laboja slimnieku drēbes un veļu (kreklus ar izgrieztām piedurknēm u. c.), gatavoja un laboja pārsienamo materiālu. Topošām māsām mācīja tīrīšanas un mazgāšanas veidus, apģērba un saišu dezinficēšanu. Skolnieces iepazīstināja ar biežāk sastopamām slimībām (piemēram, ar plaušu karsoni, drudzi, lipīgām slimībām), ar slimnieku kopšanas īpatnībām lipīgo slimību gadījumā. Skolnieces iepazīnās ar pārsiešanas paņēmieniem un ar slimnieku pārvešanu. Studējošie vēroja operācijas. Viņus pielaida pie pārsiešanas un slimnieku kopšanas pēc operācijām, mācīja sniegt atskaiti ārstiem par pacienta veselības stāvokli. Praktisko nodarbību laikā slimnīcās skolniecēm ļāva dežurēt naktīs. Nodarbību laikā studējošie piedalījās ārstu apgaitās, mācījās mērīt ķermeņa temperatūru, pārbaudīt pacienta pulsu un elpošanas biežumu [52; 1–2,4,7–9,38,49,316,319,321].

Aprūpējot trūcīgos pacientus, māsām mācību laikā bez maksas bija jānostrādā 86 dienas [54; 1,4–5,11].

Topošās māsas mācījās arī aptiekās un apguva recepšu lasīšanas un rakstīšanas prasmi, iepazīnās ar biežāk receptūrā lietotajiem latīņu terminiem. Studēšanas laikā māsām mācīja, kā pareizi rīkoties saindēšanās gadījumos, ģīboņa un dzīvībai bīstamās situācijās. Saskaņā ar vietējiem hospitāļa vai slimnīcas noteikumiem un pēc mācību daļas vadības uzskatiem bija pieļaujamas (gan teorētiskā, gan praktiskā) mācību plāna izmaiņas.

Pēc teorētiskas un praktiskas daļas apguves, saskaņā ar Galvenās valdes apstiprināto programmu, notika zināšanu pārbaude. Audzēknes eksaminēja speciāla komisija, kas sastāvēja no to ārstniecības iestāžu ārstiem, kurās strādāja Kopienas žēlsirdīgās māsas; vecākās māsas; aizgādnieces; padomes locekļi un vietējie vai apgabalu Valdes locekļi.

Pēc mācībām studējošie kārtoja eksāmenu šādos priekšmetos: Dieva Likums; cilvēka organisma uzbūve un artērijas; tīrs gaiss, ūdens un pārtikas produktu kvalitāte; sautējošo kompresu, sinepju plāksteru, dēļu likšana, iešļircināšana, sildīto kompresu sagatavošana; pārsēju sagatavošana un uzlikšana; pirmās palīdzības sniegšana; zāļu līdzekļu veidi un to pielietošana; ķirurģiskie instrumenti; higiēnas ievērošanas kārtība palātās, veļa un saimniecības piederumi; termometra pielietošana un vannas sagatavošana; pacienta veselības stāvokļa novērtēšanu (apetīte, izdalījumi, elpošanas biežums, miegs, pulss, ādas krāsa, brūces dzīšana un izsitumi); ēdiena gatavošana slimajiem; recepšu lasīšana un rakstīšana pēc diktāta; dažu zāļu sagatavošana;

asiņošanas apturēšanas paņēmieni; neatliekamās palīdzības sniegšanas kārtība saindēšanās un ģīboņa gadījumos; māsu pienākumi un tiesības.

Māsas, kuras atnāca no citām kopienām, tika pārbaudītas papildus. Pārbaudījuma ilgumu noteica vecākā māsa saskaņā ar galveno ārstu un ar aizgādnieci. Pārbaudāmo, kura izturēja eksāmenu un pēc savām morālajām īpašībām tika atzīta par cienīgu iegūt Sarkanā Krusta Krievijas Biedrības žēlsirdīgās māsas amatu, apstiprināja Labdarības Kopienas Padome. Pārbaudāmai, kura neizturēja eksāmenu, ar aizgādnieces un galvenā ārsta atļauju bija iespēja vēl kādu laiku palikt kopienā.

Sarkanā Krusta biedrības un nodaļas, norīkojot māsas slimnieku kopšanai, ziņoja priekšniecībai par māsas atestāciju. Visām māsām, nonākušām nodaļās un iekārtotām darbā hospitāļos, bija izveidoti dienesta saraksti [52; 1–2,4,7–9,38,49,316,319,321].

Katru gadu pieauga žēlsirdīgo māsu skaits, kuras apguva apmācības programmu. Tā, 1883. gadā mācības beidza sešas audzēknes, 1884. gadā – 24 audzēknes. 1909. gada beigās Kopienas sastāvā bija 28 māsas [54; 1,4–5,11], 1913. gada beigās Kopienā bija jau 37 žēlsirdīgās māsas [55; 1,4,6,7,14]

1.3.3. Krievijas Sarkanā Krusta labdarības biedrības Rīgas nodaļa

Krievijas Sarkanā Krusta biedrības Rīgas nodaļa tika nodibināta 1879. gadā un darbojās pēc instrukcijas, atbilstoši Sarkanā Krusta māsu nolikumam, kuru 1879. gada 19. martā apstiprināja Kopienas Galvenā valde (Galvenās valdes 1879. gada 27. marta cirkulārs Nr. 1306) un kopienas Statūti. Viens no Labdarības biedrības galvenajiem uzdevumiem bija labu kopēju (Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu) sagatavošana. Kara laikā tās varētu nosūtīt Kara Valdības rīcībā, bet miera laikā veiktu slimnieku kopšanu ne tikai hospitāļos, bet arī privāti.

Labdarības biedrības sastāvā bija priekšsēdētājs (vienlaicīgi izpildīja arī Dāmas Komitejas priekšsēdētāja funkcijas), vicepriekšsēdētājs (tam vienmēr bija jābūt ārstam), divi biedri (vietējās vadības ievēlēti), divas dāmas (Dāmu Komitejas ievēlētas) un divi priesteri (viens pareizticīgais priesteris un otrs luterāņu mācītājs).

Priekšsēdētāja pienākumos ietilpa uzraudzīt kopienas darbību: vadīt savu ambulanci vai slimnīcu, pārzināt kopienas nekustamo īpašumu, visu medicīnisko palīdzību un kontrolēt kopienas kasi. No priekšsēdētāja lēmuma bija atkarīga dažādu jautājumu atrisināšana: vai tā būtu kopienas saimnieciskā daļa vai māsas personīgās

lietas. Tomēr priekšsēdētājam vienmēr bija jākonsultējas ar vicepriekšsēdētāju vai ar Labdarības biedrības locekļiem. Tā ar vicepriekšsēdētāja atļauju nodrošināja māsu komandējumus darbam hospitāļos. Savukārt slimnieku kopšanai māsas nosūtīja ar vecākās māsas rīkojumu. Viegla pārkāpuma gadījumā priekšsēdētājs bija tiesīgs izteikt māasai rājienu. Smagāka pārkāpuma gadījumā viņa pienākums bija informēt Labdarības biedrību, kas māasai noteica attiecīgo sodu. Priekšsēdētājs patstāvīgi varēja piešķirt māsām atvaļinājumu līdz diviem mēnešiem, ja tas nebija saistīts ar slimību (tādā gadījumā tikai ar vicepriekšsēdētāja atļauju). Par diviem mēnešiem ilgāku atvaļinājumu varēja piešķirt tikai ar Labdarības biedrības lēmumu.

Vicepriekšsēdētāju ievēlēja Labdarības biedrība. Vicepriekšsēdētāja uzraudzībā atradās visa kopienas medicīniskā palīdzība, kā arī māsu sagatavošana un darbība slimnieku kopšanā. Viens no vicepriekšsēdētāja pienākumiem bija strīdu atrisināšana. Viņš bija tiesīgs izskatīt visas no sabiedrības saņemtās sūdzības un paziņot par tām Labdarības biedrībai, varēja izteikt māsām rājienu par maznozīmīgiem pārkāpumiem. Vicepriekšsēdētājs ziņoja par māsām, kuras bija teicami nostrādājušas divus trīs gadus un izpelnījušās tiesības valkāt Sarkanā Krusta emblēmu, informēja vecāko māsu par visiem Labdarības kopienas lēmumiem un sekoja to precīzai izpildīšanai. Viņš arī nodrošināja māsas ar medicīnisko palīdzību slimības gadījumos, nosūtot tās pie ārstiem. Nopietnas slimības gadījumos viņam bija jāparūpējas par māsu ārstēšanu slimnīcā (ar Labdarības biedrības atļauju ārstēt māsu varēja arī cits ārsts).

Labdarības biedrības ik gadus sniedza atskaiti par savu darbību Krievijas Sarkanā Krusta vietējām komitejām un Krievijas Sarkanā Krusta Galvenajai valdei, pildīja visus noteikumus saskaņā ar Galvenās valdes rīkojumu. Labdarības biedrība balsojot lēma visus, attiecīgi kopienai vai māsu darbībai, svarīgos jautājumus. Tikai pēc Labdarības biedrības atļaujas māsām piešķīra atvaļinājumu uz diviem mēnešiem. Visi māsu komandējumi darbam hospitāļos uz ilgu laiku tika apspriesti ar priekšsēdētāju, vicepriekšsēdētāju un ar katra hospitāļa valdību. Vicepriekšsēdētājs organizēja arī audzēkņu uzņemšanu kopienā un eksamināciju apmācības kursa beigās. Vicepriekšsēdētājs (pēc iespējas arī citu Labdarības biedrības locekļu klātbūtnē) varēja pats eksaminēt kopienas audzēknes, vai arī būt klāt tajā gadījumā, kad to darīja cits pasniedzējs. Sūdzību gadījumos biedrība bija tiesīga uzlikt māsām sodu. Par sodu uzskatīja mutisku un rakstisku priekšsēdētāja rājienu. Nopietna pārkāpuma gadījumā māsas izslēdza no kopienas, pamatojoties uz Galvenās valdes 1895. gada 12. septembra cirkulāru.

Kopējie noteikumi Rīgas Sarkanā Krusta kopienas māsām

Noteikumi paredzēja kārtību, kādā veidā māsas tika pieņemtas Rīgas Sarkanā Krusta kopienā. Personai, kura gribēja iestāties kopienā, vajadzēja piederēt kādai kristietības konfesijai, būt ne jaunākai par 20 un ne vecākai par 45 gadiem. Māsas izglītībai bija jābūt ne zemākai par elementārās skolas līmeni. Iesniegumam par uzņemšanu kopienā bija jāpievieno dzimšanas apliecība; policijas vai mācītāja izziņa par uzvedību; apliecība par to, ka nav nekādu šķēršļu no vecāku puses vai no aizbildņiem (personai neesot laulībā); pretendentei esot laulībā, bija nepieciešama vīra rakstiska piekrišana; apliecība par potēšanos pret bakām; apliecība par veselības stāvokli. Parakstot oficiālo dokumentu, topošā māsa apņēmas ievērot visus kopienas noteikumus.

Par kopienas māsām pieņēma personas pēc iepriekšējās apmācības un pēc noteikta eksāmena nokārtošanas. Par jaunajām kopienas māsām vienmēr paziņoja gan vietējai, gan Galvenajai Sarkanā Krusta pārvaldei [51; 1–4,6–7,9–13]. Rīgas kopienā iestājās arī diakoniju māsas un māsas no citu pilsētu kopienām [54; 1,4–5,11].

Kopienā vienlaicīgi uzturējās gan skolnieces, gan māsas. Skolnieces studēja teorētisko un praktisko kursu (mācību ilgums turpinājās vienu gadu). Visām māsām (ne tikai darba laikā) obligāti bija jāvalkā speciāls tērps: brūna kleita (ziemas periodā – no vilnas, vasaras laikā – no linaudekla), balts priekšauts (krūšu vietā izšūts Grieķu Sarkanais Krusts) un balts galvas lakatiņš. Pēc diviem gadiem (pēc eksāmena nokārtošanas) katru no māsām par nevainojamu darbu Labdarības biedrība varēja apbalvot ar Sarkanā Krusta emblēmu, kuru bija pieņemts valkāt uz priekšauta. Darba laikā uz kreisās rokas augstāk par elkoni obligāti bija jāvalkā balts apsējs ar izšūtu Sarkano Krustu. Skolnieces valkāja to pašu tērpu, tikai bez Sarkanā Krusta zīmes. Virsdrēbes visām māsām bija vienādas: melna galvassega un melns mētelis. Savukārt skolnieces valkāja savas personiskās virsdrēbes [51; 1–4,6–7,9–13].

1.3.4. Emeritūras kase

1883. gada 20. janvārī Krievijā izdeva nolikumu par Krievijas Sarkanā Krusta biedrības žēlsirdīgo māsu emeritūras kases izveidošanu māsām, kuras strādāja Sarkanā Krusta biedrībā.

Kasi izveidoja, lai Sarkanā Krusta biedrības māsas un feldšeres vecuma dienās nodrošinātu ar pastāvīgu pensiju, kuru piešķīra, pamatojoties uz izstrādātiem

noteikumiem. Emeritūras kases aprēķini atradās Krievijas Sarkanā Krusta biedrības Galvenās valdes pakļautībā. Kases līdzekļi veidojās no Sarkanā Krusta biedrības ziedojumiem un emeritēto locekļu iemaksām, kas bija paredzētas pensiju maksājumiem. Krievijas Sarkanā Krusta Galvenā valde katru gadu emeritūras kasei sniedza dalībnieku sarakstu, izslēdza gada laikā izstājušās un ieskaitīja jaunas biedrības māsas no nodaļām un citām iestādēm. Par emeritētiem locekļiem kļuva tikai tās māsas, kuras bija iekļautas sarakstā un par kurām tika veikti atbilstošie maksājumi. Saņemt pensiju no emeritūras kases varēja tās dalībnieces, kuras, aizejot pensijā, bija strādājušas par māsu Sarkanā Krusta biedrībā ne mazāk par 15 gadiem. Emeritētā pensija tika aprēķināta pēc trim kategorijām: pirmā paredzēja emeritūru piecu gadu laikā – 120 rubļi gadā; otrā – 10 gadu laikā – 150 rubļi un par dalību 15 un vairāk gadu garumā – 200 rubļi gadā. Savlaicīga iemaksa deva tiesības emeritētās pensijas saņemšanai viena mēneša laikā, turklāt kases dalībniece varēja atstāt ieņemamo amatu, nenostrādājot līdz 30 dienām par apmaksāto mēnesi. Pensijas izmaksas no emeritūras kases pārtrauca sakarā ar pensionāres nāvi vai pensionāres visa mantojuma likvidācijas gadījumā. Ģimenes locekļiem pensija netika izmaksāta. Arī stājoties laulībā vai iestājoties mūku dzīvē, saglabājās tiesības pensijas saņemšanai. Pensijas varēja saņemt pasta nodaļās. Pensionāres nāves vai viņas mantojuma likvidācijas gadījumā izsūtītā nauda atgriezās Sarkanā Krusta Galvenajā valdē un tika ieskaitīta emeritūras kasē [57; 7].

Māsai, nostrādājot 25 gadus, piešķīra zīmi par 25 gadu darbu un viņa bija tiesīga saņemt pensiju. Kamēr māsa bija kopienas locekle, ikgadējo apmaksu par viņu noteica emeritūras kase [58; 1–2].

1901. gada 4. jūnijā, pamatojoties uz Valsts Padomes rīkojumu, žēlsirdīgām māsām, kuras bija nostrādājušas ne mazāk par 25 gadiem, kā arī tām māsām, kuras nestrādāja veselības stāvokļa dēļ, tika piešķirta pensija no valsts kases [51; 1–4, 6–7, 9–13].

1.3.5. Žēlsirdīgo māsu aktivitāte līdz Pirmajam pasaules karam

Līdz Pirmajam pasaules karam Sarkanais Krusts Latvijā paveica daudz. 1896. gadā darbību sāka kopienas ambulance Rīgā, sniedzot medicīniskos pakalpojumus pieaugušiem un bērniem namā Skolas un Ģertrūdes ielu krustojumā [59; 4]. Darbībai paplašinoties, 1912. gadā pēc arhitekta Frīdriha Šefela projekta tika uzcelta un priekšzīmīgi aprīkota lieliska Sarkanā Krusta slimnīcas ēka Ērgļu (tagad – J.Asara) ielā.

Jelgavā darbojās Sarkanā Krusta ambulance, bet īsi pirms Pirmā pasaules kara, 1912. gadā, tur izveidoja slimnīcu. Liepājas Sarkanā Krusta slimnīca tika nodibināta 1897. gadā, darbību tā pārtrauca 1914. gadā. Vēl darbojās 1899. gadā dibinātā Sarkanā Krusta sanatorija Asaros un dažas citas iestādes. Mazākās pilsētās, kur iespējas bija ierobežotākas, tika izveidotas vietējās Sarkanā Krusta nodaļas, kas galvenokārt nodarbojās ar līdzekļu vākšanu [47; 7–9,16–17,20].

Žēlsirdīgās māsas pildīja savu misiju žēlsirdības laukā gan miera, gan kara apstākļos. Miera laikā Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgās māsas aprūpēja slimos slimnīcās un privātmājās ne tikai Rīgā, bet arī guberņās Vidzemē. Neskatoties uz to, ka Daugavpilī no 1874. gada kara hospitālī notika žēlsirdīgo māsu sagatavošanu, Latgalē bija vērojams māsu trūkums [48; 1].

1894. gadā, izplatoties holeras epidēmijai, uz Rēzekni, Daugavpili un Krāslavu cīņai ar epidēmiju no Vitebskas komandēja vairākas žēlsirdīgās māsas. Par braucienu uz komandējama vietu un atpakaļ māsām izdeva apliecību. Slimnieku kopšanai nosūtīja Mariju Tjuņinu (*Мария Тюнина*) un Sofiju Kušeļevsku (*София Кушелевская*). Viņas strādāja Rēzeknē no 1894. gada 13. augusta līdz 12. septembrim, katra par darbu saņēma 30 rubļu atalgojumu. Marija Kovaļevska (*Мария Ковалевская*) strādāja Daugavpilī 1894. gadā no 26. septembra līdz 16. novembrim, saņemot 38 rubļu atlīdzību. Žēlsirdīgās māsas Sofiju Kušeļevsku un Ļubovu Lempicku (*Любовь Лемпицкая*) komandēja uz Krāslavu. Sofija Kušeļevska strādāja tur 1894. gadā no 17. novembra līdz 6. decembrim, Ļubova Lempicka Krāslavā strādāja tajā pašā gadā no 18. novembra līdz 22. decembrim. Par savu darbu māsas saņēma algu – katra pa 38 rubļiem [53; 58- ж. 263, 239–240].

Māsu darbu privātmājās izmantoja visi sabiedrības slāņi – gan materiāli nodrošinātie, gan trūcīgie cilvēki. Māsu darbs kļuva populārs iedzīvotāju vidū. Par teicamu darbu kopienā 1909. gada 14. novembrī ar zelta krūšu medaļu uz Annas lentes apbalvoja Rīgas kopienas māsas: Jekaterinu Visocku (*Екатерина Высоцкая*); ar sudraba [54; 1, 4–5,11] Annu Blauberģu (*Анна Блауберг*), Jeļenu Niču (*Елена Ниц*) un Līzi Kalningu (*Лиза Кальнинг*). Par teicamu darbu 1910. gada 14. novembrī ar zelta krūšu medaļām uz Annas lentes apbalvoja Rīgas kopienas māsas Karolīnu Baļmaku (*Каролина Бальмак*) un Elizabeti Tomercu (*Елисавета Томерц*), bet Karolīnu Kaļu (*Каролина Каль*), Elizabeti Spaļvingu (*Елисавета Спальвинг*), Lizeti Freimani (*Лизетта Фрейман*) un Alisi Kiršteinu (*Алиса Курштейн*) ar sudraba medaļām [60; 5,13]. Par teicamu darbību 1913. gada 14. novembrī ar zelta medaļām uz Annas

lentes apbalvoja Rīgas kopienas žēlsirdīgās māsas Agnesi Kanu (*Агнес Кан*), Alvīni Kolbergu (*Альвина Колберг*), Alisi Kiršteinu (*Алиса Кириштейн*), Konstanci Lenu (*Констанция Лэн*), Elizabeti Kalningu (*Елисавета Кальнинг*), Aleksandru Viļbi (*Александра Вильбе*) un Jeļenu Nicu [55; 1,4,6,7,14].

Māsas, pateicoties savam cītīgajam darbam, saņēma atbalstu no Rīgas pilsētas vadības. Lai sniegtu palīdzību slimajiem, Rīgas kopienas māsām apmaksāja braucienus visās pilsētas tramvaja līnijās [60; 5,13]. Žēlsirdīgās māsas sniedza palīdzību cilvēkiem arī neražas gadījumos. 1912. gada 20. martā uz neražas skartajiem rajoniem Orenburgas guberņās no Rīgas kopienas pēc Krievijas Sarkanā Krusta Galvenās valdes rīkojuma komandēja četras māsas: Mariju Jakusu (*Мария Якусь*), Almu Jozusu (*Алма Жозусь*), Aneti Kukki (*Анета Кукке*) un Emīliju Ceplīti (*Эмилия Цеплит*). Par savu darbu viņas saņēma pateicību no Imperatores Valdnieces Marijas [56; 4–5].

Māsas darbs spilgti izpaudās arī kara apstākļos. Žēlsirdīgās māsas aktīvi strādāja sanitārās nodaļās kara laikā ar Japānu (1904–1905), saņemot par savu varonīgo darbu apbalvojumu – medaļu „Par cītību” uz Annas lentes. Ar zelta medaļu apbalvoja māsu Annu Reihmanbergu (*Анна Рейхманберг*), Magdu Tāli (*Магда Таль*), Alvīni Kolbergu (*Альвина Колберг*), Jūliju Kažoku (*Юлия Кажок*), Konstanci Lenu, Veru Murhgrāfu (*Вера Мурхграф*). Ar sudraba medaļām apbalvoja māsas Golšteinu (*Голштейн*), Sprinci (*Спринца*), Jākobsoni (*Якобсон*), Gelsoni (*Гелсон*) un Brejieri (*Брейер*) [54; 1, 4–5,11].

Vēl plašāk Sarkanā Krusta darbība izvērsās Pirmajā pasaules karā (1914–1918), kad izveidojās daudzas latviešu organizācijas gan ievainoto un saslimušo karavīru, gan arī kara bēgļu aprūpei. Kara gaitā, Krievijas armijai atkāpjoties, Sarkanā Krusta iestādes un palīdzības organizācijas no Kurzemes un Vidzemes atkāpās uz Tērbatu (Tartu), Petrogradu (Sanktpēterburgu) un citām impērijas pilsētām, gādājot gan par ievainotiem kareivjiem, gan kara bēgļiem. Kopā ar latviešu strēlniekiem, kuru vienību medicīnisko dienestu izveidoja pieredzējušais ķirurgs Jānis Jankovskis (1876–1925), cīnījās arī varonīgās Sarkanā Krusta latviešu žēlsirdīgās māsas [47; 7–9,16–17,20]. Medicīnas iestādes Latvijas teritorijā pielāgoja kara vajadzībām, pārveidojot tās par kara hospitāļiem un lazaretēm [61; 78]. Darbs hospitāļos un lazaretēs pierādīja žēlsirdīgo māsu misiju. Daudz atzinīgu vārdu žēlsirdīgās māsas ir dzirdējušas strēlnieku kara lazaretēs. Ja miera laiks no žēlsirdīgajām māsām prasīja pilnīgu nodošanos savam uzdevumam, tad kara apstākļos viņu uzupurēšanās nav pārvērtējama [50; 28, 31–33,186].

Vispārēja patriotisma uzplūdā armijā centās stāties arī latvietes. Daudzas no kaujas darbībā iesaistītajām latviešu žēlsirdīgajām māsām saņēma apbalvojumus, daudzas tika ievainotas un krita. 1915. gada septembrī, Krievijas Sarkanā Krusta virsvalde paziņoja 46 žēlsirdīgo māsu vārdus, kuras krita kaujās. Starp viņām bija arī latvietes Anna Bauma un Karlīne Grindule. 1916. gada 16. jūlijā, pienākumu pildot, varoņa nāvē krita kurzemniece, ar Svētā Jura medaļām apbalvotā Amālija Baumanē. Kara sākumā viņa brīvprātīgi iestājās Sarkanā Krusta Jelgavas latviešu lazaretē, bet jau pēc dažiem mēnešiem devās uz fronti ar devīzi: „Palīdzību sniegt tur, kur viņa visvairāk vajadzīga” [62; 29]. Pirmā pasaules kara laikā radās jau pirmās pastāvīgās latviešu žēlsirdīgo māsu vienības. Viņas gāja kopā ar latviešu strēlniekiem. Žēlsirdīgo māsu augstākais starptautiskais apbalvojums kopš 1912. gada bija māsas Florences Naitingeilas ordenis. Par varonību Pirmā pasaules kara laikā šo atzinības zīmi saņēma četras latviešu māsas: Marta Celmiņa (1880–1937), Elza Grivāne (1892–1935), Elza Nulle-Siecniece (1895–1977) un Justīne Kuške (1892–1977) [63; 47-48].

Kara laikā Sarkanā Krusta biedrība organizēja sarkano māsu nodaļas un sanitāru kursus, kas ieguva plašu popularitāti strādnieču un zemnieču aprindās. Sanitāro māsu kadri pēc savas izcelšanās un uzskatiem stāvēja tuvu sarkanarmijas māsām. Ja arī sanitārās māsas ne katru reizi pēc savas medicīniskās gatavības bija vērtējamās augstāk par citām māsām, tomēr viņas izcēlās ar savu apzinīgumu slimo un ievainoto kopšanā. Krievijas Pilsoņu kara laikā sanitārās māsas zem ienaidnieka uguns vīrišķīgi strādāja visu frontu pirmajās pozīcijās. Baltā armija saprata sarkano māsu un sanitāru lomu un nozīmi. Tāpēc izrēķinājās ar viņām tikpat zvēriski, kā ar gūstā kritušiem sarkanarmiešiem [64; 84].

Pirmā Pasaules kara laikā visās zemēs, arī Latvijā, žēlsirdīgo māsu sastāvs bija raibs. Bija māsas – īstas varones, kas ugunsliņijās un pārpildītos hospitāļos nepārtrauktā diennakts darbā cieta līdz slimiem un ievainotiem, pārdzīvojot par viņu dzīvību. Tomēr nevar noliegt, ka bija arī māsas vai māsas vārda nesējas, kas dzīvoja nevis savu kopjamo, bet sevis labā, un kurām nebija ne māsas izglītības, ne pienākuma apziņas [65; 55,57,59,61,64]

Nodaļas pārskats

Latvijas teritorijā, atbilstoši tās politiskajam dalījumam, no 18. gs. līdz Pirmajam pasaules karam Latgalē aizsākās priestera Vincenta de Paula (*Vincent de Paul*; 1581–1660) apvienības žēlsirdīgo māsu darbība, Vidzemes un Kurzemes daļā darbojās diakonisu māsas un kopējā Latvijas teritorijā – Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgās māsas.

Priestera Vincenta de Paula žēlsirdīgo māsu pārstāves uzaicināja 1789. gadā Latvijas teritorijā (p. Krāslava) no Varšavas (Polija), pateicoties katoļu misionāru priesteru kustībai, kura skāra šīs teritorijas katoļu atbalstītos novadus. Tā bija vienīgā vieta Latvijas teritorijā, kur līdz 1864. gadam darbojās priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgās māsas. Viņu uzturēšanu un darbību materiāli nodrošināja novada ietekmīgākā personība – grāfiene Augusta Plātere (*Augusta z Ogińskis Broel Platerowa*; ?–1803), kā arī citi turīgi cilvēki, ziedojot naudu un nekustamo īpašumu. Māsu darbība un uzvedība bija stingri pakļauta izstrādātajiem noteikumiem – Regulai. Tā sastāv no 11 nodaļām un noteica žēlsirdīgo māsu darbības galvenos virzienus nabago un slimo kopšanā slimnīcās un mājās, kā arī izglītošanā. Šo darbību veica žēlsirdīgās māsas Latgalē, strādājot slimnīcā un izglītojot bērnus skolā Krāslavā. Tāpat māsu darbībai pieskaitāms arī sociālais darbs. Māsu darbs slimnīcā liecina par pirmo soli slimo kopšanā, savukārt slimo apraudzīšana mājās lika pamatu mājas aprūpei. Māsām, kopjot slimniekus, bija aizliegts izmantot kalpones palīdzību, jo tieši māsas bija uzskatāmas par nabago un slimo kalponēm. Atbilstoši Regulai, māsas apraudzīja slimo arī mājās. Šī darbība nesakrita ar klosteru dzīves principiem, līdz ar to žēlsirdīgās māsas bija vairāk pakļautas grēka iespējai nekā mūķenes, kuras dzīvoja klosteros. Žēlsirdīgo māsu apvienības nodibināšana bija viens no pirmajiem soļiem, lai atbrīvotos no klosteru ēnas. 1864. gadā žēlsirdīgās māsas, atbalstot pēdējās poļu sacelšanās laika nemierniekus, pārtrauca savu darbību Latvijas teritorijā. Analizējot priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu darbību, izdevās noskaidrot, ka apvienības dibinātājs (Vincent de Pauls) uzskatīja – žēlsirdīgās māsas nav mūķenes. Tomēr arhīvu dokumentos (piem., Baltkrievijas Nacionālajā vēstures arhīvā 2638. f., 1. apr., 772. l, kā arī Lietuvas Valsts vēstures arhīva 694. f., 5. apr., 5002. l.) māsas tiek dēvētas par žēlsirdīgo māsu mūķenēm vai par mūķenēm. To var izskaidrot tādējādi, ka māsas darbs tomēr bija cieši saistīts ar klosteru darbu, pamatojoties uz Regulu – „kalpot ubagiem nozīmēja kalpot Dievam”, līdz ar to sabiedrībai nebija izpratnes, ar ko atšķiras

žēlsirdīgās māsas no mūķenēm. Pētījuma laikā neizdevās precīzi noskaidrot, kādas lekcijas un kādā apjomā lasītas priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu sagatavošanā. Literatūras avotos minēts, ka māsām lasītas lekcijas ētikā un slimo kopšanā. Iespējams, ka lasīts tikai par minētam tēmām. Savukārt Regula ne tikai atspoguļoja māsu darbības un uzvedības noteikumus, bet arī paredzēja māsu sagatavotību slimo kopšanai.

Savukārt diakonisu māsu darbība Latvijas teritorijā sākās 1862. gadā, pateicoties iekšējas misijas darbībai (humānai un kristīgai labdarībai), kura izveidojās 19. gs. Vācijā un kuru atbalstīja evaņģēliski luteriskā baznīca. Senās kristīgās baznīcas diakonisu amata atjaunošanā galvenā nozīme bija mācītājam Teodoram Flīdneram (*Theodor Flidners*; 1800–1864), kurš deva iespēju sievietēm atjaunot vecās kristīgās baznīcas diakonisu amatu. Iekšējas misijas darbības galvenais organizators Latvijas teritorijā bija Rīgas pilsētas Ģertrūdes baznīcas mācītājs O. Šaberts (*O. Schabert*; 1866–1936), kam bija praktiskā pieredze iekšējas misijas darbībā ārzemēs. Diakonisu māsu darbs balstījās uz luterāņu ticības postulātiem un atradās baznīcas aizsegā. Diakonisu māsu profesijas apguvei pieņēma tikai evaņģēliski luteriski ticības sievietes. Līdz ar to diakonisu māsu darbība aptvēra Latvijas teritorijas Vidzemes un Kurzemes daļu, kur bija lielākais šo konfesiju piederīgo skaits. Tomēr lielākas diakonisu māsu iestādes Latvijas teritorijā bija Rīgā un Jelgavā. Diakonisu māsas uzturēja no bagāto cilvēku brīvprātīgiem ziedojumiem un no maksājumiem par māsu darbu. 1862. gadā Rīgā, ar Krievijas Ķeizarienes Marijas Aleksandrovnas atbalstu bija nodibināta diakonisu biedrība un nosaukta par godu Ķeizarienei – „Žēlsirdīgo māsu biedrība Mari”. Vēlāk, 1866. gadā, Rīgā nodibināts pirmais diakonisu nams Baltijā (Marijas-Diakonisu Nams). Tā dibinātājs un pirmais rektors bija Georgs Loesevičs (*Georg Loesevitz*). Savukārt diakonisu namu Jelgavā 1865. gadā nodibināja grāfiene Elizabete fon Mēdema (*Elisabeth von Medem*). Nozīmīgs ieguldījums Jelgavas diakonisu nama attīstībā un organizācijā, kā arī diakonisu māsu apmācībā bija mācītājam Ludvigam Katterfeldam (*Ludwig Katterfeld*; 1843–1910). Viņš nemēģināja atdarināt kādu no viņam pazīstamajiem Vācijas diakonisu namu tipiem, bet gan pārņēma to, kas bija pieņemams Baltijas provincēm, „atmetot tradīcijas, kuri Baltijas apstākļiem neatbilda”.

Diakonisu māsām bija plašs darba loks slimo, veco cilvēku un bērnu kopšanā slimnīcās, mājās un patversmēs, kā arī izglītojošais darbs, apmācot sanitāres, sievietes un bērnus. Māsas sniedza cilvēkiem arī morālu atbalstu ar lūgšanām un Dieva vārdu ne tikai slimībās, bet arī grūtību un krīžu gadījumos. Līdz ar to diakonisu māsu darbā

galvenie virzieni bija slimnieku kopšana stacionāros un mājas apstākļos (mājas aprūpe), kā arī izglītojošais un kristīgi sociālais darbs. Pie Marijas Diakonu biedrības darbojās arī Marijas Diakonu iestādes mazo bērnu skola, kurā ar audzināšanu nodarbojās arī diakonu māsas. Tāpat diakonises bija cieši saistītas ar diakonijas draudzi. Pilsētas diakonijas draudzēs viņas veica kristīgās palīdzības darbus jauniešu un pieaugušo labā. Arī rūpes par cilvēka dvēseli bija uzticētas diakonīsēm. Veicot diakonu māsu darbības analītisko pārskatu, grūti novērtēt viņu profesionālo sagatavotību slimnieku kopšanā. Izdevās noskaidrot, ka diakonu māsu profesijas apguves apmācības ilgums bija fiksēts – divgadīgs. Māsu izglītošana ietvēra sevī teorētisko un praktisko daļu. Izglītības teorētiskajā daļā ietilpa dievkalpojumi namā, kristīgo dziedniecības vēsture, sievietes diakonijas mācības, elementārās izglītības priekšmeti, kā arī nodarbības māsu profesijas apguvē. Praktiskās nodarbības slimnīcās notika ārsta uzraudzībā. Tomēr pētījuma laikā neizdevās atrast materiālus par apmācības programmu māsu sagatavošanā. Iespējams, kā tāda arī nebija izstrādāta. Tas liek domāt par to, ka lielāka uzmanība māsu apmācībā bija pievērsta māsu garīgai audzināšanai un apmācībai kristīgajos jautājumos, nevis klīniskajam disciplīnām.

1867. gadā Ženēvas konvencijai „Par ievainoto un slimo karavīru stāvokļa uzlabošanu” pievienojās arī cariskā Krievija, kuras sastāvā tolaik atradās Latvija. Ar mērķi sniegt palīdzību ievainotajiem kara apstākļos un miera laikā pēc Krievijas Sarkanā Krusta ierosinājumiem, 1867. gadā Rīgā, vēlāk arī Jelgavā un Daugavpilī, bija nodibinātas Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu kopienas, kur apmācīja topošās žēlsirdīgās māsas. Māsu profesijas pilnveidošanā ņēma vērā franču priesteru Vincenta de Paula žēlsirdīgo māsu apvienības pieredzi, kas veicināja Krievijas Sarkanā Krusta māsu garīgo audzināšanu un attīstību. Sarkano Krustu reprezentēja galvenokārt filantropisku motīvu mudinātas augstākās sabiedrības dāmas – krievu un vācbaltiešu muižnieku kundzes un meitas, pietiekami turīgu aprindu pārstāves. Vienkāršā darba cilvēkiem – zemkopjiem, strādniekiem, arī Baltijas pamatiedzīvotājiem – šis cēlais un cildenais darbs bija liegts. 1909. gadā par Labdarības biedrības padomes komitejas priekšnieci un kopienas aizbildni ievēlēja baronesi Pilaru fon Pilhauu (*Пилар фон Пильхау*). Par Kopienas māsu priekšsēdētāju ievēlēja māsu Sofiju Stebuti (*София Стебут*). Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu kopienās uzņēma sievietes neatkarīgi no viņu konfesijas piederības, jo kristīgā skatījumā māsu darbs tika balstīts uz žēlsirdību. Krievijas Sarkanā Krusta organizācija ieviesa arī jaunumus māsu profesijā – bija izstrādāta apmācības programma; rūpējoties par māsu labklājību vecumdienās,

izveidoja Krievijas Sarkanā Krusta biedrības žēlsirdīgo māsu emeritūras kasi. Žēlsirdīgās māsas, pildot savu žēlsirdības misiju slimo kopšanā, strādāja slimnīcās un privātās mājās, sniedza palīdzību arī neražas gadījumos, iegūstot lielu sabiedrības cieņu. Krievijas Sarkanā Krusta biedrība turpināja darbību arī pēc Latvijas neatkarības iegūšanas, līdz 1940. gadam, apvienojot savās rindās tās žēlsirdīgās māsas, kuras agrāk piederēja pie dažādām bijušā Krievijas Sarkanā Krusta kopienām, nodrošinot viņas ar darbu un rīkojot latviešu valodas kursus. Pārskatot žēlsirdīgo māsu darbību Krievijas Sarkanā Krusta pastāvēšanas laikā, izdevās atrast materiālus par māsu apmācības programmu, kas apstiprināta saskaņā ar Kara Padomes 1879. gadā 13. janvāra nolikumu. Šajos dokumentos tika sniegta vispārīga informācija par izglītojošo kursu māsu profesijas apguvei, bet mācību ilgums nebija uzrādīts. Savukārt spriežot pēc Latvijas Valsts vēstures arhīva materiāliem (102. f., 1. apr., 99. l., 4. lpp.), 1883. gadā mācības beidza sešas audzēknes, bet 1884. gadā – 24 audzēknes. Tas liek domāt, ka mācību ilgums žēlsirdīgo māsu profesijas apguvei Krievijas Sarkanā Krusta darbības laikā Latvijas teritorijā bija viens gads. Savukārt Baltkrievijas Nacionālā vēstures arhīva materiāli (2529. f., 1. apr., 33. l., 1.–3. lpp.) satur informāciju par māsu sagatavošanas programmu, kuru 1882. gada 19. februārī apstiprināja Krievijas Sarkanā Krusta galvenā valde. Ņemot vērā to, ka Vitebskas guberņa, tāpat kā Latvijas teritorija, piederēja pie Krievijas impērijas un Krievijas Sarkanā Krusta galvenās valdes rīkojumus bija jāpilda visā Krievijas impērijā, iespējams, ka šī programma īstenota arī Latvijas teritorijā. Latvijas Valsts vēstures arhīvā esošajā māsu apmācības programmā no 1879. gada, apstiprinātā 1882. gadā, precīzi aprakstīts mācību priekšmetu norises biežums. Tā, pirmais kurss māsu profesijas apguvei turpinājās pusgadu. Šajā laikā topošām māsām pasniedza Dieva Likumu divas stundas nedēļā, elementārai higiēnai apmācīja trīs reizes nedēļā. Ik dienas mācīja farmakoloģiju, komprešu un sinepju plāksteru sagatavošanu, ēdiena sadalīšanu, palātu vēdināšanu un dezinficējošu līdzekļu lietošanu. Māsu apmācības otrais kurss turpinājās otrajā pusgadā. Šajā kursā trīs reizes nedēļā tika mācīta anatomija, trīs reizes nedēļā – fizioloģija. Tāpat trīs reizes nedēļā topošām māsām mācīja par dažām akūtām un lipīgām slimībām, kā arī par māsu rīcību pirms ārsta palīdzības. Īss grūtniecības norises apraksts ar grūtnieču kopšanas pamatiem tika pasniegts divas reizes nedēļā. Par ādas slimībām mācīja trīs reizes nedēļā, ķirurģija un ievainoto kopšana tika mācīta divas reizes nedēļā. Savukārt vitālo rādītāju noteikšanu un neatliekamās palīdzības sniegšanu mācīja katru dienu. Kopumā māsu apmācības ilgums bija viens gads. Spriežot pēc Baltkrievijas Nacionālā vēstures arhīva materiāliem, var

pieļaut, ka 1882. gadā apstiprinātā mūsu sagatavošanas programma bija ieviesta arī Latvijas teritorijā ar viengadīgo mācību ilgumu.

Pirms Pirmā pasaules kara Latvijas teritorijā par žēlsirdīgo mūsu, viņas izglītību, darbu un stāvokli jau bija izveidojies noteikts viedoklis: viņas uzskatīja par kvalificētāko slimo kopēju un ārstu galveno palīgu. Lielu uzmanību pievērša žēlsirdīgo mūsu sagatavošanai. Tāda nepieciešamība radās tāpēc, ka Latvijas teritorijā bija mūsu trūkums, lai nodrošinātu medicīnisko palīdzību slimiem un ievainotiem. Tika nodibinātas Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo mūsu kopienas, kur žēlsirdīgās māsas apmācīja pēc speciālas sagatavošanas programmas, mācot arī Dieva Likumu.

2. NODAĻA

MĀSU PROFESIJAS ATTĪSTĪBA UN DARBĪBA LATVIJAS REPUBLIKĀ (1918–1940)

2.1. Žēlsirdīgo mūsu darbība Latvijas Sarkanā Krusta pastāvēšanas laikā

Beidzoties Pirmajam pasaules karam, 1918. gada 18. novembrī Latvija tika proklamēta par neatkarīgu valsti [66; 228]. Pēc kara Latvija bija izpostīta un novājināta, gandrīz katrs trešais latvietis nonāca bēgļu gaitās, valstī bija vērojams pārtikas trūkums [67; 2–3]. 1914 – 1920. gadā Latvijas iedzīvotāju skaits samazinājās gandrīz par miljonu – no 2 552 000 līdz 1 596 131 cilvēkam [68; 178].

Lai palīdzētu jaunajai valstij atlabt, divas dienas pēc Latvijas proklamēšanas, 1918. gada 20. novembrī, nodibinājās Latvijas Sarkanā Krusta organizācija. Dibinātāji bija pazīstami Latvijas ārsti un advokāti ar profesoru, ķirurgu Dr. med. Jāni Jankovski (1876–1923) priekšgalā [67; 2–3].

Latvijas Sarkanais Krusts ietilpa Starptautiskajā Sarkanajā Krustā un darbojās saskaņā ar Starptautiskā Sarkanā Krusta 1863. gadā Ženēvā pieņemto starptautiskās konferences lēmumu, kā arī pamatojoties uz Ženēvas 1906. gada un Hāgas 1907. gada konvenciju. Latvijas Sarkanā Krusta atšķirības zīme bija sarkans krusts ar vienāda garuma galiem uz balta laukuma. Tas bija izveidots pēc parauga, kas apstiprināts ar Ženēvas 1906. gada konvencijas 31. pantu. Šī zīme bija Latvijas Sarkanā Krusta karogā un zīmogā. Zīmogam bija uzraksts: „Latvijas Sarkanais Krusts” [69; 2,5].

Ar Latvijas Sarkanā Krusta galvenās valdes atļauju Sarkanā Krusta nodaļas nodibināja arī dažādās pilsētās un pagastos. Nodaļas uzturēja valsts iestādes, kuras vāca naudu, materiālos līdzekļus un izlietoja tos saskaņā ar Latvijas Sarkanā Krusta galvenās valdes norādījumiem, rīkojumiem un instrukcijām. Latvijas Sarkanā Krusta mērķis bija palīdzēt valsts kara iestādēm apgādāt ievainotos un slimos karavīrus kara laikā un sniegt viņiem ne tikai medicīnisku, bet arī citu palīdzību [70; 28, 52–53]. Latvijas Sarkanā Krusta organizācijas darbojās pēc sekojošiem darbības virzieniem: katra indivīda veselības tieša pārraudzība; sabiedrības higiēnisko apstākļu uzlabošana un veselības principu popularizēšana iedzīvotāju vidū [71; 3].

Liela nozīme reformu ieviešanā medicīnā Latvijā un Latvijas Sarkanā Krusta attīstībā bija ASV valdības struktūrām – Amerikāņu palīdzības administrācijai

(American Relief Administration – ARA), nevalstiskajam Amerikas Sarkanajam Krustam, kas 1919. gadā organizēja Sarkanā Krusta biedrības līgu, kura bija Sarkanā Krusta nacionālās vienības apvienība, kā arī ASV Jaunekļu kristīgai savienībai (Young Men Christian Association – YMCA) un ASV Jaunavu kristīgai savienībai (Young Women Christian Association – YWCA). Šīs organizācijas sniedza humāno atbalstu cietušajiem iedzīvotājiem ne tikai Latvijā, bet arī citās Baltijas valstīs. Pateicoties Amerikas Sarkanā Krusta palīdzībai, jau pirmajos Latvijas Sarkanā Krusta organizācijas pastāvēšanas gados, tā darbība valstī plaši attīstījās: tika dibinātas jaunas Sarkanā Krusta nodaļas, slimnīcas un sanatorijas. 1921. gada augustā Latvijā pieredzes apmaiņas nolūkos ieradās 14 amerikāņu žēlsirdīgās māsas, kuras strādāja bērnu klīnikās Rīgā. 1921. gada oktobrī Latvijā darbojās 18 Amerikas Sarkanā Krusta ambulances [72; 37–38].

Blakus valstiskām organizācijām un pašvaldību slimnīcām darbojās arī dažas (ebreju un vācu) nacionālu budžetu uzturētas slimnīcas. Savukārt viens no Latvijas Sarkanā Krusta darbības veidiem bija slimnīcu organizācija. Latvijas Sarkanais Krusts uzturēja slimnīcas dažādās Latvijas pilsētās: Rīgā, Jelgavā, Daugavpilī, Pļaviņās, Smiltēnē, Irlavā, Ērgļos, Skujenē. Sarkanais Krusts pievērsās arī sanatoriju attīstībai rehabilitācijas vajadzībām. Darbojās vēl 1918. gada 14. aprīlī dibināta sanatorija tuberkulozes slimniekiem Gaujas krastā pie Cēsīm, kas tika nodibināta vēl pirms organizācijas tapšanas. Divas sanatorijas Latvijas Sarkanais Krusts 1920. gadā saņēma mantojumā – tuberkulozes sanatoriju Biķerniekos no bijušās Vidzemes guberņas Tuberkulozes apkarošanas biedrības un bērnu sanatoriju Asaros no bijušās Krievijas Sarkanā Krusta biedrības. Ar laiku savu darbību uzsāka sanatorijas kaulu diloņa slimniekiem Krimuldā un Asaros; sanatorijas plaušu slimniekiem Kalnamuižā un pie Vaiņodes, kā arī Tērvetē [47; 7–9, 16–17, 20].

Organizācija sniedza palīdzību nelaimēs cietušiem, piem., neražas, sērgu, ugunsgrēku u.c. upuriem. Pastāvēja arī citas Sarkanā Krusta iestādes: mākslīgo locekļu darbnīca, ārstniecības līdzekļu noliktava, māsu skolas, Liepājas nodaļas dispansers tuberkulozes slimniekiem, sērūdēns vannu iestāde (kura savā laikā pastāvēja Kandavas nodaļā), ātrās palīdzības transports, Smiltēnes, Daugavpils un Jelgavas nodaļu aptiekas, veselības kopšanas punkti [67; 2–3].

Lai īstenotu tik plašu darbību, bija jārupējas par pienācīgi sagatavotu personālu. Pēc Pirmā pasaules kara valstī ārstniecības iestādēs strādāja žēlsirdīgās māsas ar dažādu izglītību: māsas profesiju apguvušās Krievijas Sarkanā Krusta pastāvēšanas laikā

diakonusu māsas, daļa bija beigušas dažādas medicīnas izglītības iestādes (piemēram, „Albertina” savienības žēlsirdīgo māsu kursus, Mellinas žēlsirdīgo māsu skolu Terbatā). Tāpēc Latvijas Sarkanajam Krustam bija liela nozīme žēlsirdīgo māsu izglītošanā, profesionalitātes attīstīšanā, veicot māsu reģistrāciju un atbalstot žēlsirdīgo māsu savienības darbību [69; 2,5].

2.1.1. Māsu izglītības attīstība

Jau pirmajos valsts neatkarības divos gados Latvijas Sarkanais Krusts provincē atvēra jaunas nodaļas un slimnīcas. Slimnīcās ierīkoja jaunus ārstniecības kabinetus, iekārtoja speciālas nodaļas dažādu slimību ārstēšanai. Ārstniecības darbības paplašināšanai radās vajadzība pēc žēlsirdīgām māsām. Savukārt tas radīja nepieciešamību organizēt Latvijā māsu skolas [73; 229–232,251].

Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolas mērķis bija sagatavot teorētiski un praktiski spējīgas žēlsirdīgās māsas slimo kopšanai un veselības aizsardzībai [74; 186–187]. 1921. gadā pie Latvijas Sarkanā Krusta slimnīcas Rīgā, Ērgļu ielā, nodibināta žēlsirdīgo māsu skola. Par skolas direktoru Sarkanā Krusta galvenā valde iecēla slimnīcas direktoru Dr. Aleksandru Neibergu (1883–1962) [73; 229–232,251].

1921.gadā arī Dr. A. Kaire nodibināja 2-gadīgo māsu skolu pie pilsētas slimnīcas Liepājā. Šīs skolas audzēkņu tērps atšķiras no Sarkanā Krusta žēlsirdīgās māsu skolas formas (sk. 25. pielikumu). Māsas deva solījumu: „Es apsolos Dieva un likuma priekšā, ka es vienmēr un visur strādāšu un rīkošos pēc vistīrākās sirdsapziņas un nekavējoši izpildīšu man dotos ārsta norādījumus; neko man zināmu neslēpsu savai priekšniecībai un ārstam, ar kuru man nāktos strādāt. Pret slimniekiem un pārējiem būšu laipna un pieklājīga un pastāvīgi centīšos papildināt savas zināšanas par labu cietušai cilvēcei. Vienmēr dzīvošu tikumīgi un saticīgi un nekā nedarīšu un nerunāšu, kas varētu kaitēt vai mest ēnu uz žēlsirdīgās māsas godu” [75; 22–39].

Skolas darbojās pēc valsts apstiprinātas programmas un atradās Latvijas Veselības departamenta un Izglītības Ministrijas pārziņa [76; 16–18, 20,79].

Atbilstoši tam, ka māsu izglītības mērķis bija virzīts uz slimnieku kopšanu, kas nozīmēja palīdzēt cilvēkiem apkarot slimību, māsām bija jāpazīst un jāizprot slimības etioloģija, klīnika, preventīvie un apkarošanas pasākumi. Tāpēc viņām bija jāapgūst gan teorētiskās zināšanas medicīnā, gan praktiskās nodarbības klīniskajā praksē [77; 5].

Žēlsirdīgo māsu sagatavošanas programma ietvēra teorētisko un praktisko kursu. Teorētiskā kursa programma ietvēra vairākas pamatdisciplīnas – anatomiju un fizioloģiju; higiēnu; vispārējo patoloģiju un bakterioloģiju; kā arī slimo kopšanu; pirmās palīdzības sniegšanas principus, arī māsu ētiku; receptūru, farmakoloģiju un toksikoloģiju; iekšķīgās slimības; infekcijas slimības un to profilaksi; vispārējo ķirurģiju; sieviešu slimības, dzemdētāju un zīdaiņu kopšanu; bērnu slimības; ādas un venēriskās slimības; acu slimības; kakla, deguna un ausu slimības; psihiatriju un neiroloģiju. Fizikālās terapijas apguve ietvēra elektroterapijas, radioloģijas, rentgenoloģijas, hidroterapijas un masāžas plašu kursu. Preventīvās medicīnas kursā bija sociālās apgādības principi; sociālā ekonomija un psiholoģija. Lekcijas lasīja ne tikai ārsti, bet arī žēlsirdīgās māsas ar augstāko izglītību. Augstāko izglītību māsas ieguva Anglijā, Londonā, Bedforda koledžā (Bedford College). Šīs skolas absolventiem bija augsts, starptautiski atzīts izglītības standarts. Māsas lasīja lekcijas par darba ētiku, sieviešu higiēnu, zīdaiņa kopšanu, slimnieku kopšanu un par sociālo darbu. Savukārt praktiskās nodarbības organizēja dažādās slimnīcu nodaļās (piem., iekšķīgās, ķirurģiskās, infekcijas, bērnu nodaļās), kā arī laboratorijās, operāciju zālēs, aptiekās, rentgena kabinetos, virtuvēs, veselības kopšanas punktos.

1927. gadā skolas izglītības programma tika paplašināta ar jaunām disciplīnām: bērnu psiholoģiju un vispārējo dietoloģiju. Teorētiskais kurss ietvēra jau 418 mācību stundas (sk. 26. pielikumu) [73; 229–232,251].

Māsu apmācībā tika ievēroti divi principi: „mācekļu zeļļu” metode un māsu profesionālā izglītība. „Mācekļu zeļļu” metode nozīmēja audzēkņu praktisko apmācību slimnīcās, kas tomēr nedeva pozitīvus rezultātus, jo māsas tam nebija pietiekoši teorētiski sagatavoti. Savukārt profesionālā izglītība ietvēra gan teorētiskā kursa apgūšanu, kur audzēknes teorētiski iepazīstināja ar klīniskām disciplīnām, virzītām uz slimo kopšanu, gan praktiskās nodarbības slimnīcās, kur viņas strādāja tieši ar slimniekiem māsas instruktore uzraudzībā. Šī apmācības metode bija uzskatāma par efektīvu un plaši tika pielietota māsu skolās.

Praktisko nodarbību laikā audzēknēm bija jāstrādā visās nodaļās. Viņas apmācīja slimo kopšanā, gan demonstrējot metodes, gan slimnīcās praktiski pie slimniekiem. Teorētiskās un praktisko darbu savstarpējās attiecības varēja dažādi variēt. Tomēr šī sistēma bija dārgāka. Parasti praktisko darbu norise notika kopā ar teorijas apgūšanu. Priekšmetu pasniegšanā tika pielietoti dažādi apmācības veidi: lekcijas, demonstrācijas, diskusijas, darbi laboratorijās, ekskursijas, slimnieku vēstures – „case study” [78; 7–8].

1930. gada 30. maijā Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolu pārvalde apstiprināja Latvijas žēlsirdīgo māsu skolu minimālo programmu (sk. 27. pielikumu). Salīdzinot ar iepriekšējo apmācības kursu, tas tika papildināts ar dažiem priekšmetiem, piem., ieviesa kursu par slimo kopšanas attīstības vēsturi un rentgenoloģijas pamatprincipiem. Organizēja teorētiskos priekšlasījumus ar praktiskām nodarbībām slimo kopšanā, dismurgijā, fizikālajā terapijā un masāžā. Teorētiskā kursa apjoms bija palielināts līdz 433 mācību stundām [73; 229–232,251]. Skolas programmā bija iekļauti teorētiski priekšlasījumi, teorētiski priekšlasījumi ar praktiskiem darbiem un demonstrējumiem, kā arī praktiski darbi slimnīcās. Praktisko kursu apguves laikā audzēknes strādāja visās slimnīcu nodaļās ārstu, vecākās un nodaļas māsas uzraudzībā. Praktiskas nodarbības organizēja mājturībā (telpu un slimnieku kopšanas piederumu tīrīšana), terapijas, ķirurģiskās, infekcijas nodaļās, kā arī fizioterapijā, laboratorijā, operāciju zālē, aptiekā, virtuvē, veļas nodaļā un veselības kopšanas punktos [79; 266–267].

1932. gada 15. oktobrī, Vaļņu ielā 2 organizēja Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolu Jelgavā [73; 229–232,251]. Par skolas direktoru tika iecelts Dr. Dāvids Bīskaps, Sarkanā Krusta Jelgavas slimnīcas direktors [38; 65.–66, 69].

Sākot ar 1933. gadu, Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolās sāka īstenot trīsgadīgo māsu sagatavošanas programmu (sk. 28. pielikumu). Pirmie divi gadi bija paredzēti teorijas apgūšanai, pēdējais, trešais, gads veltīts praksei slimnīcās. Pirmajā apmācības kursā topošām māsām, salīdzinot ar iepriekšējo izstrādāto minimālo programmu, tika lasīti jauni priekšmeti: zobu slimības, Sarkanā Krusta organizācija un tās darbības principi. Otrā kursā arī tika ieviestas jaunas disciplīnas: pasīvā gāzu aizsardzība, mājturība un dietoloģija, sociālā darba principi un lekcijas par veselības kopšanas punktu darba organizāciju. Praktiskās nodarbības organizēja dažādās slimnīcas nodaļās, operāciju zālēs, laboratorijās, fizikālās terapijas un rentgena kabinetos, ambulancēs, aptiekās un slimnīcu virtuvēs. Trešais apmācības kurss bija veltīts praktiskām nodarbībām Latvijas Sarkanā Krusta organizācijas slimnīcās, ambulancēs un Rīgas pilsētas slimnīcās [73; 229–232,251]. Pārejot uz trīsgadīgo apmācības kursu, Latvijā tika sasniegts žēlsirdīgo māsu augstākais izglītības līmenis. Šajā laikā tikai retās Eiropas valstīs gatavoja žēlsirdīgās māsas ar tik pamatīgu izglītību [50; 28, 31–33,186]. Žēlsirdīgām māsām, strādājot specializētās medicīnas nozarēs, piem., veselības kopšanas punktos, rentgena kabinetos, bija jāapgūst attiecīgā papildu izglītību [80; 79,81].

Žēlsirdīgo māsu skolas absolventi savās spējās un zināšanās līdzinājās tām akadēmiski izglītojamām medicīnas māsām, kuras tika atzītas Amerikas Savienotajās Valstīs [50; 28, 31–33,186]. Sākumā žēlsirdīgo māsu skolas atļāva organizēt slimnīcās ar vismaz simts gultas vietām [79; 266–267]. Latvijas slimnīcas 20. gs. trīsdesmitajos gados izjuta žēlsirdīgo māsu trūkumu, tas mudināja atvērt vairākas žēlsirdīgo māsu skolas valstī [81; 5,13]. Pēc jaunā 1937. gada 22. decembrī pieņemtā Ārstniecības likuma, žēlsirdīgo māsu skolas un kursus atļāva ierīkot pie slimnīcām, kurās bija vismaz 50 gultas vietu. Skolas un kursus sanitārā palīgpersonāla (tajā skaitā bija arī žēlsirdīgās māsas) sagatavošanai varēja atvērt vienīgi ar Veselības departamenta atļauju. Tie darbojās Veselības departamenta uzraudzībā un pēc tā noteiktas apmācības programmas. Pēc skolas vai kursu beigšanas audzēkņiem bijā jāaiztur pārbaudījums komisijā, kurā jāpieaicina Veselības departamenta pārstāvis. Par piedalīšanos pārbaudījumā komisijās Veselības departamenta pārstāvis saņēma no skolas atlīdzību pēc tautas labklājības ministra noteiktas taksēs. Rīgas pilsētas pašvaldība, kā arī tās pašvaldības, kam to atļāvis Veselības departaments un Latvijas Sarkanais Krusts, šajā pantā paredzētās skolas varēja atvērt, paziņojot par atvēršanu Veselības departamentam [82]. 1938. gadā Latvijas Sarkanā Krusta Žēlsirdīgo māsu pārvalde pieņēma Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolu uzņemšanas un vispārējos noteikumus. Pēc noteikumiem žēlsirdīgo māsu skolā uzņēma Latvijas pavalstnieces vecumā no 18 līdz 30 gadiem. No šī gada bija ieviesta mācību maksa divdesmit latu mēnesī. Mazturīgām audzēknēm Latvijas Sarkanais Krusts piešķīra stipendijas, tās bija atmaksājamas pēc skolas beigšanas. Pie iestāšanās visām bija jāiemaksā viena mēneša mācību maksa. Pieteicoties mācībām, bija jāiesniedz sekojoši dokumenti: dzīves apraksts, apstiprināts pases noraksts vai apliecība par vecumu, izglītības apliecība, atsauksme no 2 sabiedriskiem darbiniekiem, 2 fotogrāfijas un lūgumraksts. Mācības sākās oktobrī. Audzēknēm obligāti bija jādzīvo skolas internātā. Mācību laikā audzēknes nodrošināja ar bezmaksas ēdināšanu, gultas veļu, darba drēbēm (tās arī mazgāja) un darba korpēm. Žēlsirdīgās māsas pēc skolas beigšanas trīs turpmākos gadus atradās Sarkanā Krusta rīcībā (sk. 29. pielikumu) [73; 229–232,251]. Māsas gatavoja darbam dažādās medicīnas nozarēs: preventīvā medicīnā, darbam operāciju zālēs, rentgena un terapeitiskos kabinetos, dietoloģijā un psihiatrijā. Tomēr Latvijā darbojošās māsu skolas nevarēja visas ārstniecības iestādes valstī pilnā apjomā nodrošināt ar nepieciešamo māsu skaitu [83; 11]. Līdz ar to māsu sagatavošanai 1939. gada 1. novembrī atvēra Galvaspilsētas Rīgas 2. slimnīcas žēlsirdīgo māsu skolu. Skolas direktors bija

2. slimnīcas medicīniskais direktors profesors Pauls Stradiņš (1896–1958) [81; 5,13]. Rīgā pie 1. pilsētas slimnīcas darbojās arī apvienotā māsu–vecmāšu skola, kura gatavoja jaunās māšas un vecmātes [84; 13]. 1939. gadā pie pilsētas apvienotās slimnīcas tika nodibināta žēlsirdīgo māsu un vecmāšu skola Daugavpilī. Skolas atbildīgais pārzinis bija Daugavpils apvienotās slimnīcas direktors P. Grišāns [85; 283]. Darbojās arī privātā žēlsirdīgo māsu skola pie ebreju „Bikur-Cholim” slimnīcas. Par mācībām šajā skolā audzēkņiem bija jāmaksā 330 latu gadā [80; 79,81].

Visas žēlsirdīgo māsu skolas pakļāvās Veselības departamentam, bet attiecībā uz statūtiem, programmu un atvēršanu tās rīkojās pēc Latvijas Sarkanā Krusta statūtiem [65; 55,57,59,61,64].

2.1.2. Māsu reģistrācijas noteikumi

Lai noskaidrotu kara gados uz visām pusēm izkliedēto žēlsirdīgo māsu sastāvu, salīdzinātu viņu izglītību, darba stāžu un sagatavotu darbam Latvijas ārstniecības iestādēs, Latvijas Sarkanā Krusta organizācija 1921. gadā uzsāka žēlsirdīgo māsu reģistrāciju [50; 6, 28, 32.–34]. Latvijas Sarkanā Krusta nodaļas reģistrēja tikai tās māšas, kuras atbilda šīs organizācijas izstrādātiem reģistrācijas noteikumiem.

Galvenās prasības žēlsirdīgo māsu reģistrācijai, lai viņas uzskatītu par pilntiesīgām māšām, bija žēlsirdīgo māsu skolas vai medicīnas kursu apguve (jāuzrada apliecinošs dokuments); praktiskais darbs slimnīcās ne mazāk par trim gadiem (neieskaitot mācību laiku); labas atsauksmes par nostrādāto laiku slimnīcās (dokumentāli pierādīts) un vidusskolas četru klašu izglītība. Izņemot reģistrētas žēlsirdīgās māšas, pastāvēja arī rezerves žēlsirdīgās māšas. Par Sarkanā Krusta organizācijas rezerves žēlsirdīgām māšām reģistrēja tādas, kuras atbilda augstāk minētajiem kritērijiem, bet kurām pietrūka vidusskolas četru klašu izglītības vai viņas nebija pietiekami ilgi (trīs gadus) nostrādājušas slimnīcās. Tomēr tiesības strādāt viņām tika atstātas [65; 55,57,59,61,64]. Šī reģistrācija retināja māsu rindas un liedza strādāt žēlsirdīgo māsu praksē tām māšām, kam nemaz nebija tiesību māsu darbam [74; 186–187]. Līdz 1922. gada septembrim Latvijā bija reģistrētas 226 māšas un 166 rezerves māšas. Tātad kopumā šajā laikā uz 1,5 miljonu iedzīvotāju Latvijā strādāja 392 māšas [50; 6, 28, 32.–34].

1931. gadā Latvijā iznāca pensiju likums, kas arī Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgajām māšām nodrošināja valsts pensiju. Ar pensiju nodrošināja Latvijas

Sarkanā Krustā reģistrētas māsas, līdz ar to Latvijas Sarkanā Krusta valde pārstrādāja arī māsu reģistrācijas kārtību. No šī laika Latvijas Sarkanā Krusta organizācija par pilntiesīgām žēlsirdīgām māsām atzina un reģistrēja tādas māsas, kuras beigušas žēlsirdīgo māsu skolu vai medicīnas kursus pirms Latvijas valsts neatkarības proklamēšanas; beigušas neatkarīgās Latvijas valsts pastāvēšanās laikā divgadīgu žēlsirdīgo māsu skolu un praktizējušās Latvijā vismaz trīs gadus kādā no slimnīcām; valsts valodu pārvaldošas Latvijas pilsones ar vidusskolas izglītību. Izņēmuma gadījumā reģistrēja arī māsas ar nepabeigtu vidusskolas izglītību (bet ne mazāk par vidusskolas divu klašu izglītību). Žēlsirdīgās māsas, sākot ar 1932. gadu, bija iestājušās žēlsirdīgo māsu skolās, reģistrēja tikai tad, ja šajās skolās bija ieviesta Latvijas žēlsirdīgo māsu skolu minimālā programma, kuru apstiprināja Latvijas Sarkanā Krusta organizācija 1930. gada 30. maijā [65; 55,57,59,61,64]. Žēlsirdīgās māsas, kuras beigušas māsu skolas ārzemēs līdz Latvijas valsts proklamēšanai (1918. gadam), reģistrēja tad, ja tās bija apguvušas vismaz četru klašu vidusskolas izglītību un ja viņas bija nostrādājušas Latvijā piecus gadus ārstniecības iestādēs (no tiem trīs gadus slimnīcā); bija Latvijas pilsones un pārvaldīja valsts valodu. Žēlsirdīgās māsas, kuras beigušas žēlsirdīgo māsu skolu ārzemēs Latvijas neatkarības pastāvēšanas laikā, reģistrēja tikai tad, ja tām bija vidusskolas izglītība, tās praktizēja vienu gadu slimnīcā Latvijā un nokārtoja valsts eksāmenu māsu profesijā. Tām bija jābūt Latvijas pilsonēm un jāpārvalda valsts valoda.

Ja kandidātei pietrūka žēlsirdīgo māsu profesijas izpildīšanai nepieciešamo morālo īpašību, tad reģistrāciju varēja noraidīt. Reģistrētās žēlsirdīgās māsas, kas atkārtoti neievēroja žēlsirdīgo māsu darba pienākumus, varēja izslēgt no žēlsirdīgo māsu reģistra. Ja māsas veselības stāvoklis varēja apdraudēt kopjamos, māsai atņēma darba tiesības, bet rūpējās par viņas turpmāko likteni. Visām reģistrētajām žēlsirdīgām māsām katru gadu, oktobrī, bija jāatjauno reģistrācijas apliecības. Ja māsas minētajā laikā neatjaunoja savu apliecību, tās izslēdza no reģistrēto žēlsirdīgo māsu saraksta. Par reģistrāciju žēlsirdīgām māsām bija jāmaksā Latvijas Sarkanajam Krustam pieci latī un latu katru gadu par apliecības atjaunošanu. Šāda gadskārtēja pārreģistrācija bija nepieciešama, lai Latvijas Sarkanā Krusta organizācija precīzi zinātu visu reģistrēto māsu dzīves un darba vietas, it sevišķi mobilizācijas vajadzībām. Tika paredzēts, ka kara gadījumā Latvijas Sarkanā Krusta organizācija un arī reģistrētās žēlsirdīgās māsas pāries armijas virspavēlnieka rīcībā. Regulāra māsu pārreģistrācija bija nepieciešama arī tādēļ, lai kontrolētu māsu profesionālo darbību [50; 6, 28, 32.–34].

Ar laiku reģistrēto un rezerves māsu skaits Latvijā krietni palielinājās. Piem., 1939. gadā Sarkanā Krusta organizācijā reģistrēto pilntiesīgo žēlsirdīgo māsu skaits sasniedza 743, rezervē bija 95 māsas [86; 27].

2.1.3. Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienības izveide un principi

Lai apvienotu Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgās māsas; paaugstinātu to profesionālo līmeni, uzlabotu un nodrošinātu žēlsirdīgo māsu materiālo stāvokli; uzlabotu viņu darba apstākļus; sniegtu palīdzību žēlsirdīgām māsām vecumdienās, slimību un nelaiemes gadījumos, 1922 gadā 29. jūnijā valstī tika nodibināta Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienība [76; 16.–18, 20, 79]. Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienība atradās Rīgā, Skolas ielā 1, Latvijas Sarkanā Krusta telpās.

Valdes sastāvā ietilpa: savienības priekšsēdētāja – māsa Marta Celmiņa (1880–1937), vicepriekšsēdētāja–māsa Elza Grīvane (1892–1935), sekretāre – māsa Justīne Kušķe (1892–1977), kasīere–māsa Serafima Dreikante, sekretāres vietniece–māsa Ernestīne Šampele un kasīeres vietniece–māsa Ebba Krēmane. Savienības valdes sēdēs piedalījās arī pārstāvji no Latvijas Sarkanā Krusta galvenās valdes: Sarkanā Krusta priekšnieks Dr. med. K. Kasparsons un galvenās valdes locekļi: direktors P. Sיעenieks un K.Goppers [87; 2,7,15, 22].

Žēlsirdīgo māsu Savienība pastāvēja pie Latvijas Sarkanā Krusta valdes [76; 16.–18, 20, 79].

Savienības darbību noteica Latvijas Sarkanā Krusta galvenās valdes instrukcija [88; 50]. Savienības līdzekļus veidoja vienreizējās iemaksas un ikgadējās biedru naudas; Savienības iestāžu un uzņēmumu ieņēmumi; naudas un mantas ziedojumi; Savienības izrīkojumi; Latvijas Sarkanā Krusta pabalsti un citi ienākumi. Māsu organizācija sastāvēja no biedriem, goda biedriem un biedriem veicinātājiem. Par biedriem varēja būt žēlsirdīgās māsas, kuras noteikumos paredzētā laikā iemaksāja vienreizēju iemaksu un biedru naudu. Lai iestātos Savienībā, vienreizēji bija jāiemaksā 300 rubļu. Biedra nauda gadā bija 50 rubļu. Par goda biedriem Savienības pilnsapulce uz valdes priekšlikumu varēja ievēlēt personas, kuras ievērojamā kārtā sekmējušas Savienības mērķus. Goda biedriem piederēja visas biedru tiesības. Par biedriem veicinātājiem varēja būt katra fiziska vai juridiska persona, kura Savienības mērķu veicināšanai iemaksāja gadā ne mazāk kā divi simti rubļus. Žēlsirdīgās māsas Savienībā par biedriem

uzņēma Savienības valde, saskaņā ar Latvijas Sarkanā Krusta Biedrības galvenās valdes apstiprinātām instrukcijām. Uzņemto biedru sarakstus apstiprināja Latvijas Sarkanā Krusta galvenā valde. Katras žēlsirdīgās māsas–biedra pienākums bija veicināt Savienības darbību un mērķus, kā arī ievērot Savienības noteikumus un tās lēmumus. Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienības māsas attiecībā uz savu darbību atrodas Latvijas Sarkanā Krusta galvenās valdes pilnīgā rīcībā. Savienībā reģistrētām žēlsirdīgām māsām Savienības valdei rakstiski bija jāpaziņo sava darba un dzīves vieta, kā arī par to maiņu [76; 16.–18, 20, 79]. Savienības biedri zaudēja savas tiesības nāves gadījumā, izstājoties no Savienības pēc savas vēlēšanās vai izslēgšanas gadījumā. Savienības darbību pārzināja valde, pilnsapulce un revīzijas komisija. Valde sastāvēja no sešiem locekļiem, kurus ievēlēja Savienības pilnsapulce [87; 2,7,15, 22].

Tiesības valkāt noteikta parauga apģērbu ar Sarkanā Krusta zīmi uz krūtīm un numuru ar zīmogu uz kreisās rokas drīkstēja tikai žēlsirdīgo māsu Savienības māsas, kurām bija Latvijas Sarkanā Krusta galvenās valdes izdota apliecība. Sarkanā Krusta zīmes lietošana bez atļaujas bija aizliegta. Apģērbu ar Sarkanā Krusta zīmi žēlsirdīgās māsas valkāja tikai darba laikā (sk. 30. pielikumu) [76; 16.–18, 20, 79]. Ar to panāca, lai cilvēki varētu atšķirt īstas žēlsirdīgās māsas no viltus „māsām”, jo plašāka sabiedrība tika informēta, ka īstās māsas nenēsā savu tērpu uz ielas un publiskās vietās ārpus darba laika [89; 56].

Māsu Savienība jau no pirmajām pastāvēšanas dienām veltīja savu darbību māsu labā, aktivizējot šīs profesijas pārstāvjus. Savienībā pastāvēja darba birojs, ar tā palīdzību sagādājot savām biedrenēm darbu.

1923. gada 16. aprīlī Latvijas Sarkanā Krusta galvenā valde ar priekšnieku Dr. med. J Jankovski apstiprināja noteikumus, kas paredzēja rezerves māsu uzņemšanu Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienībā. Tie paredzēja, ka Savienībā var tikt uzņemtas rezerves māsas, kas beigušas žēlsirdīgo māsu skolu (kursus), kuras to varēja pierādīt ar oriģinālu apliecību vai to apstiprinātu kopiju. Gadījumā, ja dokumenti būtu pazuduši, tos pieņēma ar galvojumiem, kurus Latvijas Sarkanā Krusta galvenā valde atzina par pietiekamiem. Pieņēma tādas māsas, kuras ieguvušas vismaz četru klašu vidusskolas izglītību (oriģinālas apliecības, apstiprinātas kopijas vai ar pietiekamiem galvojumiem); kuras pārvaldīja valsts valodu (latviešu); ne mazāk kā divus pēdējos gadus strādāja Latvijā par žēlsirdīgām māsām Sarkanā Krusta organizācijā vai ārstniecības iestādēs un turpināja strādāt arī tobrīd, kurām par šo darba laiku ir pietiekama pieredze un labas atsauksmes no iestāžu vadītājiem. Rezerves māsas, kuras

pēdējos gadus nodarbojušās Latvijā ar privāto slimnieku kopšanu, arī uzņēma Savienībā. Tām vajadzēja dokumentāli pierādīt vismaz divu gadu nevainojamu praksi kādā ārstniecības iestādē Latvijā un labas atsauksmes no ārstiem, kuru vadībā kopa privātos slimniekus. Žēlsirdīgo māsu sastāvs tika papildināts arī ar jaunām māsām, kuras beigušas žēlsirdīgo māsu skolas Latvijā. Žēlsirdīgās māsām, kuras uzņēma Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienībā, izdeva numurētas apliecības ar personīgo foto. Savukārt rezerves māsām izsniedza sevišķas rezerves māsu apliecības. Lai iepazīstinātu Savienības māsas ar uzņemamo žēlsirdīgo māsu sastāvu, viņu vārdus mēnesi pirms galīgās uzņemšanas publicēja Latvijas Sarkanā Krusta žurnālā „Apskats” [87; 2,7,15, 22].

Savienība regulāri veica māsu aptauju, lai savāktu ziņas par žēlsirdīgo māsu darba noteikumiem un atalgošanu. Balstoties uz aptaujas rezultātiem, bija izstrādāti priekšlikumi žēlsirdīgo māsu darba apstākļu uzlabošanai. Pie māsu Savienības tika nodibināta arī literārā sekcija, ko vadīja rakstniece Zenta Mauriņa [50; 6, 28, 32.–34].

Savienībai piederēja plaša bibliotēka ar apmēram 4 000 sējumiem. Grāmatas bija dažādās valodās. Pateicoties Savienības piepūlei, bija iekārtots māsu atpūtas nams Krimuldā, kur māsas par niecīgu maksu pavadīja savu atvaļinājuma laiku. Māsu namu vadīja Helēna Butuls. Trūcīgās māsas tur uzturējās par brīvu. Māsām, kuras brauca uz Rīgu komandējumā, Skolas ielā 1 tika iekārtotas telpas, kur tās varēja apmesties bez atlīdzības. Savienība pēc iespējas rūpējās arī par savām trūcīgajām darba biedrenēm, izsniedzot viņām sistemātiskus pabalstus un nodrošinot ar medicīnisko palīdzību. Savukārt arī strādājošās māsas maksāja ik gadus nodokli savām trūcīgajām, darba nespējīgajām biedrenēm. Savienība nodibināja arī speciālu fondu māsu patversmes nama iegūšanai [87; 2,7,15, 22]. Dažas māsas, kuras dzīvoja Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienības māsu namā Rīgā, Brīvzemnieka ielā 26/28, pēc nāves savas mantas novēlēja žēlsirdīgo māsu Savienībai [90; 9]. Ar laiku tika nodibinātas vairākas māsu komitejas Latvijas provincē: Daugavpilī, Jelgavā un Liepājā [87; 2,7,15, 22]. Savienībai piederēja zīmogs ar uzrakstu: „Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienība” [76; 16.–18, 20, 79].

1925. gadā Savienība organizēja Latvijas, Igaunijas un Lietuvas žēlsirdīgo māsu konferenci, kas nodibināja Baltijas valstu žēlsirdīgo māsu komiteju ar pārstāvēm no katras valsts. Savienība uzturēja ciešus sakarus ar Sarkanā Krusta biedrību līgas žēlsirdīgo māsu departamentu Parīzē (Francija) un ar Starptautisko žēlsirdīgo māsu Savienību Ženēvā [87; 2,7,15, 22].

No 1929. gada līdz 1940. gadam ar Savienības atbalstu tika izdots žurnāls „Žēlsirdīgā Māsa”, kas informēja māsas par Savienības darbību, notikumiem māsu profesijā Latvijā un ārzemēs [91; 4]. Žurnāla redaktore bija žēlsirdīgās māsas M. Celmiņa un J. Kušķe, bet 1937. gadā – māsa J. Kušķe [92; 64].

Līdz 1937. gadam visām žēlsirdīgajām māsām bija jāreģistrējas Latvijas Žēlsirdīgo māsu Savienībā, bet, sākot no 1938. gada, reģistrāciju veica Veselības departaments [93; 91–92]. Pēc Veselības departamenta pieprasījuma ziņas par katru reģistrēto māsu Latvijas Sarkanā Krusta organizācija sūtīja Veselības departamentam. Abas iestādes bija vienojušās par reģistrācijas ziņošanas kārtību: par katru Latvijas Sarkanā Krustā organizācijā reģistrēto māsu Latvijas Sarkanais Krusts sūtīja māsu individuālo reģistrācijas lapu Veselības departamentam, kā arī ziņoja Veselības departamentam par visām pārmaiņām māsu reģistrā [65; 55,57,59,61,64].

Kā pilntiesīga locekle Savienībā ietilpa Starptautiskās Sarkanā Krusta biedrību līgas Māsu nodaļā. 1940. gadā šajā organizācijā ietilpa 745 žēlsirdīgās māsas un tai bija nedaudz elitārs raksturs, jo biedrenēm tika izvirzīti kritēriji, kālab daļa māsu netika aptverta [47; 7–9, 16–17,20].

1940. gada aprīlī bija izveidota Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu pārvalde. Šī institūcija kontrolēja žēlsirdīgo māsu Savienības darbību. Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu pārvaldes sastāvā ietilpa četri Sarkanā Krusta galvenās valdes locekļi, kurus ievēlēja Sarkanā Krusta galvenā valde, to skaitā priekšnieks vai vicepriekšnieks, kas bija pārvaldes priekšsēdētājs, trīs Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienības pārstāves, Latvija Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolu direktori un māsu skolu virsmāsa. Pārvalde pārzināja žēlsirdīgo māsu reģistrācijas un izglītības lietas, rūpējās par žēlsirdīgo māsu izglītību un tās saturu saskaņā ar Sarkanā Krusta galvenās valdes principiem. Pārvaldes sēdes uzskatīja par pilntiesīgām, ja tajās piedalījās vismaz seši pārvaldes locekļi, to starpā divi galvenās valdes pārstāvji. Sēdes vadīja pārvaldes priekšsēdētājs vai viņa prombūtnes laikā viens no pārvaldes locekļiem – galvenās valdes pārstāvis. Pārvaldes protokolus apstiprināja Latvijas Sarkanā Krusta prezidijs. Pārvaldes lietvedību kārtoja Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienība, turklāt tā kārtoja māsu reģistrāciju, pieņēma reģistrējamo māsu un Sarkanā Krusta māsu skolu aspirantu lūgumrakstus un dokumentus, izskatīja tos un informēja par tiem pārvaldi, kā arī rakstīja pārvaldes sēžu protokolus un kārtoja citus pārvaldes uzdotus tehniskus darbus. Pārvalde, pamatojoties uz iesniegtiem māsu dokumentiem un saskaņā ar Sarkanā Krusta izdotiem žēlsirdīgo māsu reģistrēšanas noteikumiem, lēma

par uzņemšanu pilntiesīgo māsu skaitā vai māsu rezervē. Pārvalde izraudzīja kandidātes Sarkanā Krusta māsu skolām, vadoties pie tam pēc Sarkanā Krusta izdotiem noteikumiem. Pārvalde no sava sastāva nozīmēja pārstāvjus, kas ar balsis tiesībām piedalījās Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolu pārbaudījumu komisijās. Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolas iesniedza pārvaldei audzēkņu pārbaudes protokolus. Pārvalde pārzināja to žēlsirdīgo māsu iekārtošanu darba vietās, kuras bija beigušas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolas un atradās Sarkanā Krusta rīcībā. Pārvalde izstrādāja un iesniedza Sarkanā Krusta prezidijam apstiprināšanai Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolu izglītības programmas [94; 1].

2.1.4. Māsu darba uzdevumu un pienākumu apraksts

Žēlsirdīgām māsām bija stingri jāievēro daži darba pienākumi attiecībā pret pacientiem, ārstiem, sabiedrību un sevi. Žēlsirdīgām māsām bija jāinformē sabiedrība par sociāli higiēniskiem apstākļiem, veicinot to uzlabošanu. Atbilstoši savai profesijai, māsām ar savu darbību un uzstāšanos bija jācenšas veicināt un pacelt savas profesijas līmeni morāli, juridiski un materiāli. Tajā pašā laikā māsām vajadzēja arī rūpēties par savu fizisko un garīgo veselību. Tiek uzskatīts, ka, tikai rūpējoties par savu veselību, māsa būs spējīga veikt savu atbildīgo darbu. Tāpat māsām bija jācenšas sekot visiem jaunumiem medicīnā un pielietot tos savā darbā. Kopjot slimniekus, māsām jāveicina slimnieku fiziskā un garīgā atveseļošana, jā rūpējas par slimnieka ķermeņa higiēnu, jānodrošina piemērota apkārtējā vide un jānoskaņo uz ātrāku atveseļošanos. Tāpat māsām bija jācenšas nomierināt slimnieka uztrauktos tuviniekus. Kopjot slimniekus mājās apstākļos, viņām bija jāinformē piederīgie par slimības preventīviem pasākumiem, higiēnas jautājumiem un slimo kopšanu. Māsas uzskatīja par ārsta palīgu. Viņām vajadzēja palīdzēt ārstam slimnieku izmeklēšanā, ārsta prombūtnes laikā jānovēro slimnieki un jāinformē ārsts par slimnieka veselības stāvokli, kā arī jāizpilda ārsta norīkojumi [95; 6–8].

Māsām piemēroja stingras darba prasības un profesionālo etiķeti. Ko sagaidīja no katras māsas, to ar sekojošiem vārdiem pateica žēlsirdīgo māsu Savienības galvenās valdes priekšniece Marta Celmiņa: „Žēlsirdīgā māsa ir tā, kas iet tieši pie tautas. Viņa iet klusi, nepamanāmi, neatlaidīgi. Viņas uzdevumiem – kopt slimniekus, kopt ar lielāko pašai izlēmtību kara laikā ievainotos, pievienojas vēl viens – un tas ir lielākais un skaistākais. Šis uzdevums ir mācīt tautu sargāt savu veselību. Sievieta, žēlsirdīgā māsa,

nāk palīgā sievietei – mātei. Lai žēlsirdīgā māsa varētu veikt savu lielo uzdevumu, viņai jābūt savam darbam vispusīgi un pamatīgi sagatavotai. Viņai arī pēc sava rakstura un pēc savas būtības vajadzētu būt piemērotai māsas darbam” [50; 6, 28, 32.–34].

Ar laiku, augot māsu profesionālajam līmenim, palielinājās arī prasības. Tomēr žēlsirdīgām māsām, veicot slimnieku kopšanu vai strādājot veselības aizsardzības jomā, bija stingri aizliegts nodarboties ar ārstēšanu. Katrā slimnīcā, sanatorijā vai citās stacionārās ārstniecības iestādēs Latvijā, kur bija līdz trīsdesmit gultām, vajadzēja būt vismaz vienai diplomētai un Latvijas Sarkanajā Krustā reģistrētai žēlsirdīgai māsai un tai bija jāpārziņa un jāuzrauga slimnieku kopšana pēc ārsta norādījumiem. Uz lielāku gultu skaitu diplomēto un reģistrēto žēlsirdīgo māsu skaits tika attiecīgi palielināts. Savukārt katrā ambulatorā ārstniecības iestādē bija jāstrādā vismaz vienai diplomētai un Latvijas Sarkanajā Krustā reģistrētai žēlsirdīgai māsai [76; 16.–18, 20, 79].

Latvijas Sarkanā Krusta slimnīcās žēlsirdīgās māsas bija pieskaitāmas pie atbildīgiem darbiniekiem, kurus pieņēma un atlaida no darba Latvijas Sarkanā Krusta priekšniecība, saziņā ar slimnīcas vecāko ārstu. Katrai māsai bija jāizpilda viņai uzliktie pienākumi slimnieku kopšanā konkrētas slimnīcas nodaļās. Tā, piem., strādājot ķirurģiskā nodaļā, māsai bija jāpārziņo par savu izskatu: jāuztur kārtībā mati, zobi un nagi, darba apģērbs: jāuztur tīrībā priekšauts un lakats, kā arī jāpārziņo par ķirurģiskās nodaļas inventāru. Žēlsirdīgai māsai bija jāgatavo operācijas telpa, veļa un gulta, kā arī nepieciešamie instrumenti un pārsienamais materiāls. Māsas pienākums bija arī sagatavot slimnieku operācijai, apmazgāt slimnieku, veikt kuņģa–zarnu trakta tīrīšanu, sagatavot operācijas laukumu. Asistējot ārstam operācijas laikā, māsai bija jāzina par vispārējās narkozes darbību, vietējo mugurkaula anestēziju un narkozei nepieciešamo aprīkojumu. Veicot ķirurģisko pacientu kopšanu, māsai bija jāpārziņo pacientu izmeklēšanai un operēšanai lietojamie instrumenti. Kopjot pacientus pēc operācijas, māsai bija jāzina sāpju mazināšanas pasākumi pēcoperācijas periodā, jānovēro pārsēji, lai novērstu to noslīdēšanu un brūču asiņošanu, kā arī jāseko vietējiem asinsrites traucējumiem. Māsai bija jānovēro slimnieka vitālos rādītājus (pulss un elpošanas biežums) dažas stundas pēc operācijas. Slimnieka veselības stāvokļa pasliktināšanās gadījumā par to nekavējoties bija jāziņo ārstam. Tāpat māsai bija jāpārziņo par operētā slimnieka ēdināšanu. Strādājot ķirurģiskajā nodaļā, māsai jāzina par ievainoto transportēšanu, pirmās palīdzības sniegšanas principiem lūzuma, apdeguma un apsaldēšanas gadījumos, kā arī par bērnu kopšanas īpatnībām pēcoperācijas periodā. Māsai bija atļauts sniegt ziņas par pacientu veselības stāvokli tikai ārstu noteiktās un

atļautās robežās. Strādājot operācijas nodaļās, ambulancēs, veļas noliktavās un citās vietās slimnīcā, māsas bija atbildīgas par viņām uzticēto un darba vietā esošo inventāru. Katrai nodaļas māsai bija jāizveido slimnieku saraksts ar nozīmēto dietu, kuru parakstīja nodaļas ārsts [96; 24, 66–68].

Arī slimnīcas vecākajai māsai bija jāievēro darba noteikumi. Tā, vecākajai māsai bija jāuzrauga kārtība un tīrība slimnīcā, kā arī jāsadala dienas un nakts darbi starp māsām, sanitāriem un kopējām. Tāpat vecākajām māsām bija jāpārziņina slimnīcā strādājošo žēlsirdīgo māsu darbība. Savā darbā vecākā māsa administratīvā ziņā bija tieši pakļauta ārstam – nodaļas vadītājam. Savukārt vecākās māsas pakļautībā strādāja jaunākās māsas un visi nodaļas darbinieki. Vecākajai māsai bija pastāvīgi jā rūpējas, lai slimnīcas nodaļās vienmēr būtu tīrība un kārtība, viņai jāseko ārstu norīkojumu precīzai izpildīšanai. Māsai jāpiedalās ārstu apgaitā un jāizpilda ārstu norīkojumi slimnieku kopšanā. Vecākai māsai izmeklējumu materiāli bija jānosūta uz laboratoriju. Tāpat viņai bija jā rūpējas par slimnieku ēdināšanu: jā sastāda ēdienkarte saskaņā ar slimnīcas noteikto kārtību un ārsta, nodaļas vadītāja, rīkojumiem, kā arī jāpiedalās ēdienu izdalīšanā slimniekiem, uzraugot slimnieku pienācīgu un laicīgu ēdināšanu. Viņa atbildēja par slimnīcas dokumentāciju, kārtoja slimības vēstures. Viņai bija jāseko darbinieku disciplīnai un laipni jāizturas pret slimniekiem. Vecākā māsa atbildēja par visu nodaļas inventāru, veļu un traukiem. Māsa bija atbildīga par medikamentu saņemšanu, uzglabāšanu un to taupīgu izlietošanu. Par novērotām nekārtībām nodaļā vecākai māsai nekavējoties bija jāziņo ārstam – nodaļas vadītājam. Dežūras laikā vecākai māsai stingri bija aizliegts atstāt savu darba vietu. Tāpat nodaļas vecākā māsa atbildēja par veļu [97; 12–14].

Neskatoties uz to, ka bija izstrādāti kopēji darba noteikumi un instrukcijas māsu darbam slimnīcā, tomēr slimnīcās māsām bija izstrādātas arī vietējas iekšējās darbības un iekārtas instrukcijas. 1920. gadā instrukcijā darbam Liepājas slimnīcā minēts, ka personālam, kurš pieņemts darbam slimnīcā, neskatoties uz to, vai tas būtu ārsts, žēlsirdīgā māsa, kopēja, sanitārs, strādnieks vai strādniece, tiem vajadzētu apzināties, ka viss, ko viņi dara un izpilda, iet cilvēku labā. Līdz ar to personālam jācenšas būt laipnam, pazemīgam un pacietīgam, jo viņi strādā ar slimiem cilvēkiem, nevis ar veseliem. Slimnīcā dzīvojošam personālam tika atļauts katru dienu, beidzot savu darbu, iziet no slimnīcas bez speciālas atļaujas līdz plkst. 23. Slimnīcas darbiniekiem vienu reizi nedēļā, vienas dienas pusdienlaikā un katrā otrajā nedēļā no pulksten 14 līdz plkst. 24 naktī piešķīra atvaļinājumu. Citus atvaļinājumus piešķīra pēc Pilsētas valdes

noteikumiem. Atvaļinājumus fiksēja speciālajā grāmatā. Par darbinieku pārkāpumiem ziņoja slimnīcas pārvaldei. Māsu tiešais uzdevums bija palīdzēt ārstiem gādāt par slimnieku labklājību slimnīcā. Darba laikā māsām bija jāvalkā formas apģērbs, ārpus slimnīcas bija aizliegts valkāt uzkrītošas drēbes, kā arī staigāt ar uzkrītošām frizūrām. Tāpat māsām bija stingri aizliegts savās dzīvojamās istabās, kā arī citās slimnīcas telpās pieņemt vīriešus. Personālam bija jādežurē diennakts, no pulksten 8 līdz 8. Personas pēc nakts dežūras varēja izmantot brīvo laiku pēc savām vajadzībām. Viņām bija jāierodas nodaļā pulksten 14 pēcpusdienā [98; 31–32].

Savukārt Latvijas Sarkanā Krusta Daugavpils slimnīcā nodaļās strādājošām māsām, izņemot savus tiešos pienākumus, bija jāpilda vēl arī citi darbi. Piem., vīriešu ķirurģiskā nodaļā strādājošai māsai bija jāizpilda arī operācijas māsas pienākumi un papildus jāstrādā vīriešu pārsienamā istabā. Sieviešu ķirurģiskā nodaļā strādājošai māsai bija jāstrādā sieviešu pārsienamā istabā. Vīriešu terapeitiskās nodaļas māsai bija jāpilda arī rentgena māsas pienākumi. Māsas dežūras ilgums bija 12 stundas (no pulksten 19 līdz pulksten. 7). Māsām, tajā skaitā arī vecākai māsai, slimnīcā bija jādežurē pēc kārtas. Pēc katrām trim dienām bija jādežurē ceturta diena. Pēc dežūrām māsām bija brīva diena. Bez tam vēl katru nedēļu māsām bija viena brīva diena, kura tika piešķirta tieši pēc brīvas dienas pēc dežūras. Māsai, kura strādāja slimnīcas aptiekā, reizē bija jāstrādā arī elektroterapeitiskajā kabinetā. Šai māsai nevajadzēja dežurēt slimnīcā, tajā pašā laikā viņai netika piešķirtas arī atsevišķas brīvdienas nedēļā, bet viņa bija atbrīvota no saviem pienākumiem visās svētdienās un svētku dienās. Aptiekā strādājošai māsai bija jādzīvo slimnīcā. Ēdiena pasūtījumu nākamajai dienai nodaļas māsai bija jāiesniedz kancelejā līdz plkst. 17, bet papildu ēdiena pieprasījumus jaunuzņemtiem slimniekiem, ja tie uzņemti slimnīcā līdz plkst. 18, bija jāveic nekavējoties pēc viņu uzņemšanas slimnīcā. Savukārt uzņemtiem naktī – nākamajā dienā no rīta. Piektdienās pēcpusdienā nodaļā strādājošai māsai pēc pieprasījuma bija jāsaņem tīrā veļa un netīrā sestdien jānodod veļas pārzinei. Slimnīcas vecākajai māsai, izņemot savus pienākumus, bija jāstrādā arī visās slimnīcas nodaļās, aizvietojojt māsas. Vecākajai māsai bija jādzīvo slimnīcā un jāatbild par slimnīcas inventāru.

Arī strādājot Latvijas Sarkanā Krusta sanatorijās, māsām bija jāievēro izstrādātās darba instrukcijas. Kā darbam slimnīcās, tā arī darbam sanatorijā žēlsirdīgās māsas pieņēma un atlaida no darba Latvijas Sarkanā Krusta priekšniecība saziņā ar iestādes vecāko ārstu. Ārsta prombūtnes laikā slimniekus pārraudzīja sanatorijas vecākā māsa, kuras pakļautībā strādāja viss personāls. Sanatorijas vecākajai māsai bija jā rūpējas par

tīrību un kārtību sanatorijā, jāsadala darbi māsu starpā, slimnieku kopējiem un sanitāriem. Par savu darbu tai jāatskaitās vecākajam ārstam. Slimnieku nodaļās un veļas noliktavā strādājošās māsas atbildēja par darba inventāru [96; 24, 66–68].

2.1.5. Žēlsirdīgo māsu darbība tautas veselības uzturēšanā

Līdz 1937. gada 3. septembrim Latvijā visas ārstniecības iestādes strādāja pēc Krievijas ārstniecības Nolikuma (bijušais Krievijas likuma kop. 13. sējuma 1905. gada izdevums). Šis Nolikums netika piemērots esošiem apstākļiem un jaunākā laikmeta izvirzītām prasībām Latvijā par tautas veselības aizsardzību un kopšanu [99; 37]. Līdz ar to 1937. gada 22. decembrī tika pieņemts Latvijas valsts Ārstniecības likums. Balstoties uz spēkā esošo likumu, žēlsirdīgās māsas piederēja pie sanitārā palīgpersonāla. Sanitārā palīgpersonāla arodā prakses tiesības bija tikai Latvijas pilsonēm, kas bija ieguvušas apliecību par speciālas skolas vai kursu beigšanu savā arodā un reģistrētas Veselības departamentā. Sanitārais palīgpersonāls, izņemot vecmātes, varēja nodarboties tikai ārstu uzraudzībā vai pēc viņu norādījumiem [82]

Par tautas veselības kopšanas pamatprincipiem tika uzskatīta iedzīvotāju aizsardzība pret slimībām, cilvēka veselības stāvokļa uzlabošana, darba spējas un dzīves ilguma pagarināšana [100; 10].

Ņemot vērā šos principus, žēlsirdīgām māsām pavērās ļoti plašs un daudzpusīgs darba lauks tautas veselības kopšanā, veicot arī sociālo darbu. Attīstoties, medicīna izcilā vietā pozicionēja ne vien ārstniecisko, bet arī preventīvo nozari tautas veselības uzturēšanā [65; 55,57,59,61,64]. Žēlsirdīgām māsām bija jāstrādā plašā darba laukā: kopt slimniekus ārstniecības iestādēs un privātmājās; strādāt veselības kopšanas punktos, skolās, rūpniecības iestādēs un sanatorijās [76; 16.–18, 20, 79]. Par pašai dziedzīgu darbu slimnieku kopšanā, kā arī par medicīnas popularizēšanu un māsu profesijas pilnveidošanu žēlsirdīgās māsas saņēma augstāko starptautisko apbalvojumu – Florences Naitingeiles (*Florence Nightingale*, 1820–1910) medaļu un diplomu. Starptautiskais Sarkanais Krusts to piešķīra reizi divos gados par sevišķi izciliem nopelniem. Ar Florences Naitingeiles medaļu apbalvotas arī četras Latvijas žēlsirdīgas māsas: Marta Celmiņa, Elza Grivāne, Elza Nulle-Siecniece un Justīne Kuške [93; 91–92].

Māsu darbība skolās

Žēlsirdīgo māsu darbība skolās bija organizēta pēc Amerikāņu Sarkanā Krusta parauga. Māsu darbība skolās noritēja ar mērķi rūpēties par veselības veicināšanu skolēnu vidū. Šī mērķa sasniegšanai māsām bija jāsadarbojas ar skolotājiem, vecākiem, sabiedriskajām organizācijām un dažādām iestādēm. Māsu darbs skolās ietvēra sevī pasākumus, vēršus uz bērnu veselības uzlabošanu, paskaidrojot veselīga dzīves veida principus un to praktisko pielietojumu, pirmās palīdzības sniegšanu; praktiskas nodarbības meitenēm zīdaiņu kopšanā. Ar savu darbību māsas mēģināja panākt skolas higiēnisko apstākļu uzlabošanu, kā arī palīdzēja skolai ārstam. Māsu darba lauks bija visa skolēna ģimene, ne tikai atsevišķs bērns.

Jau pirms stundām māsai bija jābūt skolā. No paša rīta viņai vajadzēja sarunāties ar skolotājiem un sagatavot visu nepieciešamo darbam. Māsai kopā ar skolotājiem bija jāpārbauda bērnu sakoptība, jāapskata bērni, kuri atnākuši uz mācībām pēc pārciestas slimības. Savā piezīmju grāmatā māsai bija jāpieraksta bērni, kuri neapmeklēja skolu slimības dēļ. Tos bērnus viņai vajadzēja apmeklēt mājās pēcpusdienā. Speciālā rīta programmā māsu praksē tika iekļauta periodiska bērnu apskate infekcijas slimību novēršanai (aizdomīgos gadījumos bērnus sūtīja pie ārsta), bērnu svara un auguma pārbaude, redzes un dzirdes pārbaude. Pēc ārsta periodiskās skolēnu apskates māsa fiksēja ārsta norādījumus, kas bērniem bija jāievēro. Tad māsa apmeklēja šo skolēnu vecākus mājās un izskaidroja ārsta norādījumus, sniedza padomus bērna kopšanā un ēdināšanā, skaidroja svaiga gaisa un miega nozīmi skolēnu veselības uzturēšanā, nepieciešamības gadījumos pārliecināja vecākus par briļļu iegādi bērnam. Veicot bērnu izglītošanu, māsai uzmanība bija jāpievērš ne tikai bērna ķermeņa kopšanai, bet arī skolēna garīgai veselībai, rūpējoties par stresa novēršanu, lai bērna apkārtējā vidē valdītu miers un līdzsvars [101; 82,86]. Skolēna slimības gadījumā žēlsirdīgā māsa sniedza padomus vecākiem par viņa kopšanu. Infekcijas slimības gadījumā sniedza padomus, kā no inficēšanās izvairīties citus [102; 40,42,46–48,83–84]. Sevišķa uzmanība tika pievērsta arī bērnu zobu higiēnai [103; 10–11]. Strādājot skolā, māsai bija jāizpilda daži ar bērnu zobu un mutes higiēnu saistīti uzdevumi. Tā, piem., māsai, veicot mutes dobuma apskati, vajadzēja konstatēt „car dentis”, atlikušās piena zobu saknes, gingivītu, stomatītu, „decubitus”, novērot zobu sakodumu un novērot, lai piena zobi netraucētu pastāvīgo zobu izšķilšanos [104; 13,19,25]. Bērnus ar bojātiem zobiem māsas sūtīja uz Latvijas Sarkanā Krusta veselības kopšanas punktiem, kur viņiem ārstēja zobus [103;

10–11]. Tāpat māšai bija jāpiedalās skolas ēkas plāna izstrādāšanā, jāgādā par atbilstošiem rotaļlaukumiem, roku mazgāšanas līdzekļiem un citām higiēniskām labierīcībām. Bez tam bija jā rūpējas par skolas ēkas atbilstošu apkuri, ventilāciju, apgaismojumu, par piemērotiem skolēnu galdiem un krēsliem un silta ēdiena piegādi. Lai efektīvi strādātu, māšai bija nepieciešama cieša sadarbība ar skolu pārziņiem un skolotājiem. Šajā nolūkā organizēja tā saucamās veselības kopšanas komitejas, kuras rūpējās par higiēnisko pasākumu ievērošanu skolā. Māšas aktīvi piedalījās darbā vecāku un skolotāju komitejās; vietējās un starptautiskajās veselības uzturēšanas konferencēs [105; 82, 84].

Māsu darbs veselības kopšanas punktos

Kā mantojums pēc Pirmā pasaules kara laikiem Latvijā bija liela saslimstība ar tuberkulozi zīdaiņu un bērnu vidū, kā arī zīdaiņu un bērnu mirstība bija ļoti augsta – vairāk par piecdesmit procentiem. To izdevās ierobežot ar veselības kopšanas punktu ierīkošanu. Sākumu tam lika amerikāņu palīdzības komitejas. 1922. gada jūnijā Latvijas Sarkanais Krusts pārņēma iepriekšējās ar Amerikāņu Sarkanā Krusta palīdzību ierīkotās bērnu ambulances Latvijā: Jelgavā, Tukumā, Jaunjelgavā, Krustpilī, Ludzā, Jēkabpilī, Eglainē, Krāslavā, Bolderājā, Dolē, Milgrāvī, pa divām ambulancēm Liepājā, Daugavpilī un Rēzeknē. Pēc laika veselības kopšanas punkti tika organizēti arī citās vietās Latvijā [70; 52-53]. Latvijā punktus galvenā kārtā uzturēja Sarkanais Krusts. No Sarkanā Krusta veselības kopšanas punktu statistikas redzams ne tikai viņu darbības pakāpeniskā paplašināšanās, bet līdz ar to arī apstiprinās šo iestāžu nepieciešamība, un proti: 1922. gadā punktu personāls apmeklētājiem sniedzis palīdzību un padomus 35 290 gadījumos, bet 1934 gadā – jau 309 848 gadījumos [106; 16].

Darbs veselības kopšanas punktos tika balstīts uz Latvijas Sarkanā Krusta izstrādāto instrukciju. Latvijas Sarkanā Krusta instrukcijas un priekšlikumi bija jāuzglabā atsevišķā lietā. Par katra darbinieka saslimšanu bija jā sūta paziņojums ne retāk kā par trim dienām, saskaņā ar izstrādāto paraugu. Personīgi vai ar telefonogrammām svarīga informācija bija jānodod Latvijas Sarkanā Krusta administratīvai nodaļai. Par novēlotiem paziņojumiem slimo kases lika soda naudu, kuru Latvijas Sarkanā Krusta organizācija neatmaksāja, to vajadzēja darīt vainīgajam darbiniekam. Par katru notikušo nelaimes gadījumu ar punkta darbiniekiem ne vēlāk kā divu dienu laikā bija jāiesūta paziņojums, aizpildot attiecīgas veidlapas. Tas bija

jāiesniedz Tautas labklājības ministrijas nelaimes gadījumu apdrošināšanas nodaļai un vietējai policijai. Veselības kopšanas punktos strādājošiem ārstiem bija tiesības uz divu nedēļu atvaļinājumu gadā. Punktos strādājošām žēlsirdīgām māsām, kuras nepārtraukti darbojās Latvijas Sarkanā Krusta dienestā piecus gadus un ilgāk, piešķīra ikgadējo atvaļinājumu uz trim nedēļām. Gadījumā, ja māsa bija nostrādājusi savā profesijā līdz pieciem gadiem, viņai piešķīra divu nedēļu atvaļinājumu. Ja māsas darba stāžs bija ilgāks par desmit gadiem, atvaļinājums bija jau četras nedēļas gadā. Kā ārstiem, tā arī veselības kopšanas punktos strādājošām žēlsirdīgām māsām savs atvaļinājums iepriekš bija jāaskaņo ar Latvijas Sarkanā Krusta nodaļu. Atvaļinājumu kompensāciju ar naudas izmaksu Sarkanais Krusts principā neatzina. Tāpēc kārtējos atvaļinājumus personāls centās izmantot katru gadu. Ja kāds darbinieks kārtējā atvaļinājuma izmantošanu gribēja atlikt uz turpmāko gadu, par to iepriekš bija jāvienojas ar Latvijas Sarkanā Krusta nodaļu. Pretējā gadījumā kārtējā atvaļinājuma neizmantošanu Latvijas Sarkanā Krusta organizācija uzskatīja par atteikšanos no atvaļinājuma.

Sūtot korespondenci, uz katras aploksnes adresei puses kreisajā apakšējā stūrī bija jāuzraksta veselības kopšanas punkta nosaukums, pilna adrese un kā vienkāršu vēstuli jāapmaksā ar pastmarkām. Medikamentu pieprasījumi punktam bija jāraksta uz pieprasījumu lapām. Izrakstot medikamentus un saimniecības piederumus, pieprasījumi bija jāsadala divās grupās: medikamenti un inventāra priekšmeti. Par visiem nolietotiem vai nederīgiem inventāra priekšmetiem bija jā sastāda attiecīgs akts divos eksemplāros ar trim personu parakstiem. Viens akta eksemplārs bija jāglabā punktā, bet otrs jā sūta Latvijas Sarkanā Krusta nodaļai kopā ar inventāra gada pārskatu. Aktā atzīmētiem priekšmetiem bija jāuzrāda arī to cena. Bez tam aktā noteikti bija jāatzīmē, ka minētie priekšmeti izslēgti no inventāra saraksta, kā arī jāuzrāda, kas ar šiem priekšmetiem darīts – tie iznīcināti, nodoti kādai no Latvijas Sarkanā Krusta iestādēm, palikuši punktā glabāšanā vai izlietoti citām vajadzībām. Veselības kopšanas punktos par reģistrētiem infekcijas slimības gadījumiem bija jāinformē apriņķa ārsts. Par bērnu un zīdaiņu apskati veselības kopšanas punktos ārsta pieņemšanas laikā nebija jāmaksā. Par potēšanu pret bakām veselības kopšanas punktos maksāspējīgiem bija jāmaksā divdesmit santīmi, bet trūcīgos potēja par brīvu [102; 40,42,46–48,83–84].

Liels palīgs ārstiem cīņā ar bērnu tuberkulozi bija punktos strādājošās māsas, bez kuru aktīvas līdzdarbības šī cīņa vispār nebija iedomājama. Fiziski māsām bija jānes liels darba smagums. Tā, piem., punktos strādājošās māsas bija tās, pie kurām otrajā dienā pēc izdarītās Mantu raudzes (pārbaude uz tuberkulozi) nāca bērni, lai māsas

pārbaudītu raudzes rezultātus. Lielākie bērni ieradās punktos paši, bet pie mazākiem, sevišķi zīdaiņiem, māsām bija jābrauc, lai nolasītu raudzes rezultātu, jo ārstiem ne vienmēr bija iespējams izdarīt to noteiktā laikā [107; 32]. Sevišķu uzmanību bija jāpievērš ar tuberkulozi inficētiem bērniem, regulāri aizpildot katra bērna īpašu uzskaites karti un sistemātiski veicot fiziskās attīstības novērošanu, lai nodotu rezultātus skolu ārstu rīcībā. Māsu uzdevums bija efektīvas palīdzības sniegšana ar tuberkulozi inficēto bērnu trūcīgajām ģimenēm. Šī palīdzība tika īstenota regulāri, izdalot pienu veselības kopšanas punktos un organizējot bērnu ēdināšanu skolās. Māsu pienākums bija arī attīstīt rosīgu propagandu sabiedrības vidū par tuberkulozes infekcijas izplatību un šīs slimības sekām [104; 13,19,25].

Veselības kopšanas punktu darba organizācija bija vērsta galvenokārt uz bērniem, lai aizsargātu tos no dažādām slimībām, tādējādi veicot nākamās paaudzes veselības uzlabošanu. Veselības kopšanas punktu galvenais darbības mērķis bija nevis ārstēšana kā, piem., ambulancēs, bet slimību preventīvo pasākumu popularizēšana. Veselības kopšanas punktos, izņemot žēlsirdīgās māsas, strādāja ārsti, māsas–vecmātes un zobārsti [102; 40,42,46–48,83–84]. Veselības punkta personāla uzdevums bija pieradināt iedzīvotājus, it sevišķi mātes un bērnus, apmeklēt veselības punktus ne tikai slimības gadījumos, bet sistemātiski griezties pēc padomiem profilaktiskos nolūkos [108; 16]. Māsu darbs ar iedzīvotājiem deva rezultātus. Statistikas dati liecina, ka 1939. gadā vispārēja zīdaiņu mirstība ar tuberkulozi vairs nesasniedza vienu procentu [109; 32].

Liela uzmanība māsu praksē bija jāpievērš bērnu zobu kopšanai un ārstēšanai, šai problēmai cenšoties piesaistīt arī pašvaldības orgānus. Veselības kopšanas punktos tika organizēta zobārstniecība, ko sauca par ceļojošo zobārstniecības kabinetu. Arī strādājot šajos kabinetos, māsai bija jāpilda darba pienākumi: jāreģistrē visi apmeklētāji, jāveic apmaksas uzskaitē. Strādājot zobārstniecības kabinetā, māsai bija jāpārbauda zobu ārstēšanai izmantojami instrumenti, jāseko to iegādei. Tāpat māsai bija jānodrošina zobārstniecības kabinets ar medikamentiem. Māsai bija jāasistē ārstam, pasniedzot instrumentus, sagatavojot plombēšanas materiālu, fiksējot vaigu turētāju. Regulāri, pēc katra pacienta, bija jāmaina krēsla pārvalks, pastāvīgi jānodrošina pacienti ar uzsildīto skalošanas ūdeni, ar vati un lignīnu, bija jāprot strādāt ar diatermijas un rentgena aparātiem [104; 13,19,25].

Veselības kopšanas punktos māsu uzdevums bija propagandēt zobu un mutes higiēniskos pasākumus iedzīvotāju vidū. Māsām bija jāizskaidro grūtniecēm veselīga

uztura nozīme, jānodrošina topošās mātes mutes dobuma regulāra apskate, jāseko zīdaiņu mutes dobuma kopšanas principiem (zobu suku pielietošana un zobu pulvera izmantošana), jāizskaidro mākslīgās ēdināšanās kaitīgums bērnu zobu attīstībai, kā arī jārunā par bērnu skūpstīšanas kaitīgumu.

Žēlsirdīgās māsas pieņemšanas laika sākumā svēra un mērija bērnus, pēc tam tos izmeklēja ārsts. Trūcīgiem iedzīvotājiem punktā nepieciešamības gadījumos izsniedza bezmaksas zāles. Žēlsirdīgā māsa apmeklēja iedzīvotājus arī mājās. Līdz ar to viņas dēvēja par vizītes māsām. Viņas, pamatojoties uz ārsta norādījumiem, skaidroja vecākiem par bērna barošanas principiem, sniedza padomus bērna kopšanā, pievēršot uzmanību arī sadzīves apstākļiem. Gadījumā, ja mājās bija slims cilvēks, māsas sniedza padomus slimo kopšanā. Ja pacientam tika diagnosticēta infekcijas slimība, māsas izglītoja, kā aizsargāt pārējos ģimenes locekļus no inficēšanās.

Apmeklējot cilvēkus mājās, žēlsirdīgās māsas pievērsa uzmanību arī vispārējiem sanitāriem apstākļiem un apdzīvotajām vietām. Gadījumā, ja māsas atrada pārkāpumus, kurus uzskatīja par cilvēka veselību apdraudošiem, informēja par to atbilstošās iestādes.

Veselības kopšanas punktu darbība bija vērsta arī uz grūtnieču veselības stāvokļa novērošanu, viņu sagatavošanu bērna kopšanai un audzināšanai. Punktā grūtniecēm ne tikai skaidroja bērna kopšanas pamatus, bet arī apmācīja praktiski. Māsas sniedza padomus mātēm par vispārējās higiēnas prasību ievērošanas kārtību un veselīga uztura principiem. Šo informāciju punktos strādājošās māsas sniedza mātēm gan pieņemšanas, gan mājas vizītes laikā, kā arī organizējot šim nolūkam speciālas lekcijas. Ar sistemātiskām veselības pārbaudēm un preventīviem pasākumiem lielu uzmanību savā praksē māsas pievērsa bērna attīstībai. Svarīgs moments māsu praksē bija arī bērnu higiēniskā audzināšana, skaidrojot viņiem veselības uzturēšanas principus: par ķermeņa un zobu higiēnu, svaiga gaisa nozīmi, kustību un atpūtas nepieciešamību. Veicot higiēnas propagandu bērniem, veselības kopējas – māsas, mudināja vecākus, lai tie patstāvīgi ieaudzinātu bērniem veselības uzturēšanas principus. Māsas organizēja pārrunas par veselības veicināšanu un izmantoja uzskates līdzekļus punktos vai skolas telpās. Bija organizētas arī „mazo māsu savienības”. Tie bija meiteņu pulciņi veselības kopšanas punktos, kur žēlsirdīgās māsas mācīja meitenēm higiēnas prasmes. Meitenēm no divpadsmit gadu vecuma mācīja kopt zīdaiņus. Šim nolūkam izmantoja lelles. Māsas mācīja meitenēm šūt bērnu apģērbu, ģērbt un mazgāt zīdaiņus [102; 40,42,46–48, 83–84].

Punktos strādājošām māsām vajadzēja būt profesionāli sagatavotām, jo viņām bija jāizpilda ne tikai veselības kopējas, bet arī audzinātājas darba pienākumi. No māsu zināšanām un prasmēm bija atkarīga iedzīvotāju veselība. Lai strādātu veselības kopšanas punktos, māsām trīsarpus mēnešos bija jāapgūst papildu zināšanu kurss ar plašu un padziļinātu programmu [110; 18]. Māsu patstāvīgās izglītošanas nolūkos pie Latvijas Sarkanā Krusta veselības kopšanas punktiem organizēja centrālo medicīnisko bibliotēku. Grāmatas un žurnālus varēja saņemt punkta ārsts vai žēlsirdīgā māsa personīgi vai pieprasot tos pa tālruni, vai arī rakstiski Sarkanā Krusta administratīvai nodaļai. Grāmatas atļāva izmantot līdz vienam mēnesim, bet žurnālus bija jānodod divu nedēļu laikā. Nepieciešamos gadījumos šos termiņus varēja pagarināt, iepriekš sazinoties ar bibliotēkas administratīvo nodaļu. Par jaunas literatūras iegādāšanos bibliotēkā veselības kopšanas punktos strādājošam personālam paziņoja katra gada sākumā [102; 40,42,46–48,83–84].

Kopumā 1938. gadā no septiņdesmit diviem veselības kopšanas punktiem visā Latvijā lielākais to skaits apkalpoja lauku rajonus. Punktos strādāja 72 ārsti, 100 žēlsirdīgās māsas un 52 zobārsti. Veselības kopšanas punktu darbība valstī tika sadalīta četros iecirkņos. Katru iecirkni pārzināja viena māsa – instruktore, vecākās instruktores vadībā. Visas instruktores regulāri kontrolēja veselības kopšanas punktu darbību [111; 18]. Lai palīdzētu topošām un jaunām mātēm izprast savu lielo uzdevumu – Latvijas pilsoņa audzināšanu, Latvijas Sarkanā Krusta organizācija 1937. gadā Rīgā atvēra veselības kopšanas punkta mātes un zīdaiņu stacionāro nodaļu. Šī nodaļa tika organizēta kā mātes un zīdaiņu praktiskā skola. Nodaļas tiešais uzdevums bija zīdaiņu dabīgas barošanas uzturēšana, mātes apmācība zīdaiņu kopšanā un audzināšanā. Nodaļā uzņēma veselas mātes ar veseliem zīdaiņiem. Par audzinātāju šajā nodaļā strādāja žēlsirdīgā māsa [112; 9].

1940. gada 1. janvārī tika pieņemti noteikumi par dzīvokļu naudas izmaksu Latvijas Sarkanā Krusta veselības punktos strādājošām žēlsirdīgām māsām. Izstrādātie noteikumi paredzēja dažas iespējas, lai apgādātu veselības kopšanas punktos strādājošās žēlsirdīgās māsas ar dzīvokļiem. Latvijas Sarkanā Krusta veselības kopšanas punktu žēlsirdīgās māsas par brīvu saņēma piemērotu dzīvokli pie punkta ar apgaismojumu un apkuri. Gadījumā, ja kāda no pašvaldībām nevarēja nodrošināt dzīvokli, tad punkta žēlsirdīgai mātai bija tiesības saņemt dzīvoklim naudu 15 latu apmērā mēnesī, par samaksu rūpējās Sarkanais Krusts, naudu pieprasot no attiecīgās pašvaldības vai sedzot no saviem līdzekļiem. Situācijā, ja veselības punkta žēlsirdīgā māsa ģimenes vai citu

apstākļu dēļ nevarēja dzīvot dzīvoklī pie veselības kopšanas punkta, viņa zaudēja tiesības saņemt naudu dzīvoklim, neatkarīgi no tā, vai pie veselības kopšanas punkta bija vai nebija piemērotas telpas žēlsirdīgās māsas dzīvoklim. Ja veselības punkta žēlsirdīgā māsa bija precējusies un dzīvoja kopā ar vīru, kurš saņēma dzīvokli kā valsts ierēdnis, tad viņai nebija tiesību uz dzīvokļa piemaksu, neatkarīgi no tā, vai pie veselības kopšanas punkta bija vai nebija piemērotas telpas žēlsirdīgās māsas dzīvoklim. Visos citos gadījumos, kad pašvaldības nevarēja nodrošināt ar dzīvokli, māsām bija tiesības uz dzīvokļa naudu arī tad, ja viņas ģimenes apstākļu dēļ nevarēja saņemt dzīvokli pie veselības punkta [104; 13,19,25].

Līdz sarkanās armijas iebrukumam Latvijā 1940. gada vasarā ārstu vadībā darbojās jau 98 veselības kopšanas punkti. Ja pieskaitītu Ilūkstes un Bebreņu veselības kopšanas punktus, kas starplaikā bija izbeiguši savu darbību, sanāktu viss simts [70; 52–53].

2.1.6. Krievu žēlsirdīgo māsu biedrības

Latvijas Republikā dzīvoja desmit procenti krievu tautības iedzīvotāju, kuriem pēc 1918. gada pievienojās krievu emigranti [113; 80].

Latvijā joprojām darbojās „Krievu Slimnīcas biedrības” valde. Šīs valdes uzdevums paredzēja sniegt ārstniecisko palīdzību un medicīnisko kopšanu ne tikai saviem locekļiem, bet arī visiem krievu iedzīvotājiem Latvijā. Tā trūcīgiem tika sniegta bez maksas, bet maznodrošinātajiem – par samazinātu cenu. Lai nodrošinātu šos pakalpojumus, tika izveidota krievu ārstu kolēģijas „Krievu slimnīca” („Русская больница”) un „Ambulance” („Амбулаторія”). Šīs ārstniecības iestādes darbojās Rīgā, Lāčplēša ielā 161, un strādāja katru dienu no plkst. 11 līdz plkst. 15., izņemot svētku dienas [114; 1,26,29,31,39,54,71,73,75–76].

Biedrība „Svētais Krusts”

1927. gadā Rīgā tika nodibināta Krievu žēlsirdīgo māsu biedrība „Svētais Krusts” („Святой Крест”). Biedrības mērķis bija sniegt palīdzību saviem locekļiem, nodrošināt tos ar darbu, uzlabot savu biedru materiālos apstākļus, kopt slimniekus un nevarīgos, kā arī rūpēties par savu biedru garīgo attīstību [115; 9,26–28,31, 33,35,43,47,54,68,72,88 99].

1928. gadā Rīgā, Ricarskaja (Рыцарская) ielā 68, dz. 11 (mūsdienās Bruņinieku iela), tika sasaukta pirmā krievu žēlsirdīgo māsu biedrības „Svētais Krusts” kopsapulce. Biedrība savās aprindās apvienoja 34 žēlsirdīgās māsas, kuras agrāk piederēja dažādām bijušā Krievijas Sarkanā Krusta kopienām. Starp viņām bija Pirmās pasaules kara dalībnieces, dažas bija apbalvotas ar Georga krustu [116; 1,26,29,31].

Par biedrības priekšsēdētāju tika ievēlēta žēlsirdīgā māsa M. A. Slavinska (*Мария Андреевна Славинская*). Dalībnieki par kopienas simbolu apstiprināja krustu un tika iepazīstināti ar kopienas Nolikumu [117; 54,56,66,200,205]. Tas paredzēja, ka biedrības locekļi ikgadēji maksāja biedra naudu četru latu apmērā. Lai kļūtu par biedrības „Svētais Krusts” locekli, izņemot iesniegumu, bija nepieciešams iesniegt apliecību no bijušās Rīgas Krievijas Sarkanā Krusta kopienas un apliecību no Krievu biedrības ārstiem.

Biedrībai nebija pamatkapitāla, tāpēc, sākot ar 1929. gadu, tā uzsāka rīkot loterijas. Loterijās iegūtā nauda tika izdalīta pabalstiem biedrības trūcīgām žēlsirdīgām māsām un viņu skolas vecuma bērniem bāreņiem grāmatu un apģērba iegādei. 1929. gada 28. maijā loterija tika organizēta Krievu klubā Rīgā, Lielā Ķēniņa ielā 1 (Б. Королевская 1). Loterijas organizēšanai tika izdrukātas 4000 biļetes 20 santīmu vērtībā par kopējo summu 800,000 latu. Loterijas laikā tika pārdotas 2358 biļetes par summu 471 lats 60 santīmi. 1930. gadā loterija tika organizēta 13. maijā. Tomēr loterijas ienākums bija ļoti niecīgs, šī organizācija atradās smagā finansiālā stāvoklī. Krievu žēlsirdīgo māsu biedrība „Svētais Krusts” bija spiesta griezties pie Pilsētas valdes ar lūgumu asignēt biedrībai ikgadējo pabalstu 4000,00 latu apmērā. Šī nauda bija paredzēta biedrības locekļu dzīvokļu uzturēšanai – bez darba palikušām žēlsirdīgām māsām, kurām bija bērni bāreņi. Tomēr materiālo palīdzību biedrība nesaņēma [115;9,26–28,31,33,35,43,47,54,68,72,88 99].

1929. gadā sakarā ar smago finansiālo stāvokli biedrība griezās pēc materiālās palīdzības pie Amerikas Sarkanā Krusta, tomēr materiālo atbalstu nesaņēma [117; 54,56,66,200,205].

Atbilstoši organizācijas mērķiem, kas paredzēja rūpes par biedru garīgo attīstību, biedrība „Svētais Krusts” organizēja balles ar visai plašu kultūras programmu. Atbildīgā par šo pasākumu bija biedrības priekšsēdētāja. 1931. gadā balle tika rīkota Rīgā, Lielā Ķēniņa ielā 1, Krievu klubā. Kultūras programmā ar krievu dejām uzstājās Lili Brjanceva (*Лили Брянцева*, pēc pases *Zinaīda Posnikova*); Kudrjavcevs–Sokoļskis (pēc pases *Konstantīns Kudrjavcevs*, *Кудрявцевъ–Сокольский*) uzstājās ar krievu

dziesmām un dejām, kā arī astoņgadīgā balerīna Ausma Austruma. Kultūras programma noslēdzās ar dejām.

Atzīmējot biedrības pastāvēšanas piecu gadu jubileju, 1931. gada 10. janvārī tika sarīkots dievkalpojums. Šajā gadā netika atļauta ikgadējā loterija, jo biedrība varēja iztikt arī bez tās. Daļa biedrības locekļu puda viedokli, ka viņu organizācijas darbība tiek ierobežota tāpēc, ka lielākā biedrības žēlsirdīgo māsu daļa bija krievu emigrantes. Tai pašā laikā gan vācu „Rigasche Rundschau”, gan latviešu „Jaunākās Ziņas” regulāri publicēja visus biedrības sludinājumus.

Neskatoties uz grūtībām, 1932. gada 15. janvārī sakarā ar biedrības pastāvēšanas piecu gadu jubileju, tika organizēta balle Rīgā, Krievu kluba telpās, Lielā Ķēniņa ielā 1. Kultūras programmas dalībnieki bija Latvijas pilsoņi. Atbildīga par svinīgo vakaru bija biedrības priekšniece M. A. Slavinska.

1932. gadā biedrība „Svētais Krusts” ar lūgumu sniegt materiālo palīdzību biedrības locekļiem griezās pie bijušā Krievijas Sarkanā Krusta galvenās valdes Parīzē (Francija). Savu lūgumu biedrības locekļi pamatoja ar to, ka krīzes laikā valstī vairāk nekā puse bijušās krievu kopienas žēlsirdīgo māsu palika bez darba un biedrības aizgādībā atradās žēlsirdīgo māsu deviņi bērni bāreņi skolas vecumā. Turklāt māsas bija spiestas dzīvot neapkurināmos dzīvokļos un pusbadā. Tomēr biedrība materiālo atbalstu nesaņēma krievu emigrantu vidū arī Francijā, jo bija bezdarbs un finansiālo līdzekļu trūkums.

Lai risinātu situāciju, biedrības locekļi nolēma pilsētas centrā īrēt divistabu dzīvokli ar virtuvi. Šo dzīvokli bija plānots izmantot bez darba palikušo māsu izmitināšanai, kuras nodarbosies ar rokdarbiem: šūs un labos veļu, adīs un veiks citus darbus. Darbu veikšanai bija nepieciešama šujmašīna. Lai gan biedrība pastāvēja jau sešus gadus un vairākas reizes bija griezusies pie Pilsētas valdes pēc palīdzības, tomēr savu plānu realizācijai materiālu pabalstu nesaņēma. Ņemot vērā smago materiālo stāvokli, dažas bez darba palikušās māsas griezās pie biedrības vadītājas ar lūgumu atbrīvot viņas no ikgadējās biedru naudas iemaksas – četriem latiem (200,000 rubļu). Māsas arī tika atbrīvotas no ikgadējām iemaksām [115;9,26–28,31,33,35,43,47, 54,68,72,88 99].

1932. gadā biedrība negaidīti saņēma pabalstu 100,000 latu apmērā no Galvenā kara resora. Šo naudu biedrība nolēma ziedot saviem trūcīgajiem bez darba palikušajiem

locekļiem, kuriem bija bērni. Pabalsts tika piešķirts astoņām žēlsirdīgām māsām* [116; 1,26,29,31].

Organizācijas pastāvēšanas laikā tās biedru skaits nepalielinājās. 1933. gadā biedrībā bija 36 locekļi: divi vīrieši (zvērinātais pilnvarnieks un bezdarbnieks) un 34 žēlsirdīgās māsas. Nodarbinātas bija tikai sešas personas: viens vīrietis (zvērinātais pilnvarnieks) un piecas žēlsirdīgās māsas [115;9,26–28,31,33,35,43,47,54,68,72,88 99].

Krievu žēlsirdīgo māsu biedrība Latvijā

1934. gada 27. martā Latvijā ar mērķi apvienot krievu žēlsirdīgās māsas Latvijā, palīdzēt saviem locekļiem iekārtoties darbā, atvieglot darba apstākļus, sniegt savstarpēju palīdzību, morālu atbalstu un veicināt savu biedru materiālo labklājību un garīgo attīstību tika reģistrēta vēl viena krievu žēlsirdīgo māsu organizācija – „Krievu žēlsirdīgo māsu biedrība Latvijā” („Общество русских сестер милосердия в Латвии”). Valde atradās Rīgā, Lāčplēša ielā 161, 5. dzīvoklī. Valdes sastāvā bija priekšsēdētāja – māsa H. Zobninska (*Хелена Зобнинская*), priekšsēdētājas vietniece – māsa Čestnokova (*Честнокова*), kasīere – māsa Šenka (*Шенк*), sekretāre – māsa Sivačova (*Сивачева*) un valdes locekļi – māsas Leimane (*Лейман*) un Viķene (*Викене*). Māsas Grosa (*Гросс*), Štrauha (*Штраух*) un Laizāne (*Лайзан*) pārstāvēja biedrības kontroles komisiju [114; 1,26,29,31,39,54,71,73,75–76].

1934. gada 26. aprīlī tika apstiprināti šīs biedrības statūti [118; 2,9,54,68,72]. Tie noteica, ka biedrībā uzņēma žēlsirdīgās māsas ne jaunākas par 18 gadiem, kuras ieguvušas izglītību gan kara laikā, gan beigušas privātos kursus, un uzņēma arī rezerves žēlsirdīgās māsas. Izņēmuma gadījumos organizācijā uzņēma arī tādas žēlsirdīgās māsas, kuru piederību pie žēlsirdīgo māsu kārtas pierādīja tikai apliecība no dienesta vietas. Tāpat biedrībā pieņēma arī feldšerus, vecmātes un slimo kopējas. Personas, kuras nebija žēlsirdīgās māsas, bet kuras aktīvi atbalstīja biedrības mērķus, arī varēja ievēlēt par biedriem – veicinātājiem. Šīm personām nebija balsstiesību un viņas nevarēja ievēlēt Biedrības valdē. Personas, kuras veicināja biedrības attīstību ar sevišķiem

* Podsteženko Annai (Анна Подстеженка), 44 gadus vecai atraitnei ar diviem bērniem 16 un 10 gadu vecumā; Bogdānei Marijai (Богданъ Мария), 35 gadus vecai atraitnei ar 11 gadīgu dēlu; Sčemelei Nadeždai (Щемель Надежда), 35 gadus vecai precētai, ar vīru bez darba un trim bērniem; Sjanitai Genavefai (Сянить Генавефа), 40 gadus vecai neprecētai; Kļaviņai Marijai (Клявинъ Мария), 36 gadus vecai neprecētai; Kaņai Nadeždai (Каңъ Надежда), 43 gadus vecai neprecētai; Štremai Alvīnai (Штремъ Альвина), 38 gadus vecai atraitnei ar bērniem 12 un 10 gadu vecumā; Protasovai Jevģēnijai (Протасова Евгения), 41 gadu vecai, ar 11 gadīgu meitu.

nopelniem, ievēlēja par goda biedriem un tām piederēja īsta biedra tiesības, bet viņas nevarēja ievēlēt Biedrības valdē.

Katra biedra pienākums bija veicināt organizācijas mērķu īstenošanu dzīvē, ievērot statūtus, ikgadēji maksāt biedru naudu divu latu apmērā.

1935. gadā Krievijas Žēlsirdīgo māsu biedrībā bija reģistrēti 38 locekļi, bet 1937. gadā organizācija apvienoja 35 biedrus [114; 1,26,29,31,39,54,71,73,75–76].

Biedriem piederēja balsošanas tiesības. Biedrības žēlsirdīgām māsām bija tiesības valkāt formas tērpu un zīmi ar attiecīgo valdes iestāžu atļauju darba laikā un it sevišķi svinīgos gadījumos. Biedri zaudēja savas tiesības nāves gadījumā, izstāšanās vai izslēgšanas gadījumā, ja biedru darbība neatbilda biedrības interesēm. Par izstājušos no biedrības skaitījās arī tas loceklis, kurš rakstiski paziņoja Biedrības valdei par vēlēšanos izstāties no Biedrības vai gada laikā nebija maksājis biedra naudu. Lēmums par locekļa izslēgšanu no biedrības tika pieņemts ar pilnsapulces lēmumu.

Gadskārtējās pilnsapulces valde rīkoja gada beigās, pēc valdes vai revīzijas komisijas locekļu uzaicinājumiem, valdes un biedrības darbības atskaitei, kā arī citu lietu izskatīšanai. Par pilnsapulces laiku, vietu un dienas kārtību valde paziņoja biedriem ar pavēstēm vai sludinājumiem avīzēs divas dienas pirms sapulces. Pilnsapulces atklāja valdes priekšsēdētāja vai viņas vietniece. Sapulci vadīja biedrības loceklis, kuru sapulce katru reizi ievēlēja atsevišķi. Katram biedram pilnsapulces laikā piederēja tikai viena balss, kuru viņam bija jāizmanto. Biedrības darbības, īpašuma un finansiālā stāvokļa kontrolei pilnsapulce ievēlēja revīzijas komisiju trīs locekļu sastāvā.

Deklarēto mērķu sasniegšanai biedrībai bija atļauts organizēt slēgtas un publiskas lekcijas, loterijas, kursus, darbnīcas un bibliotēkas, paaugstināt kvalifikācijas līmeni, nodrošināt savus locekļus ar darbu un sniegt materiālo atbalstu trūcīgiem biedriem. Biedrībai piederēja juridiskas personas tiesības, organizācija varēja iegūt un atsavināt, nomāt un iznomāt kustamo un nekustamo īpašumu. Biedrībai bija tiesības attīstīt vietējos un starptautiskos sakarus ar organizācijām, kam līdzīgi mērķi. Biedrības līdzekļi veidojās no biedru maksājumiem, ziedojumiem, izrīkojumiem, loterijām, koncertiem un citiem pasākumiem.

Turpmākajos darbības gados biedrības valde plānoja paplašināt savu darbību, tāpēc bija paredzēts organizēt latviešu valodas kursus, lekciju ciklu medicīnas jautājumos, praktiskās nodarbības masāžas apgūšanai, kā arī loterijas un vakarus finansiālo līdzekļu iegūšanai. Tomēr, sakarā ar kara situāciju Latvijā, biedrībai bija atteikti lūgumi par sapulču rīkošanu, žēlsirdīgo māsu atkārtoto kursu organizēšanu un

loterijām. Divu gadu laikā kopš biedrības reģistrācijas bija organizēta tikai viena sapulce par organizācijas jautājumiem un divas valdes sapulces. Līdz ar to organizācija nevarēja parādīt savu aktivitāti. 1934. gada 13. septembrī biedrība griezās pie Krievu slimnīcu biedrības „Brāļu palīdzība” ar lūgumu atļaut pie slimnīcas organizēt profesionālos kursus krievu žēlsirdīgām māsām, bet ar Tautas labklājības ministrijas 1934. gada 24. oktobra lēmumu šis lūgums tika noraidīts [118; 2,9,54,68,72].

Krievu žēlsirdīgo māsu biedrību reorganizācija

Ņemot vērā smago finansiālo situāciju, kurā atradās abas krievu žēlsirdīgo māsu organizācijas, biedrība „Svētais Krusts” 1936. gada 8. jūnijā no Iekšlietu ministrijas saņēma dokumentu Nr. 53862 ar uzaicinājumu apvienoties ar Krievu žēlsirdīgo māsu biedrību. Abu biedrību valdēm bija jānotur kopēja sēde, kurā jālemj par apvienošanos. Apvienošanās sēdes protokols divos eksemplāros (pie kam vienam jābūt notariāli apstiprinātam), abu biedrību valžu kopēji parakstīts lūgums, jaunie apvienotās biedrības statūti divos eksemplāros līdz ar zīmognodevu piecu latu apmērā bija jāiesniedz Preses un biedrību nodaļai. Pēc biedrību apvienošanās bija jāpieņem jauns nosaukums. Apvienošanās bija jāorganizē viena mēneša laikā, pretējā gadījumā biedrība tiktu likvidēta. Jaunie statūti bija jāparaksta abu biedrību valžu kvorumam [117; 54,56,66,200,205].

Ņemot vērā visus notikumus, žēlsirdīgo māsu biedrība „Svētais Krusts” organizēja sapulci, kur vienbalsīgi tika pieņemts lēmums par neapvienošanos ar Krievu žēlsirdīgo māsu biedrību Latvijā [116; 1,26,29,31].

1936. gada 18. martā biedrības „Svētais Krusts” priekšniece M. Slavinska Iekšlietu ministrijai iesniedza vēstuli ar lūgumu neapvienot biedrību ar Krievu žēlsirdīgo māsu biedrību Latvijā un atstāt biedrības līdzšinējo nosaukumu – Krievu žēlsirdīgo māsu biedrība „Svētais Krusts”. Šis lūgums tika pamatots ar to, ka dažas Krievu žēlsirdīgo māsu biedrības māsas kādreiz bija biedrības „Svētais Krusts” locekles, bet dažādu pārkāpumu dēļ tika izslēgtas no biedrības, jo bija „kreisi noskaņotas”. Līdz ar to kopējais darbs ar šo biedrību tika uzskatīts par neiespējamu [117; 54,56,66,200,205].

Tāpat biedrība „Svētais Krusts” nolēma iesniegt lūgumu Latvijas valsts prezidentam Dr. K. Ulmanim nemainīt organizācijas nosaukumu. Organizācija arī lūdza atļauju izmantot līdzšinējo biedrības zīmogu, kurā līdz ar apzīmējumu valsts valodā

lūdza atstāt biedrības nosaukumu arī krievu valodā: Общество Русских сестер милосердия „Святой Крест”, kā to savā laikā bija apstiprinājusi Rīgas Apgabaltiesa [116; 1,26,29,31].

Lūgumu izskatīja un 26. septembrī biedrībai atļāva turpināt savu darbību, izmantojot zīmogu ar apzīmējumu vienīgi valsts valodā, bez Krusta attēla zīmogā [117; 54,56,66,200,205].

1937. gada 15. jūlijā Krievijas Žēlsirdīgo Māsu biedrībai Latvijā tika piedāvāts grozīt statūtus un mainīt biedrības nosaukumu, lai tajā nebūtu vārdu „žēlsirdīgās māsas” [114; 1,26,29,31,39,54,71,73,75–76].

Apspriežot esošo situāciju, biedrības locekļi nolēma, ka, mainot savas organizācijas nosaukumu, tās darbība šajā gadījumā nebūs atbilstoša organizācijas mērķim un statūtiem. Līdz ar to 1937. gadā tika organizēta Krievu žēlsirdīgo māsu biedrības Latvijā valdes sēde Lāčplēša ielā 161, kur tika paziņots par biedrības likvidāciju. Iekšlietu ministrija piekrita Krievu žēlsirdīgo māsu biedrības Latvijā likvidācijai. Biedrība tika likvidēta trīs mēnešu laikā. Biedrības naudas 150 latu tika atdoti Krievu slimnīcas biedrībai „Brāļu Palīdzība” ar lūgumu sniegt medicīnisko palīdzību tiem likvidētās Krievu žēlsirdīgo māsu biedrības Latvijā locekļiem, kuri nesastāvēja slimo kasēs; Latvijas tuberkulozes apkarošanas biedrībai, Krievu izglītības biedrības dāmu komitejas bērnu dārzam un Troicas–Sergija klostera bērnu patversmei tika nodoti 50 lati, bet Uzvaras laukuma restaurācijai – 30 lati [118; 2,9,54,68,72].

2.1.7. Diakonu māsu sociālais statuss

Pēc Pirmā pasaules kara (1914–1918) Marijas vācu Diakonu evaņģēlistu biedrībā tika nodibināta pārvalde, kura risināja dažādus iestādes organizācijas jautājumus [33; 2,113–119]. Diakonu biedrības valdes sastāvā bija Dr. R. fon Zengbušs (*Von Sengbusch*), Dr. Kristofs Štams (*Christoph Stamm*), Dr. O. Stenders un B. Nolteins. Biedrība uzturēja arī patversmi, kur dzīvoja desmit darba nespējīgas diakonises. Viņas saņēma uzturu, apģērbu, kabatas naudu, dzīvokli ar apkuri un apgaismojumu [34; 1–2,87,104–105].

Marijas vācu diakonu biedrības darbību atbalstīja vācu ārstu slimnīcas biedrība. 1921. gadā starp vācu ārstu slimnīcas biedrību, Dr. R. fon Zengbuša, Dr. Kristofa Štama vārdā, un Marijas vācu diakonu biedrību, Dr. O. Štendera, B. Nolteina vārdā, tika noslēgts saistošs līgums. Vācu slimnīca aizdeva Marijas vācu

diakonusu biedrībai 60 latu ar mērķi palīdzēt Marijas vācu diakonusu biedrībai uzcelt jaunu ēku diakonusu biedrībai piederošajā teritorijā Rīgā, Frīdens ielā 3 (mūsdienās Miera ielā). Par aizdevumu tika aprēķināti pieci procenti gadā, sākot no aizdevuma datuma. Starp abām biedrībām tika noslēgta arī papildu vienošanās. Vācu slimnīcas biedrība no Marijas vācu diakonusu biedrības uz pieciem gadiem īrēja Rīgā, Frīdens ielā 3, tai piederošo nekustamo īpašumu. Īres maksas vietā par minēto nekustamo īpašumu slimnīcas biedrība apņēmas nodrošināt desmit diakonisēm labu aprūpi, kā arī māsu mājas ar apkuri. Savukārt māju, kas atradās Rīgā, Frīdens ielā 7, kur dzīvoja pārējās darba spējīgās diakonises, kā arī tai piederošo augļu dārzu, bija aizliegts īrēt, un tas palika izīrētāja rīcībā [33; 2,113–119].

Diakonusu māsas, kuras nokārtoja māsu reģistrāciju, strādāja par žēlsirdīgām māsām dažādos ārstu kabinetos privātpraksē, Latvijas Sarkanā Krusta medicīnas iestādēs un vācu slimnīcās [34; 1–2,87,104–105].

1939. gada otrajā pusē, saasinoties iekšpolitiskajām norisēm, sākās vācu izceļošana. Vācu tautas kopības vadītāji A. Intelmans un E. Krēgers 1939. gada 9. oktobrī publicēja avīzē „Rigasche Rundschau” uzsaukumu vācu tautības piederīgajiem Latvijā, ka saskaņā ar vācu vadoņa runu 6. oktobrī reihstāgā, Vācijas valsts ir nodomājusi pārvest atpakaļ vācu tautas grupas, kas dzīvo ārpus Vācijas [119; 382].

Saskaņā ar likumu „Par bezpeļņas biedrībām un to savienībām” un līguma „Par vācu tautības Latvijas pilsoņu pārvietošanu uz Vāciju” 13. pantu, sabiedrisko lietu ministrs 1939. gada 4. novembrī pieņēma lēmumu slēgt Marijas vācu diakonusu biedrību (biedrības priekšsēdētājs 1937. gadā bija B. Nolteins), ieceļot likvidācijas komisiju. Par likvidācijas komisijas priekšsēdētāju tika nozīmēts Rīgā praktizējošais ārsts O. Alks, par komisijas locekļiem nozīmēti ārsti I. Ullis un I. Rundāns.

Marijas vācu diakonusu biedrībai piederēja īpašums Rīgā, Miera ielā 45, Miera ielā 47, Šarlotes ielā 24/26, kā arī dzīvojamā ēka Rīgas Jūrmalā, Mellužos, Kāpu ielā 65. Rīgā, Miera ielā 45, biedrībai piederēja slimnīcas un aptiekas ēkas, dzīvojamā un saimniecības mūra ēkas, mazgātavas un dzīvojamās ēkas, kā arī kapliča.

Ņemot vērā esošo situāciju, 1939. gada 13. oktobrī diakonusu māsas – Minna Martinsona, Marija Glaube un Elizabete Čikste (Elizabete Tshikste) griezās ar lūgumu pie Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienības, lai „visas Rīgas diakonusu nama māsas paturētu visas viņām pienākošās apgādības tiesības un biedrības īpašums nonāktu atkal māsu rokās, jo mēs, māsas, esam to nopelnījušas”. Māsu lūgums tika balstīts uz to, ka diakonusu māsas savas prakses laikā esot nopelnījušas diezgan lielu

naudas summu. Diakonusu māsa Perlbaha par savu darbu pie baroneses Pistolkoras esot nopelnījusi 10 000 krievu rubļu, arī viens saimnieks uzdāvināja māsām 8000 rubļu. Par ziedojumu ar kopējo summu 18 000 rubļu diakonusu nama kuratorija nopirka zemes gabalu, kur atrodas diakonusu nams, kurā mitinās vācu slimnīca. Ar diakonusu nama vēlāk krātajiem līdzekļiem uz nopirktā zemes gabala uzcēla mītni māsām. Balstoties uz notikumiem, māsas akcentēja, ka diakonusu nama noteikumi vienmēr bijuši tādi, ka viss māsu un viņu slimnīcas pelnītais un ieņemtais paliek nama rīcībā, bet māsas par to saņem līdz mūža beigām pilnīgu apgādību. Vēlāk, nesaņemot pozitīvu atbildi, ar to pašu lūgumu diakonusu māsas griezās pie likvidācijas komisijas. Rezultātā šo lūgumu kā nepamatotu komisija atstāja bez ievēribas.

Ar Sabiedrisko lietu ministra 1940. gada 1. aprīļa atļauju 20. aprīlī likvidācijas komisija nodeva Marijas vācu diakonusu biedrībai piederošās akcijas un nekustamo īpašumu sabiedrības „Jaunā slimnīca” pārvaldīšanai un apsaimniekošanai. Akciju sabiedrība „Jaunā slimnīca” nesa atbildību par viņai nodoto likvidējamās biedrības īpašumu. Vācu slimnīcas galvenā ēka atradās Rīgā, Miera ielā 3/7. Savukārt vācu slimnīcas biedrība atradās Rīgā, Palasta ielā 3.

No Marijas vācu diakonusu biedrības piecas vācu tautības diakonises izceļoja uz Vāciju, bet patversmē palika piecas diakonises latvietes*. Likvidācijas komisija turpināja apgādāt minētās diakonises, uzliekot par pienākumu likvidējamās biedrības īpašuma lietotājiem nodrošināt viņas ar iekārtotu dzīvokli. Četras no minētām diakonisēm saņēma pensiju, bet Nanija Pētersone, neskatoties uz to, ka strādāja par māsu diakonusu namā līdz 1920. gadam, bet sākot ar 1921. gadu un līdz 1940. gadam pildīja žēlsirdīgās māsas pienākumus dažādos ārstu kabinetos privātp praksē, pensiju tomēr nesaņēma. Līdz ar to likvidācijas komisija nolēma izmaksāt Nanijai Pētersonei pabalstu trīsdesmit latu mēnesī no likvidējamās biedrības līdzekļiem, skaitot no 1940. gada 16. janvāra [34; 1–2,87,104–105].

1940. gada 5. augustā Latvija tika iekļauta PSRS sastāvā [120; 17]. 1940. gada novembrī Padomju Savienības karaspēka pārstāvji neatļāva diakonusu māsām turpmāk dzīvot viņu patversmē Miera ielā 49, jo šīs telpas Sarkanā armija izmantoja savām vajadzībām. Līdz ar to diakonises aicināja atstāt telpas līdz 1940. gada 18. novembrim. Šajā bezizejas situācijā diakonusu māsas griezās pēc palīdzības pie likvidācijas komitejas. Diakonisēm nebija naudas līdzekļu, lai pārceltos uz dzīvi citā vietā.

* Minna Martinsone, Marija Glaube, Elizabete Čikste, Aleksandra Maulvurfā un Nanija Pētersone.

Izskatot šo lūgumu, likvidācijas komiteja nolēma izmaksāt diakonisēm Minnai Martinsonei, Marijai Glaubei un Elizabetei Čikstei izdevumiem par mantu pārvešanu un pārceļšanos no Miera ielas 49 visām kopā simt latu. Vēlāk, tā paša gada 30. decembrī arī diakonisu mātai Elizabetei Čikstei sakarā ar smago materiālo stāvokli tika izmaksāts vienreizējs pabalsts uzturam divdesmit rubļu apmērā. Tomēr likvidācijas komisijai pietrūka naudas, lai uzturētu diakonisu mātas un vēlāk šīs mātas pārvietoja uz Rīgas aizgādības pārvaldes nespējīgo patversmi, atstājot maksas kārtošanu par viņu uzturēšanu vēlākam laikam.

Marijas vācu diakonisu biedrības likvidācijas komisija neatstāja bez atlīdzības arī citas diakonisu mātas. Tā, 1940. gada 27. februārī likvidācijas komisijas sēde nolēma izmaksāt no likvidējamās biedrības līdzekļiem arī diakonisu mātai Emīlijai Lagzdiņai atlīdzību par likvidējamai biedrībai piederošās vasarnīcas Mellužos, Kāpu ielā 65, uzraudzību un ielas sakopšanu desmit latu mēnesī, skaitot no 1939. gada 1. decembra. Tika pieņemts lēmums par naudas izmaksu arī Agnesei Kilpei, diakonisu mātai, 21,25 Ls apmērā, kas bija neizmaksātā pabalsta atlikusī daļa, ko viņai bija piešķīrusi biedru pilnsapulce iemaksu kārtošanai pensiju fondam.

1940. gadā valstī likvidēja visas vācu slimnīcas un līdz ar to tika pārtraukta diakonisu māsu kustība Latvijā [34; 1–2,87,104–105].

2.1.8. Māsu profesijas reorganizācija pirmajā padomju gadā (1940–1941)

Latvijā padomju varas gadā notika kārtējā reorganizācija medicīnā, tautas veselības kopšanā un slimnieku aprūpē [120; 17]. Notika pārmaiņas arī māsu profesijā.

1940. gadā bija pārstrādāti Latvijas PSR Sarkanā Krusta medicīnas māsu skolu uzņemšanas noteikumi un programma (sk. 31. pielikumu). Māsu skolu mērķis bija sagatavot slimo kopšanai un veselības aizsardzībai spējīgas, teorētiski un praktiski labi izglītotas mātas. Māsu skolās uzņēma bez tautību atšķirības sievietes vecumā no 18 līdz 35 gadiem ar pabeigtu vidusskolas izglītību. Mācību ilgums vispārējo māsu tiesību iegūšanai – divgadīgs. Lai iegūtu specialitāti māsu profesijā, bija jāmacās vēl viens gads. Mācības visām skolās audzēknēm bija par brīvu. Mazturīgām audzēknēm studiju laikā Latvijas PSR Sarkanais Krusts piešķīra stipendijas. Kandidātēm, stājoties māsu skolās, bija jāiesniedz dzīves apraksts, kurā jāatzīmē pašas kandidātes un viņas vecāku sociālais stāvoklis, ģimenes stāvoklis, jānorāda, vai kandidāte bija sodīta (ja bija, tad

jānorāda kā, kur, kad un par ko), jānorāda politiskā un sabiedriskā darbība līdz 1934. gada 15. maijam, kā arī līdzšinējā nodarbošanās. Tāpat bija jāiesniedz apstiprināts pases noraksts, izglītības apliecība, atsauksme no diviem sabiedriskiem darbiniekiem, iestādes vai organizācijas un divas fotogrāfijas. Topošām audzēknēm bija jāapliecina, ka apņemas dzīvot saskaņā ar skolas izstrādātiem noteikumiem, pakļauties skolas disciplīnai un ar čaklumu, kārtības mīlestību un pienākuma apziņu veicinās skolas mērķus. Visus minētos dokumentus kopā ar lūgumrakstu Sarkanā Krusta Rīgas māsu skolai bija jāiesniedz skolas priekšniecībai pēc adreses: Rīgā, Skolas ielā 1, bet Sarkanā Krusta Jelgavas māsu skolai – Jelgavā, Palīdzības ielā 4. Topošo māsu veselības stāvokli pārbaudīja māsu skolās pirms iestāšanās, ņemot līdzi pasi. Dokumentu iesniegšana un kandidātes veselības pārbaude tika paredzēta septembrī. Mācības sākās oktobrī. Pirmie seši mēneši pēc uzņemšanas skolā bija uzskatāmi par pārbaudes laiku, lai pārlicinātos par audzēknes noderīgumu savai profesijai. Pārbaudes laikā audzēknes varēja izstāties no māsu skolas jebkurā laikā, par to iepriekš paziņojot skolas priekšniecībai. Ja turpmākajā skolas apmeklēšanas laikā izrādītos, ka māsu skolas audzēknes veselība vai māsas uzdevuma izpratnē neatbilst māsas darbam, viņām bija jāizstājas no skolas. Māsu skolās bija pārstrādāta arī māsu izglītības programma. Māsu skolās apmācības programmā bija ieviesti jauni priekšmeti: krievu valoda, politiski sociālistiskā audzināšana, PSRS vēsture un latīņu valoda [121; 72–73]. Tika uzskatīts, ka tādas izmaiņas mācību plānā bija nepieciešamas vietējo apstākļu dēļ. Krievu valodas kursa ieslēgšana programmā bija pamatota sakarā ar audzēkņu vājām krievu valodas zināšanām. Latīņu valodas apmācība bija ieviesta programmā ar pamatojumu, ka māsu profesija ir cieši saistīta ar tādu mācību priekšmetu. Savukārt politiskā audzināšana, kura pirms tam nebija pasniegta medicīnas skolās, tika uzskatīta par nepieciešamu, jo par izglītotu personu uzskatīja politiski izglītotu pilsoni [122; 1].

Mācību laikā audzēknes tika nodrošinātas ar bezmaksas ēdināšanu, darba drēbēm un apaviem. Audzēknes, kuras dzīvoja internātā, saņēma arī gultas veļu un bija nodrošinātas ar mazgāšanos pirtī. Atvaļinājumu audzēknēm piešķīra pēc vispārējiem noteikumiem. Akūtas saslimšanas gadījumos audzēkni ārstēja par brīvu. Skolu beigušās audzēknes pēc sekmīgi izturēta pārbaudījuma saņēma māsas diplomu. Medicīnas māsu eksaminācijas komisijā piedalījās Latvijas PSR Veselības aizsardzības Komisariāta un Sarkanā Krusta galvenās valdes pārstāvji, māsu skolas direktors, virsmāsa, lektori un medicīnas darbinieku arodbiedrības pārstāvis. Pēc māsu skolas beigšanas trīs turpmākos gadus māsām bija jāatrodas Sarkanā Krusta rīcībā [121; 72–73].

1941. gada 3. martā Latvijas PSR tika uzsākta LPSR Sarkanā Krusta biedrības rezerves medicīnas māsu uzņemšana māsu skolās krievu un latviešu grupās [122; 1]. Rezerves māsu sagatavošanai uzņēma audzēknes no slimnieku kopēju un strādnieku aprindām. Jau 1941. gada 19. maijā bija pieņemts lēmums par Latvijas Republikas rezerves māsu skolas un Maskavas rezerves māsu skolas pie fabrikas „Трехгорная мануфактура” sociālistiskās sacensības uzsākšanu [123;1].

Tautas Palīdzības māsu savienība

1938. gada 5. maijā Ministru kabinets pieņēma likumu par Latvijas profesiju kameras organizēšanu. Latvijas profesiju kamera organizēta ar mērķi apvienot profesionālos darbiniekus saskaņotai sadarbībai un pārstāvēt katras profesijas garīgās, tiesiskās un saimnieciskās dzīves prasības un vajadzības. Kameras darbība bija pakļauta izglītības ministram. Tai bija savs karogs, zīmogs ar mazo valsts ģerboni un uzrakstu „Latvijas profesiju kamera” [124]. Ņemot vērā šo likumu, 1940. gadā bija pieņemti Māsu savienības pagaidu noteikumi. Žēlsirdīgo māsu savienību pārdēvēja par Tautas Palīdzības māsu savienību, kura pastāvēja pie Tautas Palīdzības ar centru Rīgā. Par savienības priekšnieces iecelšanu un atbrīvošanu no amata lēma Tautas Palīdzības priekšnieks. Šos lēmumus apstiprināja Veselības kamera. Savienības priekšniece lietoja zīmogu ar uzrakstu „Māsu savienība – Latvija”. Savienības darbību revidēja Tautas Palīdzības revīzijas orgāni. Veselības kamera bija tiesīga pārbaudīt māsu savienības darbību. Savienības darbības gada noslēgumā priekšniecei bija jāiesniedz darbības pārskats Tautas Palīdzības priekšniekam un Veselības kamerai.

Māsu savienības mērķi bija apvienot visas Latvijā dzīvojošās māsas, neatkarīgi no viņu katrreizējām darba vietām; rūpēties par māsu speciālo un vispārējo izglītību un aroda ētikas izkopšanu; uzraudzīt māsas darbā; uzņemties starpniecību starp māsām – darba meklētājiem un darba devējiem; rūpēties par slimām un trūcīgām māsām, kā arī par māsām vecumdienās, izsniegt apbedīšanas pabalstus radiem māsu nāves gadījumos; kārtot māsu atvaļinājumus un algu jautājumus sadarbībā ar Veselības kameru; pārraudzīt māsu uztura un dzīvokļa jautājumus iestādēs, slimnīcās un citās darba vietās; rūpēties par māsu darba tērpa iegādi; rūpēties par jaunu māsu sagatavošanu, kā arī par māsu vispārējās un arodizglītības papildināšanu; rūpēties par māsu brīvā laika lietderīgu izmantošanu. Tautas Palīdzības priekšniekam ar Veselības kameras piekrišanu bija tiesības paredzēt māsu savienībai vēl citus mērķus. Savienības līdzekļi radās no

iestāšanās iemaksām un gadskārtējām iemaksām, savienības īpašumu un uzņēmumu ieņēmumiem, ziedojumiem, savienības sarīkojumiem un kapitāliem, valsts un Tautas Palīdzības pabalstiem, kā arī no dažādiem citiem ienākumiem. Savu mērķu sasniegšanai Savienība varēja rīkot kursus un lekcijas, sarīkojumus, ierīkot bibliotēkas, izdot žurnālu un savas darbības pārskatus; periodiski ievākt ziņas par māsu darba noteikumiem un atalgojumu, uz to pamata izstrādāt šai ziņā vispārējus priekšlikumus māsu darba apstākļu uzlabošanai; ierīkot māsām atpūtas vietas. Savienība sastāvēja no biedriem, goda biedriem un biedriem veicinātājiem. Par biedru, goda biedru un biedru veicinātāju uzņemšanu savienībā lēma savienības priekšniece. Priekšnieces lēmumu apstiprināja Veselības kamera. Par goda biedriem savienībā uzņēma personas, kuras ievērojamā kārtā sekmējušas savienības mērķus. Par biedriem veicinātājiem savienībā uzņēma personas, kuras vēlējās sekmēt savienības mērķus. Par aktīvām biedrenēm savienībā uzņēma māsas ar nevainojamu politisku un morālu pagātni, kuras agrāk sastāvējušas Latvijas Sarkanā Krusta māsu savienībā, beigušas Latvijā ar valdību apstiprinātas žēlsirdīgo māsu skolas, Latvijas ģenerālapgabālā pastāvošās māsu skolas vai māsu skolas ārpus Latvijas ģenerālapgabala, bet ar šai apgabālā pastāvošām māsu skolām atbilstošu programmu. Savienībā uzņēma arī māsas, kuras beigušas dažādus saīsinātus māsu kursus un bija reģistrētas kā māsas palīgi, jo pie māsu savienības darbojās arī māsu palīgu sekcija. Savienības māsām bija tiesības valkāt māsas tērpu un zīmi – žetonu pēc Veselības kameras apstiprināta parauga. Savukārt savienības goda biedriem un biedriem veicinātājiem bija tiesības valkāt sevišķas zīmes–žetonus pēc Veselības kameras apstiprināta parauga. Savienībā reģistrētiem māsu palīgiem piederēja tiesības valkāt sevišķu tērpu un zīmi pēc Veselības kameras apstiprināta parauga. Katras savienības māsas pienākums bija veicināt savienības darbību un mērķus, pildīt savienības noteikumus un priekšnieces lēmumus un norādījumus.

Māsas līdz ar izstāšanos, izslēgšanu vai nāvi zaudēja visas māsu savienības tiesības. Māsas no savienības varēja izslēgt arī priekšniece ar Tautas Palīdzības priekšnieka piekrišanu, gadījumā, ja viņas nepildīja māsas pienākumus un pārkāpa māsu ētiku, ja viņu rīcība bija kaitīga savienībai, ja viņas neizpildīja savienības priekšnieces lēmumus. Lēmumus par izslēgšanu apstiprināja Veselības kamera. Pie izstāšanās vai izslēgšanas no savienības māsām nebija tiesību atprasīt vienreizējo iestāšanās un gadskārtējo maksu [125; 1–2].

Māsu savienība pastāvēja līdz 1944. gadam [126; 13].

1941. gada 22. jūnijā vācu karaspēks iebruka Padomju Savienībā un tās okupētajās valstīs, tajā skaitā arī Latvijā [127; 21]. 1941. gada jūlija sākumā Veselības tautas komisariāts, sākoties Otrajam pasaules karam, pārtrauca savu darbību [128; 2,6,8].

Nodaļas pārskats

1918. gadā, kad divas dienas vēlāk pēc Latvijas Republikas proklamēšanas, 20. novembrī, nodibinājās Latvijas Sarkanais Krusts, sākas reforma māsu profesijā. Māsu profesionālo attīstību sekmēja Amerikas Savienoto Valstu valdības struktūras, organizējot māsu pieredzes apmaiņu un īstenojot to Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu praksē. 1921. gada augustā Latvijā pieredzes apmaiņas nolūkos atbrauca 14 amerikāņu žēlsirdīgās māsas, kuras strādāja bērnu klīnikās Rīgā. 1921. gada oktobrī Latvijā darbojās 18 Amerikas Sarkanā Krusta ambulances. Brīvajā valstī tika uzsākta tautas veselības kopšana, higiēnas propaganda dažādās nozarēs, attīstījās preventīvā medicīna. Pateicoties ASV Sarkanā Krusta materiālai palīdzībai, Latvijā atveras slimnīcas, sanatorijas, ambulances un veselības kopšanas punkti. Tādas radikālas pārmaiņas prasīja labi sagatavotu medicīnas personālu – māsas. Lai īstenotu izvirzītos mērķus tautas veselības saglabāšanā un uzlabotu veselības kopšanas darba kvalitāti, bija nepieciešama māsu profesionāla reorganizācija. Līdz ar to pārstrādāta un pilnveidota māsu apmācības programma, ieviesta māsu reģistrācija un nodibināta žēlsirdīgo māsu Savienība.

Ārstniecības darbībai paplašinoties, radās māsu trūkums. Tas deva ierosmi organizēt māsu skolas Latvijā. 1921. gadā pie Latvijas Sarkanā Krusta slimnīcas, Rīgā, nodibināja žēlsirdīgo māsu skolu. Par skolas direktoru Sarkanā Krusta galvenā valde iecēla slimnīcas direktoru Dr. Aleksandru Neibergu (1883–1962). 1921. gadā arī Liepājā pie pilsētas slimnīcas Dr. A. Kaire nodibināja 2-gadīgo māsu skolu. Skolas darbojās pēc valsts apstiprinātas programmas un atradās Latvijas Veselības departamenta un Izglītības ministrijas pārziņā. Žēlsirdīgo māsu sagatavošanas programma ietvēra teorētisko un praktisko kursu. Par pasniedzējiem žēlsirdīgo māsu skolās strādāja ne tikai ārsti, bet arī māsas ar augstāko izglītību. Iespēja iegūt augstāko izglītību māsām bija Anglijā, Londonā, Bedforda koledžā (Bedford College). Šīs skolas absolventiem bija augsts, starptautiski atzīts izglītības standarts. Medicīnai attīstoties, slimnīcās organizēja arī dažas specializētas nodaļas. Tas prasīja žēlsirdīgo māsu kvalitatīvu sagatavošanu. Līdz ar to 1927. gadā skolas izglītības programmu papildināja ar jauniem

priekšmetiem. Ar laiku, 1930. gada 30. maijā, Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolu pārvalde apstiprināja Latvijas žēlsirdīgo māsu skolu minimālo programmu. Salīdzinoši ar iepriekšējo apmācības programmu, to papildināja dažas disciplīnas, piem., slimo kopšanas attīstības vēsture, rentgenoloģijas pamatprincipi. Tāpat organizēja teorētiskos priekšlasījumus ar praktiskām nodarbībām slimo kopšanā. 1932. gada 15. oktobrī organizēja Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolu Jelgavā. Par skolas direktoru tika iecelts Dr. Dāvids Bīskaps, Sarkanā Krusta Jelgavas slimnīcas direktors. Sākot ar 1933. gadu, Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolās sāka īstenot trīsgadīgo māsu sagatavošanas programmu. Pirmie divi gadi bija paredzēti teorijas apgūšanai, pēdējais, trešais gads, veltīts praksei slimnīcās. Tātad, pateicoties starptautiskiem sakariem un pieredzei māsu apmācībā, arī Latvijā paaugstinājās māsu profesionālais līmenis. Īstenojot trīsgadīgo žēlsirdīgo māsu apmācības kursu, bija sasniegts māsu izglītības līmenis, kas tika atzīts arī Amerikas Savienotās valstīs. Žēlsirdīgām māsām, strādājot specializētās medicīnas nozarēs, piem., veselības kopšanas punktos, rentgena kabinetos, bija jāapgūst papildu izglītību.

Lai noskaidrotu kara gados uz visām pusēm izkliedēto žēlsirdīgo māsu sastāvu, salīdzinātu viņu izglītību, darba stāžu un sagatavotu darbam Latvijas ārstniecības iestādēs, Latvijas Sarkanā Krusta organizācija 1921. gadā uzsāka žēlsirdīgo māsu reģistrāciju. Galvenās prasības žēlsirdīgo māsu reģistrācijai, lai viņas uzskatītu par pilntiesīgām māsām, bija žēlsirdīgo māsu skolas vai medicīnas kursu apguve; praktiskais darbs slimnīcās ne mazāk par trim gadiem (neieskaitot mācību laiku); labas atsauksmes par nostrādāto laiku slimnīcās un vidusskolas četru klašu izglītība. Izņemot reģistrētas žēlsirdīgās māsas, pastāvēja arī rezerves žēlsirdīgās māsas. Par Sarkanā Krusta organizācijas rezerves žēlsirdīgām māsām reģistrēja personas ar minētam prasībām, bet kurām pietrūka vidusskolas četru klašu izglītības vai viņas nebija pietiekami ilgi (trīs gadus) nostrādājušas slimnīcās. Tomēr tiesības strādāt viņām atstāja. Pateicoties māsu reģistrācijai, izdevās noskaidrot māsu profesionālo sastāvu Latvijā. Māsu reģistrācija retināja māsu rindas un liedza strādāt žēlsirdīgo māsu praksē tām māsām, kurām nemaz nebija tiesību māsu darbam.

1931. gadā Latvijā iznāca pensiju likums, kas arī Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgām māsām nodrošināja valsts pensiju. Līdz ar to Latvijas Sarkanā Krusta valde pārstrādāja arī māsu reģistrācijas kārtību. No šī laika Latvijas Sarkanā Krusta organizācija par pilntiesīgām reģistrēja žēlsirdīgās māsas, Latvijas pilsones ar vidusskolas izglītību un valsts valodas prasmi, kuras beigušas žēlsirdīgo māsu skolu vai

medicīnas kursus pirms Latvijas valsts neatkarības proklamēšanas vai neatkarīgās Latvijas valsts laika divgadīgu žēlsirdīgo māsu skolu un praktizējušās vismaz trīs gadus. Izņēmuma gadījumā reģistrēja arī māsas ar nepabeigtu vidusskolas izglītību (bet ne mazāk par vidusskolas 2 klašu izglītību). Žēlsirdīgās māsas, kuras, sākot ar 1932. gadu, bija iestājušās žēlsirdīgo māsu skolās, reģistrēja tikai tad, ja šajās skolās bija ieviesta Latvijas žēlsirdīgo māsu skolu minimālā programma, kuru 1930. gada 30. maijā apstiprināja Latvijas Sarkanā Krusta organizācija. Žēlsirdīgās māsas, kuras beigušas māsu skolas ārzemēs līdz Latvijas valsts proklamēšanai (līdz 1918. gadam), reģistrēja ar četru klašu vidusskolas izglītību, kuras bija nostrādājušas Latvijā piecus gadus ārstniecības iestādēs (no tiem trīs gadus slimnīcā), bija Latvijas pilsones un pārvaldīja valsts valodu. Žēlsirdīgās māsas, kuras beigušas žēlsirdīgo māsu skolu ārzemēs Latvijas neatkarības pastāvēšanas laikā, reģistrēja ar vidusskolas izglītību un viengadīgu praksi Latvijas slimnīcās, kuras nokārtoja valsts eksāmenu māsu profesijā, bija Latvijas pilsones un pārvaldīja valsts valodu. Visām reģistrētām žēlsirdīgām māsām katru gadu, oktobrī, bija jāatjauno reģistrācijas apliecības. Ja māsas minētajā laikā nepierādīja savas praktizēšanas tiesības, tās izslēdza no reģistrēto žēlsirdīgo māsu saraksta. Šāda gadskārtēja pārreģistrācija bija nepieciešama, lai Latvijas Sarkanā Krusta organizācija precīzi zinātu visu reģistrēto māsu dzīves un darba vietas, it sevišķi mobilizācijas vajadzībām, jo kara gadījumā Latvijas Sarkanā Krusta organizācija un arī reģistrētās žēlsirdīgās māsas pārgāja armijas virspavēlnieka rīcībā. Regulāra māsu pārreģistrācija bija nepieciešama arī, lai kontrolētu māsu profesionālo darbību.

1922. gadā 29. jūnijā valstī, ar mērķi apvienot Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgās māsas, kā arī sniegt viņām daudzpusīgu palīdzību un atbalstu, tika nodibināta Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienība. Savienības valdes sastāvā par priekšsēdētāju ievēlēja māsu Martu Celmiņu (1880–1937), par vicepriekšsēdētāju – māsu Elzu Grīvani (1892–1935), par sekretāri – māsu Justīni Kušķi (1892–1977). Savienības valdes sēdēs piedalījās arī Latvijas Sarkanā Krusta galvenās valdes pārstāvji: Sarkanā Krusta priekšnieks Dr. med. K. Kasparsons un galvenās valdes locekļi: direktors P. Siecenijs un K. Goppers. Savienības darbību noteica Latvijas Sarkanā Krusta galvenās valdes instrukcija. Šī organizācija aktīvi darbojās, aizstāvēt Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu intereses, mudināja šīs profesijas pārstāves aktivitātei. Pateicoties māsu aktivitātei, Savienība kā pilntiesīga locekle ietilpa Starptautiskās Sarkanā Krusta biedrību līgas Māsu nodaļā.

Latvijas Sarkanā Krusta darbības laikā žēlsirdīgām māsām bija plašs darba lauks tautas veselības kopšanā un sociālajā darbā. Māsas strādāja ne tikai ambulancēs, slimnīcās, sanatorijās, bet arī skolās un veselības kopšanas punktos. Žēlsirdīgo māsu darbība skolās bija organizēta pēc Amerikāņu Sarkanā Krusta parauga un noritēja ar mērķi rūpēties par veselības veicināšanu skolēnu vidū. Liels palīgs ārstiem bija veselības kopšanas punktos strādājošās māsas. Veselības kopšanas punktu galvenais darbības mērķis bija nevis ārstēšana kā, piem., ambulancēs, bet slimību preventīvie pasākumi. Pildot savas funkcijas skolās, veselības kopšanas punktos un citās ārstniecības iestādēs, žēlsirdīgajai mācai vajadzēja būt pedagogam un psihologam, popularizējot plašākā sabiedrībā individuālo un sabiedrisko higiēnu un risinot sociālā darba problēmas. Līdz ar to daudzveidīgāka kļuva arī māsu specializācija: veselības kopējas, skolas un vizītes māsas.

Profesionālas reorganizācijas laikā māsām bija piemērotas diezgan stingras prasības. Līdz ar to dažas māsas palika bez darba, organizējot savas biedrības („Svētais Krusts”, „Krievu žēlsirdīgo māsu biedrība Latvijā”), lai sniegtu savstarpēju palīdzību. Biedrība „Svētais Krusts” uzņēma savās aprindās žēlsirdīgās māsas – Pirmā pasaules kara dalībnieces. Savukārt otrā biedrība „Krievu žēlsirdīgo māsu biedrība” apvienoja ne tikai krievu tautības žēlsirdīgās māsas, bet arī feldšeres un kopējas. Katra no šīm biedrībām uzskatīja savu organizāciju par galveno, līdz ar to bija vērojama šo biedrību konkurence. Tomēr žēlsirdīgo māsu Savienība aizstāvēja tikai Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu intereses. Līdz ar to krievu žēlsirdīgo māsu organizāciju darbība netika valstiski atbalstīta, arī darbnespējīgās diakonisu māsas atradās smagā materiālā stāvoklī.

Sakarā ar Latvijas valsts iekļaušanu Padomju Savienības sastāvā 1940. gadā, māsu profesijā notika reformas, pakļaujot šīs profesijas pārstāves sociālisma ideoloģijai.

3. NODAĻA

MĀSU PROFESIJAS REORGANIZĀCIJA UN ATTĪSTĪBA LATVIJĀ (1945–1991)

3.1. Māsu profesijas raksturojums padomju laikā

1944. gada augustā Latvijas Republikas teritorijā savu darbību atjaunoja Veselības Tautas komisariāts, kurš vācu okupācijas laikā (1941–1944) evakuējās uz Maskavu. Tautas komisariāta funkcijas bija tādas kā pirms kara (1940–1941). 1946. gada aprīlī Veselības Tautas Komisariāts tika pārveidots par Veselības ministriju [128; 2,6,8].

Tautas veselības aizsardzības sistēmas izveidošana Padomju Savienībā tika uzskatīta par vienu no sociālisma nozīmīgākajiem sasniegumiem [129; 41–42]. Viens no lielākajiem Padomju Latvijas darbaļaužu ieguvumiem bija bezmaksas un kvalificētas medicīniskās palīdzības nodrošināšana visiem iedzīvotājiem. Padomju varas gados Latvijā veselības aizsardzības iestādes radīja jaunas iedzīvotāju apkalpošanas nozares: ārpus slimnīcas palīdzība, mātes un bērna veselības aizsardzība, sanitārais un pretepidemioloģiskais dienests, rūpnīcās strādājošo veselības aizsardzība un daudzas citas. Līdz sociālisma periodam visplašākais iedzīvotāju medicīniskās apkalpošanas veids bija ambulatorā palīdzība, kuru galvenokārt nodrošināja privāti praktizējoši ārsti. Nepieciešamība nodrošināt iedzīvotājiem pieejamu medicīnisko palīdzību prasīja no Padomju Latvijas veselības aizsardzības dienesta vairāku gadu spraiga darba, organizējot plašu ambulatoro iestāžu tīklu, daudzveidību iedzīvotāju medicīniskās apkalpošanas darba formās un metodēs. Padomju veselības aizsardzības ģenerālā līnija bija profilaktiskais virziens. Pilnveidojās un paplašinājās iedzīvotāju dispanserizācija. Padomju laikos Latvijas Republikā pieauga republikas stacionāro iestāžu skaits un apjoms [130; 12–13, 46]. Stacionārā palīdzība iedzīvotājiem tika sniegta dažādās lauku, rajonu un pilsētu slimnīcās. Svarīga vieta stacionārajā palīdzībā bija specializētām slimnīcām: psihiatriskai, tuberkulozes, infekciju, onkoloģiskai un citām. Tomēr ārstēšana stacionāros bija dārga metode. Līdz ar to attīstīja daudzprofilu slimnīcas ar racionālu aparatūras un medicīnas kadru izmantošanu. Valstī darbojās plašs slimnīcu, poliklīniku, dispanseru, dzemdību namu, sieviešu konsultāciju un sanatoriju tīkls [129; 41–42]. Padomju veselības aizsardzības sistēmai bija raksturīga stingra centralizācija. Visus veselības aprūpes pakalpojumus administrēja un finansēja valsts [131;13].

Iedzīvotāju medicīniskās apkalpošanas kvalitāte un kultūras līmenis bija atkarīgs no tā, cik prasmīgi sagatavots pats plašākais veselības aizsardzības darbinieku pulks – vidējais medicīniskais personāls, tajā skaitā arī māsas [130; 12–13, 46].

Tikai pēc Otrā pasaules kara žēlsirdīgās māsas ieguva medicīnas māsas nosaukumu [132; 161].

Medicīnas māsas gatavoja darbam ārstnieciski profilaktiskajās iestādēs slimnieku kopšanai un ārstu rīkojumu izpildīšanai, slimību novēršanai, profilaktisko pasākumu veikšanai [133; 338].

Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā medicīnas māsas netika dalītas sabiedrības veselības aizsardzībā strādājošās medicīnas māsas un sociālā aizsardzībā strādājošās medicīnas māsas. Tas bija saistīts ar vienoto ārstniecības un profilaktisko iestāžu darbības sistēmu. Medicīnas māsu darba loks bija ļoti plašs: darbs bērnu un sieviešu konsultācijās, ambulancēs, tuberkulozes un citos dispanseros, veselības punktos, poliklīnikās, skolās un citās iestādēs. Medicīnas māsas nedz atsevišķas slimnīcas robežās, nedz visas veselības aizsardzības sistēmas līmenī neveidoja patstāvīgo un autonomo korporāciju. Padomju slimnīcās neizveidojās arī māsu hierarhija. Vecākās māsas funkcijas bija ierobežotas. Visi veselības aizsardzības jomā strādājošie darbinieki bija apvienoti vienotā medicīnas darbinieku arodbiedrībā un nebija nepieciešamības atsevišķu korporāciju izveidošanai feldšeriem, medicīnas māsām un citām medicīnas personāla grupām [134; 194, 196].

3.1.1. Medicīnas māsu izglītības sistēma

Liels materiālais zaudējums Latvijas Republikai tika nodarīts Otrā pasaules kara laikā. Piem., tikai Latgalē iznīcināja 40% slimnīcu. Kara laikā pasliktinājās sanitāri epidemioloģiskais stāvoklis un iedzīvotāju medicīniskā apkalpošana. Kopā ar dzimstības samazināšanos un mirstības palielināšanos plaši izplatījās infekcijas slimības: krietni paaugstinājās saslimstība ar tuberkulozi un venēriskām slimībām [135; 3]. Bija jūtams arī medicīnas personāla trūkums. Lielāko ārstu daļu vācieši aizveda līdzī. Līdz ar to viens no aktuāliem jautājumiem pēc kara bija saistīts ar medicīnas kadriem. Pirms kara, 1941. gadā, Latvijā bija reģistrēti 1600 ārsti, savukārt pēc kara palika tikai 250 ārstu. Padomju Latvijā pēc kara atgriezās 60 ārstu un 168 māsas [136; 1–2].

Pēc kara darbam republikā bija nepieciešami 3040 vidējā medicīniskā personāla darbinieki. Īpaši jūtams palātas medicīnas māsu trūkums – bija nepieciešamas

1052 māsas. Republikā no vidējā medicīnas personāla (kopējā skaitā 1550) 372 mediķiem (24%) bija nepabeigta vidējā medicīniskā izglītība. Analizējot republikas nodrošināšanu ar medicīnas kadriem, Kurzemes teritorija (Talsu, Aizputes, Kuldīgas un citi novadi) atradās labākā situācijā nekā citi tāpēc, ka uz Kurzemi nosūtīja lielāko Latvijas mediķu daļu no atbrīvotās teritorijas. Pēc Kurzemes atbrīvošanas tur palika lielākā daļa vidējā medicīnas personāla, kura agrāk dzīvoja un strādāja citās Latvijas pilsētās un novados. Īpaši jūtams vidējā medicīnas personāla trūkums bija Rīgas un Daugavpils novados, jo vidējais medicīnas personāls pārsvarā strādāja nevis savā specialitātē, bet citās nozarēs un organizācijās labāka atalgojuma dēļ [137; 3,5, 8–10,167,169–170]. Medicīnas darbinieku trūkums mudināja jaunu medicīnas darbinieku sagatavošanu un pārkvalificēšanu. Pēc Latvijas teritorijas atbrīvošanas no fašistiskajiem iebrucējiem medicīnas skolas vēl nedarbojās [136; 1–2]. Savukārt 1945. gada 4. jūnijā Padomju Sociālistisko Republiku Savienības Veselības aizsardzības Tautas komisariāts izdeva rīkojumu, ar kuru bija apstiprināta medicīnas māsu skolas darbība Latvijas Padomju Sociālistiskā Republikā [138; 1–4,7,9].

Savu darbību pēc kara turpināja „Galvaspilsētas Rīgas 2. slimnīcas žēlsirdīgo māsu un pirmās šķiras mācītu sanitāru skola” (skolas nosaukums 1939. gadā). Viens no skolas dibinātājiem bija profesors P. Stradiņš, kurš vadīja skolu pirmajos tās pastāvēšanas gados [139; 33, 42,48,88,103,111,141,143,170–171]. Tāpat turpināja darbību medicīnas māsu skola pie Rīgas pilsētas 4. slimnīcas Rīgā, Jāņa Asara ielā 5. Šīs skolas pirmais direktors bija ārsts A. Neibergs [140; 49]. 1945. gadā Rīgā, Vienības gatvē 45, savu darbību uzsāka Bērnu iestādes māsu skola. Skolas pirmais direktors bija ārsts Otto Frišs [139; 33,42,48,88,103,111,141,143,170–171].

1945. gadā Medicīnas māsu skolas organizēja arī citās pilsētās: Daugavpilī, Liepājā, Ventspilī un Cēsīs [138; 1–4,7,9]. Liepājā māsu skola darbojās Jūrmalas ielā 37. Skolas pirmais direktors bija Pēteris Sprincis [141; 1–3,74,152,166]. Daugavpils medicīnas māsu skola sāka darboties Varšavas ielā 26 (bijusī Tereškovas iela). Pirmā skolas direktore bija Tatjana Vsesvjatska (*Татьяна Всесвятская*) [142; 2]. Medicīnas māsu skola Cēsīs atradās Dārza ielā 7* [141; 1–3,74,152,166].

Par skolas pirmo direktoru tika nozīmēts medicīnas Dr. Eižens Siļķe [143; 1]. Medicīnas māsu skola Ventspilī bija organizēta tuvu Ventspils pilsētas slimnīcai,

---

* Pēc Latvijas Nacionālā arhīva Cēsu zonālā Valsts arhīva datiem (142.f., 4. apr., 172. lieta, 7.lpp.) Bērzaines ielā 7.

Vasarnīcu ielā 33. Par pirmo skolas direktoru bija nozīmēts medicīnas Dr. Ernests Brencis [141; 1–3,74,152,166].

Pēckara laikā vairāku medicīnas māsu skolu ēku stāvoklis bija neapmierinošs [139; 33, 42,48,88,103,111,141,143,170–171]. Organizētās mācību iestādes tikai par 50–60% bija aprīkotas ar nepieciešamām mācību telpām.

Republikas nodrošināšana ar vidējiem medicīnas kadriem lielākā mērā bija atkarīga no medicīnas skolas darba organizācijas [137; 3,5,8–10,167,169–170]. Labākā situācijā, salīdzinājumā ar parējām medicīnas māsu skolām, atradās māsu skola pie Rīgas pilsētas 4. slimnīcas (Latvijas Republikas pastāvēšanas laikā nosaukums bija „Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skola”), kura darbojās jau pirms kara. Tai piederēja sava ēka un palīgsaimniecība audzēkņu ēdināšanai.

Pēc statistikas datiem, 1945. gada 10. oktobrī visās Latvijas medicīnas māsu skolās mācījās 855 audzēkņi, tajā skaitā 483 māsas. Gadu vēlāk, 1946. gadā, visās medicīnas skolās pieauga topošo medicīnas māsu skaits, sasniedzot 760 audzēkņu.

Uzsākot darbību, skolas vēl nebija pilnā apjomā nokomplektētas arī ar mācībspēkiem. Pasniedzēji pārsvarā savienoja darbu skolās ar pamatdarbu ārstniecības iestādēs un nepietiekami daudz laika veltīja darbam audzēkņu izglītošanā. Pēc gada situācija uzlabojās un visas medicīnas māsu skolas tika nodrošinātas ar mācību spēkiem. Skolu darba režīmu un praktisko nodarbību norisi pielīdzināja slimnīcas darba režīmam. Tas radīja iespēju visiem audzēkņiem mācību laikā apgūt praksi slimnīcās. Pēckara gada medicīnas māsu skolās gandrīz nebija mācību grāmatu latviešu valodā, neskatoties uz to, ka vairāk nekā 90% vietējo iedzīvotāju nepārvaldīja krievu valodu. Nepietika arī mācību grāmatu krievu valodā [137; 3,5,8–10,167,169–170]. Mācību grāmatu trūkuma dēļ audzēkņi rakstīja konspektus, klausoties pasniedzēju lekcijās. Audzēkņu sastāvs 94% bija no vietējiem iedzīvotājiem – latviešiem. Vidējā medicīnas personāla trūkuma novēršanai Latvijā māsu profesijas iegūšanai mācīja arī iebraukušos audzēkņus no citām republikām, kuriem mācības organizēja krievu valodā [137; 3,5,8–10,167,169–170]. Māsu profesijas apgūšanai skolās organizēja dienas un vakara nodaļas [144;18]. Pēc kara ārstniecības iestādēs par māsām strādāja arī personas ar nepabeigtu medicīnisko vai arī ar kara laika īstermiņa medicīnas kursu izglītību.

Lai dotu iespēju iegūt specialitāti, dažās medicīnas māsu skolās organizēja eksternu (neklātienēs) nodaļas [134; 194,196]. Tika plānots, ka piecu gadu laikā visi medicīnas darbinieki, kam nebija pabeigta medicīnas māsu skola, nokārtos eksterna eksāmenu māsu specialitātē pie atbilstošas medicīnas skolas [137; 3,5,8–10,167,

169–170]. To izdevās panākt, un audzēkņu uzņemšanu eksternu nodaļā pārtrauca 1952. gadā [145; 10, 13–14, 16–17, 19–21, 24, 26].

Piecdesmitajos gados kļuva intensīvāka medicīnisko kadru sagatavošana, tomēr sakarā ar industrializāciju republikā medicīnas māsu joprojām nepietika. Līdz ar to māsas gatavoja ne tikai medicīnas māsu skolās, bet dažas slimnīcas māsas apmācīja uz vietas. Māsas gatavoja arī Rēzeknes pilsētas slimnīca, kur 1955. gadā notika pirmais māsu izlaidums – slimnīcā un poliklīnikā uzsāka darbu divdesmit jaunas medicīnas māsas [146; 117]. Arī Kuldīgā, pie centrālās rajona slimnīcas, organizēja divgadīgo māsu skolu, kuru pabeidza 53 medicīnas māsas [147].

Laika gaitā mainījās valdības struktūra, līdz ar to Latvijā medicīnas māsu skolu darbība bija pakļauta: no 1945. gada līdz 1959. gada 25. decembrim Tautas veselības aizsardzības komisariātam, vēlāk Veselības aizsardzības ministrijai, no 1959. gada 25. decembra līdz 1961. gada 9. maijam Ministru Padomes Augstākās un vidējās speciālās izglītības Valsts komitejai, vēlāk, no 1961. gada 9. maija līdz 1989. gadam atkal Veselības aizsardzības ministrijai. Atbilstoši pakļautībai mainījās arī medicīnas māsu skolu nosaukumi [148; 2].

Līdz 1980. gadam republikā māsas gatavoja septiņas medicīnas skolas. Savukārt māsu sagatavošanai 1980. gada jūnijā tika nodibināta vēl viena māsu skola – Rīgas 5. medicīnas skola uz Gaiļezera slimnīcas bāzes (skolas direktore J. Savdona) [149; 178]. Medicīnas skolās uzņēma līdz 30 gadu vecumam ar astoņu klašu, nepabeigtu vidusskolas un pilnu vidusskolas izglītību. Mācības notika latviešu un krievu valodā [150; 13, 18, 35].

Aktīvi sagatavojot medicīnas māsas, izdevās panākt, ka Veselības departamentā un pašvaldību iestādēs republikā 1980. gadā strādāja 11 569 medicīnas māsas: uz 10 000 iedzīvotājiem bija 46 māsas, savukārt 1985. gadā medicīnas māsu skaits palielinājās līdz 13 539, tātad 10 000 iedzīvotājus apkalpoja jau 52 māsas [151; 13].

Medicīnas māsu skolas darba organizācija

Par skolas direktoriem nozīmēja personas ar Veselības aizsardzības Tautas komisariāta (no 1946. gada Veselības ministriju) rīkojumu. Skolas direktori atbildēja par mācību procesa organizāciju, topošo speciālistu kvalificētu sagatavošanu, pasniedzēju un audzēkņu politisko audzināšanu [152; 5, 351].

Mācību procesa darba uzlabošanai medicīnas māsu skolās Veselības ministrijā organizēja vidējo medicīnas skolu metodisko padomi, kura darbojās pēc ministrijas

apstiprinātiem darbības plāniem [145; 10, 13–14,16–17,19–21,24,26]. Tāpat māsu skolās izveidoja arī pedagoģiskās padomes. Tās kontrolēja un organizēja mācību procesu, audzināšanas un metodisko darbu. Pedagoģiskās padomes darbā piedalījās skolas direktors, mācību daļas vadītājs, direktora vietnieks saimnieciskā daļā, skolas nodaļas vadītājs, visi pasniedzēji, bibliotēkas vadītājs, skolas partijas, komjaunatnes un arodbiedrības pārstāvji. Padomes sekretāra pienākumus izpildīja kāds no pasniedzējiem vienu gadu [153; 359]. Pedagoģiskās padomes sapulces laikā izskatīja jautājumus par skolas darba organizācijas uzlabošanu, kultūras pasākumu organizēšanu, komunistiskās partijas lēmumu realizāciju, apsprieda arī audzēkņu sekmības, lekciju apmeklēšanas un disciplīnas jautājumus [145; 10, 13–14,16–17,19–21,24,26].

Par skolas pasniedzējiem atļāva strādāt personām ar augstāko izglītību. Darbam skolā tos apstiprināja skolas direktors. Pretendēt uz klīnisko disciplīnu (terapijā, ķirurģijā, infekcijas slimībās, bērnu slimībās, dzemdniecībā un ginekoloģijā) pasniedzēju amatā bija tiesīgi ārsti, nostrādājuši noteiktā specialitātē ne mazāk par trim gadiem. Medicīnas skolu pasniedzējiem bija jāīsteno mācību programma saskaņā ar paredzēto mācību plānu, programmu un stundu sarakstu. Pasniedzējiem regulāri bija jāpārbauda un jākontrolē arī audzēkņu veiktais patstāvīgais darbs, jāveic audzināšanas darbs, jāpiedalās skolas metodiskajā darbā, jāvada audzēkņu pulciņu darbs un sistemātiski jāpaaugstina kvalifikācijas līmenis savā specialitātē un politiskajos jautājumos [138; 1–2,4].

Iestāties medicīnas skolās bija tiesības visiem PSRS pilsoņiem vecumā no 15 līdz 35 gadiem ar 7 klašu izglītību, neatkarīgi no sociālā statusa, dzimuma un tautības [139; 33,42,48,88,103,111,141,143,170–171]. 1961./1962. mācību gadā republikā notika pāreja no obligātās 7 klašu pamatskolas izglītības uz obligāto 8 klašu izglītību. Līdz ar to medicīnas māsu skolās audzēkņus uzņēma ar 8 klašu izglītību līdz 30 gadu vecumam [154; 33]. Iestājoties skolā, audzēkņi kārtoja eksāmenus krievu valodā, matemātikā, PSRS Konstitūcijā un dzimtajā valodā (nacionālajās republikās) [138; 1–2,4]. Ar laiku pārbaudījumi māsu skolās audzēkņiem ar astoņgadīgo izglītību bija jākārtoto matemātikā un jāraksta diktāts dzimtajā valodā, ar pabeigtu vidējo izglītību – eksāmens ķīmijā un jāraksta sacerējums [155; 5,7].

1972. gadā PSRS Ministru padome pieņēma lēmumu Nr. 473 „Par pāreju uz vispārējo vidējo izglītību”. 1974. gada 25. aprīlī Latvijas PSR Augstākās un vidējās speciālās izglītības ministrijas Kolēģija pieņēma lēmumu „Par pāreju uz vispārējo vidējo izglītību un tālāku vispārīzglītojošās skolas attīstību (sakarā ar vispārējās vidējās

izglītības realizāciju medicīnas skolās) [156; 14,16]. Medicīnas skolas absolventi apguva gan speciālo, gan pilnu vidējo izglītību [155; 5,7].

Skolas audzēkņiem bija jāievēro savi pienākumi: regulāri jāapmeklē teorētiskās un praktiskās nodarbības, laicīgi jānokārto eksāmeni, jāievēro skolas disciplīna, jāpilda medicīnas skolas vadības rīkojumi. Medicīnas skolas iekšējās kārtības neievērošanas gadījumā audzēkņiem piemēroja dažus sodus: izteica piezīmes, brīdināja par izslēgšanu vai izslēdza no skolas. Audzēkņus izslēdza no skolas ar direktora rīkojumu par regulāru skolas noteikumu pārkāpšanu, nodarbību neapmeklēšanu un nesekmību. Savukārt par labu sekmību un uzvedību, kā arī par aktīvu piedalīšanos skolas sabiedriskajā dzīvē audzēkņiem izteica pateicību, prēmēja vai izsniedza atzinības rakstus. Saskarsmē ar skolas direktoru, pasniedzējiem, kā arī savā starpā audzēkņiem bija jābūt laipniem, pasniedzējam ienākot auditorijā, audzēkņiem bija jāpieceļas. Aptaujas laikā topošās māsas drīkstēja apsēsties tikai pēc pasniedzēja atļaujas [138; 1–2,4].

Mācību process

Medicīnas māsu skolas galvenais uzdevums bija sagatavot īstus padomju speciālistus, patriotus un ieaudzināt komunistiskās partijas morāles principus [137; 3,5,8–10,167,169–170].

Lai nodrošinātu kvalitatīvu mācību procesu, attīstītu audzēkņu iemaņas patstāvīgi strādāt un izmantot savas zināšanas praksē, pielietoja dažas mācību procesa formas: stunda (vēlāk lekcija), praktiskās nodarbības medicīnas skolā un ārstniecības iestādēs pasniedzēju uzraudzībā un vadībā, audzēkņu patstāvīgais darbs un konsultācijas. Audzēkņu zināšanu novērtēšanai izmantoja piecu ballu sistēmu. Topošo māsu zināšanas pārbaudīja mācību procesa gaitā un eksāmenu laikā. Vērtējot audzēkņu zināšanu līmeni, ņēma vērā arī audzēkņu uzvedību mācību iestādē un ārpus tās. Audzēkņiem izsniedza sekmju grāmatiņas ar direktora parakstu un medicīnas skolas zīmogu. Sekmju grāmatiņās bija ierakstīti visi mācību priekšmeti un atzīmes par apgūtām disciplīnām. Mācību gads bija sadalīts divos semestros. Mācību stundu apjomu, priekšmetu secību, praktisko nodarbību un brīvdienu laiku un norisi noteica saskaņā ar mācību plānu. Vidējo medicīnas skolu mācību plāni un programmas tika apstiprinātas PSRS Veselības aizsardzības tautas komisariātā (vēlāk PSRS Veselības aizsardzības ministrijā).

Topošām māsām ar pabeigtu vidējo izglītību pasniedza klīniskās disciplīnas, pievēršot uzmanību arī PSRS vēstures studēšanai. Audzēkņiem ar nepabeigtu vidējo

izglītību, izņemot klīniskās disciplīnas un politisko audzināšanu, pasniedza arī vispārizglītojošos priekšmetus. Mācību laikā audzēknes kārtoja eksāmenus un ieskaites saskaņā ar skolas mācību plānu.

Stundu sarakstu izstrādāja atsevišķi katram semestrim. Stundu ilgums medicīnas skolās bija 45 minūtes ar 10 minūšu pārtraukumu. Audzēkņu pārceļšana nākamajā kursā notika pēc sekmības izvērtēšanas [138; 1–2,4]. Savukārt piecdesmitajos gados teorētiskā materiāla pasniegšana notika lekciju veidā. Katra lekcija ilga 90 minūtes ar 5 minūšu pārtraukumu. Lekcijas laiks bija strukturēts: 15 minūtes veltīja audzēkņu zināšanu pārbaudei, pēc tam paskaidroja jauno materiālu. Mācību procesā lielu uzmanību pievērta krievu zinātnieku – Mičurina (*Мичурина*), Lisenko (*Лисенко*) un Pavlova (*Павлова*) atklājumiem [139; 33,42,48,88,103,111,141,143,170–171].

Audzēkņu mācību laiks medicīnas skolās māsu profesijas apgūšanai bija atšķirīgs: trīs gadi ar nepilnu vidusskolas izglītību un divi gadi ar pilnu vidusskolas izglītību [157; 4]. Piem., 1959./1960. mācību gadā māsu profesijas apgūšanai audzēkņiem ar vidusskolas izglītību tika mācīta PSKP vēsture, latīņu valoda, bioloģija, anatomija, mikrobioloģija, fizioloģija, farmakoloģija, slimnieku kopšana, stenogrāfija, farmakoloģija, higiēna, bērnu slimības, pretgaisa aizsardzības metodes, patoloģiskā fizioloģija un anatomija, iekšējās slimības, ķirurģija, infekcijas slimības, mašīnrakstīšana, tika ietvertas nodarbības fiziskajā audzināšanā, ausu, kakla, deguna slimības; acu un nervu slimības, dzemdniecība un ginekoloģija, toksikoloģija, ādas un veneriskās slimības, tika pasniegtas Veselības aizsardzības organizācijas principi un Medicīniskā dienesta organizācija padomju armijā. Kopumā teorētiskais apmācības kurss bija 1705 stundas. Praktisko nodarbību apjoms bija 938 stundas. Praktiskās nodarbības notika visos priekšmetos, izņemot PSKP vēsturi, latīņu valodu, stenogrāfiju un metodes pretgaisa aizsardzībā. Eksāmenus bija jākārtā anatomijā, slimnieku kopšanā, kā arī ķirurģiskajās slimībās, iekšējajās slimībās, bērnu slimībās, farmakoloģijā un receptūrā.

Audzēkņiem ar nepabeigtu vidējo izglītību pasniedza vispārizglītojošās skolas priekšmetus un klīniskās disciplīnas. Piem., 1961./1962. mācību gadā topošām māsām ar nepabeigtu vidējo izglītību tika mācīta krievu valoda un literatūra, latviešu valoda un literatūra (krievu un latviešu grupām), PSRS vēsture, PSKP 22. kongresa materiāli, matemātika, fizika, ķīmija, bioloģija, anatomija, fiziskā audzināšana. Tika mācītas arī klīniskās disciplīnas: anatomija, fizioloģija, mikrobioloģija, farmakoloģija, slimnieku kopšana, patoloģiskā fizioloģija un anatomija, farmakoloģija, higiēna, iekšējās, bērnu,

infekcijas slimības, ķirurģija, stenogrāfija, dzemdniecība un ginekoloģija. Praktiskās nodarbības organizēja vispārizglītojošos priekšmetos: fizikā, ķīmijā, bioloģijā, fiziskajā audzināšanā, kā arī klīniskajās disciplīnās: anatomijā, mikrobioloģijā, fizioloģijā, farmakoloģijā un slimnieku kopšanā. Eksāmenus bija jākārtu kā vispārizglītojošos priekšmetos (krievu valodā un literatūrā, latviešu valodā un literatūrā, matemātikā, fizikā), tā arī anatomijā, slimnieku kopšanā, farmakoloģijā, PSRS vēsturē, iekšķīgajās slimībās, ķirurģijā, bērnu slimībās [158; 6,8,12–13, 20,43].

Pēc laika, sešdesmitajos gados, balstoties uz rīkojumu par skolu sakaru nostiprināšanu ar praksi („Об укреплении связи школы с жизнью”), mācību procesu organizēja pēc jauniem mācību plāniem. Tika pievērsta uzmanība studentu pastāvīgam darbam topošās specialitātes apgūšanai. Notika pārmaiņas priekšmetu pasniegšanas metodikā un praksē. Palielinoties praktisko nodarbību stundu skaitam, vairāk laika pievērsa praktisko iemaņu apgūšanai [159; 18].

Ar laiku mācību plāni papildinājās ar jauniem priekšmetiem un bija sadalīti pa cikliem. Tā, 1972. gadā mācību plāns medicīnas māsu sagatavošanā ietvēra vispārizglītojošo ciklu; vispārējo medicīnisko ciklu un speciālo ciklu ar klīniskām disciplīnām un slimnieku kopšanu. Teorētisko stundu apjoms māsām ar pabeigtu vidusskolas izglītību bija 2052 stundas. Praktisko nodarbību apjoms sastādīja 19 nedēļas (sk. 32. un 33. pielikumu). Arī vispārizglītojošais cikls tika dēvēts par sociāli ekonomisko ciklu, vispārējais medicīnas cikls nosaukts par speciālo un speciālā cikla nosaukums mainīts uz profilējošo priekšmetu sadaļu [160; 356]. Līdz 1989. gadam skolas bija pilnībā pakļautas Maskavas norādījumiem, bez tiem nekādas pārmaiņas programmās un mācību plānos nebija iespējamās [161; 34]. Mācības skolās notika bilingvāli: gan krievu, gan latviešu valodā. Tās nodarbības plānojās uz semestri, tika apspriesti pedagoģiskās padomes sēdēs un tos apstiprināja skolas direktors. Pamatojoties uz programmām, pasniedzēji izstrādāja darba plānus, kurus izskatīja attiecīgajās metodiskajās sapulcēs un tos apstiprināja mācību daļas vadītājs [145; 10, 13–14, 16–17, 19–21, 24, 26].

Liela uzmanību medicīnas māsu skolās pievērsa arī klases audzinātāju darba uzlabošanai. Līdz ar to visās medicīnas skolās organizēja klases audzinātāju apvienības, lai veicinātu un uzlabotu audzināšanas darbu audzēkņu grupās. Klases audzinātāji, izņemot ikdienas darbu ar klasi, ne mazāk par vienu reizi divās nedēļās organizēja klases sapulces. Sapulces laikā tika apspriesti jautājumi par politiskiem notikumiem Padomju Savienībā, Latvijas PSR un ārzemēs, kā arī pievērsa uzmanība notikumiem

skolā un audzēkņu grupās (audzēkņu sekmībai, stundu apmeklējumiem, disciplīnai un citiem jautājumiem).

Medicīnas māsu sagatavošanai visās medicīnas skolās izmantoja savas mācību bāzes: pilsētas slimnīcas, dzemdību namus un citas ārstnieciski profilaktiskās iestādes [137; 3,5,8–10,167,169–170]. Mācību praksi organizēja saskaņā ar mācību plānu ārstniecības iestādēs galveno ārstu un nodaļas vadītāju uzraudzībā [139; 33,42,48,88, 103,111,141,143,170–171]. Audzēkņu praktiskās nodarbības kontrolēja skolas direktori un direktoru vietnieki. Praktiskās nodarbības vadīja arī slimnīcas nodaļas vecākās māsas – instruktore. Visiem medicīnas skolas audzēkņiem bija jāraksta prakses dienasgrāmatas. Pēc prakses slimnīcās visas audzēknes saņēma atsauksmi par savu darbu un iesniedza to skolai [145; 10, 13–14,16–17,19–21,24,26].

Pasniedzēji organizēja papildnodarbības, sistemātiski informēja audzēkņu vecākus par viņu bērnu mācību darbu, aicināja vecākus uz skolu individuālām pārrunām. Nesekmīgo audzēkņu personīgās lietas nodeva Nepilngadīgo lietu komisijas izskatīšanai. Ventspils medicīnas māsu skolas kolektīvs praktizēja audzēkņu atstāšanu uz otru gadu mācību programmas atkārtošanai, nereti tas deva labus rezultātus [162; 2,10]. Medicīnas māsu skolu pasniedzēji paaugstināja savu politisko izglītības līmeni, mācoties politpulciņos, piem., „Zinātniskā komunisma pamati” [163; 7]. Audzēkņu vidū notika aktīva sociālistiskā sacensība par labāko kursu, labāko audzēkni. Lai veicinātu sabiedrisko aktivitāti, pedagogu kolektīvs daudz uzmanības veltīja audzēkņu sabiedriski politiskajai praksei [162; 2,10].

Kvalificētā vidējā medicīniskā personāla audzināšanas un sagatavošanas darbam savā specialitātē, kā arī aktīvas komunistiskās sabiedrības veidošanas veicināšanai pielietoja metodisko darbu. Līdz ar to medicīnas māsu skolās organizēja metodiskās padomes un metodiskās komisijas [145; 10, 13–14,16–17,19–21,24,26]. Metodiskās komisijas analizēja mācību un audzināšanas darbu, pedagogu individuālo plānu idejisko un teorētisko līmeni, kā arī apstiprināja eksāmenu jautājumus [164; 9].

Skolas metodiskā padome kontrolēja, lai šo darbu pasniedzēji veiktu pastāvīgi, katru dienu, teorētiskā un praktiskā materiāla apguves laikā. Regulāri, reizi mēnesī, notika pedagoģiskās sapulces, kur apsprieda metodiskos un mācību jautājumus, pievēršot uzmanību audzēkņu politiskā līmeņa paaugstināšanai. Šajā darbā pedagoģiskai padomei palīdzēja cikliskās metodiskās komisijas, kuras organizēja visās māsu skolās [137; 3,5,8–10,167,169–170]. Cikliskās metodiskās komisijas apvienoja pasniedzējus, kuri strādāja skolas direktora vietnieka uzraudzībā. Komisijas veidojās no trim

pasniedzējiem. Vidējo medicīnas skolu ciklisko metodisko komisiju sarakstu noteica PSRS Veselības aizsardzības ministrija. Ciklisko komisiju darba norise notika pēc medicīnas māsu skolas direktora vietnieka apstiprinātā plāna. Cikliskās komisijas izskatīja pasniedzēju darba plānus, audzēkņu sekmības jautājumus un mācību programmas [138; 1–2,4]. Bez metodiskām un cikliskām komisijām medicīnas māsu skolās darbojās arī vispārīzglītojošās, klīniskās, kultūras un zinātniskās komisijas [165; 9].

Skolās darbojās arī dažādi pulciņi: terapijas, ķirurģijas, dzemdniecības un ginekoloģijas, farmakoloģijas ar receptūru un krievu valodas pulciņi [166; 9–10]. Skolās bija kori, dramatiskais, mūzikas pulciņi un deju kolektīvi. Medicīnas māsu skolās plaši attīstīja audzēkņu fizisko audzināšanu [139; 33,42,48,88,103,111, 141,143,170–171]. Darbojās vairākas sporta sekcijas (no četrām līdz septiņām katrā skolā): volejbola, slēpošanas, akrobātikas, vieglatlētikas, peldēšanas, ātrslidošanas un galda tenisa, šaha un citas. Regulāri notika sporta sacensības savas skolas, pilsētas, rajona un republikas mērogā, par panākumiem audzēknes apbalvoja ar prēmijām [145; 10, 13–14,16–17,19–21,24,26].

Sākot no 1958. gada 24. decembra skolas darbs balstījās uz likumu „Par skolas sakaru nostiprināšanu ar dzīvi un par tautas izglītības sistēmas tālāku attīstīšanu PSRS”. Viens no svarīgākajiem darba posmiem kļuva topošo speciālistu ideoloģiskā audzināšana – audzināt cilvēku nākamai komunistiskajai sabiedrībai [167; 3]. Politiskās audzināšanas darba mērķis bija izaudzināt politiski un kulturāli nevainojamus medicīnas darbiniekus, kuri varētu pareizi izprast un novērtēt visus sasniegumus sociālistiskajā valstī [139;33,42,48,88,103,111,141,143,170–171]. Visas Latvijas Republikas medicīnas skolas strādāja partijas un komjaunatnes organizāciju uzraudzībā [137; 3,5, 8–10,167,169–170]. Darba disciplīnas paaugstināšanai sekoja komjaunatnes organizācija, kura savu darbu saskaņoja ar medicīnas māsu skolas kopīgiem uzdevumiem. Māsu skolas pastāvīgi uzturēja kontaktu ar Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministriju, no kuras saņēma visus rīkojumus attiecībā uz skolas darba organizāciju un regulāri atskaitījās tai par paveikto. Skolas administrācija un pasniedzēji vienmēr konsultējās ar pilsētas un rajona partijas komitejām un strādāja tiešā kontaktā ar VĻKJS audzēkņu izglītošanā politiskos jautājumos [139;33,42,48,88,103,111,141,143, 170–171]. Topošo medicīnas darbinieku sagatavošanā liela uzmanība tika pievērsta komunisma popularizēšanai un sociālisma ideju ieaudzināšanai. Idejiskās audzināšanas darba uzlabošanai vērā tika ņemti komunistiskās partijas itin visu kongresu lēmumi.

Lielu uzmanību pievērta tam, lai nodarbības un ārpusklases darbs medicīnas skolās būtu organizēts augstā idejiskā līmenī. Audzēkņu politisko audzināšanu skolu vadība uzskatīja par savu svarīgāko uzdevumu. Līdz ar to audzēkņus regulāri iepazīstināja ar Komunistiskās partijas kongresu lēmumiem, ar Staļina darbiem, piem., „Экономические проблемы в СССР” („Ekonomiskās problēmas PSRS”). Idejiskajā audzināšanā lielu vērību veltīja partijas popularizēšanai un politiskajai aģitācijai. Katru nedēļu visās audzēkņu grupās organizēja politiskās informācijas stundas. Arī skolu pasniedzējiem notika lekcijas, veltītas Latvijas Komunistiskās partijas politikai un tās zinātniskajiem darbiem. Skolās darbojās politiski sabiedriskās komisijas, kuru mērķis bija izglītot topošos medicīnas darbiniekus politiskajos jautājumos. Komisijas regulāri, katru nedēļu, izdeva žurnālus. Viens no žurnāliem bija „Недельный обзор” („Nedēļas apskats”), kurā bija apkopoti materiāli par svarīgākajiem notikumiem PSRS un citās sociālisma valstīs. Žurnālu izmantoja audzēkņu izglītošanā kā materiālu politiskās informācijas apguvei [145; 10, 13–14, 16–17, 19–21, 24, 26].

Skolas vadība par galveno uzdevumu mācību procesā uzskatīja audzēkņu iepazīstināšanu ar sasniegumiem padomju medicīnā, krievu zinātnieku visjaunākajiem sasniegumiem, cīņu ar Rietumu zinātniekiem un viņu izstrādāto zinātnisko teoriju neatzīšanu. Šo virzienu obligāti bija jāīsteno visu mācību priekšmetu pasniegšanas laikā [137; 3, 5, 8–10, 167, 169–170].

Neskatoties uz to, ka mācību process bija organizēts centralizēti, tomēr katrā skolā veidojās arī savas tradīcijas. Tā, piemēram, Bērnu iestādes māsu skolā Rīgā tika organizēta diena, kad pirmo kursu audzēknes ietērpās skolas formas tērpā. Regulāri notika pasākumi, veltīti pēdējam zvanam, kad 3. kursa audzēknes pirms aiziešanas uz Valsts praksi deva svinīgo zvērestu. Tas veicināja audzēkņu atbildības sajūtu izvēlētajā profesijā [156; 14, 16].

Visās medicīnas māsu skolās darbojās bibliotēkas. Skolu bibliotēkas regulāri papildināja ar darbiem par marksisma-ļeņinisma teoriju, Komunistiskās partijas kongresa materiāliem, ar krievu zinātnieku (I. Pavlova, O. Lepešinska) darbiem. Skolas bibliotēkas darba uzlabošanai darbojās audzēkņu aktīvs [145; 10, 13–14, 16–17, 19–21, 24, 26].

Medicīnas māsu skolu darbā bija arī trūkumi: ne vienmēr pilnīgi izmantoja mācību bāzi, vairākās skolās vadītāji tikai formāli pildīja savus pienākumus, maz interesējoties par audzēkņu dzīvi ārpus skolas, un neiesaistījās skolas pasākumos, politiskās informācijas stundās audzēknes nepietiekami bija iesaistītas politiskā līmeņa

paaugstināšanā. Nepietiekami augstā līmenī ritēja arī fiziskās audzināšanas darbs, jo šim mērķim trūka telpu [139;33,42,48,88,103,111,141,143,170–171]. Skolu beidzot, audzēkņiem bija jākārto valsts eksāmeni PSRS vēsturē (vēlāk – filozofijas zinību pamatos māsām ar vidusskolas izglītību un sabiedriskajās zinātnēs māsām ar nepabeigtu vidusskolas izglītību), iekšējajās slimībās ar slimnieku kopšanu, ķirurģiskajās slimībās ar slimnieku kopšanu un bērnu slimībās ar bērnu kopšanu. Pēc veiksmīgas pārbaudes audzēkņi saņēma apliecību ar kvalifikācijas piešķiršanu. Audzēkņi, kuri izpildīja mācību plānu visos priekšmetos ar atzīmēm „5” ne mazāk par 75%, ne zemāk par „4” pārējos priekšmetos un valsts pārbaudes nokārtoja ar atzīmēm „5”, saņēma apliecību par izcilību. Šiem audzēkņiem bija tiesības ārpus kārtas saņemt vakantu amatu specialitātē un kļūt par kandidātiem iestātai augstskolā bez trīsgadīga darba stāža savā specialitātē (sk. 34. pielikumu) [138; 1–2,4].

Māsu sagatavošana kuršos

Nepārtraukta medicīnas māsu sagatavošana pēc Otrā pasaules kara tika organizēta ar Sarkanā Krusta un Sarkanā Pūsmēness organizāciju. 1946. gada 28. novembrī Latvijas PSR Ministru Padome pieņēma rīkojumu Nr. 985 par Latvijas PSR Sarkanā Krusta biedrības nolikuma apstiprināšanu. Saskaņā ar apstiprināto nolikumu Latvijas PSR Sarkanā Krusta biedrība bija brīvprātīga sabiedriskā organizācija. Latvijas PSR Sarkanā Krusta biedrība tika iekļauta PSRS biedrību Sarkanais Krusts un Sarkanais Pūsmēness sastāvā un darbojas to uzraudzībā un vadībā. Organizācijas augstākā institūcija bija Latvijas PSR Sarkanā Krusta biedrības kongress. Organizācija masveidīgi sagatavoja kadrus (medicīnas māsas, sanitārus, dezinfektorus) arī sanitārajai aizsardzībai; apmācīja iedzīvotājus sanitārās aizsardzības jautājumos; regulāri organizēja profilaktiskus pasākumus infekcijas slimību un traumatisma novēršanai: veicināja donoru kustības attīstību; izdeva informatīvos materiālus par savu darbību [168; 1,2,4]. Latvijas PSR Sarkanā Krusta biedrībai bija Ženēvas konvencijas apstiprināta emblēma – sarkana krusta zīme baltā laukumā [169; 3].

Piecdesmitajos gados, saasinoties politiskajai situācijai, tika pieņemts rīkojums par Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministrijas nodaļas mobilizāciju. Galvenie uzdevumi nodaļas mobilizācijā bija pasākumi ar mērķi nodrošināt republikas medicīnas iestāžu un uzņēmumu gatavību aizsardzībai kara laikā. Pieņēma lēmumu par medicīnas kadru sagatavošanu darbam kara apstākļos [170; 8].

Balstoties uz PSRS Ministru Padomes 30.06.1955. rīkojumu par rezervju māsu sagatavošanu, Sarkanā Krusta un Sarkanā Pusmēness organizācijas uzsāka medicīnas māsu apmācību astoņu mēnešu īstermiņaursos („Положение о мобилизационных отделах Министерств здравоохранения союзных республик”). Galvenais kursu uzdevums bija sagatavot rezerves medicīnas māsu Padomju Armijai un pretgaisa aizsardzības iestādēm. Kursos galvenokārt pieņēma jauniešus no laukiem – 18 līdz 34 gadus vecus ar 7 klašu izglītību. Kursi notika rajonos un pilsētās, kā arī tajās vietās, kur bija plānots organizēt un paplašināt ārstnieciskās iestādes. Lauku rajonos kursu norise notika atkarībā no klīniskās mācību bāzes pieejamības – ārstniecības iestādēs bija jābūt ne mazāk par simt gultas vietu. Rezervju medicīnas māsu sagatavošana balstījās uz noteikumiem par Sarkanā Krusta un Sarkanā Pusmēness biedrības rezervju medicīnas māsu sagatavošanu astoņu mēnešuursos („Положение о восьмимесячных курсах по подготовке медицинских сестер запаса общества Красного Креста и Красного Полумесяца”) [171; 38,71,81]. 1956. gadā 1. janvārī mācības sākās 1. un 2. medicīnas skolā, arī pilsētas slimnīcās Liepājā, Daugavpilī, Jelgavā, Ventspilī, Valkā un Balvos. Mācību beigās audzēknes kārtoja eksāmenus sekojošos priekšmetos: mūsdienīgi aizsardzības līdzekļi ķirurģijā un slimu kopšanā; iekšķīgās un infekcijas slimības un slimnieku kopšana, farmakoloģijas pamati. Abiturientu saraksti tika nodoti uzskaitē kara komisariātos [172; 28,45,62].

1955. gadā Latvijas Republikā tika uzsākta Sarkanā Krusta biedrības medicīnas māsu sagatavošana divgadīgajosursos civilajā aizsardzībā. Mācības sākās 1. septembrī 1955. gadā divdesmit grupās. Par kursu organizāciju un norisi atbildēja LPSR Sarkanā Krusta biedrības Centrālā komiteja. Veselības aizsardzības ministrija kopā ar Sarkanā Krusta biedrības Centrālo komiteju organizēja kursus, nodrošinot tos ar mācību bāzi, apstiprināja mācību spēku sastāvu, rūpējās par māsu nodrošināšanu ar darba vietām pēc kursu apguves. Kursus finansēja Latvijas Republikas Ministru Padomes [171; 38,71,81].

1960. gada 2. aprīlī PSRS Ministru Padome pieņēma rīkojumu Nr. 356–145 „Par medicīnas māsu sagatavošanu no pedagoģiskās un citu humanitāro augstskolu studentu aprindām”. Medicīnas māsu sagatavošana notika ar mērķi apmācīt rezerves medicīnas māsu no minētajām augstskolām darbam pretgaisa aizsardzībā kara apstākļos. Lai sagatavotu rezervju medicīnas māsu, mācības nolēma uzsākt 1960/1961. mācību gadā [173; 36,62].

1962. gadā 18. jūnijā PSRS Ministru Padome pieņēma lēmumu Nr. 598–246 par rezervju māsu divgadīgo kursu organizēšanu civilajā aizsardzībā bez atraušanas no

darba. Par kursu organizāciju un norisi atbildīgas bija Sarkanā Krusta un Sarkanā Pūsmēness biedrības. Kursus organizēja galvenokārt rajonu centros un citās apdzīvotās vietās, kur nebija medicīnas skolu un trūka vidējo medicīnas darbinieku. Kursos pieņēma personas ar pamatizglītību un ar pabeigtu vidējo izglītību, priekšrocība bija medicīnas iestādēs strādājošām personām [171; 38,71,81]. Par kursu mācību bāzi izmantoja slimnīcu konferenču zāles, medicīnas institūta auditorijas un vispārizglītojošo skolu klases. Audzēkņu mācību un audzināšanas darbu plānoja un realizēja saskaņā ar PSRS KP CK izstrādāto mācību plānu un programmām. Visas audzēknes mācību laikā bija nodrošinātas ar grāmatām krievu valodā. Nodarbību laikā materiāla apguvei izmantoja uzskates līdzekļus [173; 36,62]. Mācību programmā bija iekļauti vispārējās izglītības priekšmeti (piem., PSRS vēsture) un speciālie priekšmeti (piemēram, slimnieku kopšana, farmakoloģija, bioloģija). Mācību laikā audzēkņiem bija jānokārto desmit eksāmeni [174; 41–42].

Praktiskajām nodarbībām izmantoja pilsētas daudzprofilu slimnīcas un poliklīnikas [173; 36,62]. Audzēkņiem bija jādežurē slimnīcās terapijas, ķirurģijas, bērnu un infekcijas nodaļās [174; 41–42]. Nodarbības vadīja ne tikai ārsti, bet arī vidējā medicīnas personāla pārstāvji ar pietiekamu darba pieredzi. Par labākajiem pasniedzējiem tika atzīti ārsti L. Cunsks (*Л. Я. Цунский*), V. Sīlis (*В. П. Силис*), I. Aivars (*И. А. Айварс*) un citi. Mācību laikā organizēja ārpusklases darbu par sekojošām tēmām: „Kosmos un medicīna” („Космос и медицина”), „Reliģija un medicīna” („Религия и медицина”), rīkoja praktiskās zinātņu konferences par dažādām tēmām, piem., „Medicīnas māsas ētika” („Этика медицинской сестры”), darbojās fakultatīvi stenogrāfijā un mašīnrakstīšanā [173; 36,62].

Kursu beigās audzēknes kārtoja divus valsts eksāmenus iekšējgajās un ķirurģiskajās slimībās ar slimnieku kopšanu [174; 41–42]. Pamatojoties uz Veselības ministrijas rīkojumu, bija izveidotas pārbaudes komisijas valsts eksāmenu laikā [173; 36,62]. Pēc kursa apguves māsas bija tiesīgas strādāt medicīnas iestādēs. Nostrādājot medicīnā ne mazāk par diviem gadiem, šīs māsas pielīdzināja māsām ar pabeigtu vidējo medicīnas izglītību. Lauku rajonos šīm māsām nodrošināja bezmaksas dzīvokli ar apkuri un apgaismojumu (sk. 35. pielikumu) [171; 38,71,81].

3.1.2. Medicīnas māsu profesionālā specializācija un darba pienākumi

Padomju laikos medicīnas māsa bija vidējā medicīnas personāla darbiniece, kuru ārstnieciski profilaktiskajās iestādēs uzskatīja par ārsta palīgu. Par medicīnas māsām strādāja personas, kurām bija divgadīgā medicīnas māsu skolas izglītība [175; 88–89].

Industrializācijas attīstība Latvijā sekmēja arī plašu ārstniecisko iestāžu darbu un medicīnas nozaru attīstību. Latvijas Republikā, tāpat kā visā Padomju Savienības teritorijā, plaši attīstījās stacionāru, poliklīniku, dispanseru, dzemdību namu, bērnu un sieviešu konsultāciju, sanatoriju un citu ārstniecības iestāžu darbība. Darbam dažās ārstniecības iestādēs un medicīnas nizarēs bija nepieciešamas medicīnas māsas ar noteiktu specializāciju [176; 47]. Pabeidzot māsu skolu, absolventes ieguva iemaņas un tiesības strādāt kādā no plašā medicīniskās palīdzības tīkla pamatnozārēm: vispārējās terapijas un vispārējās ķirurģijas nodaļās, bērnu terapijas un ķirurģijas nodaļās un citur. Lai strādātu specializētā nodaļā (piem., ķirurģijas, terapijas) bija nepieciešama primārā specializācija. Vairumā gadījumu primāro specializāciju māsas apguva savā jaunajā darba vietā, izņemot stingri noteiktas specialitātes (fizikālās terapijas māsa, rentgena laborante un citas), kad obligāti bija jāapgūst speciāls mācību kurss [150; 13,18,35].

1946. gadā izveidoja Latvijas Republikas Veselības aizsardzības ministrijas kursu bāzi, kura pildīja vairākas funkcijas: vidējo medicīnas kadru kvalifikācijas celšanu, darba pilnveidošanu un kvalificētu kadru masveida sagatavošanu. Kursus organizēja saskaņā ar Latvijas Republikas Veselības aizsardzības ministrijas apstiprināto plānu. Visām audzēknēm pēc ieskaīšu un eksāmenu nokārtošanas izsniedza apliecības par kvalifikācijas celšanas kursu programmas apguvi vai jaunas kvalifikācijas piešķiršanu. Visus kursus organizēja saskaņā ar apstiprinātām Latvijas Republikas Veselības aizsardzības ministrijas mācību programmām. Audzēkņu atlase kursiem notika ar kursu bāzes administrācijas un medicīnas iestāžu palīdzību.

No 1951. gada specializētajosursos gatavoja dezinfektorus, dezinfekcijas instruktorus, medicīnas māsas darbam bērnu iestādēs, kā arī vispārējā profila medicīnas māsas. Notika kvalifikācijas celšanas kursi un specializēti kursi bērnu iestādēs strādājošām māsām, kuras nodarbojās ar ārstniecisko fizikultūru, ārstniecisko uzturu (dietoloģiju), fizioterapiju, elektrokardiogrāfiju, medicīnas statistiķiem, aptiekas darbiniekiem, traumatoloģijā un tuberkulozes dispanseros strādājošām māsām, patronāžas māsām, operāciju medicīnas māsām, audzināšanas darbam bērnumos un par bērnumu vadītājiem strādājošām medicīnas māsām.

No 1957. gada vidējo medicīnas darbinieku sagatavošana un kvalifikācijas celšanas mācību laiks bija atkarīgs no specializācijas. Mācību laiks dezinfektora specializācijas apgūšanai bija trīs mēneši. Kvalifikācijas celšanas mācību kursu ilgums ārstnieciskās fizikultūras metodistiem un masierēm bija divi mēneši, receptes kontrolieriem, medicīnas statistiķiem, bērnu un bērnu novietņu medicīnas māsām, ārstnieciskā uztura un skolas medicīnas māsām – viens mēnesis, elektrokardiogrāfijas māsām – pusotra mēneša, rentgena laborantiem – trīs mēneši, fizioterapijas medicīnas māsām – četri mēneši [177; 39–40, 47, 69, 123–124]. Profesijas pilnveidošanai veselības punktos un rūpnīcās strādājošām māsām, sieviešu konsultācijās strādājošām māsām, sociālo-tiesību kabinetos, palātās, terapeitisko nodaļu vecākajām māsām, poliklīniku, operācijas māsām, ar asins pārliešanu saistītām māsām, anestezioloģijā un sanatorijās strādājošām māsām bija jāmacās divi mēneši. Lai paaugstinātu māsu kvalitāti ģipšu tehnikā, bija jāmacās 4,5 mēneši. Mācības notika, gan paralēli strādājot, gan nestrādājot [178; 340, 348–350].

Līdz 1959. gadam stacionāros strādāja pēc trīspakāpju sistēmas, kad slimnieku ārstēja un aprūpēja ārsts, medicīnas māsa un sanitāre. Šajā laikā jaunākais medicīnas personāls kopā ar medicīnas māsām veica dažas vienkāršas funkcijas slimnieku kopšanā. Tāda darba kārtība samazināja medicīnas māsu atbildību slimnieku kopšanā, veidojās bezpersoniska attieksme pret slimniekiem. Lai uzlabotu slimnieku kopšanas kvalitāti, pēc 1959. gada pakāpeniski tika ieviesta divpakāpju sistēma – ārsts, medicīnas māsa. Tas uzlika jaunus, plašākus pienākumus medicīnas māsām, turklāt slimnīcās radās nepieciešamība pēc medicīnas māsu papildu kadriem [134; 196–197]. Sešdesmito gadu sākumā māsām organizēja kursus darbam skolās un internātos, invalīdu namos, donoru punktos, vecākajām māsām darbam terapeitiskajās, ķirurģiskajās un ginekoloģijas nodaļās, skolu māsām bija kursi par imunizācijas jautājumiem, arī māsām ādas veneroloģiskajos dispanseros, stomatoloģiskajos un onkoloģiskajos kabinetos. Kvalifikācijas celšanai un specializācijas apgūšanai sūtīja māsas ar vidējo medicīnas izglītību [178; 340, 348–350]. Kvalifikācijas celšanas skola medicīnas darbiniekiem ar vidējo medicīnas un farmaceitisko izglītību bija organizēta Rīgā, Kapseļu ielā 23 [150; 13,18,35]. Tāpat kursi specializācijā noritēja slimnīcās un medicīnas māsu skolās. Piem., Rīgas pilsētas 2. slimnīcā regulāri notika specializācijas kursi dietoloģijas māsām no dažādām republikas ārstniecības iestādēm [179; 7]. Medicīnas māsu skolā Daugavpilī bija kursi specializācijā māsām–mašīnrakstītājām [180; 5], kā arī viengadīgi kursi māsu–audzinātāju sagatavošanā [181; 6].

Kopš 1961. gada notika medicīnas māsu apmācība anestezioloģijas un reanimācijas specialitātē. Specializācijas kursu ilgums bija seši mēneši, un kvalifikācijas kursu ilgums – divi mēneši [182; 13]. 1984. gadā tika apstiprināta programma un mācību plāns jaunas medicīnas darbinieka profesijas – stomatoloģiskā profila medicīnas māsu sagatavošanai. Paula Dauges Rīgas 1. medicīnas skolā kā vienā no pirmajām, sākot ar 1984. gada rudeni, uzsāka mācības šīs jaunās specialitātes grupa (sk. 36.–38. pielikumu) [183; 19].

Māsu darba pienākumi

Ņemot vērā plašo māsu darbības loku medicīnas nozarēs, medicīnas māsu darba pienākumi bija ļoti dažādi un atkarīgi no darba vietas un specializācijas. Tomēr neatkarīgi no specializācijas un ieņemamā amata, māsām obligāti bija jāpaaugstina politisko zināšanu līmenis un kvalifikācija: jāpiedalās medicīnas māsu padomes darbā, māsu konferencēs jāuzstājas ar referātiem, jāapgūst radniecīgās profesijas [129; 7,8,41,66]. Visām māsām savā darba vietā bija jā rūpējas par darba aprīkojuma lietderīgu izmantošanu, jākārto dokumentācija, jāizpilda ārstu norīkojumi, jāseko sanitāru darbam [184; 7–8,13,82].

Darba laikā medicīnas māsām jāpakļaujas ārstiem. Strādājot slimnīcās vai ārpus ārstnieciski profilaktiskās iestādes, kā arī veicot slimnieku kopšanu mājās, pēc ārsta norīkojuma medicīnas māsām bija tiesības veikt sekojošas manipulācijas: zondēt un skalot kuņģi, izdarīt visu veidu klizmas, ievadīt gāzes izvades cauruli, veikt urīnpūšļa katetrizāciju ar mīksto katetru, skalot urīnpūsli, skalot vagīnu, likt sinepju plāksteri, bankas un dēles; ierīvēt ārstniecības vielas, veikt zemādas, intramuskulāras un pēc ārsta atļaujas intravenozas injekcijas; likt kompreses, mērīt asinsspiedienu; uzlikt asins apturošos žņaugus, veikt mākslīgo elpināšanu un sniegt neatliekamo palīdzību, veikt autohematerapiju, ņemt pūdelējumu no dzimumorgāniem, veikt fizioprocedūras, smērēt rīkli, skalot ausi, sagatavot tuberkulīnu. Katrai māsai jāveic slimnieku transportēšana un elementārie laboratoriskie izmeklējumi (noteikt olbaltumvielu līmeni urīnā, hemoglobīnu un EGĀ asinīs, kā arī sagatavot asins pūdelējumu). Katrā darba vietā administrācijai bija tiesības papildināt māsu darba pienākumus. Pildot savus pienākumus, māsai pastāvīgi jā rūpējas arī par personīgo higiēnu. Tai regulāri, ne retāk kā vienu reizi nedēļā, bet nepieciešamības gadījumos biežāk, jāmazgājas vannā, rūpīgi jākopj rokas un jāmazgā tās pirms ēšanas un pēc tualetes apmeklējuma, līdz manipulācijai un pēc tās.

Nagiem jābūt īsi apgrieztiem un nelakotiem, rokas jāmazgā ar birsti, lai labāk attīrītu pirkstu falangas. Intrahospitālo infekciju novēršanai, māsai atsevišķi jānovieto savs un speciālais apģērbs. Aizliegts valkāt darba drēbes ārpus slimnīcas teritorijas un ārpus darba laika. Darba drēbes un apavi māsai ir jāatstāj speciālā skapī, tos bija aizliegts ņemt līdzi uz mājām. Nav atbalstāma cigarešu, ķiploku vai sīpolu smaka no mutes, kā arī smaržu lietošana [175; 4–7, 88–89,35].

Māsu funkcionālās darbības atšķirīgumu noteica ārstnieciski profilaktisko iestāžu profils vai ieņemamais amats [184; 7–8,13,82]. Atkarībā no savas specializācijas un ieņemamā amata māsām bija jāpilda noteikti pienākumi savā praksē.

Par iestādes galveno medicīnas māsu ar galvenā ārsta rīkojumu nozīmēja labāko māsu ar pabeigtu vidējo medicīnas izglītību, darba pieredzi medicīnā ne mazāku par pieciem gadiem un labām iemaņām darba organizācijā un plānošanā. Galvenās māsas darba uzdevumi bija jaunākā un vidējā medicīnas personāla darba organizācijas plānošana un savlaicīga ārstu rīkojumu izpildīšana. Viņai bija tiesības piedalīties sapulcēs jautājumu risināšanā, kas saistīti ar jaunākā un vidējā medicīnas personāla darbinieku pieņemšanu vai atlaišanu no darba. Māsai bija jāplāno visi audzināšanas pasākumi darbā ar medicīnas māsām un ar jaunāko medicīnas personālu; jāorganizē pasākumi medicīnas māsu kvalifikācijas un politiskā līmeņa paaugstināšanā, jāveic personāla morālā un ētiskā audzināšana. Māsa atbildēja par iestādes medicīnas aparātūras un aprīkojuma darbību, medikamentu uzglabāšanu un to izmantošanu. Sevišķi stingri māsai bija jākontrolē narkotisko un stipras iedarbības preparātu glabāšana un to izlietošana. Māsai bija jākontrolē drošības tehnikas ievērošanas kārtība personāla vidū, jākontrolē disciplīnas ievērošanas kārtība iestādē un jāanalizē disciplīnas pārkāpumu gadījumi. Savā praksē māsai bija jāīsteno racionālas darba organizācijas formas, jāstāda personāla darba un atvaļinājumu grafiki, jānodrošina personāla savlaicīga aizvietošana [129; 7,8,41,66].

Jebkura specialitāte raksturojas ar noteiktu ētisko normu un uzvedības noteikumu ievērošanas kārtību. Šajā aspektā medicīnas darbinieku attiecības, attiecības ar slimniekiem un slimnieku radiem regulēja medicīnas deontoloģija – zinātne par mediķu profesionālo pienākumu ievērošanu. Savukārt morālos un tikumiskos aspektus medicīnā regulēja medicīnas ētika. Padomju laikos attieksmē pret cilvēka veselību prevalēja devīze, kuru izteica Ļeņina frāze: „Здоровье – имущество казенное” („Veselība ir valsts īpašums”). Tas nozīmēja, ka cilvēka veselība bija ne tikai personīgā lieta, bet arī valsts lieta, un attieksmei pret veselību bija jābūt tādai, kā pret valsts

īpašumu [185; 7–8]. Medicīnas darbiniekus uzskatīja par padomju tautas pārstāvjiem, komunisma ideju nēsējiem un veselības propagandētājiem. No medicīnas darbinieka politiskā apzinīguma bija atkarīgi viņa darbības rezultāti. Bija pieņemts, ka ārstu un cita medicīnas personāla attiecībās ar slimniekiem pamatā jābūt nevis personīgai motivācijai, bet padomju humānisma principiem un komunistiskai morālei. Katram medicīnas darbiniekam jābūt gatavam upurēt sevi cilvēku glābšanai. Padomju laikos medicīnas māsas morāli veidoja humānas attiecības ar cilvēkiem, taisnība un godīgums; tikumīgums sabiedriskajā un personiskajā dzīvē; augstākā apziņa sava sabiedriskā pienākuma izpildīšanā, atbildīgums, apzinīgs un pašai izvēlētais darbs, kā arī disciplīna, izturība un pacietība, savas profesijas un slimnieku mīlestība.

Līdz ar to medicīnas māsa nedrīkstēja būt vienaldzīga pret slimnieku ciešanām. Sevišķa uzmanība bija jāpievērš māsu attiecībām ar ārstiem. Slimnieka klātbūtnē aizliedza kritiski vērtēt ārsta norādījumus, apspriest ārstu rīcību un nepieklājīgi izteikties par citiem ārstniecības iestādes vadītājiem, bija aizliegta tāda uzvedība kā aprunāšana un familiaritāte, kas traucē normālām attiecībām starp māsām, ārstiem un slimniekiem. Darbā bija pieņemts saukt savus kolēģus vārdā un tēva vārdā, uzrunāt ar „jūs” [129; 7,8,41,66].

Pret saviem kolēģiem māasai bija jāizturas biedriski: kolektīvā nav „es”, bet ir „mēs”, nav „mans”, bet ir „mūsu” [186; 24].

Māasai bija aizliegts informēt pacientu par to, ka slimība nav izārstējama, it sevišķi ļaundabīga audzēja gadījumā. Vienmēr ar slimnieku bija jārunā par labvēlīgu slimības iznākumu. Visu informāciju, kas medicīnas māasai jāsniedz slimniekiem, bija jāsaņem ar ārstiem. Māasai bija jānovērš slimnieku sarunas ar jaunāko medicīnas personālu par viņu veselības stāvokli, lai tie neizpaustu lieku informāciju. Slimnieka klātbūtnē atturējās izmantot medicīnas terminoloģiju, lai mazinātu slimnieka uztraukumu, pat ja slimnieks atradās bezsamaņā. Saskarsmē ar slimniekiem, neskatoties uz viņu slikto garastāvokli vai negatīvo attieksmi, jāievēro pacietība un takts, nepieļaujot strīdu. Veicot slimnieka kopšanu, bija aizliegts izrādīt savu neapmierinātību vai nepatiku. Māasai vienmēr jābūt izturētai, laipnai un jāsekmē normāla darba atmosfēra. Uztraukuma gadījumos viņai jāizturas tā, lai pacienti to nepamanītu un neietekmētu māsas darbību. Nav vēlams runāt ar slimniekiem augstā tonī, jokot un izturēties familiāri.

Bez saskarsmes ar slimniekiem, māasai jākontaktējas arī ar slimnieka radiem. Slēpjot patieso informāciju no slimnieka, piem., par neizārstējamu slimību, par to

saprotamā valodā bija jāinformē radi, iepriekš apspriežoties par to ar ārstu. It sevišķi uzmanīgi jāinformē radi telefoniski, vēlams vispār tādā veidā neizpaust nopietnu informāciju. Runājot pa telefonu, māsai, pirmkārt, jānosauc nodaļa, savs amats un uzvārds. Atbilžu varianti „Jā!” , „Klausos!” liecināja par medicīnas personāla zemo kultūru. Gadījumā, ja apmeklētāji ar ārsta atļauju, lūdza palīdzēt smagi slimiem, māsai jāaizliedz radiem veikt procedūras slimnieka kopšanā, pat ēdināšanā, no slimnieka radiem bija aizliegts pieņemt arī medikamentus [175; 4-7, 88-89,35].

Viens no medicīnas māsas darba noteikumiem bija noslēpumu glabāšana, kas balstījās uz dokumenta „PSRS un padomju republikas likumdošanas pamati par veselības aizsardzību” („Основы законодательства СССР и союзных республик о здравоохранении”)16. un 17. pantu. Līdz ar to māsai bija stingri aizliegts izpaust informāciju nepiederošām personām par slimnieku veselības stāvokli [129; 7,8,41,66]. Nopietna atbildība bija paredzēta medicīnas darbiniekiem par stipras iedarbības, indīgo un narkotisko preparātu glabāšanas noteikumu pārkāpšanu. Par nopietnu pārkāpumu uzskatīja neatliekamās palīdzības nesniegšanu bez attaisnotiem iemesliem, kā arī kukuļu ņemšanu. Atkarībā no pārkāpuma smaguma medicīnas darbiniekiem piemēroja administratīvos sodus (rājienu, stingro rājienu, pārcelšanu mazāk atalgotā darbā vai zemākā amatā līdz trim mēnešiem) vai tiem bija jāatbild saskaņā ar likumdošanu [184; 7-8,13,82].

3.1.3. Māsu darbības apskats

Sociālistiskā sacensība un kustība par komunistisku attieksmi pret darbu uzskatāma par efektīvāko veidu medicīnas darbinieku mobilizācijai Padomju Savienības komunistiskās partijas rīkojumu izpildē, kuri vērsti uz medicīnas palīdzības uzlabošanas kvalitāti. Galvenais moments sociālistiskajā sacensībā bija darba aktivitātes paaugstināšana. Plaši tika atbalstīta sociālistiskās sacensības forma ar Ļeņina devīzi: „Мācīties, strādāt un komunistiski dzīvot” („Учиться, работать и жить коммунистически”). Sociālistiskās sacensības dalībnieki centās izpildīt trīs galvenos uzdevumus, kurus izvirzīja Padomju Savienības komunistiskā partija: komunisma materiāli tehniskās bāzes un komunistiski sabiedrisko attiecību izveidošana, kā arī jauna padomju cilvēka audzināšana. Galvenās sociālistiskās sacensības iezīmes bija atklātība, rezultātu salīdzināšana, darba pieredzes apmaiņa, savstarpēja palīdzība, materiālais un morālais atbalsts. Sociālistiskās sacensības laikā bija nepieciešams izpildīt savas

saistības. Sociālistisko saistību noteikumos tika atspoguļota ārstnieciski profilaktisko iestāžu darbība: pasākumu kopums medicīnas personāla darba kvalitātes paaugstināšanai, radniecīgas specialitātes apgūšana, jauno metožu un darba veidu izmantošana, darba disciplīnas nostiprināšana, ka arī komunistiskās morāles ieaudzinašana [129; 7,8,41,66].

Par ilggadēju, godprātīgu, humānu darbu dažas māsas tika apbalvotas ar Sarkanā Krusta Goda rakstiem, vairākām piešķirts Veselības aizsardzības teicamnieka nosaukums un N. Pirogova medaļa [187; 48]. Tā, par aktīvu piedalīšanos un apzinīgu savu pienākumu izpildīšanu republikas civilās aizsardzības apmācību laikā 1962. gadā pateicība izteikta māasai A. Šternai (*Анна Яновна Штерн*). Māsas A. Silo (*Аусма Сило*) un D. Petersone (*Дзинтра Петерсон*) apbalvotas ar naudas prēmijām [188; 6,11]. 1969. gada augustā atzinība tika izteikta republikas medicīnas darbinieku saimei – Latvijas Centrālās slimnīcas poliklīnikas medicīnas māasai Katrīnai (Jekaterina) Balodei (1898–1978) piešķirot Sociālistiskā Darba Varones nosaukumu un ordeni Zelta Zvaigzne [150; 13,18,35].

Lai izveidotu komunistisku attieksmi pret savu darbu, 1974. gadā pieņēma rekomendācijas izvērst konkursus „Labākais profesijā” („Лучший по профессии”) [129; 7,8,41,66]. Līdz ar to medicīnas māsām rīkoja konkursus „Par labāko medmāsu”. Parasti šī veida konkursi tika veltīti PSKP kongresiem. Konkurso mērķis bija rosināt personisko sociālistisko saistību izpildi, celt profesionālo kvalifikāciju. 1975. gadā Kuldīgā notika konkurss „Par labāko medmāsu”, veltīts PSKP 25. kongresam. Līdz ar to tika izstrādāti noteikumi labākās medicīnas māsas nosaukuma iegūšanai. Lai piedalītos konkursā, ņēma vērā dalībnieku sabiedriski politisko darbu: politiskās apmācības veidus (seminārs, politpulciņš utt.), piedalīšanos politiskās audzināšanas darbā (politiskais informators, aģitators.), piedalīšanos sabiedriskajā darbā (vēlētie amati arodbiedrībā, komjaunatnes, partijas organizācijās un citur), piedalīšanos pašdarbībā (savā iestādē un citur) un sporta dzīvē. ņēma vērā arī dalībnieces attieksmi pret savu darbu (vai ir komunistiskā darba triecienniece, no kura gada). Lielu uzmanību pievērta arī dalībnieces medicīnas darbam un profesionālām iemaņām. Konkursā māsām bija nepieciešams parādīt zināšanas neatliekamās palīdzības sniegšanā, farmakoloģijā, medicīnas dokumentācijas noformēšanā, medicīnas psiholoģijā un deontoloģijā. Māasai jābūt informētai arī par darba drošības noteikumiem un pieredzi jaunākā medicīnas personāla apmācībā. Uzmanību pievērta arī māsu kvalifikācijas celšanai (piedalīšanāsursos, semināros, papildu specialitātes apgūšana un medicīnas

literatūras abonēšana). Tika ņemta vērā arī dalībnieces sabiedriskā dzīve: piedalīšanās kolektīva kultūras pasākumos, attieksme pret darba biedriem, kā arī attieksme ģimenē (bērna audzināšana). Lai piedalītos konkursā, bija nepieciešama nodaļas vadītāja raksturojums par konkursantu profesionālām iemaņām savā specialitātē. Pirms sacensībām dalībnieces aizpildīja anketu, kur sniedza informāciju par sabiedrisko aktivitāti, papildu profesijas apguvi, profesionālā un idejiski politiskā līmeņa celšanu. Uzvarētājus apbalvoja ar tūrisma ceļazīmēm, pārsteiguma balvām, kā arī deva iespēju izvēlēties labāko atvaļinājuma laiku.

Arī Liepājā 1976. gadā par godu PSKP 25. kongresam Medicīnas darbinieku arodbiedrības rajona komiteja organizēja konkursu „Labākā medicīnas māsa”. Māsām rakstiski bija jāatbild uz jautājumiem, kā rīkoties konkrētā situācijā, kā aizpildīt dokumentus, izrakstīt receptes. Bija jāraksta par aktivitāti sabiedriskajā dzīvē, individuālo sociālistisko saistību izpildi. Atbildēt uz minētajiem jautājumiem vajadzēja stundas laikā. Daļa rajona medicīnas iestāžu vadītāju un arodbiedrības vietējo komiteju priekšsēdētāju tomēr neatbalstīja šo konkursu un savas darbinieces neiesaistīja tajā [189].

Lai celtu medicīnas māsu darba kultūru un kvalitāti, LPSR Veselības aizsardzības ministrija un Medicīnas darbinieku arodbiedrības republikas komiteja organizēja konkursu „Terapijas iecirkņa labākā medicīnas māsa”. Tas bija veltīts Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas 60. gadadienai. Sākumā medicīnas māsas piedalījās konkursos savās medicīnas iestādēs, tad labākās pilsētas vai rajona mērogā un visbeidzot – labākās no labākajām – republikas konkursā, kas notika Rīgā oktobra beigās. Konkursa žūrijas priekšsēdētājs bija LPSR veselības aizsardzības ministra vietnieks docents G. Orleāns, locekļu vidū – ministrijas Kadru un mācību iestāžu pārvaldes priekšiece A. Girgensone un Medicīnas darbinieku arodbiedrības republikas komitejas vadošie darbinieki, starp eksaminētājiem – Rīgas Medicīnas institūta un Mākslas akadēmijas pasniedzēji, bet konkursu vadīja Traumatoloģijas un ortopēdijas institūta galvenais ārsts H. Runds. Māsas demonstrēja gan zināšanas un praktiskās iemaņas specialitātē un sabiedriski politiskajos jautājumos (trīs attiecīgie jautājumi eksaminācijas biļetēs), gan skaistuma izpratnē (īpašs konkurss par gaumīgāko ziedu sakārtojumu), gan arī izveicību (konkurss „Spēks un veiklība”). Trīs labākās māsas kā atzinību saņēma bezmaksas tūrisma ceļazīmes un vērtīgas balvas. Šis konkursa mērķis bija ieinteresēt jauniešus par mediķa darbu, celt māsas profesijas prestižu. No vairāk nekā četrdesmit Rīgas iecirkņu medicīnas māsām, kam bija tiesības startēt sacensībās,

uz noslēguma konkursu pilsētas mērogā ieradās tikai divdesmit četras. Arī republikas noslēgumā konkursā piedalījās tikai deviņpadsmit medicīnas māsas. Vairāki republikas rajoni šajā skatē nebija pārstāvēti. Kad bija redzēti divi minētie noslēguma konkursi, radās pārdomas. Medicīnas zināšanu un profesionālo iemaņu līmenis konkursu dalībniecēm bija pietiekami augsts, bet atbildes uz jautājumiem par sabiedriski politisko dzīvi un notikumiem lielākoties frāžainas, bezpersoniskas – trūka analīzes un vērtējuma [190; 17].

PSRS Ministru Padome 1976. gada 3. decembrī pieņēma rīkojumu Nr. 984 „Par prēmijas piešķiršanas kārtību veselības aizsardzības darbiniekiem” („О порядке премирования работников учреждений здравоохранения”). Līdz ar to ārstniecības iestādēs izveidoja komisijas prēmiju piešķiršanai medicīnas darbiniekiem. Komisijās strādāja arī vecākās medicīnas māsas.

Ārstniecības iestādēs dibināja arī medicīnas māsu padomes ar iestādes vecāko māsu priekšgalā. Medicīnas māsu padomes risināja jautājumus par vidējā medicīnas personāla teorētisko un praktisko zināšanu līmeņa paaugstināšana, kā arī slimnieku apkalpošanas kultūru. Līdz ar to regulāri, katru mēnesi, māsu padomes rīkoja vidējā medicīnas personāla zinātniskās konferences, kur tika izskatīti dažādi teorētiski un praktiski jautājumi klīniskajā medicīnā. Konferencēs referātus prezentēja gan ārsti, gan māsas. Saskaņā ar padomes darba plānu, māsas tika nosūtītas uz dažādiem kursiem savas kvalifikācijas paaugstināšanai [129; 7,8,41,66].

3.1.4. Māsu sabiedriskā aktivitāte Atmodas laikā (1989–1991)

20. gs. 80. gadu beigās Latvijā aktivizējās sabiedrības doma. 1988. gada beigās notika Latvijas Tautas frontes dibināšanas kongress, sākās Latvijas Nacionālās neatkarības kustība. 1989. gada jūlijā Latvijas Augstākā Padome (Parlaments) deklarēja Latvijas suverenitāti un ekonomisko neatkarību. 1990. gadā Latvijas Tautas fronte guva pārsvaru Augstākās Padomes vēlēšanās un atjaunoja 1922. gada Satversmi [191; 2–3]. Pirms vērienīgās manifestācijas Latvijā jau vairākus gadus bija briedusi pretestības kustība padomju režīmam un izplatījās brīvības un neatkarības idejas. To sekmēja PSRS sāktais sabiedrības pārkārtošanās – „perestroikas” – un atklātuma – „glasnostj” – kurss, ko 1985. gadā pasludināja PSKP Centrālās Komitejas ģenerālsēkretārs Mihails Gorbačovs. Šie demokratizācijas procesi iezīmēja arī sabiedrības atmodas sākumu [192; 30].

Ar atmodas laiku Latvijas Republikā sākās arī reorganizācija māsu profesijā. 1989. gada jūnijā pēc ilgstoša, gandrīz 50 gadu pārtraukuma iznāca pirmais māsu žurnāls „Žēlsirdīgā Māsa”, par galveno redaktori kļuva Lūcija Lapiņa, Rīgas pilsētas 4. klīniskās Sarkanā Krusta slimnīcas galvenā medicīnas māsa. Šajā gadā tika nodibināta Žēlsirdīgo māsu Savienība, notika pārmaiņas arī māsu izglītībā [193; 20–21].

1989. gadā no 18. līdz 27. jūnijam Rīgā notika Pirmais Vispasaules latviešu ārstu kongress. Šis kongress vērienīguma un profesionālās problemātikas apjoma dēļ Latvijā jāuzskata par bezprecedenta notikumu: no 6000 delegātiem vairāk nekā 1000 bija Latvijas un ārvalstu medicīnas māsas. Kongresa norises laikā māsas izvirzīja priekšlikumus par nepārtrauktu māsu profesionālās pilnveidošanās sistēmas izveidošanu; par māsu darba apstākļu uzlabošanu, nodrošinot slimnīcas un citas ārstniecības iestādes ar modernu aprīkojumu; kā arī par māsu starptautisko sakaru attīstību. Dominējošais uzaicinājums Latvijas Republikā strādājošām māsām bija, tāpat kā Latvijas Sarkanā Krusta māsām, atgriezties kā pilntiesīgām locekļēm Starptautiskajā Medicīnas māsu līgā, kur agrāk to darbs tika augstu vērtēts [194; 14–15].

Pēc kongresa sākās krass pagrieziens māsu profesijā: izveidojās sakari ar Amerikas Savienoto Valstu trimdas latviešu māsām, filozofijas un pedagoģijas doktorēm, profesori Z. Priedi-Kalniņu, kā arī ar citām ārzemju kolēģēm. Ar Baltijas māsu padomes starpniecību radās ciešāki kontakti ar Ziemeļvalstīm, kā arī notika darba pieredzes apmaiņa ar kolēģiem Lietuvā un Igaunijā [195; 10]. Māsu profesijas attīstībā par pamatu tagad tiek ņemti Pasaules Veselības organizācijas Eiropas reģionālā biroja izdotie materiāli, kuri satur ieteikumus māsu prakses pilnveidei. Projekts „Māsu prakses pilnveide” vērš uzmanību uz diviem galvenajiem aspektiem: māsu līdzdalību vadībā un māsu praksi. 1989. gadā Pasaules Veselības organizācija izdeva rezolūciju (WHA42.27) par māsu un vecmāšu prakses nostiprināšanas stratēģiju [196].

Ar Latvijas Republikas Ministru padomes 1990. gada 19. septembra lēmumu izveidojās Latvijas Republikas Veselības aizsardzības ministrija – centrālais valsts pārvaldes orgāns, kas kompetences ietvaros ir atbildīgs par valsts politikas izstrādāšanu un realizēšanu veselības aizsardzībā [197].

Žēlsirdīgo māsu Savienības darba atjaunošana

1989. gada 3. februārī notika māsu konference, kurā pulcējās 324 māsas no 103 Latvijas medicīnas iestādēm. Šajā konferencē māsas pieņēma lēmumu par Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu Savienības darbības atjaunošanu Latvijā. Savienības valdes

sastāvā darbojās Savienības prezidente, divas biedres un 16 valdes locekles. Par māsu Savienības prezidenti 1989. gadā ievēlēja Rīgas pilsētas 4. klīniskās Sarkanā Krusta slimnīcas galveno medicīnas māsu Lūciju Lapiņu. Prezidente pārstāv Savienību valsts orgānos, iestādēs, sasauca valdes sēdes. Prezidentei ir tiesības aizturēt jebkura Valdes lēmuma izpildi uz laiku līdz trim mēnešiem. Šo prezidentes lēmumu var atcelt konference ar savu lēmumu. Vienu un to pašu personu par Savienības prezidenti var ievēlēt ne vairāk kā divas reizes pēc kārtas. Par prezidentes biedrēm ievēlēja Ināru Liepiņu, Republikas bērnu klīniskās slimnīcas galveno medicīnas māsu, un Alisi Fridrihsoni, Cēsu rajona centrālās slimnīcas galveno medicīnas māsu. Par Savienības locekļiem kļuva 16 dažādās republikas slimnīcās strādājošās galvenās un vecākās māsas. Sekretāres funkcijas pildīja Līga Majore, Rīgas pilsētas 4. klīniskās Sarkanā Krusta slimnīcas intensīvās terapijas nodaļas vecākā medicīnas māsa.

Māsu Savienības mērķis bija veicināt tautas veselības un medicīniskās palīdzības kvalitātes uzlabošanu atbilstoši mūsdienīgām iespējām un prasībām. Savienība izvirzīja arī dažus darba uzdevumus, galvenie no tiem bija medicīnas māsu atlases un apmācības radikāla uzlabošana māsu skolās, prakses bāzēs, kā arī pēcdiploma kvalifikācijas celšanas laikā, māsu vispārējā kultūras līmeņa celšana, profesijas prestiža atjaunošana un nostiprināšana sabiedrībā. Par saviem uzdevumiem organizācija uzskatīja arī darba apstākļu un tehniskā nodrošinājuma uzlabošanu māsu darba vietās, darba tradīciju kopšanu un attīstīšanu, pastāvīgu sakaru uzturēšanu ar citu republiku un ārvalstu medicīnas māsām, kā arī Savienības periodiskā izdevuma un pastāvīgas mītnes atjaunošanu.

Par Savienības biedri varēja kļūt katra diplomēta māsa, Latvijas teritorijā strādājoša persona neatkarīgi no tautības, reliģiskās pārliecības un partijas piederības, ja viņa atzīst Savienības statūtus un programmu, regulāri maksā biedra naudu un ar savu darbību veicina Savienības mērķu un uzdevumu īstenošanu. Savienības biedres iedalās īstenajās biedrēs (žēlsirdīgās māsas), Savienības biedrēs un veicinātajās biedrēs. Žēlsirdīgās māsas nosaukumu tika nolemts piešķirt tām medicīnas māsām, kuras Savienībā sastāv ne mazāk kā trīs gadus, ar praktisko darbību ir apliecinājušas kvalifikāciju, žēlsirdības principu cienīšanu, nevainojamu stāju un aktīvi veicinājušas Savienības mērķu realizēšanu. Nosaukumu piešķir pirmorganizācijas pilnsapulce, aizklāti balsojot, ar 2/3 balsu vairākumu. Pirms nobalsošanas sapulcei jādara zināmas žēlsirdīgo māsu kandidātes, tās raksturo iestādes galvenais ārsts un galvenā māsa. Par Savienības veicinātāju biedru varēja kļūt ikviens persona vai organizācija, kas ar savu

darbību sekmēja Savienības mērķu īstenošanu. Veicinātāja biedra kandidatūru izvirzīja valde ar kandidāta piekrišanu. Savienības biedre pēc uzņemšanas organizācijā iemaksāja iestāšanās naudu 3 rbļ. apmērā un ikgadējo biedra naudu 2% apmērā no mēneša pamatalgas. Biedrēm dotas tiesības piedalīties visos Savienības pasākumos, iesniegt valdei priekšlikumus, sūdzības un prasīt atbildes, piedalīties vēlēšanās, izvirzīt savu vai citas biedres kandidatūru un tikt ievēlētai Savienības orgānos. Biedrēm ir tiesības organizēt pasākumus, kas atbilst Savienības statūtiem, pieprasīt, lai māsas darbību vai izturēšanos apspriestu pašas klātbūtnē, izstāties no Savienības, kā arī iesūtīt materiālus publicēšanai Savienības izdevumā. Savienības biedrēm ir arī pienākumi: realizēt statūtos noteiktos mērķus un uzdevumus, ievērot pastāvošo likumdošanu, Savienības statūtus, komitejas, valdes un konferenču lēmumus, kā arī maksāt biedra naudu noteiktajos termiņos. Par statūtu prasību neievērošanu, kā arī par rupjiem profesionālās darbības un ētikas pārkāpumiem un cita veida Savienības biedra vārda apkaunošanu pret biedri var pielietot sabiedriskās ietekmēšanas līdzekļus un arī izslēgt no Savienības. Izstājušos vai izslēgto atkārtota uzņemšana var notikt ne ātrāk kā vienu gadu pēc izstāšanās vai izslēgšanas dienas.

Bija izveidota arī revīzijas komisija piecu cilvēku sastāvā. Savienība var pārtraukt savu darbību ar konferences lēmumu. Darbības izbeigšanas gadījumā konference pieņem lēmumu par Savienības īpašumu izlietošanu, kura realizēšanai no biedru vidus tiek ievēlēta likvidācijas komisija trīs biedru sastāvā.

Savienība darbojas valsts likumu ietvaros un saskaņā ar saviem statūtiem un programmu. Savienības valde koordinē un vada biedrības darbu. Valdei nav pastāvīgas priekšsēdētājas, tās sēdes vada valdes locekles pēc kārtas. Savienībai ir juridiskas tiesības. Tai ir savs zīmogs ar Savienības nosaukumu. Savienībai ir sava manta un naudas līdzekļi. Līdzekļi veidojas no iestāšanās un biedra naudas, ziedojumiem un ieņēmumiem. Tos izlieto saskaņā ar budžetu, nodrošinot Savienības darbību. Augstākais lēmējorgāns ir Savienības gada konference. To sasauc katru gadu ne vēlāk kā līdz 1. martam. Ārkārtējās konferences sasauc pēc Savienības prezidentes pieprasījuma, pēc revīzijas komisijas pieprasījuma vai gadījumā, ja to prasa ne mazāk kā trešdaļa valdes locekļu vai ne mazāk kā ceturtdaļa biedrības biedru. Konferenci sasauc savienības valde. Tās darba kārtību izziņo vismaz četras nedēļas iepriekš. Savienības biedru konference pieņem lēmumus par Savienības izveidošanu un likvidēšanu, statūtiem un izdara tajos grozījumus, pieņem lēmumus svarīgākajos Savienības darbības jautājumos, noklausās pārskatus par Savienības prezidenta, valdes un revīzijas komisijas darbību,

nosaka biedra naudas un iestāšanās naudas apmēru, kā arī apstiprina Savienības budžetu.

Lai risinātu māsu apmācības un kvalifikācijas pilnveidošanu, kā arī jautājumus par sociālā taisnīguma principu iedibināšanu (zema alga, nožēlojami dzīves apstākļi, visnepieciešamāko higiēnas priekšmetu, tehniskā aprīkojuma, kā arī medicīnas instrumentu trūkums), tika izveidotas četras darba grupas. Pirmā darba grupa nepārtrauktās medicīnas izglītības jautājumos darbojās ar vadītāju Olgu Gusakovu, Rīgas 2. slimnīcas galveno māsu priekšgalā. Otrā sociālo problēmu risinājumu darba grupu vadīja Valija Paegle, Republikas bērnu klīniskās slimnīcas vecākā māsa. Medicīnas māsu darba organizācijas grupu vadīja Daina Trinite, P. Stradiņa republikas slimnīcas galvenā māsa. Par iekšējo un ārējo sakaru darba grupu atbildēja Savienības valde. Savu mērķu un uzdevumu realizācijai tika izstrādāta darbības programma izglītībā, ētikā, māsu darba vērtējumā, kā arī ekonomiskajā un sociālajā jomā. Savienība uzskatīja, ka medicīnas māsām jānodrošina nepārtrauktas izglītības iespējas. Līdz ar to par medicīnas māsām drīkstēja pieņemt personas ar pabeigtu vidusskolas izglītību. Pirms uzņemšanas medicīnas māsu skolās jānotiek profesionālai atlasei. Ir jārada arī apmācību sistēma, kura skolas un praktiskās bāzes sadarbības rezultātā garantē labu profesionālo sagatavotību, jāpanāk reāla iespēja mātai iegūt augstāko medicīnas māsu izglītību, kā arī kvalifikācijas celšanas nolūkā jāatjauno un regulāri jāuztur starprepublikāniski un starptautiski sakari šajos jautājumos.

Savienība ierosināja nodrošināt medicīnas māsu darba apmaksu atkarībā no veiktā darba apjoma un izpildījuma kvalitātes, no profesionālo iemaņu un iespēju diapazona, nerēķinoties ar kopējo stāžu un piešķirto kategoriju. Organizācija uzskata, ka nav pieņemama tāda māsu prakse, kur māsa apvieno savu tiešo pienākumu ar sanitāres darbu, jo tas ir pretrunā ar sanitāri higiēniskajām prasībām. Organizācijas biedri uzskatīja, ka profesionālās darbības novērtējumā nevajadzētu izmantot nekādus saukļus par sacensību, bet vērtēt iestādes un atsevišķa mediķa darba kvalitāti, profesionālo ētiku un kultūru [198; 1-11].

Reorganizācija māsu izglītībā

Jau pirms Pirmā Vispasaules latviešu ārstu kongresa 1989. gadā bija radusies doma par māsu izglītības attīstību un augstākās izglītības apgūšanas iespējām Latvijā. Līdz ar to galvenie secinājumi, rekomendācijas kongresa rezolūcijai un vienlaicīgi arī

medicīnas māsu tālākās darbības uzdevumi bija sastādīt medicīnas māsu skolu patstāvīgas programmas, kā arī attīstīt māsu izglītību. Pateicoties kongresam, aizsākās rosinoša sadarbība ar Amerikas Savienoto Valstu trimdas latviešu māsām [199; 7–8].

Medicīnas māsu vēlēšanās papildināt zināšanas savā profesijā, nostāties blakus ārstam kā kolēģei, nevis tikai ārsta ordināciju izpildītājai, radīja domu par akadēmisko medicīnas māsu nodaļas izveidošanu Latvijas Medicīnas akadēmijā. Lai īstenotu šo ieceri, tika rūpīgi analizētas Austrumeiropas valstu, bet it īpaši Amerikas Savienoto Valsts universitāšu māsu mācību programmas [200; 17–18]. Arī 1990. gada janvārī Rīgā atjaunotās Latvijas, Lietuvas un Igaunijas māsu apvienotās Baltijas māsu padomes sēdes laikā izskatīti jautājumi par māsu izglītības attīstību un kvalifikācijas celšanu [201; 38].

Māsu apmācībai no klīnisko mācību bāzēm izveidoja medicīnas māsu grupu. Šo darbu veica Propedeutikas katedras docents (tagad profesors) Jānis Lācis, kas, uzturoties vairākus mēnešus Amerikā, iepazinās ar māsu zinībām un iegādājās nepieciešamo literatūru šādai apmācībai. 1990. gadā īstenojās iespēja iegūt augstāko izglītību Medicīnas māsu nodaļā Latvijas Medicīnas akadēmijā (no 1998. gadā – Rīgas Stradiņa universitāte). Izveidotā kursa programmas mērķis bija attīstīt studentiem kreatīvo un klīnisko domāšanu un zinātnisko bāzi medicīnas māsu praksē. Kurša programmās bija arī daži uzdevumi: apgūt teorētiskās zināšanas kā profesionālās prakses pamatnostādni; izveidot izpratni par māsas lomu sabiedrībā, attīstīt māsām zinātnisko domāšanu, apmācīt saskarsmes iemaņām un komandas darbības principiem, attīstīt iemaņas patstāvīgi izglītoties. Izstrādātā programma atspoguļoja Latvijas veselības aprūpes sistēmas vajadzības un noteica nodarbību vadlīnijas, ņemot vērā potenciālo darba devēju viedokli.

Tas bija jauns izglītības projekta sākums, kas tika virzīts uz pacienta aprūpi un izglītošanu. 1990./1991. mācību gadā augstākās izglītības apguvei uzņēma 25 reflektantes ar obligātiem noteikumiem – medicīnas skolas izglītību un praktisko pieredzi māsu praksē. Reflektantiem bija jānokārto pārbaudes bioloģijā un latviešu valodā (sacerējums). Mācību ilgums bija četri gadi ar 4 169 mācību stundām. Mācības notika latviešu valodā. Tematiskos plānus katrā atsevišķā disciplīnā izstrādāja katedras [200; 17–18].

Sākumā programmas struktūru plānoja līdzīgi Amerikā izstrādātai programmai, tomēr medicīnas māsu skolas abiturientēm nebija pietiekamu zināšanu, lai varētu veiksmīgi mācīties universitātē. Studēt gribētājas no sākuma bija jānodrošina ar

literatūru, kuru saņēma kā humanitāro palīdzību no Amerikas un Anglijas (Lankāšīra) universitātēm. Arī tehniskais aprīkojums stundu pasniegšanai tika iegādāts pakāpeniski [202].

Akadēmiskā kursa apmācības struktūra sastāvēja no A, B un C daļām. A kursa struktūras daļā obligāta bija vispārējā un akadēmiskā Māszinības kursa programma. B daļa ietvēra obligāto akadēmisko kursu. C kursa struktūras daļa paredzēja izvēles akadēmiskos kursus. Akadēmiskā kursa struktūra ietvēra trīs blokus: humanitāro, specialitātes un Māszinību bloku. Humanitārā bloka apjoms bija 987 stundas, no tiem 512 teorētiskās un 475 stundas veltītas praktiskām nodarbībām. Studentiem mācīja Māszinību teorijas, saskarsmes pamatus, vispārējo psiholoģiju, filozofisko antropoloģiju, svešvalodu (pēc izvēles), ekonomiku, pedagoģiju, medmāsas darba organizāciju un vadību, pētījumu metodes, kultūras vēsturi, ētiku, medicīnas vēsturi (pēc izvēles) un valodas kultūru. Specialitātes bloka kopējais stundu apjoms bija 1293 stundas. Teorētiskajā daļā ietilpa 403 stundas, praktisko nodarbību apjoms bija 890 stundas. Šajā blokā tika mācīta latīņu valoda, funkcionālā psiholoģija, funkcionālā anatomija, farmakoloģija, mikrobioloģija, veselības aizsardzība un epidemioloģija, vides veselība, citoloģija un ģenētika, patoloģiskā fizioloģija un anatomija, bioķīmija, histoloģija un embrioloģija, pēc izvēles arī informātika. Specialitātes bloka Māszinībās stundu apjoms bija 1889 stundas, no tām teorētiskai daļai paredzēja 618 stundas, praktiskām nodarbībām – 1271 stunda. Šajā blokā studentiem lasīja propedeutiku, aprūpes pamatprincipus klīniskās disciplīnās, iekšējās, ķirurģiskās (ieskaitot traumatoloģiju un neiroloģiju), nervu slimības, ādas, auss, deguna un kakla slimības, acs slimības, psihiskās, infekcijas slimības, pediatriju, dzemdības un ginekoloģiju, medicīnisko rehabilitāciju, intensīvo terapiju, katastrofu medicīnu, psihosomatisko medicīnu un psihoterapiju, radioloģiju un sporta pedagoģiju [200; 17–18].

Šajā laikā studējošiem bija jāapgūst māsas darbs citā, daudz augstākā kvalitātē – darbs, kuru sauc par aprūpes procesu un kura obligātas sastāvdaļas ir datu savākšana, māsu diagnozes noteikšana, aprūpes plāna veidošana, šī plāna izpilde un rezultātu vērtēšana. Par docētājiem strādāja katedru pasniedzēji un īpaši apmācītās klīnikās medicīnas māsas. Lielu ieguldījumu akadēmisko medicīnas māsu nodaļas darbā deva ASV vieslektores: viņu vidū māsa ar maģistra grādu psiholoģijā, profesore Zaiga Priede-Kalniņa un māsa ar maģistra grādu pedagoģijā Irēna Kalniņa. Viņas vadīja seminārus un nodarbības, lasīja lekcijas slimnieku kopšanas teorijā, medicīniskajā psiholoģijā, darba organizācijā un vadīšanas teorijā, pedagoģijā un tautas veselības

kopšanā. Pateicoties šīm māsām, mācību process tika nodrošināts ar ārzemju literatūru gandrīz katrā priekšmetā.

Studiju laikā regulāri vērtēja apgūtās teorētiskās zināšanas un praktiskās iemaņas: notika zināšanu testēšana praktisko nodarbību laikā un semināros; eksāmeni; atskaite par pedagoģisko praksi; akadēmiskā kursa beigās studentiem jāizstāv pētnieciskais projekts un jākārto Valsts eksāmens [202].

Nodaļas pārskats

Līdz ar Latvijas valsts iekļaušanu Padomju Savienības sastāvā 1940. gadā, politiskās un ekonomiskās situācijas norises atspoguļojās un ietekmēja māsu profesionālo darba reorganizāciju. Padomju laikā pārtrūka starptautiskie sakari, arī profesionālajā izglītībā par dominējošo kļuva sociālisma un komunisma ideoloģija. Sakarā ar Latvijas valsts iekļaušanu Padomju Savienībā, māsu profesijas darba struktūra un organizācija veidojās pēc jau Padomju Savienībā izveidotas struktūras. Pēc Otrā pasaules kara žēlsirdīgās māsas sāka dēvēt par medicīnas māsām. Māsu apmācībā audzēkņiem ar vidusskolas izglītību bija ieviesta divgadīgā mācību programma un trīsgadīga – audzēkņiem ar nepabeigtu vidusskolas izglītību. Māsu profesijas mācību programmā tika ieviestas disciplīnas politiskā līmeņa paaugstināšanai. Tas balstījās uz politisko ideoloģiju, jo par izglītotu pilsoni tika uzskatīts politiski izglītoti cilvēks.

Pēc Latvijas teritorijas atbrīvošanas no fašistiskajiem iebrucējiem, medicīnas skolas vēl nedarbojās. Savukārt 1945. gada 4. jūnijā Padomju Sociālistisko Republiku Savienības Veselības aizsardzības Tautas komisariāts izdeva rīkojumu, ar kuru apstiprināta medicīnas māsu skolas darbība Latvijas Padomju Sociālistiskā Republikā. Savu darbību pēc kara turpināja „Galvaspilsētas Rīgas 2. slimnīcas žēlsirdīgo māsu un pirmās šķiras mācītu sanitāru skola” (viens no šīs skolas dibinātājiem bija profesors P. Stradiņš) un medicīnas māsu skola pie Rīgas pilsētas 4. slimnīcas (pirmais direktors bija ārsts A. Neibergs).

1945. gadā Rīgā uzsaka savu darbību arī Bērnu iestādes māsu skola (pirmais direktors bija ārsts O. Frišs). Šajā gadā medicīnas māsu skolas organizēja arī citās pilsētās republikā: Daugavpilī (pirmā skolas direktore – T. Vsesvjatska), Liepājā (pirmais direktors – P. Sprincis), Ventspilī (pirmais direktors – medicīnas Dr. Ernest Brencis) un Cēsīs (pirmais direktors – medicīnas Dr. E. Siļķe). Pēckara vairāku medicīnas māsu skolu ēku stāvoklis bija neapmierinošs, skolas tikai daļēji bija

aprīkotas ar nepieciešamām mācību telpām, pietrūka mācībspēku un mācību grāmatu. Tomēr ar laiku situācija uzlabojās.

Piecdesmitajos gados saasinoties politiskai situācijai, sakarā ar „auksto karu”, notika masveida rezervju māsu sagatavošana astoņu mēnešu un divgadīgos īstermiņaursos. Astoņu mēnešu galvenais kursu uzdevums bija sagatavot rezerves medicīnas māsas padomju armijai un darbam iestādēs pretgaisa aizsardzībai. Uzņemšanas laikā priekšrocība dota jaunatnei no laukiem, vecumā no 18 līdz 34 gadiem ar septiņu klašu izglītību. Divgadīgajosursos pieņēma personas ar pamatzglītību un ar pabeigtu vidējo izglītību. Priekšrocība bija strādājošām medicīnas iestādēs personām. Vēlāk par medicīnas māsām apmācīja studentus no pedagoģiskajām un citām humanitārajām augstskolām. No 1961./1962. mācību gada līdz ar pāreju uz obligāto astoņu klašu izglītību, medicīnas māsu skolās uzņēma audzēknes ar astoņu klašu izglītību. 1962. gadā PSRS Ministru Padome pieņēma lēmumu par rezervju māsu divgadīgo kursu organizēšanu civilai aizsardzībai bez atraušanas no darba.ursos pieņēma personas ar pamatzglītību un ar pabeigtu vidējo izglītību, priekšrocība tika dota medicīnas iestādēs strādājošām personām. Pēc kursa apguves māsas bija tiesīgas strādāt medicīnas iestādēs. Nostrādājot medicīnā ne mazāk par diviem gadiem, šīs māsas pielīdzināja māsām ar pabeigtu vidējo medicīnas izglītību.

Industrializācijas attīstība piecdesmitajos gados sekmēja arī plašu ārstniecisko iestāžu un medicīnas nozaru attīstību. Latvijas Republikā, kā arī visā Padomju Savienības teritorijā, plaši attīstījās ārstniecības iestāžu darbība. Tomēr medicīnas skolas nevarēja pilnā apjomā nodrošināt medicīnas iestādes ar medicīnas māsām. Līdz ar to māsas gatavoja ne tikai medicīnas māsu skolās, bet apmācīja arī slimnīcās, piem., Rēzeknē, Kuldīgā. Audzēkņu kontingentu veidoja kā Latvijas Republikas iedzīvotāji, tā arī iebraucēji no citām Padomju Savienības republikām no dažādiem sociāliem slāņiem. Uzņemšanas laikā priekšrocība tika dota audzēkņiem no vienkāršo strādnieku ģimenēm. Topošās māsas gatavoja pēc vienotas apmācības programmas, kuru apstiprināja ministrija. Veikt grozījumus mācību programmās medicīnas skolās bija aizliegts. Savukārt ministrija pastāvīgi pārstrādāja mācību programmas, papildinot ar jauniem priekšmetiem (piem., „Darba aizsardzība un ugunsdrošība”, „Militārie pamati”). Industrializācijas attīstība sekmēja arī plašu ārstniecisko iestāžu un medicīnas nozaru organizāciju. Latvijas Republikā, kā arī visā Padomju Savienības teritorijā, plaši attīstījās stacionāru, poliklīniku, dispanseru, dzemdību namu, bērnu un sieviešu konsultāciju, sanatoriju un citu ārstniecības iestāžu darbība. Darbam dažās ārstniecības

iestādēs un medicīnas nozarēs bija nepieciešamas medicīnas māsas ar noteiktu specializāciju. Pabeidzot māsu skolu, lai strādātu specializētā nodaļā (piemēram, ķirurģijā, terapijā) bija nepieciešama primārā specializācija. Vairumā gadījumu primāro specializāciju māsas apguva savā darba vietā, izņemot strikti noteiktas specialitātes (fizikālās terapijas māsa, rentgena laborante un citas), kad pirms darba obligāti jāapgūst speciālu mācību kursu. No 1951. gada specializācijasursos gatavoja dezinfektorus, dezinfekcijas instruktorus, medicīnas māsas darbam bērnu iestādēs, kā arī vispārējā profila medicīnas māsas. Bija organizēti kvalifikācijas celšanas kursi un specializācijas kursi bērnu iestādēs strādājošām māsām, kuras nodarbojās ar ārstniecisko fizikultūru, ārstniecisko uzturu (dietoloģiju), fizioterapiju, elektrokardiogrāfiju, medicīnas statistiķiem, aptiekas darbiniekiem, traumatoloģijā un tuberkulozes dispanseros strādājošām māsām, patronāžas māsām, operāciju medicīnas māsām, audzināšanas darbam bērnu namos un par bērnu vadītājiem strādājošām medicīnas māsām.

Medicīnas māsu darba loks padomju laikos bija ļoti plašs: bērnu un sieviešu konsultācijās, ambulancēs, tuberkulozes un citos dispanseros, veselības punktos, poliklīnikās, skolās un citās iestādēs. Līdz 1959. gadam stacionāros medicīnas darbinieki strādāja pēc trīspakāpju sistēmas, kad slimnieku ārstēja ārsts, apkalpoja medicīnas māsa un sanitāre. Pēc 1959. gada pakāpeniski ieviesa divpakāpju sistēmu – ārsts un medicīnas māsa. Tas medicīnas māsām uzlika jaunus un paplašinātus pienākumus atkarīgi no darba vietas un specializācijas.

Sešdesmitajos gados, balstoties uz rīkojumu par skolu sakaru nostiprināšanu ar praksi, mācību procesu medicīnas māsu skolās organizēja pēc jauniem mācību plāniem. Ļ. Brežņeva valdības laikā (1965–1985) topošo māsu apmācībā lielu uzmanību pievērsa PSKP vēstures un PSKP kongresu materiālu apguvei. Māsām obligāti bija jāpaaugstina politiski audzināšanas līmeni un kvalifikāciju: jāpiedalās medicīnas māsu padomes darbā, jāuzstājas ar referātiem māsu konferencēs, jāapgūst saistītās profesijas. Māsas veica arī izglītojošo darbu, apmācot topošās māsas praktiskām iemaņām slimnīcās. Māsu darbība bija vērsta uz sabiedriskumu, jo neeksistēja vārds „es”, bet „mēs”.

Padomju Savienībā medicīnas māsas netika dalītas uz sabiedrības veselības aizsardzībā strādājošām māsām un sociālajā aizsardzībā strādājošām māsām. Tas bija saistīts ar vienoto ārstniecības un profilaktiskās iestāžu darbības sistēmu. Medicīnas māsas, strādājot slimnīcās, kā arī visas veselības aizsardzības sistēmas līmenī, neveidoja patstāvīgo un autonomo korporāciju. Visi veselības aizsardzības jomā strādājošie

darbinieki bija apvienoti vienotā medicīnas darbinieku arodbiedrībā, līdz ar to pastāvēja uzskats, ka nebija nepieciešams veidot atsevišķu korporāciju medicīnas māsām.

Māsas aktīvi piedalījās sociālistiskajā sacensībā, konkursos par labāko māsu, donoru kustībā, saņemot par to apbalvojumus. Par ilggadēju, godprātīgu, humānu darbu dažas māsas tika apbalvotas ar Sarkanā Krusta goda rakstiem, vairākām ir piešķirts veselības aizsardzības teicamnieka nosaukums un N. Pirogova medaļa. Tomēr medicīnas māsu darbība bija pakļauta autoritāram režīmam. Līdz 1980. gadam republikā māsas gatavoja septiņas medicīnas skolas. Savukārt māsu sagatavošanai 1980. gadā bija nodibināta Rīgas 5. medicīnas skola uz Gaiļezers slimnīcas bāzes.

Pagrieziens māsu profesijā notika republikas Atmoda laikā (1989–1991), kad visā Padomju Savienībā demokrātijas laikā parādās „glasnostj” un „perestroika”. Māsu piedalīšanās Pirmajā Vispasaules latviešu ārstu kongresā, kurš notika 1989. gadā Rīgā, liecina par nopietnu šīs profesijas pārstāvju nostādni veikt reorganizācijas pasākumus māsu profesijā. Un to izdevās panākt ar māsu Savienības organizācijas darbības atjaunošanu, kura uzsāka regulāru žurnāla „Žēlsirdīgā Māsa” izdošanu un reorganizāciju māsu izglītībā. Māsu Savienības darbības atjaunošana pēc vairāk nekā 45 gadiem bija nepieciešama, lai veiktu radikālas izmaiņas medicīnas māsu profesionālā darbībā: mācību procesa un praktisko nodarbību optimizācija, pēcdiploma kvalifikācijas celšana un māsu starptautisko sakaru attīstība. Līdz ar to izveidojās sakari ar ASV trimdas latviešu māsām, filozofijas un pedagogijas doktorēm, profesori Z. Priedi-Kalniņu, kā arī ar citām ārzemju kolēģēm no Baltijas un Ziemeļvalstīm.

4. NODAĻA

MĀSU PROFESIONĀLĀ DARBĪBA NEATKARĪGAJĀ LATVIJĀ (1991–1999)

4.1. Māsu aktivitāte profesijas attīstībā

Kopš Latvijas valsts neatkarības atjaunošanu 1991. gadā ievērojamas pārmaiņas notika arī veselības aprūpes sistēmā. Padomju Savienības veselības aprūpes sistēmas vājums, ieskaitot milzīgu neefektivitāti un centralizēto sistēmu, kā arī iniciatīvas trūkumu rentabilitātes un kvalitātes uzlabošanā, apvienoja visas ieinteresētās puses kopējai rīcībai izvērst pārmaiņas, kuras uzsāktu esošo nepilnību novēršanu un veselības aprūpes sistēmas modernizāciju [191; 2–3]. Pasaules Veselības organizācijas Eiropas reģionālais birojs palīdzēja dalībvalstīm, tajā skaitā arī Latvijai, pārejas periodā iedzīvotāju veselības jautājumos, lai mazinātu atšķirības šajā jomā starp Rietumeiropas un Austrumeiropas iedzīvotājiem. 1991. gadā Latvija kā patstāvīga dalībvalsts iekļauta Pasaules Veselības organizācijas sastāvā. Pasaules Veselības organizācijas darbības mērķis – sniegt Latvijai palīdzību pārejas periodā, veicinot tādas sabiedrības veselības politikas izstrādāšanu un īstenošanu, kas vērsta uz iedzīvotāju veselības uzlabošanu [203; 134–136]. Pateicoties jau izveidotiem starptautiskiem sakariem, 1991. gadā nodibināta Baltijas valstu Medicīnas māsu asociācija ar mērķi apvienot valstu darbību un pieredzi medicīnas māsu morālo un materiālo tiesību aizstāvēšanā, iedzīvotāju veselības uzlabošanā, medicīniskās palīdzības atbilstoša līmeņa sasniegšanā un tā ieviešanā medicīnas māsu praktiskajā darbā. Tā ir brīvprātīga, sabiedriska triju Baltijas valstu medicīnas māsu biedrību organizācija uz līdztiesīgiem pamatiem. Asociācijas galvenie uzdevumi ir medicīnas māsu sociālā un tiesiskā aizstāvība, darba apstākļu uzlabošana, humānisma un žēlsirdības principu nostiprināšana praksē, māsu profesionālā un vispārējā kultūras līmeņa paaugstināšana un starptautisko kontaktu paplašināšana [204; 22]. Pēc Baltijas valstu Medicīnas māsu asociācijas nodibināšanas nolemts – katra valsts māsu organizācija izveidos savu karogu. Līdz ar to Rīgā Doma baznīcā 1992. gada 18. novembrī, valsts proklamēšanas dienā, notika Latvijas Sarkanā Krusta Žēlsirdīgo māsu savienības karoga iesvētīšana. Karogu darināja māksliniece Ausma Apše. Karoga vienā pusē uz balta auduma izšūta Latvijas Sarkanā Krusta Žēlsirdīgo māsu Savienības emblēma, kāda tā bija māsu Savienības dibināšanas laikā,

kad Žēlsirdīgo mūsu savienību vadīja žēlsirdīgā māsa Marta Celmiņa, karoga otrā pusē – Latvijas valsts ģerbonis [205; 1]. Līdz ar Baltijas valstu Medicīnas māsu asociācijas izveidošanu Latvijas māsām radās iespēja tikt ar kolēģēm Eiropā un citur pasaulē pieredzes apmaiņai profesionālos jautājumos. Ārzemju kolēģes mudināja arī Latvijas māsas ieviest jauninājumus māsu profesionālajā attīstībā un praksē [206; 1]. 1991. gada 17. decembrī vidējā medicīnas personāla tiesiskai un sociālai aizstāvībai Savienības valdes locekļi piedalījās medicīnas darbinieku republikāniskās padomes sanāksmē, kur pieņēma lēmumu griezties Latvijas Republikas Ministru Padomes Veselības aizsardzības un sociālās nodrošināšanas komisijā ar lūgumu iestrādāt likumā vidējā medicīniskā personāla tiesisko regulējumu kā pastāvīgu un autonomu procesu. Tāpat tika pieņemts lēmums Labklājības ministrijas Veselības aizsardzības departamentam sākt pārveidot vidējā medicīnas personāla profesionālās izglītības un kvalifikācijas sistēmu.

Galvenie priekšlikumi bija vidējā medicīnas personāla sertifikācijas noteikumu un vidējo medicīnas darbinieku specialitāšu standartu izstrāde, kas dotu tiesības strādāt māsai kā reģistrētai personai [207; 19]. 1992. gada 31. janvārī Rīgā notika Latvijas žēlsirdīgo mūsu konference, kurā piedalījās 298 medicīnas māsas no Latvijas Republikas 67 medicīnas iestādēm. Konferencē laikā pieņemta rezolūcija, kas ierosināja nodibināt neatkarīgu arodbiedrību medicīnas darbiniekiem ar vidējo speciālo izglītību. Līdzšinējā medicīnas darbinieku arodbiedrība konkrētas profesijas intereses nevarēja aizstāvēt, jo tā apvienoja visus vienā darbavietā strādājošos (ārstus, māsas, sanitārus, pavārus, šoferus un citus) [208; 49]. Nodibinājās vidējo medicīnas darbinieku arodbiedrība. Organizācijas darbības mērķis bija apvienot vidējos medicīnas darbiniekus kopīgu uzdevumu veikšanai. Arodbiedrība pārstāvēja savu biedru intereses un aizstāvēja tos attiecībās ar darba devēju, valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī Latvijas un starptautiskajās arodbiedrību organizācijās. Arodbiedrība aizstāvēja savu biedru darba aizsardzības, ekonomiskās un sociālās tiesības un intereses. Viens no organizācijas uzdevumiem bija paplašināt medicīnas māsu līdzdalību tiesiskās valsts un demokrātiskas sabiedrības veidošanā. Arodu savienības pirmais kongress notika 1992. gada 29. oktobrī šīs arodbiedrības rezidencē – Žēlsirdīgo mūsu savienības telpās Rīgā, Jāņa Asara ielā 3. Kongresa laikā delegātu uzmanība bija pievērsta medicīnas māsu bezdarba problēmām, kā arī dažiem juridiska rakstura jautājumiem [209; 47].

Pateicoties starptautisko sakaru attīstībai, jau 1992. gadā Latvijas māsām veidojās sadarbība ar Norvēģijas un Zviedrijas medicīnas māsu organizācijām un

skolām [210; 1]. Zviedrijas Sarkanais Krusts sadarbībā ar Latvijas Sarkanā Krusta medicīnas māsu skolu un Veselības departamentu organizēja kvalifikācijas celšanas kursus. Šo kursu galvenais mērķis bija sagatavot māsas, kuras pēc tam spētu veikt izglītošanas darbu Latvijā, vadīt kursus savās slimnīcās, strādāt medicīnas skolās un kvalifikācijas celšanasursos. Māsas mācījās sastādīt pacientu aprūpes plānu, izvirzīt galvenos mērķus pacientu aprūpē un atainot metodes aprūpes plāna realizācijai [211; 10]. Ar Norvēģijas valdības atbalstu tika organizēta sabiedrības veselības māsu pusotra gada apmācība pārtrauktā ciklā, kuru pabeidza 50 māsas. Tomēr neviena no viņām nestrādāja savā specialitātē, jo viņām nebija praktiska pielietojuma (sk. 40. pielikumu) [203; 134–136]. 1993. gadā no 20. līdz 25. jūnijam Spānijas galvaspilsētā Madridē notika Starptautisko māsu padomes (dibināta 1899. gadā) 20. kongress, kurā piedalījās 111 valstu pārstāvji. Šajā pasākumā pirmo reizi bija pārstāvēta Latvija. Latviju kongresā pārstāvēja medicīnas māsu asociācijas prezidente Lūcija Lapiņa un Latvijas Medicīnas akadēmijas Māsu fakultātes studente Inese Paudure. Kongresa devīze bija „Vienoti kvalitātei”. Prezentrācijās un diskusijās dalībnieki dalījās globālu izmaiņu pieredzē, norādot, ka māsām jāiegūst laba izglītība, jābūt iesaistītām vadīšanā, biznesā, zinātniskajā darbā. Norādīts, ka māsām jāpiedalās ne tikai profesionālo, bet arī izglītības, ekonomisko un juridisko jautājumu risināšanā kā valsts, tā veselības departamentu struktūrās un iestāžu mērogā [212; 48].

Latvijas Māsu asociācija

Ar mērķi veicināt gādību par tautas veselību un māsu aprūpes uzlabošanu atbilstoši mūsdienīgām iespējām un prasībām 1993. gada 8. jūlijā Latvijā tika reģistrēta Latvijas Māsu asociācija. Tā ir brīvprātīga, sabiedriska, profesionāla organizācija, kas aktīvi iestājas par tautas veselības aprūpes radikālu pārveidošanu. Pirmā tās prezidente bija L. Lapiņa, Rīgas pilsētas 4. klīniskās Sarkanā Krusta slimnīcas galvenā medicīnas māsa. Organizācijai ir juridiskas personas tiesības, tai ir zīmogs ar savu nosaukumu. Asociācija darbojas Latvijas Republikas likumu ietvaros un saskaņā ar saviem statūtiem un programmu. Valdes sastāvā darbojas asociācijas prezidente, divas biedres un 13 valdes locekles.

Asociācijas galvenie uzdevumi – veicināt māsu izglītības attīstību, medicīnas māsu prestiža atjaunošanu un nostiprināšanu sabiedrībā; māsu darba samaksas, darba apstākļu un tehniskā nodrošinājuma uzlabošana; māsu profesijas juridiskā statusa

reglamentēšana; starptautisko sakaru attīstība; māsu asociācijas žurnāla „Žēlsirdīgā Māsa” un cita informatīvā materiāla izdošana, kā arī organizācijas pastāvīgas mītnes atjaunošana [213; 31].

1993. gadā māsu asociācijas biedri pieņēma galvenos organizācijas darbības virzienus: izstrādāt māsu medicīniskās dokumentācijas paraugus; medicīnas māsu prakses standartu projektu; māsu sertifikācijas nolikumu [214; 5].

No 1994. gada 1. jūlija Latvijas Māsu asociācijas kantoris atradās Rīgas Sarkanā Krusta slimnīcas telpās Jāņa Asara ielā 3. Tajā gadā par Māsu asociācijas prezidenti ievēlēja Jolantu Zālīti [215; 39]. Prezidente pārstāv asociāciju valsts orgānos, sasauc valdes sēdes, paraksta konferences un komitejas lēmumus. Viņai ir tiesības aizturēt jebkura valdes lēmuma izpildi uz laiku līdz trīs mēnešiem. Šo prezidenta lēmumu var atcelt konference ar savu lēmumu. Asociācijas valde pastāvīgi koordinē un vada asociācijas darbu, konferenču un komitejas lēmumu izpildi, sasauc Komitejas sēdes, izveido darba grupas, rīkojas ar asociācijas līdzekļiem. Valdei nav pastāvīgas priekšsēdētājas, tās sēdes vada valdes locekles pēc kārtas.

Asociācijai ir sava manta un naudas līdzekļi. Tie saskaņā ar budžetu tiek izlietoti, lai nodrošinātu saimniecisko, organizatorisko un citu darbību. Mantas un naudas līdzekļu izlietošanu kontrolē revīzijas komisija.

Par biedri var kļūt katra medicīnas māsa, neatkarīgi no tautības, reliģiskās pārliecības, partijas piederības, ja viņa atzīst asociācijas statūtus un programmu, maksā biedra naudu un ar savu darbību veicina asociācijas mērķu un uzdevumu īstenošanu. Biedrus uzņem pamatvienībā darba vietā uz rakstiska iesnieguma pamata. Par Goda biedri var kļūt medicīnas māsa ar izciliem nopelniem asociācijas mērķu īstenošanā. Par veicinātāju biedru var kļūt ikviena juridiska vai fiziska persona Latvijā vai ārzemēs, kura ar savu darbību veicina organizācijas mērķu īstenošanu. Asociācijas biedre pēc uzņemšanas iemaksā iestāšanās naudu 1% apmērā un ikgadējo biedra naudu 2% apmērā no mēneša pamatalgas. Asociācijas biedrēm ir tiesības piedalīties visos asociācijas rīkotos pasākumos, iesniegt valdei priekšlikumus, sūdzības un prasīt uz tiem atbildes, piedalīties vēlēšanās, izvirzīt savu vai citas biedres kandidatūru, organizēt pasākumus, kas atbilst organizācijas statūtiem, kā arī brīvi izstāties no asociācijas. Biedru pienākums savā darbībā ir realizēt statūtos noteiktos mērķus un uzdevumus, ievērot pastāvošo likumdošanu, statūtus, komitejas, valdes un konferenču lēmumus, maksāt biedra naudu noteiktajos termiņos. Par statūtu prasību neievērošanu māsa var tikt izslēgta no asociācijas ar pamatvienības lēmumu. Māsu asociācijas pamatvienības tiek

izveidotas veselības aprūpes iestādēs vai noteiktā administratīvā teritorijā. Visas pamatvienības reģistrē valde. Augstākais organizācijas lēmējorgāns ir asociācijas gada konference. To sasauc ne vēlāk kā līdz 1. martam. Konferenci komitejas, valdes un revīzijas komisijas pārvēlēšanai sasauc reizi divos gados. Konferenci sasauc valde. Konferencēs laikā organizācijas biedri var pieņemt lēmumus par asociācijas likvidēšanu, pieņemt un veikt grozījumus asociācijas statūtos, noklausīties asociācijas prezidentes, valdes un revīzijas komisijas pārskatus par to darbību, noteikt iestāšanās naudas un biedra naudas apmēru, kā arī apstiprināt asociācijas budžetu. Komiteja darbojas konferenču starplaikā, sēdes noturot ne retāk kā divas reizes gadā. Latvijas Māsu asociācija izbeidz savu darbību ar konferences lēmumu.

Latvijas Māsu asociācija izstrādāja savas darbības programmu, kurā pievērsta uzmanību māsu izglītības attīstībai, māsu darba standartu un profesionālās ētikas kodeksa izstrādei; Māsu reģistra izveidošanai [216; 29].

Latvijas Māsu asociācijas izveidošana sekmēja arī māsu specialitāšu asociācijas nodibināšanu (piemēram, ķirurģijas, bērnu un citas). Tādas asociācijas nepieciešamas, lai uzlabotu māsu apmācību un praksi konkrētā specialitātē, celtu māsu kvalifikāciju; piedalītos sertifikācijas programmas sastādīšanā un realizācijā; regulāri organizētu izbraukuma konferences Latvijas rajonos un pilsētās [217; 23].

1993. gada 20. oktobra sēdē Māsu asociācijas valdes sēdē tika apspriesta ārstniecības likuma projekta sadaļa „Medicīnas māsas, vecmātes, medicīnas māsu palīgi” [218; 3]. Izdevās panākt, ka 1997. gada 1. oktobra Ārstniecības likumā, tika ieslēgta nodaļa (septītā) par māsu profesiju. Likumā 44. un 45. pantā minēts, ka māsa ir ārstniecības persona, kura ieguvusi medicīnisko izglītību un ir reģistrēta ārstniecības personu māsu reģistrā. Savā profesijā atbilstoši kvalifikācijai māsa veic pacientu aprūpi; piedalās ārstniecībā; vada pacientu aprūpes darbu; nodarbojas ar pacientu izglītošanu veselības jautājumos; veic profesionālās izglītības darbu [3] Šis likums aizstāja „Ministru kabineta noteikumus par medicīnisko aprūpi”, kas pieņemts 1994. gadā.

Aktīvi aizstāvēt savu biedru tiesības, 1994. gada 31. maijā notika Latvijas Medicīnas darbinieku arodbiedrības ārkārtas konference, kurā secināja, ka veselības aprūpē iestājusies krīze, ka nepietiekamā valsts un pašvaldību budžeta dēļ ir samazinājies medicīnisko pakalpojumu apjoms, pašvaldību iestādēs samazinājušās arī mediķu algas [219; 40]. Paužot neapmierinātību ar savam darbam neatbilstošo mediķu algu, 1994. gada 5. jūlijā notika streiks, kurā piedalījās 90 procentu medicīnas iestāžu māsas [220; 38].

1995. gadā Latvijas Māsu asociācijas konferencē pieņemts Latvijas Māsu ētikas kodekss. Par šī kodeksa pamatu kalpoja Amerikas Māsu apvienības kodekss [221; 33]. Šis kodekss ietvēra sevī ētikas principu pielietojumu praksē, veicot pacientu aprūpi, māsu pienākumus attiecībā pret cilvēkiem, kuriem ir nepieciešama aprūpe, māsas attieksmi pret savu darbu un darba iemaņu, kā arī māsas darbību attiecībā pret sabiedrību. Kodekss atgādināja māsas galveno pienākumu četras sastāvdaļas: stiprināt un atjaunot veselību, novērst saslimšanu un atvieglot cilvēka ciešanas [222].

4.1.1. Māsu profesionālo darbību reglamentējošās institūcijas

Pēc māsu Savienības un asociācijas biedru ierosinājumiem, 1995. gadā Latvijā pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr. 190 par praktizēttesīgu māsu sertifikāciju un apstiprināta māsu reģistrācija.

Māsu reģistrācija

Latvijas Valsts māsu reģistrs ir to māsu saraksts, kuras Latvijā ir tiesīgas praktizēt šajā profesijā. Reģistrs ir Latvijas Labklājības ministrijas Veselības departamenta medicīnas statistikas biroja un Medicīnas profesionālās izglītības centra struktūru nodaļa. Māsu reģistra izveidošana valstī deva tiesības reģistrētai mātai veikt pacientu aprūpi un piedalīties ārstniecībā saskaņā ar spēkā esošajiem likumiem. Galvenie reģistra uzdevumi – aizsargāt pacientu (klientu) no nekvalitatīvas aprūpes un ārstēšanas, sniegt informāciju valsts, pašvaldību institūcijām, ārstniecības iestādēm, uzņēmumiem, lai nodrošinātu efektīvu māsu sadali, kā arī nodrošināt iespēju izmantot darba organizācijā savāktus datus par reģistrētām māsām Latvijā.

Reģistrāciju veic ar Latvijas Labklājības ministrijas Veselības departamenta rīkojumu noteiktā kārtībā. Tiek reģistrēti Latvijas mācību iestāžu absolventi pēc sekmīgi nokārtota māsu kvalifikācijas eksāmena, sākot ar 1994. gadu, māsas ar grādu Māzinībās un māsas, kuras nokārtojušas reģistrācijas eksāmenu. Reģistrēties tiesīgas arī praktizējošās māsas bez kvalifikācijas kategorijas, balstoties uz profesijas izglītību apstiprinošu dokumentu, kā arī māsas profesijā praktizējoši feldšeri un vecmātes. Savukārt māsām, kuras nepraktizēja savā profesijā vairāk par pieciem gadiem,

reģistrācijai bija nepieciešams iegūt 150 kredītstundu* un nokārtot reģistrācijas eksāmenu. Reģistrēja arī māsas, kuru ārvalstu māsu izglītības diploms (grāds) nostrificēts akreditētā Latvijas medicīnas izglītības iestādē un kurām ir valsts valodas prasmi apliecināošs dokuments.

Māsu reģistrācija notika pēc izpildītas uzskaites kartes iesūtīšanas reģistra nodaļā. Reģistrēta māsa saņem prakses tiesību apliecinājošu dokumentu (Latvijas Valsts māsu reģistra karti). Par reģistra kartes saņemšanu bija jāmaksā 5% no amatalgas. Reģistrācijas kartes nozaudēšanas vai bojājuma gadījumā māsām izsniedza dokumenta dublikātu, samaksājot par to 10% no amatalgas.

Māsu reģistrā bija arī uzskaites kartes par katru praktizētietīgu māsu, kuras glabājas Medicīnas profesionālās izglītības centra struktūru nodaļā. Uzskaišu kartēs ietverta informācija par māsas personas datiem un profesionālo darbību.

Māsu iekļaušana reģistrā notika pakāpeniski, aptverot visas Latvijas ārstniecības iestādes. Ar māsu reģistrācijas kārtības ieviešanu Latvijā tika prognozēts paaugstināt māsu profesijas prestižu valstī. Reģistrētās personas ieguva prakses tiesības uz pieciem gadiem. Pēc šī laika prakses tiesību atjaunošanai nepieciešama māsu pārreģistrācija. Reģistrēta māsa atjaunoja savas prakses tiesības, uzrādot 150 izglītības kredītstundas vēlākais – vienu mēnesi pirms reģistrācijas termiņa beigām.

Reģistrētai māasai ir tiesības praktizēt Latvijas ārstniecības iestādēs, kā arī saņemt informāciju par reģistra datiem. Gadījumā, ja māasai rakstveidā atteikta reģistrācija, tā desmit dienu laikā var iesniegt sūdzību Medicīnas profesionālās izglītības centra direktoram. Ja šī centra direktora pieņemtais lēmums māsu neapmierināja, viņai bija tiesības desmit dienu laikā no rakstveida atteikuma saņemšanas to pārsūdzēt Valsts galvenajai māasai [223; 5–9]. Veselības departamentā 1994. gadā bija izveidota medicīnas māsu nodaļa, kuru vadīja Valsts galvenā māsa Līga Šerna, Medicīnas akadēmijas 4. kursa studente. Valsts galvenā māsa veidoja komisiju, kura veica vispusīgu atteikuma pārskaitīšanu un sniedza rakstveida atbildi viena mēneša laikā [224; 9].

---

* Vienas izglītības kredītstundai atbilst viena mācību stunda akreditētu kursu programmā; divu stundu piedalīšanās semināra nodarbībā ar izvērstu un iesniegtu programmu Medicīnas profesionālās izglītības centrā; pusstundas semināra nodarbības vadīšana (ar Medicīnas profesionālās izglītības centra iesniegtu programmu); divu stundu prakse vai izglītošanās māsu profesijā ārpus Latvijas; trīs stundu piedalīšanās profesionālā konferencē. Savukārt trim izglītības kredītstundām atbilst profesionāla publikācija žurnālā vai laikrakstā.

Māsu sertifikācija

Māsu sertifikāts ir kvalifikācijas dokuments, kas apliecina profesionālo sagatavotību noteiktā specialitātē un dod tiesības attiecīgajai personai kā speciālistam patstāvīgi praktizēt visās ārstniecības iestādēs neatkarīgi no to īpašuma veida. Sertifikācija ir māsu teorētiskās un praktiskās sagatavotības un profesionālo iemaņu novērtēšana un atzīšana. Sertifikāciju veic sertifikācijas komisija. Sertifikācijas uzdevums ir izvērtēt un apstiprināt māsu zināšanas noteiktā specialitātē, lai nodrošinātu kvalitatīvu pacienta aprūpi. Sertifikātu var iegūt visas māsas, kuras ir reģistrējušās Labklājības ministrijas Veselības departamenta Ārstniecības personu reģistrā un pēc medicīniskās izglītības diploma iegūšanas trīs gadus ir nostrādājušas medicīnas jomā, no tiem divus gadus – specialitātē, kurā vēlas iegūt sertifikātu. Sertifikāts dod tiesības māsām kā speciālistēm nodarboties ar pacientu veselības aprūpi, piedalīties ārstniecībā, uzraudzīt vai vadīt ārstniecības iestādi vai tās struktūrvienību, nodarboties ar veselības aprūpes izglītības darbu, kā arī pēc valsts nodevas samaksāšanas noteiktā kārtībā saņemt licenci uzņēmējdarbībai attiecīgajā specialitātē. Sertifikācijas padomi izveido un apstiprina uz trim gadiem Labklājības ministrijas Veselības departaments. Sertifikācijas padome apstiprina sertifikācijas komisiju nolikumus; izstrādā eksāmenu programmas; organizē sertifikātu izgatavošanu un uzskaiti, kā arī apstiprina un izsniedz sertifikātus un to dublikātus. Tāpat padome izskata sertifikācijas procesā radušos konfliktus un, ja nepieciešams, anulē attiecīgo sertifikātu. Sertifikācija, sertifikāta noformēšana un reģistrēšana, kā arī sertifikāta un tā dublikāta izsniegšana ir maksas pakalpojumi, kas tiek veikti par sertificējamās personas līdzekļiem. Personai pirms eksāmena kārtošanas jāpārskaita Labklājības ministrijas speciālo līdzekļu kontā samaksa par sertifikācijas pakalpojumiem, kuru ne biežāk kā reizi gadā nosaka Sertifikācijas padome un apstiprina veselības aizsardzības valsts ministrs. Sertifikātu attiecīgajā specialitātē atkārtoti nepiešķir. Lai veiktu māsu sertifikāciju, izveidotas specialitātes sertifikācijas komisijas, kuras darbību kontrolē Sertifikācijas padome. Sertifikācijas komisija izstrādā nolikumu, eksāmena programmu, izstrādā un apstiprina eksāmena testa jautājumus (pēc daudz variantu atbilžu principa); saskaņo sertificējamo personu sarakstu ar padomi (ne vēlāk kā divus mēnešus pirms sertifikācijas eksāmena); nodrošina sertificējamo personu ar sertifikācijas eksāmena programmu ne vēlāk kā divus mēnešus pirms minētā eksāmena, kā arī nosaka dokumentu iesniegšanas termiņu. Trīs mēnešus pirms sertifikācijas eksāmena dienas personai jāiesniedz sertifikācijas komisijā iesniegums; dokumenti, kas

apliecina iegūto medicīnisko izglītību un specializāciju, vai minēto dokumentu noraksti; apliecība, kas apliecina reģistrāciju Labklājības ministrijas Veselības departamenta Ārstniecības personu reģistrā; dokuments, kas apliecina valsts valodas prasmi atbilstoši Valodu likumā paredzētajām trešās pakāpes prasībām; kvīts par sertifikācijas pakalpojumu samaksu un izziņa no darbavietas par darbu attiecīgajā specialitātē. Sertificējamā persona ir tiesīga iepazīties ar eksāmena programmu vismaz divus mēnešus pirms minētā eksāmena; saņemt informāciju par eksāmena norises vietu, laiku un noteikumiem vismaz divus mēnešus pirms minētā eksāmena. Atļauts kārtot eksāmenu četru mēnešu laikā no iesnieguma iesniegšanas dienas, bet ne biežāk kā vienu reizi gadā. Māsām ir tiesības iepazīties ar eksāmena vērtēšanas sistēmu un ne vēlāk kā trīs dienu laikā pēc minētā eksāmena saņemt informāciju par tā rezultātiem; piedalīties sertifikācijas komisijas sēdē, kurā tiek pieņemts lēmums par sertifikāta piešķiršanu attiecīgajai personai. Lēmumu par sertifikāta piešķiršanu attiecīgajā specialitātē pieņem Sertifikācijas padome. Pēc sekmīgas eksāmena nokārtošanas nedēļas laikā no lēmuma pieņemšanas dienas sertificētajai personai tiek izsniegts vienota parauga sertifikāts, kuru apstiprina Labklājības ministrija. Tāpat sertificējamai personai neapmierinātības gadījumā ir tiesības iesniegt Sertifikācijas padomē rakstisku sūdzību (10 dienu laikā pēc sertifikāta atteikuma vai strīda situācijas rašanās). Sūdzības izskatīšana notiek sūdzības iesniedzēja klātbūtnē. Ja sertificējamo personu neapmierina Sertifikācijas padomes atbilde, galīgo lēmumu attiecīgajā jautājumā pieņem Labklājības ministrija. Par sertifikāta pazaudēšanu sertificējamā persona nekavējoties rakstiski ziņo Sertifikācijas padomei. Sertifikācijas padome 15 dienu laikā pēc iesnieguma saņemšanas pieņem lēmumu par sertifikāta dublikāta izsniegšanu pēc noteiktas samaksas [225].

4.1.2. Māsu izglītības pilnveidošana

Neatkarīgajā Latvijā medicīnas māsas specialitāti var apgūt medicīnas skolās (mūsdienās koledžās), bet akadēmisko izglītību (bakalaura un maģistra programmu) – Latvijas Stradiņa universitātē Māszinību fakultātē un Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē [226, 3]. Kopš 1991. gada medicīnas māsu skolas pakļaujas Latvijas Republikas Labklājības ministrijas Veselības departamentam. 1994. gadā Latvijā darbojās deviņas medicīnas skolas, kur mācījās 3 550 topošās māsas [227; 54].

Māsu apmācības norise medicīnas māsu skolās

Latvijā 90. gadu sākumā māsu izglītības mērķis bija izstrādāt tādu izglītības programmu māsām, kura būtu salīdzināma (gan apjoma, gan izvirzīto mērķu un satura ziņā) ar māsu izglītības programmām Rietumeiropā (sākotnēji – Ziemeļvalstīs) un atbilstu Eiropas Savienības direktīvu prasībām [228]. Māsu izglītības attīstībai ņemta vērā Eiropas Padomes 1977. gada 27. jūnijā pieņemtā direktīva 77/453/EEK, kuras koordinēšana attiecas uz vispārējās aprūpes māsu profesionālo sagatavošanu. Pēc šīs direktīvas, lai iestātos māsu skolā Latvijā, bija nepieciešama vispārējā vidējā izglītība. Arī mācību laiks māsas specialitātes apgūšanai tika pagarināts līdz trim gadiem un ietvēra 4600 stundu teorētisko un praktisko nodarbību kursu. Teorētiskais kurss ietvēra aprūpes principu apguvi saistībā ar vispārējo un specializēto medicīnu (piem., vispārējo un specializēto ķirurģiju, bērnu aprūpi un citas). Šis kurss iekļāva arī klīniskās zinātnes (piem., anatomiju un fizioloģiju, patoloģiju, bakterioloģiju un citas), kā arī sociālās zinātnes (piem., socioloģiju, tiesības sociālajā un veselības aizsardzības jomā un citas). Klīniskās nodarbības tika veltītas aprūpei saistībā ar vispārējo un specializēto medicīnu (piem., vispārējo un specializēto ķirurģiju, bērnu aprūpi un pediatriju, mājas aprūpi un citas). Lai māsas apgūtu nepieciešamo klīnisko pieredzi pacientu aprūpē, praktiskās nodarbības slimnīcās notika kvalificētu medmāsu uzraudzībā. Lai saņemtu diplomu par iegūto specialitāti, bija jānokārto eksāmens [229].

Ar 1993./1994. mācību gadu par medicīnas māsu varēja mācīties tikai ar vidējo izglītību. Medicīnas māsu skolas pakāpeniski sāka strādāt pēc pašu izveidotiem plāniem, ieslēdzot apmācības programmā direktīvā minētos priekšmetus, katrā māsu skolā bija izstrādāti skolas nolikumi. Medicīnas māsu skolas programmas apstiprināja Labklājības ministrijas Ārstniecības departaments saskaņā ar Medicīnas profesionālo izglītības centru (sk. 39. pielikumu) [227; 54].

Sākot no 1995. līdz 1998. gadam Latvijā notika PHARE programmas realizācija. Projekta ietvaros bija izstrādāta speciāla programma medicīnas māsu izglītības pilnveidošanai medicīnas skolās. Kopš 1995. gada visas skolas, kurās realizējās medmāsu programmas, kārtoja vienotu valsts eksāmenu, kas ievērojami uzlaboja apmācības procesa kvalitāti. To pierādīja studentu zināšanu testēšana 2000. gadā [228].

1996. gada 16. oktobrī Ministru kabinets izdeva rīkojumu Nr. 412 „Par atsevišķu medicīnas skolu likvidāciju”. Saskaņā ar Latvijas Republikas Izglītības likuma 7. panta 3. punktu tika likvidētas šādas Labklājības ministrijas pārziņā esošās medicīnas skolas:

Cēsu medicīnas skola – ar 1997. gada 1. jūliju; Rīgas 3. medicīnas skola – ar 1997. gada 1. janvāri; Ventspils medicīnas skola – ar 1997. gada 1. janvāri [230]. Līdz ar to 1999. gadā Latvijā darbojās sešas medicīnas skolas, kas gatavoja medicīnas māsas: Sarkanā Krusta Rīgas medicīnas skola; Liepājas medicīnas skola; Rīgas 1. medicīnas skola; Daugavpils medicīnas skola; P. Stradiņa Rīgas 2. medicīnas skola; Rīgas 5. medicīnas skola. Vidēji katru gadu šais skolās mācības sāka 350–400 topošo māsu. Mācību ilgums bija 2 gadi 10 mēneši. Tomēr absolventu skaits bija uz pusi mazāks. Lielā mērā tas saistīts ar zemo atalgojumu, neapmierinošām darba iespējām un apstākļiem. Kaut arī šajā jomā neradās bezdarbs, tomēr darba apstākļi lika mainīt topošo māsu aroda izvēli [226, 3].

Māsu sagatavošana augstskolās

1993./1994. mācību gadā Medmāsu nodaļa Latvijas Medicīnas akadēmijā (tagad Rīgas Stradiņa universitāte) pārveidota par Māszinību fakultāti [202].

1994. gadā pirmo reizi Latvijas vēsturē tika reģistrētas pirmās 20 medicīnas māsas, kuras beigušas Māszinību fakultāti. Viņas pirmās saņēma diplomus par bakalaura grāda iegūšanu Māszinībās [231; 1].

Katru gadu Rīgas Stradiņa universitātē attīstījās un pilnveidojās Māszinību programmas, savienojot klīniskos priekšmetus ar pacienta aprūpi, iesaistot medmāsas ar bakalaura grādu Māszinībās. 1998. gadā ar mērķi sagatavot māsas maģistra grāda līmenī Rīgas Stradiņa universitātē bija izveidota Māszinību neklātienas maģistrantūras studiju programma. Šī programma nodrošināja iespēju sagatavot māsas ar augstākām zināšanām un prasmēm, kas būtu spējīgas apmācīt nākotnes māsas, attīstīt augstāku prakses līmeni māsām veselības aprūpes iestādēs un apmācīt sabiedrību veselības veicināšanas jomā. Mācību ilgums šajā studiju programmā ir divgadīgs ar studiju apjomu 80 kredītstundas. Gandrīz puse (40%) mācību laika veltīts kontaktu stundām un 60% studiju laika veltīts studentu patstāvīgajam darbam. Maģistra programmas uzdevumi bija padziļinātu zināšanu apguve veselības saglabāšanā, pedagogijā, zinātniskā materiāla iegūšanā un apstrādē, mākslas vēsturē un reliģijas psiholoģijā. Maģistra grāda iegūšanai Māszinībās, programmas beigās studentiem jāaizstāv patstāvīgi veiktais pētījums – maģistra darbs, ar kuru tiek vērtēta maģistra gatavība patstāvīgi izmantot iegūtās zināšanas un iemaņas pētniecisku un profesionālu problēmu risināšanā. Pēc maģistrantūras māsām ir tiesības turpināt studijas doktorantūrā.

Kopš 1999. gada medmāsām ar akadēmisko izglītību TEMPUS projekta ietvaros sadarbībā ar divām Eiropas valstīm, Nīderlandi (HOGESCHOOL Enschede) un Beļģiju (Katilike Hogeschool Bružā un Ostendē), Māszinību fakultātē rit jauno programmu attīstīšana un realizēšana. Ar šo nolūku izveidota darba grupa, kas izanalizēja māsu izglītības programmas Latvijas medicīnas skolās. Apkopojot rezultātus, darba grupa secināja, ka medicīnas skolu izglītības programmas savā pamatā atbilst māsu kvalifikācijai un darba tirgus prasībām. Bija iesniegti arī daži priekšlikumi, akcentējot nepieciešamību ilgtermiņā attīstīt programmas medmāsām ar akadēmisko izglītību, kā arī ieviest medmāsu apmācības programmā četrus galvenos virzienus: izpēti, izglītību, vadību un klīnisko ekspertīzi. Pēc bakalaura studiju programmas apguves Rīgas Stradiņa universitātē, absolventiem bija tiesības turpināt studijas maģistrantūrā arī citās nozarēs, piem., vadībā, pedagoģijā [232].

1999. gadā arī Latvijas Universitātē Medicīnas fakultātē atvērās veselības zinātņu bakalaura un maģistra Māszinību studiju programmas. Tās ir nākotnes perspektīvas izglītības programmas māsu akadēmiskajā izglītībā, kuru nepieciešamību nosaka pārmaiņas veselības aprūpes sistēmā, veselības aprūpes pārvaldē un izglītībā. Studiju programmas veidotas, ņemot vērā Eiropas Savienības direktīvas par reglamentētām profesijām. Ņemot vērā izglītības pakāpi un profesionālās kvalifikācijas līmeni, veselības zinātņu bakalaura Māszinību studiju programmā uzņēma reflektantus ar pirmā līmeņa augstāko vai vidējo profesionālo izglītību ar māsas kvalifikāciju vai tai pielīdzinātu vecmātes, zobārstniecības māsas, biomedicīnas laboranta kvalifikāciju. Veselības zinātņu bakalaura Māszinību studiju programmas apjoms ir 120 kredītpunktu. Tajā ietverti kursi: māszinību teorija, pētniecības metodes, aprūpes vadīšana un pedagoģiskā prasme. Veselības zinātņu maģistra Māszinību studiju programmā uzņēma bakalaurus. Maģistra studiju programmā ietverti kursi pētniecībā, veselības aprūpes vadībā un māszinību teorijā. Programmu mērķis ir nodrošināt akadēmiskās izglītības iegūšanu Māszinībās un ar tām saistītās humanitārās un sociālās zinātnēs, rosināt studentos aktīvu informācijas iegūšanu, zinātniski pētniecisko prasmi un kritisku teorētisko un praktisko zināšanu vērtēšanu un lietošanu, kā arī veicināt izaugsmi un intelektuālo potenciālu, attīstot pētniecību Māszinībās. Māszinību bakalaura studiju programmas fiksētais studiju laiks ir trīs gadi (seši semestri), paredzot programmā obligāto studiju kursu (A daļa), izvēles studiju kursu (B daļa) un citu zinātņu nozaru kursu (C daļa). A daļu veido obligātie Māszinību studiju priekšmeti (55%): Māszinību pamati, pedagoģija Māszinībās, māsu darba vadīšana un organizēšana, pētniecība

Māszinībās. B daļu veido obligātās izvēles daļas priekšmeti (35%): bakalaura grādam atbilstošās zinātnes priekšmeti un atbilstošie citu zinātņu nozaru studiju kursi – socioloģija, ekonomika, tiesību zinātne, svešvaloda u.c. C daļu (10%) veido brīvās izvēles kursi no Latvijas Universitātes piedāvātā C studiju kursa. Māszinību maģistra studiju programma sastāv no A daļas, ko veido māszinībām atbilstošie kursi (18 kredītpunktu), un B daļas – atbilstošo nozaru kursi (42 kredītpunkti), kā arī maģistra darba izstrāde (20 kredītpunktu). Māszinību bakalaura akadēmiskās studijas virzītas uz augstākās akadēmiskās izglītības iegūšanu, iemaņu veidošanu zinātniski pētnieciskajā darbā. Pēc bakalaura grāda iegūšanas Māszinībās absolventiem ir iespēja turpināt akadēmiskās studijas maģistrantūrā Latvijā un ārvalstīs. Apgūstot Māszinību maģistrantūras programmu, maģistriem pastāv iespēja turpināt zinātniskās studijas doktorantūrā Latvijā un ārvalstīs. Māszinību studiju programmās studiju darba un rezultātu kontroles formas ir nepārtraukta zināšanu vērtēšana semestra kursa nobeigumā. Studiju rezultātu kontroles formas ir mutvārdu un rakstveida eksāmeni, ieskaites, esejas, projektu darbi, individuāli pētījumi, prakses apraksti un pašvērtējums. Studentu zināšanu vērtēšana katrā kursā notiek, ievērojot 10 ballu sistēmu un nosakot katra kursa specifikai noteiktus vērtēšanas kritērijus. Māszinību bakalaura studiju nobeigumā ir bakalaura darba izstrāde (10 kredītpunkti), māszinību maģistra studiju nobeigumā – māszinību maģistra darba izstrāde (20 kredītpunkti). Attīstot Māszinību maģistra studiju programmu, pamatdoma bija: lai mainītos māsu prakse, vajadzīgas labi sagatavotas un spējīgas māsu prakses vadītājas. Pārmaiņas praktiskā līmenī nenotiek bez iestādes augstākās vadības atbalsta, kā arī bez vidējās vadības (nodaļas virsmāsas) atbalsta. Tāpēc maģistrantūras programmas mērķis ir sagatavot māsas vadītājas. Akadēmiskos darbus vada pieredzējuši speciālisti. Veselības zinātņu bakalaura un maģistra studiju programmas pamata kursu docētāji ir māszinību speciālisti un maģistra studiju programmas vadītāji, pamata kursu docētāji ir māszinību speciālisti, pedagoģijas un māszinību maģistri. Programmās sniegtās teorētiskās un praktiskās zināšanas darba devēji atzīst par svarīgām aprūpes prakses organizēšanā un vadīšanā. Pieaugoša interese, pieprasījums praksē, pozitīvs sadarbības partneru programmas vērtējums ir veicinoši faktori programmas attīstībai un pilnveidošanai. 1999. gadā Māszinību studiju programmā mācījās 75 studenti, bet maģistra studiju programmā – deviņi studenti [233; 66–68].

Visiem absolventiem ir tiesības strādāt izglītības jomā par pasniedzējiem; veikt profesionālo darbību ārstniecības iestādēs, sociālās palīdzības centros; organizēt un

vadīt valsts un privātās medicīnas struktūrvienības; piedalīties zinātniskos pētījumos, kā arī veikt pacientu izglītošanu un organizēt medicīnas māsu privātpraksi [199; 17].

4.1.3. Māsu specialitāšu profesionālās darbības apraksts

1998. gada 2. novembrī ar Labklājības ministrijas rīkojumu Nr. 269 un ar 1999. gada 7. janvāra rīkojumu Nr. 3 apstiprināts māsu specialitātes nolikums. Pēc nolikuma māsa ir persona, kas ieguvusi profesionālo pamatizglītību. Māsa veic veselības aprūpi un piedalās ārstniecībā, palīdzot sabiedrībai, ģimenei un indivīdam novērst slimību cēloņus, uzturēt un atgūt veselību, cienot viņa savdabības, atvieglot ciešanas, veic darbus ekstremālās situācijās. Viņa uztver cilvēka organismu kā vienotu veselumu, neaizmirstot, ka galvenā nozīme ir viņa psihiskajam stāvoklim un garīgajām vajadzībām. Māsu profesionālās darbības pamatuzdevumi: veikt profilakses darbu ar visa vecuma indivīdiem viņu dzīves vai darba vietās un ārstniecības iestādēs, pastāvīgi pievēršot uzmanību individuālai saskarsmei ar slimnieku, konsultējot pacientu un viņa piederīgos atbilstoši savas kompetences līmenim, izglītot un sniegt neatliekamo palīdzību. Māsai jāprot sniegt arī profesionālu aprūpi pacientiem ar akūtiem un hroniskiem veselības traucējumiem; veikt procedūras atbilstoši standartiem; izglītot un konsultēt indivīdu, ģimeni un sabiedrību. Māsai jāatbild par darba organizāciju un kvalitāti. Latvijā strādā dažādas, piem., endokrinoloģijas un diabetoloģijas, neonatoloģijas un pediatrijas un citas specializācijas māsas [225].

Māsa ar noteiktu specialitāti ir ārstniecības persona, kura veic pacientu aprūpi saslimšanas gadījumā. Konkrētas specialitātes māsa tiesīga praktizēt, ja ir reģistrēta māsu reģistrā un atbilstoši nolikumam ieguvusi pēcdiploma izglītību savā specialitātē. Nolikumā paredzēta sertificētu un nesertificētu māsu darbība, atbildība un pēcdiploma izglītība.

Par sertificētu dēvē māsu, kas nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu savā specialitātē un ieguvusi par to sertifikātu. Sertificētai māsai neatkarīgi no specialitātes savas profesionālās darbības ietvaros Ārstniecības likumā noteiktajā kārtībā patstāvīgi jāvada un jādokumentē aprūpes process, jāsteno pacientu ārstēšana un rehabilitācija, jāveic ārstnieciskās manipulācijas, izglītojošais un profilaktiskais darbs sabiedrībā, kā arī profesionālās izglītības darbs savā specialitātē. Sertificēta māsa ir atbildīga par pacienta aprūpi, patstāvīgi veiktajām procedūrām un manipulācijām, aprūpes darba vadību un organizēšanu, ārsta norādījumu vai uzdevumu izpildi, kā arī par iespējamām

savām tehniskajām kļūdām un pavisrību, kā arī par tās nesertificētās māsas darbību, kura strādā viņas vadībā vai uzraudzībā.

Nesertificēta māsa var strādāt tikai sertificētas ārstniecības personas vadībā vai uzraudzībā. Viņa ir atbildīga par sertificētas ārstniecības personas noteikto uzdevumu izpildi, patstāvīgi veiktajām manipulācijām, savām tehniskajām kļūdām un pavisrību, kā arī par sertificētas ārstniecības personas noteiktā darbības apjoma pārkāpšanu.

Ar mērķi pastāvīgi attīstīties un pilnveidot savas zināšanas, pēcdiploma izglītība māsu specialitātē ietvēra praktiskās pieredzes apgūšanu konkrētā specialitātē, sertificētas ārstniecības personas vadībā vai uzraudzībā un teorētisko zināšanu apguvi pēc nolikuma apstiprinātām tēmām. Kredītstundu apjomu nosaka māsu specialitātes nolikums, un tas svārstās no 100 līdz 180 stundām atkarībā no specialitātes [234].

Pēcdiploma izglītība tiek organizēta lekciju, kursu, semināru vai konferenču veidā pēc Medicīnas profesionālās izglītības centra apstiprinātām programmām [235].

Nodaļas pārskats

Pēc Latvijas valsts neatkarības atgūšanas 1991. gadā sākas reformas valstī, tajā skaitā arī veselības aprūpes sistēmā. Pateicoties māsu aktivitātei un pieredzes apmaiņai ar šīs profesijas pārstāvēm no citām valstīm, reorganizācija notika māsu profesionālajā darbībā arī Latvijā. Analizējot pastāvošo māsu profesijas regulācijas sistēmu valstī, par bāzi ņemti Pasaules Veselības organizācijas Eiropas reģionālā biroja materiāli māsu prakses pilnveidei.

Ar mērķi veicināt gādību par tautas veselību un māsu aprūpes uzlabošanu atbilstoši mūsdienīgām iespējām un prasībām 1993. gadā Latvijā tika reģistrēta Latvijas Māsu asociācija, kura sekmēja arī dažādu specialitāšu māsu asociācijas nodibināšanu. Attiecībā uz ekonomiskiem, profesionāliem un sociāliem jautājumiem māsu asociācija izvirzīja dažādus darbības virzienus dalībai likumdošanas aktu izstrādē māsu profesionālai darbībai; māsu darba standartu un profesionālās ētikas kodeksa izstrādi; māsu reģistra izveidošanu; pētījumiem, kas saistās ar māsu profesionālās darbības atbalstu, kā arī māsu darba apmaksu.

Kā parādīja reformas norise un māsu profesijas reorganizācija, izvirzīto uzdevumus izdevās īstenot. Reformas laikā 1995. gadā bija ieviesta māsu obligāta reģistrācijas un pārreģistrācijas kārtība, pateicoties kurai radās iespēja nodrošināt pacientus ar kvalitatīvu aprūpi un ārstēšanu, nodrošināt efektīvu māsu darba sadali, kā

arī izmantot darba organizācijā savāktus datus par reģistrētām māsām valstī. Reģistrācija un pārreģistrācija sekmē nepārtrauktu māsu izglītošanu. Māsu reģistrācijas norise notika pēc ieviestas no ārzemēm sistēmas ar noteikto kredītstundu skaitu. Reģistrēta māsa atjauno savas prakses tiesības, uzrādot 150 izglītības kredītstundas. Arī māsām, kuras nepraktizēja savā profesijā vairāk par pieciem gadiem, reģistrācijai nepieciešams iegūt 150 kredītstundas un jānokārto reģistrācijas eksāmens. Tāpat 1995. gadā bija pieņemti Ministru kabineta noteikumi par praktizētiesīgu māsu sertifikāciju. Sertifikācija ir māsu teorētiskās un praktiskās sagatavotības un profesionālo iemaņu novērtēšana un atzīšana. Tā apliecina māsu profesionālo sagatavotību noteiktā specialitātē un dod tiesības attiecīgajai personai kā speciālistam patstāvīgi praktizēt visās ārstniecības iestādēs neatkarīgi no to īpašuma veida. Sertifikātu var iegūt visas māsas, kuras ir reģistrējušās Labklājības ministrijas Veselības departamenta Ārstniecības personu reģistrā un pēc medicīniskās izglītības diploma iegūšanas trīs gadus ir nostrādājušas medicīnas jomā, no tiem divus gadus – specialitātē, kurā vēlas iegūt sertifikātu. Sertifikāts dod tiesības māsām kā speciālistēm nodarboties ar pacientu veselības aprūpi, piedalīties ārstniecībā, uzraudzīt vai vadīt ārstniecības iestādi vai tās struktūrvienību, nodarboties ar veselības aprūpes izglītības darbu, kā arī pēc valsts nodevas samaksāšanas noteiktā kārtībā saņemt licenci uzņēmējdarbībai attiecīgajā specialitātē. Sertifikācijas padomi izveido un apstiprina uz trim gadiem Labklājības ministrijas Veselības departaments. Tādējādi reģistrācijas un sertifikācijas ieviešana māsu praksē sekmē māsu pastāvīgu izglītošanos, nodrošinot kvalitatīvu aprūpes procesu.

Pateicoties Latvijas Māsu asociācijai 1995. gadā bija pieņemts Latvijas Māsu ētikas kodekss. Šis kodekss ietver ētikas aspektus, māsu praksē veicot pacientu aprūpi, māsu pienākumus attiecībā pret cilvēkiem, kuriem ir nepieciešama aprūpe, māsas attieksmi pret savu darbu un darba iemaņām, kā arī māsas darbību attiecībā pret sabiedrību. Ētikas kodekss paredz māsu galvenos pienākumus: stiprināt un atjaunot veselību, novērst saslimšanu un atvieglot cilvēka ciešanas. Pacientu aprūpē svarīga ir bijība pret cilvēka dzīvību, pašcieņu un tiesībām.

Latvijas valsts neatkarības pastāvēšanas laikā notika arī reorganizācija māsu apmācībā: māsu skolās ieviests trīsgadīgs mācību kurss, pielīdzinot māsu izglītību starptautiskam līmenim. Medicīnas māsu skolas pakāpeniski sāka strādāt pēc pašu izveidotiem plāniem, katrā māsu skolā bija izstrādāti skolas nolikumi. Māsu skolas programmas apstiprināja Labklājības ministrijas Ārstniecības departaments saskaņā ar

Medicīnas profesionālo izglītības centru. Māsu apmācībai teorētiskās un praktiskās nodarbības ietvēra pamatzināšanas aprūpes procesā, lai topošām māsām izveidotu priekšstatu par māsu profesijas raksturu un profesionālo ētiku, kā arī par aprūpes principiem saistībā ar vispārējo un specializēto medicīnu. Ņemot vērā starptautisko pieredzi (Amerikas un Rietumvalstu) un adaptējot to vietējiem apstākļiem, māsām radās iespēja apgūt augstāko izglītību (Rīgas Stradiņa universitātē un Latvijas Universitātē) Māszinību fakultātēs ar bakalaura un maģistra grāda piešķiršanu, kā arī dota iespēja studēt doktorantūrā.

1998. gadā ar Labklājības ministrijas rīkojumu Nr. 269 un ar 1999. gada 7. janvāra rīkojumu Nr. 3 apstiprināts māsu specialitātes nolikums. Nolikums reglamentē sertificēto un nesertificēto māsu darbību un pēcdiploma izglītību. Pēc nolikuma māsa ar noteiktu specialitāti ir ārstniecības persona, kura veic pacientu aprūpi saslimšanas gadījumā. Konkrētas specialitātes māsa ir reģistrēta praktizēt tiesīgu māsu reģistrā, kura atbilstoši nolikumam ieguvusi pēcdiploma izglītību savā specialitātē. Pēc nolikuma par sertificētu skaitās māsa, kura ir nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu savā specialitātē un ieguvusi par to sertifikātu. Savukārt nesertificēta māsa var strādāt tikai sertificētas ārstniecības personas vadībā vai uzraudzībā.

Kopsavilkums

Analizējot māsu profesijas attīstības gaitu Latvijas teritorijā no 18. gs. līdz Pirmajam pasaules karam, šajā laika posmā Latgalē darbojās priestera Vincenta de Paula (*Vincent de Paul*; 1581–1660) apvienības žēlsirdīgās māsas, Vidzemes un Kurzemes daļā – diakonu māsas un visā Latvijas teritorijā darbojās Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgās māsas.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgās māsas, būdamas polietes un piederot katoļu konfesijai, uzsāka savu darbību, pateicoties tālākai „katolizācijai” Latgalē. 18. gs. priestera Vincenta de Paula žēlsirdīgo māsu kārtā bija uzaicināta 1789. gadā Latvijas teritorijā no Polijas, pateicoties katoļu misionāru priesteru kustībai, kura skāra šīs teritorijas katoļu atbalstītos novadus. To uzturēšanu un darbību materiāli nodrošināja novada ietekmīgākā personība grāfiene Augusta Plātere (*Augusta z Ogińskis Broel Platerowa*; (?–1803), kā arī citi turīgi cilvēki, ziedojot naudu un nekustamo īpašumu. Māsu darbība un uzvedība bija stingri pakļauta izstrādātajiem noteikumiem (Regulai), kura noteica parasto un vecāko žēlsirdīgo māsu darbības galvenos virzienus: nabago un slimo kopšana slimnīcās un mājās, izglītošanas darbs. Šo darbību, strādājot slimnīcā Krāslavā un izglītojot bērnus skolā, veica arī žēlsirdīgās māsas Latgalē. Sniedzot palīdzību trūcīgiem cilvēkiem, māsu darbībā pamanāms arī sociālais darbs. Atbilstoši Regulai, māsu pienākums bija arī mirstošo slimnieku kopšana. Tāpat māsu pienākums bija arī slimo apraudzīšana mājās. Šī darbība nesakrita ar klosteru dzīves principiem, līdz ar to tika uzskatīts, ka žēlsirdīgās māsas bija vairāk pakļautas grēka iespējai nekā mūķenes, kuras dzīvoja klosteros. Lai kļūstu par žēlsirdīgo māsu, tās deva kopīgu solījumu uz gadu. No 1801. gadā (pēc franču revolūcijas (1789–1799) māsu zvēresti kļuva par obligātiem un māsas to deva katru gadu, zvērot no jauna. Pētījuma laikā neizdevās precīzi noskaidrot, kādas lekcijas un kādā apjomā lasītas priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu sagatavošanā. Savukārt Regula ne tikai atspoguļoja māsu darbības un uzvedības noteikumus, bet arī paredzēja māsu sagatavotību slimo kopšanai. Žēlsirdīgo māsu apvienības nodibināšana bija viens no pirmajiem soļiem, lai izietu no klosteru ēnas. Šīs žēlsirdīgās māsas, atbalstot pēdējā poļu sacelšanās laikā nemierniekus, pārtrauca savu darbību Latvijas teritorijā 1864. gadā.

Savukārt diakonisu (vai diakoniju) māsu misija sāka veidoties, pateicoties „iekšējās misijas darbībai (humānai un kristīgai labdarībai), kura izveidojās 19. gs. Vācijā” (Wittram H. Die Anfänge diakonischen Wirkens in Livland und Kurland im 19. Jahrhundert. Die Anfänge der Diakonie im ostlichen Europa, Folge 5, Münster, 2002.). Latvijas teritorijā šo misiju atbalstīja evaņģēliski luteriskā baznīca, it īpaši Vidzemē un Kurzemē, kur bija lielākais šo konfesiju piederīgo skaits. Iekšējās misijas darbības galvenais organizators Latvijas teritorijā bija Rīgas pilsētas Ģertrūdes baznīcas mācītājs O. Šaberts (*O. Schabert*; 1866–1936), kam bija praktiskā pieredze iekšējās misijas darbībā ārzemēs. 1862. gadā Rīgā, ar Krievijas Ķeizarienes Marijas Aleksandrovnas atbalstu bija nodibināta diakonisu biedrība un nosaukta viņai par godu – „Žēlsirdīgo māsu biedrība Mari”. Vēlāk, 1866. gadā, Rīgā bija nodibināts arī pirmais diakonisu nams Baltijā (Marijas Diakonisu nams). Tā dibinātājs un pirmais rektors bija Georgs Loesevičs (*Georg Loesevitz*). Savukārt diakonisu namu Jelgavā 1865. gadā nodibināja grāfiene Elizabete fon Mēdema (*Elisabeth von Medem*). Nozīmīgs ieguldījums Jelgavas diakonisu nama attīstībā un organizācijā, kā arī diakonisu māsu apmācībā bija mācītājam Ludvigam Katterfeldam (*Ludwig Katterfeld*; 1843–1910). Viņš nemēģināja atdarināt kādu no viņam pazīstamajiem Vācijas diakonisu namu tipiem, bet pārņēma to, kas bija pieņemams Baltijas provincēm, „atmetot tradīcijas, kuri Baltijas apstākļiem neatbilda”. Diakonisu māsu profesijas apguvei pieņēma tikai luteriskās ticības sievietes. Kristīgajā skatījumā diakonijas aprūpes darbam piemīt sevišķs raksturs. Diakonijas darba raksturu nosaka trīs aspekti: ar savu darbu Dieva un cilvēka Mīlestības derības apliecināšana, Dieva slavēšana un kļūšana par apsoltās Dieva valstības zīmi. Pretendēt uz diakonisu māsu varēja ar tikumīgu dzīvesveidu sievietes, kuras atbilda gan fiziskām, gan garīgām prasībām, vecumā no 18 līdz 40 gadiem, ar vācu elementārās skolas izglītības līmeni (4 klases) un zināšanām mājturībā. Māsu izglītošana ietvēra teorētisko un praktisko daļu. Izglītības teorētiskajā daļā ietilpa dievkalpojumi namā, kristīgo dziedniecības vēsture, sieviešu diakonijas mācības, elementārās izglītības priekšmeti, kā arī nodarbības māsu profesijas apguvē. Praktiskās nodarbības notika ārsta uzraudzībā. Ja māsas savā mācību laikā ievēroja visus noteikumus un pierādīja derīgumu diakonisu māsas amatam, pēc kuratoru lēmuma viņas uzņēma diakonisu māsu kārtā. Uzņemšana notika ar iesvētīšanu – svētku dievkalpojuma rituālu. Diakonisu māsu darbs un uzvedība balstījās uz evaņģēliski luteriskās ticības postulātiem un atradās baznīcas aizsegā. Diakonisu māsas uzturēja no bagāto cilvēku brīvprātīgiem ziedojumiem un no maksājumiem par māsu darbu.

Neskatoties uz konfesionālo atšķirību, māsu motivācijā un darbībā jūtamas atšķirības. Diakonus māsām bija samērā plašs darba loks: aprūpējot slimos, vecus cilvēkus un bērnus, viņas strādāja gan slimnīcās, gan patversmēs, veica izglītojošo darbu (apmācot sanitāres, sievietes un bērnus). Māsas sniedza cilvēkiem arī morālo atbalstu ar lūgšanām un Dieva vārdu ne tikai slimībās, bet arī grūtību un krīžu gadījumos. Līdz ar to diakonusu māsu praksē galvenie darba virzieni bija slimnieku kopšana stacionāros un mājas apstākļos (mājas aprūpe), izglītojošais un kristīgi sociālā darba raksturs.

1867. gadā Ženēvas konvencijai „Par ievainoto un slimo karavīru stāvokļa uzlabošanu” pievienojās arī cariskā Krievija, kuras sastāvā tolaik atradās Latvija. Ar mērķi sniegt palīdzību ievainotajiem kara apstākļos un miera laikā pēc Krievijas Sarkanā Krusta ierosinājumiem, 1867. gadā Rīgā, vēlāk arī Jelgavā un Daugavpilī, bija nodibinātas Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu kopienas, kur apmācīja topošās žēlsirdīgās māsas. Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu kopienās uzņēma sievietes neatkarīgi no viņu konfesijas piederības, jo kristīgā skatījumā māsas darbs tika balstīts uz žēlsirdību. Sarkanā Krusta žēlsirdīgās māsas reprezentēja galvenokārt filantropisku motīvu mudinātas augstākās sabiedrības dāmas – krievu un vācbaltiešu muižnieku kundzes un meitas, pietiekami turīgu aprindu pārstāves. Vienkārša darba cilvēkiem – zemkopjiem, strādniekiem, arī Baltijas pamatiedzīvotājiem – šis cēlais un cildenais darbs bija liegts. Krievijas Sarkanā Krusta organizācija ieviesa arī jaunumus māsu profesionālajā organizācijā, izstrādājot māsu sagatavošanai apmācības programmu; rūpējoties par māsu labklājību vecumdienās, izveidojot emeritūras kasi. Pārskatot žēlsirdīgo māsu darbību Krievijas Sarkanā Krusta pastāvēšanas laikā, Latvijas Valsts vēstures arhīvā izdevās atrast materiālus par māsu apmācības programmu. Topošām māsām izņemot dažas klīniskas disciplīnas, pasniedza arī Dieva Likumu. Savā darbā māsām bija jāievēro Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu instrukciju. Tajā iekļāva māsām paredzētos kopējos noteikumus par māsu pienākumiem kopienā un sabiedrībā, kā arī vecākās māsas pienākumus. Atsevišķi bija izstrādāta instrukcija vecākām māsām. Žēlsirdīgās māsas, pildot savu žēlsirdības misiju slimo kopšanā, strādāja slimnīcās un privātmājās, iegūstot sabiedrības lielu cieņu - prestižu.

Analizējot māsu profesijas attīstības gaitu Latvijas teritorijā no 18. gs. līdz Pirmajam pasaules karam, šajā laikmetā raksturīga paradigma: māsu darbs tika balstīts uz kristietību, ticību Dievam un žēlsirdību. Māsas apvienoja slimnieku kopšana slimnīcās un privātās mājās, izglītojošais un sociālais darbs.

Reforma māsu profesijā sākas pēc Latvijas valsts neatkarības atgūšanas 1918. gadā, kad divas dienas vēlāk pēc Latvijas proklamēšanas, 20. novembrī, nodibinājās Latvijas Sarkanais Krusts un attīstījās starptautiskie sakari. Māsu profesionālo attīstību sekmēja Amerikas Savienoto Valstu valdības struktūras, organizējot māsu pieredzes apmaiņu un īstenojot to Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu praksē. Latvijā atvērās vairākas medicīnas iestādes: slimnīcas, sanatorijas, ambulances un veselības kopšanas punkti. Tādas radikālas pārmaiņas prasīja labi sagatavotu medicīnas personālu – māsas.

Šajā laikā parādās arī definīcija „diplomēta žēlsirdīgā māsa”, kura pieņemtā starptautiskās žēlsirdīgo māsu savienības statūtos un skan sekojoši: „Ar nosaukumu „diplomēta žēlsirdīgā māsa” apzīmē tādu žēlsirdīgo māsu, kura savā izglītības laikā žēlsirdīgās māsu skolā un pirms beigu resp.valsts pārbaudījumiem ir ieguvusi teorētiskas un praktiskas zināšanas ķirurģisko un terapeitisko slimnieku kopšanā, kā arī bērnu kopšanā. Ieteicams, ka šādas izglītības kurss, kas ietver sevī minētās zināšanas, ilgtu trīs gadus” (Žēlsirdīgā Māsa, decembris, 1930). Lai īstenotu izvirzītos mērķus tautas veselības saglabāšanā un uzlabotu veselības kopšanas darbu, bija nepieciešama māsu darbības un topošo māsu apmācības reorganizācija. Rezultātā 1933. gadā māsu apmācībā bija ieviests trīsgadīgs apmācības kurss. Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolas mērķis bija sagatavot teorētiski un praktiski spējīgas žēlsirdīgās māsas slimo kopšanai un veselības aizsardzībai. Tāpat 1938. gadā Latvijas Sarkanā Krusta Žēlsirdīgo māsu pārvalde pieņēma Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu skolu uzņemšanas un vispārējos noteikumus. Pēc noteikumiem žēlsirdīgo māsu skolā uzņēma Latvijas pavalstnieces vecumā no 18 līdz 30 gadiem. No šī gada bija ieviesta mācību maksa divdesmit latu mēnesī. Mazturīgām audzēknēm Latvijas Sarkanais Krusts piešķīra stipendijas, tās bija atmaksājamas pēc skolas beigšanas. Skolas darbojās pēc valsts apstiprinātas programmas un atradās Latvijas Veselības departamenta un Izglītības Ministrijas pārziņā. Māsām bija jāapgūst gan teorētiskās zināšanas medicīnā, gan praktiskās nodarbības klīniskajā praksē. Tomēr Dieva Likums topošām māsām netika pasniegts. To aizvietoja cits priekšmets – māsu ētika. Tieši šajā laikmetā tika pacelts jautājums par māsu profesijas prestižu. Māsu skolās žēlsirdīgās māsas gatavoja darbam dažādās medicīnas nozarēs: preventīvā medicīnā, darbam operāciju zālēs, rentgena un terapeitiskos kabinetos, dietoloģijā un psihiatrijā. Tāpat māsām parādās iespēja iegūt augstāko izglītību Anglijā. Ar mērķi paaugstināt māsu profesionalitāti bija ieviesta reģistrācija un pārreģistrācija. Šī reģistrācija retināja māsu rindas un liedza strādāt žēlsirdīgo māsu praksē tām māsām, kurām nemaz nebija tiesību māsu darbam.

Žēlsirdīgām māsām bija stingri jāievēro daži darba pienākumi attiecībā pret pacientiem, ārstiem, sabiedrību un sevi. Atbilstoši savai profesijai, māsām ar savu darbību un uzstāšanos bija jācenšas veicināt un pacelt savas profesijas līmeni morāli, juridiski un materiāli. Māsas uzskatīja par ārsta palīgu, tiem piemēroja stingras darba prasības un profesionālo etiķeti. Latvijas Sarkanā Krusta darbības laikā žēlsirdīgām māsām bija plašs darba lauks tautas veselības kopšanā un sociālajā darbā. Māsas strādāja ne tikai ambulancēs, slimnīcās, sanatorijās, bet arī skolās un veselības kopšanas punktos. Pildot savas funkcijas skolās, veselības kopšanas punktos un citās ārstniecības iestādēs, žēlsirdīgajai mācai vajadzēja būt pedagogam un psihologam, popularizējot plašākā sabiedrībā individuālo un sabiedrisko higiēnu un risinot sociālā darba problēmas. Līdz ar to daudzveidīgāka kļuva arī māsu specializācija: veselības kopējas, skolas un vizītes māsas.

Pateicoties māsu aktivitātei, nodibināja žēlsirdīgo māsu Savienību, kura aizstāvēja tikai Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu intereses, mazāko uzmanību pievēršot mazākumtautību māsām. Līdz ar to, neskatoties uz Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu darbības dominanti, valstī veidojās arī mazākumtautību žēlsirdīgo māsu biedrības („Svētais Krusts”, „Krievu žēlsirdīgo māsu biedrība Latvijā”).

Analizējot žēlsirdīgo māsu profesionālo darbību, neskatoties uz nacionālo piederību, visa viņu darbība bija analogiska: profesionālā pilnveidošanās – reģistrācijas kārtības ieviešana māsu praksē un izglītības vienotība. Tā arī ir šī laikmeta paradigma ar dominanti profesionālisms.

Līdz ar politiskiem notikumiem 1940. gadā, kad Latvija tika „iekļauta” Padomju Savienības sastāvā, notika reorganizācija māsu profesijā. Sakarā ar Latvijas valsts iekļaušanu Padomju Savienībā, māsu profesijas darba struktūra un organizācija veidojās pēc Padomju Savienībā jau izveidotas struktūras. Politiskās un ekonomiskās situācijas izmaiņas Latvijā atspoguļojās un ietekmēja māsu profesiju un to darba reorganizāciju. Padomju laikā pārtrūka starptautiskie sakari, arī profesionālajā izglītībā par dominējošo kļuva sociālisma un komunisma ideoloģija. Pēc Otrā pasaules kara žēlsirdīgās māsas sāka dēvēt par medicīnas māsām. Padomju laikos medicīnas māsa bija definēta kā vidējā medicīnas personāla darbiniece, kuru ārstnieciski profilaktiskajās iestādēs uzskatīja par ārsta palīgu. Par medicīnas māsām strādāja personas, kurām bija divgadīgā medicīnas māsu skolas izglītība. Iestāties medicīnas skolās bija tiesības visiem PSRS pilsoņiem vecumā no 15 līdz 35 gadiem ar 7 klašu izglītību, neatkarīgi no sociālā statusa, dzimuma un tautības. 1961./1962. mācību gadā republikā notika pāreja no

obligātās 7 klašu pamatskolas izglītības uz obligāto 8 klašu izglītību. Līdz ar to medicīnas māsu skolās audzēkņus uzņēma ar 8 klašu izglītību līdz 30 gadu vecumam. Māsu apmācībā audzēkņiem ar vidusskolas izglītību bija ieviesta divgadīgā mācību programma un trīsgadīga – audzēkņiem ar nepabeigto vidusskolas izglītību. Industrializācijas attīstība sekmēja arī plašu ārstniecisko iestāžu un medicīnas nozaru attīstību. Tomēr medicīnas skolas nevarēja pilnā apjomā nodrošināt medicīnas iestādes ar medicīnas māsām. Līdz ar to māsas gatavoja ne tikai medicīnas māsu skolās, bet apmācīja arī slimnīcās. Arī politiskā situācija Padomju Savienībā sekmēja medicīnas masu masveida sagatavošanu. Audzēkņu kontingentu veidoja kā Latvijas Republikas iedzīvotāji, tā arī iebraucēji no citām Padomju Savienības republikām no dažādiem sociāliem slāņiem. Uzņemšanas laikā priekšrocība tika dota audzēkņiem no vienkāršo strādnieku ģimenēm. Māsu profesijas mācību programmā tika ieviestas disciplīnas politiskā līmeņa paaugstināšanai, jo par izglītotu pilsoni tika uzskatīts politiski izglītoti cilvēks. Tāds priekšmets, ka medicīnas ētika kļuva par neobligāto. Laika gaitā mainījās valdības struktūra, līdz ar to Latvijā medicīnas māsu skolu darbība bija pakļauta: no 1945. gada līdz 1959. gada 25. decembrim Tautas veselības aizsardzības komisariātam, vēlāk Veselības aizsardzības ministrijai, no 1959. gada 25. decembra līdz 1961. gada 9. maijam Ministru Padomes Augstākās un vidējās speciālās izglītības Valsts komitejai, vēlāk, no 1961. gada 9. maija līdz 1989. gadam atkal Veselības aizsardzības ministrijai. Atbilstoši pakļautībai mainījās arī medicīnas māsu skolu nosaukumi. Vidējo medicīnas skolu mācību plāni un programmas tika apstiprinātas PSRS Veselības aizsardzības tautas komisariātā (PSRS Veselības aizsardzības ministrijā) un to koriģēšana māsu skolās bija aizliegta.

Padomju Savienībā medicīnas māsas netika dalītas – sabiedrības veselības aizsardzībā strādājošās un sociālajā aizsardzībā strādājošās māsas. Tas bija saistīts ar vienoto ārstniecības un profilaktiskas iestāžu darbības sistēmu. Medicīnas māsas nedz atsevišķās slimnīcās robežās, nedz visas veselības aizsardzības sistēmas līmenī neveidoja patstāvīgu un autonomu korporāciju (arodbiedrības).

Industrializācijas attīstība republikā sekmēja arī plašu ārstniecisko iestāžu un medicīnas nozaru organizāciju. Latvijas Republikā, kā arī visā Padomju Savienības teritorijā, plaši attīstījās stacionāru, poliklīniku, dispanseru, dzemdību namu, bērnu un sieviešu konsultāciju, sanatoriju un citu ārstniecības iestāžu darbība. Darbam dažās ārstniecības iestādēs un medicīnas nozarēs bija nepieciešamas medicīnas māsas ar noteiktu specializāciju. Ņemot vērā plašo māsu darbības loku medicīnas nozarēs,

medicīnas māsu darba pienākumi bija ļoti dažādi un atkarīgi no darba vietas un specializācijas. Vecāko un parasto māsu darba pienākumi atšķiras. Tomēr neatkarīgi no specializācijas un ieņemamā amata, māsām obligāti bija jāpaaugstina politisko zināšanu līmenis un kvalifikācija: jāpiedalās medicīnas māsu padomes darbā, māsu konferencēs jāuzstājas ar referātiem, jāapgūst radniecīgās profesijas. Visām māsām savā darba vietā bija jā rūpējas par darba aprīkojuma lietderīgu izmantošanu, jākārto dokumentācija, jāizpilda ārstu norīkojumi, jāseko sanitāru darbam. Māsām bija stingri aizliegts izpaust informāciju nepiederošām personām par slimnieku veselības stāvokli. Māsu profesionālais darbības loks šajā laika posmā bija plašs: slimnieku kopšana, sociālais darbs un izglītošais darbs, veicot topošo māsu un jaunāko medicīnas personāla apmācību.

Pamatojoties uz Padomju Savienībā pastāvošo ideoloģiju, veiktā reorganizācija māsu profesionālajā darbībā radīja citu paradigmu – visas māsas sāka dēvēt par medicīnas māsām, baznīca tika atdalīta no valsts, par dominējošo un obligāto kļuva krievu valoda, visas māsu skolas darbojās pēc vienotiem mācību plāniem.

Radikālas pārmaiņas māsu profesijā sākās līdz ar Latvijas Atmodas laiku 1989. gadā, kad ar mērķi veikt radikālas izmaiņas māsu profesionālajā darbībā tika atjaunota māsu Savienība.

Māsu profesionāla pilnveidošana turpinājās Latvijas valsts neatkarības veidošanas laikā pēc 1991. gada, līdz ar demokratizāciju valstī un starptautisko sakaru attīstību. Ar mērķi veicināt gādību par tautas veselību un māsu aprūpes uzlabošanu atbilstoši mūsdienīgām iespējām un prasībām, 1993. gadā Latvijā tika nodibināta Latvijas Māsu asociācija, kura sekmēja arī māsu dažu specialitāšu asociācijas nodibināšanu. 1995. gadā uzsāktā māsu reģistrācija un pārreģistrācija sekmēja tālāku māsu izglītošanu.

Savukārt sertifikācija nozīmēja māsu teorētiskās un praktiskās sagatavotības un profesionālo iemaņu novērtēšanu un atzīšanu. Sertifikāts deva un dod tiesības māsām kā speciālistēm nodarboties ar pacientu veselības aprūpi noteiktā specialitātē. Sertifikātu var iegūt visas māsas, kuras ir reģistrējušās Labklājības ministrijas Veselības departamenta Ārstniecības personu reģistrā un pēc medicīniskās izglītības diploma iegūšanas trīs gadus ir nostrādājušas medicīnas jomā, no tiem divus gadus – specialitātē, kurā vēlas iegūt sertifikātu.

Pateicoties Latvijas Māsu asociācijai 1995. gadā bija pieņemts Latvijas Māsu ētikas kodekss. Ētikas kodekss paredz māsu galvenos pienākumus: stiprināt un atjaunot

veselību, novērst saslimšanu un atvieglot cilvēka ciešanas. Pacientu aprūpē svarīga ir bijība pret cilvēka dzīvību, pašcieņu un tiesībām.

1998. gadā ar Labklājības ministrijas rīkojumu bija apstiprināts arī māsu specialitātes nolikums, kurš reglamentē sertificētu un nesertificētu māsu darbību un pēcdiploma izglītību.

Tāpat notika reforma arī māsu skolās – ieviests trīsgadīgs apmācības kurss, pielīdzinot māsu izglītību starptautiskajam līmenim. Medicīnas māsu skolas pakāpeniski sāka strādāt pēc pašu izveidotiem plāniem, katrā māsu skolā bija savi skolas nolikumi. Medicīnas māsu skolas programmas apstiprināja Labklājības ministrijas Ārstniecības departaments saskaņā ar Medicīnas profesionālo izglītības centru. Teorētiskās un praktiskās nodarbības ietvēra pamatzināšanas aprūpes procesā, lai topošām māsām izveidotu priekšstatu par māsu profesijas raksturu un profesionālo ētiku, kā arī par aprūpes principiem saistībā ar vispārējo un specializēto medicīnu. Ņemot vērā starptautisko pieredzi (Amerikas un Rietumvalstu) un pielāgojot to vietējiem apstākļiem, māsām rādās iespēja apgūt augstāko izglītību (Rīgas Stradiņa universitātē un Latvijas Universitātē) Māszinību fakultātēs ar bakalaura un maģistra grāda piešķiršanu, kā arī dota iespēja studēt doktorantūrā. Mainās arī māsas kvalifikācijas raksturojums: „Māsa ir persona, kura ieguvusi māsu profesionālo pamatzglītību. Māsa veic veselības aprūpi un piedalās ārstniecībā, palīdzot sabiedrībai, ģimenei un indivīdam novērst slimību cēloņus, uzturēt un atgūt veselību, atvieglot ciešanas; veic darbus ekstremālās situācijās”. Pildot savus profesionālos pienākumus, māsas veica pacientu aprūpi, izglītošo darbu un sociālo darbu (līdz 1996. gadam, kad valstī nodibinājās Latvijas Sociālā darba profesionālā asociācija).

Reforma māsu profesionālā organizācijā neatkarīgajā Latvijā sekmēja zināmu reformāciju un profesijas pilnveidošanos: māsu reģistrāciju, sertifikāciju, augstāko izglītību Māszinībās. Analizējot māsu profesionālo darbību šajā laikmetā, visa viņu darbība bija analogiska: profesionālā pilnveidošanās – reģistrācijas un sertifikācijas kārtības ieviešana māsu praksē un izglītības attīstība. Tā arī ir šī laikmeta paradigma ar dominanti profesionālisms.

Šaubas rada tas, ka profesijai pilnveidojoties un laikam ejot, vai neesam pazaudējuši pašu māsas misiju – žēlsirdību?

Darba gaitā parādās arī daži aspekti, kuri prasa papildus pētījumus (piem., paliatīvas aprūpes attīstība māsu praksē, vīriešu iesaistīšana māsu profesijā).

Secinājumi

Analizējot māsu profesijas attīstību Latvijā, no 18. gadsimta līdz 20. gadsimtam, atbilstoši izvirzītajiem darba mērķim:

- sniegt analītisku pārskatu par māsu profesijas attīstību Latvijā (paradigma un analogijas)

un uzdevumiem:

- apkopot un sistematizēt pieejamos vēstures avotus, kas sniedz informāciju par māsu profesijas attīstību Latvijas reģionos no 18. gs. līdz Pirmajam pasaules karam (1789–1914);
- sniegt pārskatu par māsu izglītību un profesionālo darbību Latvijas Republikas pastāvēšanās laikā (1918–1940);
- analizēt māsu profesijas reorganizāciju un attīstības gaitu Latvijas PSR (1945–1991);
- ieskicēt māsu profesionālās darbības dažus aspektus neatkarīgajā Latvijā (1991–1999),

var secināt, ka šajā laika periodā Latvijā darbojās sekojošas māsu grupas:

- priesteru Vincenta de Paula (*Vincent de Paul*; 1581–1660) apvienības žēlsirdīgās māsas;
- diakonu māsas;
- Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgās māsas;
- Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgās māsas un
- medicīnas māsas.

Analizējot četru hronoloģisku vēsturisku laika periodu Latvijā, var secināt, ka

- sākot no 18. gs. līdz Pirmajam pasaules karam māsu profesija Latvijas teritorijā, balstoties uz dievbijību, veidojās pēc reģionālā, nacionālā un konfesionālā principa;
- Latvijas Sarkanā Krusta pastāvēšanas laikā (1918–1940) māsu profesionālā darbība attīstījās, balstoties uz starptautisko pieredzi, apvienojot un sagatavojot valstī strādājošās māsas vienotā profesionālā līmenī;

- Padomju periodā (1945–1991) Latvijas Republikā māsu profesionālās darbības attīstību sekmēja industrializācija, veidojot jaunas māsu profesionālās specializācijas pēc vienotas sistēmas, atbilstoši politiskajai ideoloģijai;
- reorganizācija māsu profesijā sākās līdz ar demokratizāciju valstī 1989. gadā un attīstās pēc ārvalstu pieredzes, pilnveidojot māsu profesionalitāti Rietumeiropas līmenī un pielāgojot to valstī izveidotai aprūpes sistēmai.

Pētījuma novitāte

Pirmo reizi ir veikts tik detalizēts un apjomīgs pētījums par māsu profesijas attīstības vēsturi Latvijā. Pētījuma ietvaros veikts analītiskais pārskats par māsu profesijas attīstību Latvijā svarīgākajos tās attīstības etapos, sākot no 1789. gada (18. gadsimts) līdz 1999. gadam (20. gadsimts).

Pētījumā atspoguļota priesteru Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu darbība un tās nozīme Latvijas teritorijā. Pirmo reizi Latvijā publicēti sekojoši vēsturiskie dokumenti: Regula – priesteru Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu darbības un uzvedības noteikumi, oriģinālā dokumenta kopija tulkojumā latviešu valodā; žēlsirdīgo māsu pamācības garīgajā audzināšanā, „Garīgais Kalendārs”, Krakovas filiāles Žēlsirdības Brālības Statūti – oriģinālo dokumentu kopijas tulkojumā latviešu valodā.

Darba ietvaros pirmo reizi analizēta diakonisu māsu darbības būtība un tās nozīme Latvijas teritorijā. Darbā pirmo reizi atspoguļota arī Krievijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu darbība. Pētījuma gaitā veikta arī Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu profesionālās darbības analīze. Darba gaitā apskatīts un analizēts māsu profesijas stāvoklis padomju laikā un tās reorganizācija atjaunotās Latvijas divdesmit gados.

Pētījums sniedz analītisku pārskatu par māsu profesijas attīstību Latvijā svarīgākajos tās attīstības etapos un šī laikmeta paradigmām.

Vēsture ir mūsu mantojums. Bez zināšanām par pagātņi grūti plānot nākotni. Tas attiecas arī uz medicīnas māsu profesionālās attīstības nākotni.

Publikāciju saraksts

Publikācijas

1. Olga Odiņa. Māsu izglītība Latvijā vēsturiskā skatījumā. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Rēzeknes Augstskola. 27.–28. februāris, 2009, 159–168.lpp.
2. Olga Odiņa. Žēlsirdīgās māsas Latvijā. Starptautiski zinātniskās konferences „Veselība, kā vērtība sabiedrības sociālo problēmu skatījumā” materiāli. Daugavpils. 24.–25. marts, 2009., 64–71.lpp.
3. Т. Кокина, Е. Саргсяне, О. Одиња, Л. Умбрашко. Высшее образование медицинских сестер в Латвии в контексте Европейской системы образования. Журнал Гродненского государственного медицинского университета, 3 (27). Беларусь, 2009. 126–129 стр.
4. Olga Odiņa, Juris Salaks. Žēlsirdīgo māsu darbība Krievijas Sarkanā Krusta ietvaros Latvijas teritorijā. Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstis, A daļa, 65. sējums, 5./6. Nr., 2011, 4–19.lpp.
5. Olga Odiņa, Inga Millere. Žēlsirdīgo māsu Vincenta no Paulo apvienības darbība Latvijas teritorijā XVII–XIX. gadsimtā. RSU, Zinātniskie raksti 2010.g. medicīnas nozares pētnieciskā darba publikācijas 1. sējums, 359–365.lpp.
6. Е. Саргсяне, О. Одиња. Система высшего профессионального образования медицинских сестер в Латвии. Вестник медицинского института им. Г.Меграбяна. 6 том. Ереван, 2010, 196–213 с.
7. Olga Odiņa, Inga Millere. Vincenta de Paula žēlsirdīgo māsu apvienība un tās darbība Latvijā. Acta Medico-Historia Rigensia, 2011, pieņemts publicēšanai
8. Olga Odiņa, Inga Millere. Latvijas Sarkanā Krusts (1918–1940). Māsu profesijas reorganizācija. Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstis. A daļa, 2012, pieņemts publicēšanai

Tēzes

1. Olga Odiņa, Inga Millere. Māsu profesijas attīstība Latvijā vēsturiskā skatījumā. Rīgas Stradiņa universitātes zinātniskā konference. 18–19. martā, 2010, 447. lpp.
2. Olga Odiņa. Diakonisu māsu darbība Latvijā. Daugavpils universitātes 52. Starptautiskā zinātniskā konference, 14.–17. aprīlī, 2010, 63. lpp.
3. Olga Odiņa, Inga Millere. Žēlsirdīgo māsu darbība Krievijas Sarkanā Krusta ietvaros Latvijas teritorijā. Daugavpils universitātes 53. starptautiskā zinātniskā konference. 13.–15. aprīlī, 2011, 33. lpp.

4. Olga Odiņa, Inga Millere. Māsu profesija mūsdienās ārstu un pacientu skatījumā. Rīgas Stradiņa universitātes zinātniskā konference, 14. un 15. aprīlī, 2011, 459. lpp.

5. Olga Odiņa. Activities of Deaconesses Nurses in Latvia 1862–1940, AAHN (American Association for the History of Nursing). 28 TH Annual conference, American Association for the History of Nursing, ASV. Texas Christian University Fort Worth, Texas; September 8–11, 2011, p. 38

6. Olga Odiņa, Inga Millere. Māsu profesijas attīstība Latvijas Sarkanā Krusta darbības laikā no 1918. līdz 1940. gadam. Rīgas Stradiņa universitātes zinātniskā konference, 29. un 30. martā, 2012, 503. lpp.

7. Olga Odiņa. Māsu profesijas reorganizācija Latvijas Sarkanā Krusta darbības laikā (1918–1940.). Daugavpils universitātes 54. starptautiskā zinātniskā konference, 18.–20. aprīlī, 2012, 44. lpp.

8. Olga Odiņa. The Activity of Charity Sisters of Priest Vincent de Paul in Latvia. International Nursing History Conference in Denmark, August 9–11, 2012, p. 50

9. Olga Odiņa. The Training of the Sisters of Charity in the Framework of Activity of the Latvian Red Cross (1918–1940). Twenty- Ninth Annual History of Nursing Conference. ASV, Savannah, Georgija, September 26–29, 2012, pieņemts publicēšanai

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN CITI AVOTI

1. Barnett K. Pasaules un Latvijas māsu prakses vēsture. LEMON Ievads mācību materiālā māsām. 1. izdevums. Copenhagen, 1996. 13. lpp.
2. Celmiņa M. Žēlsirdīgo māsu psihotehniskā pārbaude. *Žēlsirdīgā Māsa*, 1936. 2: 27. lpp.
3. Ārstniecības likums. 7. nodaļa, 45.pants (04.05.2011.g. redakcijā).
4. Māsu profesijas standarts. (07.01.2003.g. redakcijā).
5. Bole J. Profesiju aprakstu katalogs. Profesionālās karjeras izvēles valsts aģentūra, 2007. 538.–539. lpp.
6. Sieńczak B. Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Polsce (1652–2002). II Prowincja krakowska i litewska. Instytut Wydawniczy Księży Misjonarzy „Nasza Przeszłość”. Kraków, 2002. s. 10, 13.–18, 680.
7. Halat M. Obowiązki Sióstr Miłosierdzia w świetle dokumentów. *Medycyna Nowożytna*. Polska akademia nauk, Instytut historii nauki, Studija nad kulturą medyczną. Tom 6, Zeszyt 2. Warszawa, 1999. s. 8, 10.
8. Rosiak S. Krasław. Prowincja Litewska sióstr miłosierdzia. Wilno, 1933. s. 5, 6, 13, 143–147, 149.
9. Lietuvos Valstybes istorijos archyvas (turpmāk LVIA), 604. f., 1. apr., 11490.B, 11,14. Nr.
10. Škutāns S. Misionaru darbeiba Latgolā. Andryva Jūrdža fonda izdevums, V1. Minchene: Loča izdevnīceiba, 1953. 79. lpp.
11. Brežgo B. Latgola dažu 16.–19. gs. dokumentu gaismā. *Rēzekne*, 1938. 12.–13. lpp.
12. Schletz A. Zarys historyczny Zgromadzenia Sióstr Milosierdzia w Polsce. Kraków, 1960. s. 8.–11, 51.–53, 105.–106.
13. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (turpmāk НГАБ), 2638. ф, 1. оп, 772. д., 1.–2, 12.–13, 23, 71.–72. л.
14. Gedroyc F. Zapisi do dziejow szpitalnictwa w dawnej Polsce. Warszawa, 1908. s. 34.
15. Broel-Plater L. Kraslaw. Londyn: Nakladem autora, 1975. s. 40.
16. Vīksna A. Slimnīcas, ārstniecības iestādes. 5. nodaļa. *Latgales ārsti un ārstniecība 1772–1918*. Latvijas Universitāte. Rīga, 2004. 48. lpp.
17. LVIA, 604.f., 1. apr., 11720. B, 147.–164 v. Nr.
18. LVIA, 604.f., 1. apr., 11488. B, 1. Nr.
19. LVIA, 604.f., 1.apr., 11490. B, 11.Nr.
20. LVIA, 694.f., 5. apr., 5002. B, 1,6,19. Nr.
21. Zeile P. *Latgales kultūras vēsture*. Rēzekne: Latgales kultūras centra izdevniecība, 2006. 324. lpp.
22. „Medalik” Krakovas žēlsirdīgās māsas kopienas buklets, *Siostry Milosierdzia ul. Warszawska 8.*, 31–155. Kraków, 2006.
23. LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 4. Nr.
24. *Księga pamiatkowa. Trzechsetlecia zgromadzenia księży misjonarzy (1626 – 17/IV – 1925)*. Kraków: Naklad i wydawnictwo księży misjonarzy, 1925. s. 11.
25. *Ze zbiorów archiwum panstwowego w Krakowie*, Sygnatura: T. Św. W.1., 37.–38. k.
26. Брокгаузъ Ф. А. (Лейпциг), Ефронъ И. А. (С. –Петербургъ) Энциклопедический словарь. Том 20. 1893. 735 л.
27. Freudenfelds K. *Iekšmisija. Rīgā: Ev.- Lut. Baznīcas virsvalde*, 1939. S. 22–24, 36, 85.

28. Wittram H. Die Anfänge diakonischen Wirkens in Livland und Kurland im 19. Jahrhundert. Die Anfänge der Diakonie im ostlichen Europa, Folge 5, Münster, 2002. S. 19, 21, 24.–25.
29. Diakonijas darba raksturs. Diakonija: Dvēseļu kopšanas sarunas. Fragmenti no Reinharda Turres grāmatas „Diakonija” un Hansa Kristofa Pīpera grāmatas. Dvēseļu kopšanas sarunai”. Sastādīja Māra Zviedre, Rīga: Latvijas ev. Lut. Baznīcas Diakonijas centrs., 1998. 23. lpp.
30. Neuberg K. Mācītāja Ludviga Katterfelda dzīves ilgums un Tabora iestādes dibināšana. P.Stradiņa medicīnas vēstures muzeja bibliotēka, mašīnraksts, inv. lieta Nr. 44714-1., 1936. 66. lpp.
31. Zimmermann U. Die religiöse Grundlage im Schwesternberuf. Was heist Schwester fein? Zweite Auflage. Ulbert=Zweig=Berein Leipzig und feinen Schwestern gewidmet. Berlin, 1912. S. 11.–16.
32. Vīksna A. Pelēkās un citas māšas. Veselība, 1988. 9: 37. lpp.
33. Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk LVVA), 2587.f., 1.apr., 5.l., 2, 113.–119. lpp.
34. LVVA, 2587.f., 1.apr., 13. l., 1–2, 87, 104.–105. lpp.
35. Aufnahme=Bedingungen für Ufpirantinnen. Marien=Diakonissen=Anstalt zu Riga für das Jahr 1898. Riga, 1899. S. 26.–27.
36. Anhung. I. Auszuk aus der Ujausordnung der Marien-Diakonissen-Anhalt. Evangelische Marien – Diakonissen – Anstalt in Riga. Jahresbericht R: Drick von Haecker 1883. Riga, 1884. S. 22–24, 26–28.
37. Aufnahmebedingungen für neueintretende Schwestern. Marien=Diakonissen=Anstalt zu Riga für das Jahr 1898. Riga, 1899. S. 26.
38. Vīksna A. No Jelgavas medicīnas pagātnes (1573–1941). 12. daļa, Rīga, 1974. 65.–66, 69. lpp.
39. Mācītāja Ludviga Katterfelda dzīves ilgums un Tabora iestādes dibināšana. P.Stradiņa MVM bibliotēka, materiāls mašīnrakstā bez paraksta, inv. Nr. 44714-1., 47.–48, 65.–68, 80.–82. lpp.
40. Slimnīcai „Ģintermuiža” 120. Jubilejai veltīts izdevums.VSIA „Slimnīca „Ģintermuiža”, 2007. 8.lpp.
41. Čakste I. Jelgavas republikāniskās psihoneiroloģiskās slimnīcas vēstures lappuses. Jelgava, 1993. 8. lpp.
42. Schabert O., Burchard A. Entftehung und Entwicklung der einzelnen Arbeitsgebiete der Stadtdiakonie. I. Die Arbeit für die Gemeinden. Die Rigaer Stadtdiekonie. Riga: Druck von Haecker, 1911. S. 27, 30.
43. Bedingungen der Aufnahme von Kindern in die Kleinkinder=schule und Regeln für den Schulberuch. Marien = Diakonissen = Anstalt in Rīga für das Jahr 1886. Beilage IV. Riga: Druck von Haecker, 1887. S. 9.
44. LVVA, 2587.f., 1.apr., 2. l., 12. lpp.
45. Сорокина Т. История медицины. Москва, 2-е издание, переработанное и дополненное, издательство „Панмс”, 1994. 346, 348. стр.
46. Грибанов Е. Медицина в символах и эмблемах. Москва: Медицина, 1990. 174.–176 стр.
47. Nagobads V., Vīksna A. Latvijas Sarkanais Krusts. Rīga, 2003. 7.–9, 16.–17, 20. lpp.
48. Российское общество Красного Креста. Краткий очерк. Рига, 1915. 1 стр.
49. LVVA, 102.f., 1.apr., 111.l., 2., 4.–5. lpp. ·
50. Latvijas Valsts arhīvs (turpmāk LVA), 2176.f., 1-v apr., 32. l., 6, 28, 32.–34. lpp.
51. LVVA, 102.f., 1.apr., 37.l., 1.–4, 6.–7, 9.–13. lpp.

52. LVVA, 102.f., 1.apr., 16.l., 1.–2., 4, 7.–9, 38, 49, 316, 319, 321 .lpp.
53. НГАБ, 2529. ф., 1. оп., 65. д., 58- ж. 263, 239–240 л.
54. LVVA, 102.f., 1. apr., 99. l., 1, 4.–5, 11. lpp.
55. LVVA, 102.f., 1.apr., 104.l., 1, 4, 6, 7, 14. lpp.
56. LVVA, 102.f., 1.apr., 103. l., 4.–5. lpp.
57. НГАБ, 2539. ф., 1. оп., 33. д., 7. л.
58. LVVA, 102.f., 1.apr., 112. l., 1.–2. lpp.
59. LVVA, 102.f., 1.apr., 102.l., 4. lpp.
60. LVVA, 102.f., 1.apr., 101. l., 5, 13. lpp.
61. Krīgere I. Hipokrāta zvērestam uzticīgi: medicīniskais dienests latviešu strēlnieku bataljonos (pulkos) 1915.–1918. gadā. Latvijas kara muzeja VI. gadagrāmata. Rīga, 2005. 78.lpp.
62. Jēkabsons Ē. Sievietes armijā Pirmajā pasaules karā. Latviešu žēlsirdīgas māsas. Tēvijas Sargs, 2007.4: 29. lpp.
63. Vīksna A. Slimnīcas, ārstniecības iestādes, Rīga, 1983. 47.– 48. lpp.
64. LVVA, 4712.f., 1.apr., 7. l., 84. lpp.
65. LVVA, 4712.f., 1.apr., 1262. l., 55, 57, 59, 61, 64. lpp.
66. LVVA, 4712.f., 1. apr., 1688. l., 228. lpp.
67. LVVA, 102.f., 1. apr., 117. l., 2.–3. lpp.
68. Apine R., Baleviča L., Beika A. u. c. 20. gadsimta Latvijas vēsture II Neatkarīgā valsts 1918–1940. Latvijas vēstures institūta apgāds. Rīga, 2003. 178. lpp.
69. LVVA, 102.f., 1. apr., 116. l., 2, 5. lpp.
70. Šilde Ā. Sarkanais Krusts latviešu tautas likteņceļos. Apgāds Gauja. 1989. 28, 52.–53. lpp.
71. LVVA, 4712.f., 3.apr., 88. l., 3. lpp.
72. Jēkabsons Ē. Amerikas Savienoto Valstu Sarkanā Krusta darbība Latvijā 1919. –1922. gadā. Latvijas vēstures institūta žurnāls, 2010.74: 37.–38. lpp.
73. LVVA, 4712.f., 1. apr., 1688.l., 229.–232, 237, 251. lpp.
74. LVVA, 4712.f., 1.apr., 1565.l., 186.–187.lpp.
75. P.Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, fonds 177.f., 50385.l., mašīnraksts bez paraksta, 22.–39. lpp.
76. LVVA, 4712.f., 1.apr., 19.l., 16.–18, 20, 79. lpp.
77. Kuške J. Hronika. Žēlsirdīgā Māsa, 1929.1: 5. lpp.
78. Hronika. Žēlsirdīgā Māsa, 1929.1: 7.–8. lpp.
79. LVVA, 4712.f., 1.apr., 1001.l., 266.–267. lpp.
80. LVVA, 4712.f., 1. apr., 19. l., 79, 81. lpp.
81. Lāce M., Gulbe D., Grauduma A. u. c. P. Stradiņa veselības un sociālās aprūpes koledža 1939-2009, Rīga, 2010. 5, 13. lpp.
82. Ārstniecības likums. Sanitārais palīgpersonāls. IV.nodaļa. I. Vispārīgi noteikumi. (22.12.1937.g. redakcijā).
83. Nulle- Sieceniēce K. Māsu savienības komitejas sēde. Žēlsirdīgā Māsa, 1938.2: 11.lpp.
84. Vitoliņa E. Galvas pilsētas Rīgas 1 slimnīca māsas skatījumā. Žēlsirdīgā Māsa, 1940.1: 13. lpp.
85. LVVA, 4712.f., 1.apr., 1767.l., 283. lpp.
86. Kuške J. Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu savienības darbības pārskats. Žēlsirdīgā Māsa, 1939.12: 27. lpp.
87. LVVA, 4712.f., 3. apr., 88.l., 2, 7, 15, 22. lpp.
88. LVVA, 4712.f., 1.apr., 4.l., 50. lpp.
89. LVVA, 4712.f., 1.apr., 62.l., 56. lpp.

90. LVVA, 4712. f., 3. apr., 105.l., 9. lpp.
91. Hronika. Žēlsirdīgā Māsa, 1929.1: 4.lpp.
92. Lapiņa L. Ģimenes gads. Žēlsirdīgā Māsa, 1994.1: 64. lpp.
93. Kreišmane G. Slimnieku kopšanas un žēlsirdīgo māsu kustības vēsture. Žēlsirdīgā Māsa, 1993.11: 91.–92. lpp.
94. LVVA, 4712.f., 3.apr., 2.l., 1.lpp.
95. Hronika. Žēlsirdīgā Māsa, 1929.1: 6.–8. lpp.
96. LVVA, 4712.f., 1. apr., 14.l., 24, 60, 66.–68. lpp.
97. Noteikumi ārstniecības iestādēm un viņās nodarbinātām ārstniecības personām un sanitāram palīgpersonālam. Rīga: Veselības departamenta izdevums, 1939, 12.–14.lpp.
98. Liepājas slimnīcas vēsture 1830–1945.gg., P.Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, mašīnraksts bez paraksta, 177.f., 50385.l., 31.–32. lpp.
99. LVVA, 4712.f., 1.apr., 11.l., 37. lpp.
100. Kuške J. Žēlsirdīgās māsu loma tautas veselības kopšanas laukā. Žēlsirdīgā Māsa, 1929.1:10. lpp.
101. LVVA, 4712.f., 1.apr., 806.l., 82, 86.lpp.
102. LVVA, 4712.f., 2.apr., 1.l., 40, 42, 46.–48, 83.–84.lpp.
103. Veilands M. Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgā māsa un sociālais darbs. Žēlsirdīgā Māsa, 1936.3: 10, 11. lpp.
104. LVVA, 4712.f., 1. apr., 24.l., 13, 19, 25.lpp.
105. LVVA, 4712. f., 1.apr., 806.l., 82, 84.lpp.
106. Akmens J. Ģimenes līdzdarbība veselības kopšanas punktos. Žēlsirdīgā Māsa, 1935.1: 16. lpp.
107. Lēvenšteins A. Tuberkulozes apkarošanas darbs. Žēlsirdīgā Māsa, 1937.3: 32.–33. lpp.
108. Celmiņa M. Iespaidi veselības punktos. Apskats, 1922.5: 16. lpp.
109. Akmens J. Liksim veselību un aizgādību tautas dzīvā spēka pamatos. Žēlsirdīgā Māsa, 1937. 3: 32. lpp.
110. Lācis N. Tautas veselības kopšanas kursi diplomētām žēlsirdīgām māsām. Žēlsirdīgā Māsa, 1934.3: 18. lpp.
111. Krēmans E. Sarkanā Krusta biedrību Ligas žēlsirdīgo māsu padome. Žēlsirdīgā Māsa, 1937.1: 18. lpp.
112. Birznieks M. Skola mātēm un zīdaiņiem. Žēlsirdīgā Māsa, 1938.3: 9. lpp.
113. Butulis I., Zunda A. Latvijas vēsture. Rīga: Jumava, 2010. 80. lpp.
114. LVVA, 7092.f., 1.apr., 1.l., 1, 26, 29, 31, 39, 54, 71, 73, 75.–76. lpp.
115. LVVA, 2677.f., 1.apr., 2.l., 9, 26.–28, 31, 33, 35, 43, 47, 54, 68, 72, 88, 99. lpp
116. LVVA, 2677.f., 1.apr., 1.l., 1, 26, 29, 31. lpp.
117. LVVA, 2677.f., 1.apr., 3.l., 54, 56, 66, 200, 205. lpp.
118. LVVA, 7092.f., 1.apr., 2.l., 2, 9, 54, 68, 72. lpp.
119. Šilde Ā. Latvijas vēsture 1914–1940. Rīga: Daugava, 1976. 382. lpp.
120. Bleiere D. Latvijas PSR nomenklatūras veidošanās 1940.–1941. gadā. Okupācijas režīmi Baltijas valstīs 1940–1991: Latvijas Vēsturnieku komisijas 2008. gada pētījumi un starptautiskās konferences materiāli. Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti. 25. sēj. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2009. 17. lpp.
121. LVVA, 4712.f., 3.apr., 17.l., 72.–73. lpp.
122. LVA, 1416.f., 1-a apr., 4.l., 1. lpp.
123. LVA, 1416.f., 1-a. apr., 3.l., 1. lpp.
124. Rīkojums par Veselības kameras dibināšanu. Tēvija, 1941. 21. oktobris
125. LVVA, 4712.f., 3.apr., 90.l., 1.–2. lpp.

126. Rande V. Cienījamās medicīnas māsas. *Žēlsirdīgā Māsa*, 1989.6: 13. lpp.
127. Straume J. Latvija Otrajā pasaules karā. Rīga: Nacionālais apgāds, 2008. 21. lpp.
128. LVA, 1022.f., vēsturiska izziņa, 2, 6, 8. lpp.
129. Миняев В. А., Поляков И. В. Организация работы среднего медицинского персонала в лечебно-профилактических учреждениях. Л.: Медицина, 1982. 41–42. стр.
130. Agureikins S., Arons K., Bāliņa E. u.c. Padomju Latvijas veselības aizsardzībai 25 gadi. LPSR veselības aizsardzības ministra V. Каņера redakcijā. Rīga: Zvaigzne, 1965. 12.–13, 46. lpp.
131. Karaškeviča J. Latvijas veselības aprūpes sistēma: organizācija, reforma un mana līdzdalība. Rīga: SIA Medicīnas apgāds, 2010. 13. lpp.
132. Vīksna A. Māsa un vecmāte. Dodot gaismu sadegu. Rīga: Zvaigzne, 1983. 161.lpp.
133. Учебный план среднего специального учебного заведения по специальности медицинская сестра, утвержден Министерством высшего и среднего специального образования СССР, 06.06. 1982, Specialitātes aprmācības programma, Daugavpils medicīnas skolas arhīvs, 1. apr., 338.l.
134. Ашурков Е.Д., Жук А. П., Лисицын Ю. П. Работа и подготовка фельдшеров и медицинских сестер в СССР. Проблемы сестринского дела в общественном здравоохранении. Тетради общественного здравоохранения. Женева, 1961. 194, 196 стр.
135. LVA, 1022.f., 14. apr., 80. l., 3. lpp.
136. LVA, 1022.f., 14.apr., 75. l., 1.–2. lpp.
137. LVA, 1022.f., 14. apr., 4.l., 3, 5, 8.–10, 167, 169-170. lpp.
138. Ventspils zonālais Valsts arhīvs (turpmāk VZVA), 98.f., 1.apr., 1.l., 1-4, 7, 9. lpp.
139. LVA, 1022.f., 14. apr., 19. l., 33, 42, 48, 88, 103, 111, 141, 143, 170.–171. lpp.
140. LVA, 317.f., 1.apr., 1948.l., 49. lpp.
141. LVA, 1022.f., 14. apr., 79.l., 1.–3, 74, 152, 166. lpp.
142. Поляков Б. Н. 25 лет Даугавпилскому медицинскому училищу, Daugavpils novadpētniecības un mākslas muzejs, mašīnraksts, 1971., 4. l., 2. lpp.
143. Cēsu zonālais Valsts arhīvs (turpmāk CZVA), 104.f., 2. apr., 1. l., 1.lpp.
144. Rīgas 4. medicīnas skola. Cīņa, 1977. 16. Maijā
145. LVA, 1022.f., 14. apr., 25. l., 10, 13.–14, 16.–17, 19.–21, 24, 26. lpp.
146. Grišāne V. No Rēzeknes medicīnas vēstures. Rēzekne: Latgales Kultūras centra izdevniecība, 1996. 117. lpp.
147. Druviņa S. Tikšanās pēc 20 gadiem. *Komunisti*, 1976. 18. martā
148. LVA, 1652.f., 1.apr., vēsturiskā izziņa, 2. lpp.
149. Savdona J. Medicīnas skola klīnikā Gaļezera slimnīca. Rakstu kopums 25 gadu jubilejā, Rīga, 2003. 178. lpp.
150. Oga V. Medicīnas māsa. Rīga: Zvaigzne, 1984. 13, 18, 35. lpp.
151. Hronika. Latvijas Ārsts/ Latvijas Žēlsirdīgo Māsu žurnāls, 1994.2.:13. lpp.
152. Kārklīte Ā. Ventspils medicīnas skola. Ventspils novada medicīnas vēsture. Rīga: SIA VALTERS un RAPA, 2011. 351. lpp.
153. Arons K. Par Ventspils un māsu skolu. Ventspils novada medicīnas vēsture. Rīga: SIA VALTERS un RAPA, 2011. 359. lpp.
154. Kreituse J. Skola. Pagājušo gaitu Latvija 1945–1990. Rīga: Zvaigzne, 2009. 33. lpp.
155. Rīgas 2. medicīnas skola. Rīga, 1978. 5, 7. lpp.
156. LVA, 1022.f., 14.apr., 504.l., 14, 16. lpp.
157. LVA, 1811.f., vēsturiskā izziņa 4. lpp.

158. LVA, 1652.f., 2.apr., 34.l., 6,8, 12.–13, 20, 43. lpp.
159. LVA, 1022.f., 14. apr., 380. l., 18. lpp.
160. Vidējas speciālās izglītības mācību plāns medicīnas māsu specialitātē ar vidējo (10–11. klases) izglītību 1982. gadā, Daugavpils medicīnas skolas arhīvs, 356.l.
161. Ozoliņa I. Latvijas māsu izglītība pašlaik un turpmāk. *Žēlsirdīgā Māsa*, 1993.4: 34. lpp.
162. VZVA, 98.f., 1.apr., 147.l., 2, 10. lpp.
163. VZVA, 98.f., 1.apr., 90.l., 7.lpp.
164. Daugavpils zonālais Valsts arhīvs (turpmāk DZVA), 432.f., 5. apr., 129.l., 9.lpp.
165. LVA, 1022.f., 14.apr., 235.l., 9. lpp.
166. CZVA, 142.f., 4. apr., 27. l., 9.–10. lpp.
167. LVA, 1022.f., 14. apr., 503. l., 3. lpp.
168. LVA, 1416. lieta, 1.apr., 16. l., 1.–2, 4. lpp.
169. LVA, 1416. lieta, 1.apr., 31. l., 3. lpp.
170. LVA, 1022.f., 1-a.apr., 1.l., 8. lpp.
171. LVA, 1416.f., 1-a apr., 3.l., 22, 38, 71, 81.lpp.
172. LVA, 1416.f., 16. apr., 5.l., 28, 45, 62. lpp.
173. LVA, 1022.f., 1-a apr., 10.l., 36, 62. lpp.
174. LVA, 1652.f., 2.apr., 34.l., 41.–42.lpp.
175. Справочник медицинской сестры по уходу, Издание второе, исправленное и дополненное. Под редакцией академика АМН СССР Н.Р.Палеева, Москва: Медицина, 1989. 88–89 стр.
176. LVA, 1022.f., 14.apr., 146. l., 47. lpp.
177. LVA, 1022.f., 14.apr., 146. l., 39.–40, 47, 69, 123.–124. lpp.
178. LVA, 1022.f., 14. a pr., 181. l., 340, 348.–350.lpp.
179. Spila R. Mūsu medicīnas māsas. *Veselība*, 1965.11.: 7. lpp.
180. DZVA, 125.f., 1. apr., 19.l., 5. lpp.
181. DZVA, 432.f., 3. apr., 93-a.l., 6. lpp.
182. Žunna L. Māsas anesteziestes darbojas. *Žēlsirdīgā Māsa*, 1994.2: 13. lpp.
183. Aboltiņa I. Medicīnas darbiniekiem – jauna profesija. *Veselība*, 1984.5: 19. lpp.
184. Гребенев А. Л., Шептулин А.А. Основы общего ухода за больными. Учебное пособие. Москва: Медицина, 1991. 7–8 стр.
185. Кассирский И. А. О врачевании. Москва: Медицина, 1970. 7–8 стр.
186. Augu A. Par medicīnas māsas darbu domājot. *Veselība*, 1978.4: 24. lpp.
187. Muceniece L. Trīs periodi Latvijas Sarkanā Krusta darbībā. Rīga: SIA Apgāds Smaile, P. Stradiņa MVM bibliotēka, inv. Nr. 44987, 2001.48. lpp.
188. LVA, 1022.f., 1 a. apr., 20.l., 6, 11. lpp.
189. France V. Labākā medmāsa. *Leņina Ceļš*, 1976. 13. martā
190. Ābeltiņa A. Pirmais, ne pēdējais. *Veselība*, 1978.4: 17. lpp.
191. Tragakes E., Brīģis Ģ., Karaškēviča J. u. c. Veselības aprūpes sistēmas pārejas periodā: Latvija. Pārskats par veselības aprūpes sistēmu. SIA „Jelgavas tipogrāfija”, 2008. 2.–3, 239.lpp.
192. Znotiņš I. Tā mēs gājām uz neatkarību. SIA „PIX”, 2011.30. lpp.
193. Hronika. *Žēlsirdīgā māsa*, 1989.2: 20.–21. lpp.
194. Valpētere I. Kā virzīties uz priekšu, stāvot bezdibeņa malā? *Veselība*, 1989.10: 14.–15. lpp.
195. Birkāne Ē. Mācīties, lai mācītu. *Žēlsirdīgā Māsa*, 1993.1: 10.lpp.

196. Pētījums par medicīnas māsu profesionālo darbību – medicīnas māsu aprūpes nodrošināšanas aktuālo problēmu apzināšana un izpēte, Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, Rīga, 2000.
197. Latvijas Republikas Veselības aizsardzības ministrijas Nolikums, Latvijas Republikas Ministru Padomes 1990. gada 19. septembra lēmums Nr. 131.
198. Latvijas Sarkanā Krusta Žēlsirdīgo māsu savienības deklarācija. Žēlsirdīgā Māsa, 1989.1: 1.–11. lpp.
199. Priede-Kalniņa Z. Kādu priekšzīmi rāda tautas izglītotā daļa. Žēlsirdīgā Māsa, 1993.3: 7.–8. lpp.
200. Geidāne B. Medicīnas māsām – augstākā izglītība. Latvijas Ārsts /Latvijas Žēlsirdīgā Māsa, 1993.4: 17.–18. lpp.
201. Augstākā izglītība māsām Baltijas augstskolās – panākumi un ieceres. Žēlsirdīgā māsa, 1994.1:38. lpp.
202. Geidāne B. Description of Four – Year Academic Course Programme of Faculty of Nursing, Rīgas Stradina University, 1995.
203. Karaškeviča J. Latvijas veselības aprūpes sistēma: organizācija, reforma un mana līdzdalība. Rīga: SIA Medicīnas apgāds, 2010. 7, 134.–136. lpp.
204. Baltijas valstu medicīnas māsu asociācijas statūti. Žēlsirdīgā māsa, 1989.2: 22. lpp.
205. Volframa R. Žēlsirdīgo Māsu karogs iesvētīts. Žēlsirdīgā māsa, 1993.1: 1. lpp.
206. Lapiņa L. No Latvijas Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsu savienības līdz Latvijas māsu asociācijai. Žēlsirdīgā māsa, 1992.: 1. lpp.
207. Hronika / Žēlsirdīgā māsa, 1992.2: 19. lpp.
208. Zakss L. Pašām sava arodbiedrība. Žēlsirdīgā māsa, 1992.2: 49. lpp.
209. Līne A. VMDAS 1 kongress. Žēlsirdīgā māsa, 1992.4: 47. lpp.
210. Lapiņa L. Nozīmīgās gadskārtas laiks. Žēlsirdīgā māsa, 1992.4: 1.lpp.
211. Birkāne Ē. Mācīties, lai mācītu. Žēlsirdīgā māsa, 1993.1: 10. lpp.
212. Lapiņa L. Madridē – pirmoreiz kopā ar kolēģēm no 111 valstīm. Žēlsirdīgā Māsa, 1993.3: 48. lpp.
213. Latvijas Māsu asociācijas statūti. Hronika. Žēlsirdīgā Māsa, 1993.4: 31. lpp.
214. Hronika. Žēlsirdīgā Māsa, 1993.4: 5. lpp.
215. Zālīte J. Mīļās kolēģes. Žēlsirdīgā Māsa, 1994.3: 39. lpp.
216. Latvijas Māsu asociācijas programma. Žēlsirdīgā Māsa, 1993.2: 29. lpp.
217. Latvijas Māsu asociācijas konferences lēmums. Hronika. Žēlsirdīgā Māsa, 1994.2:23. lpp.
218. Līne A. LVMDAS ziņas. Latvijas Ārsts// Latvijas Žēlsirdīgā Māsa, 1993.4: 3. lpp.
219. Līne A. Brīdinājums bija. Kas sekos? Žēlsirdīgā Māsa, 1994.3: 40. lpp.
220. Antona D. Māsu loma darba kolektīvā un sabiedrībā. Žēlsirdīgā Māsa, 1994.3: 38. lpp.
221. Priede-Kalniņa Z. Ētikas ievirze žēlsirdīgo māsu praksē. Žēlsirdīgā māsa, 1994.1: 33. lpp.
222. Latvijas Māsu Ētikas kodekss. Latvijas Māsu asociācijas izdevums, 1995.
223. Lapiņa S., Milgrāve B., Šerna L. u.c. Nolikums par praktizētiesīgu māsu reģistru Latvijā. Latvijas Ārsts//Latvijas Žēlsirdīgā Māsa, 1994.2: 5.–9. lpp.
224. Šerna L. Valsts galvenās māsu pirmie vērojumi. Žēlsirdīgā Māsa, 1994.2: 9. lpp.
225. LV Ministru kabineta noteikumi Nr. 190 „Par praktizētiesīgu māsu sertifikāciju” . (04.07. 1995.g.).
226. Mežiņa I. Medicīnas māsu specialitāte. Māsa, 1999.8: 3. lpp.
227. Ozoliņa I. Latvijas māsu izglītība pašlaik un turpmāk. Latvijas Ārsts// Žēlsirdīgā Māsa, 1993.4: 54.lpp.
228. Vispārējās aprūpes medicīnas māsa – 2 direktīvas. Eiropas Savienības direktīvas 77/453/EEC, 77/452/EEC. Padomes 1977.gada 27.jūnija direktīva par diplomu,

- sertifikātu un citu dokumentāro kvalifikācijas pierādījumu savstarpēju atzīšanu vispārējās aprūpes medmāsām un pasākumiem, kas veicina efektīvu dibināšanas tiesību un pakalpojumu sniegšanas brīvības īstenošanu (77/452/EEC). Padomes 1977.gada 27.jūnija direktīva par likumos, noteikumos un administratīvajos aktos noteikto prasību koordināciju attiecībā uz vispārējās aprūpes medmāsu darbību (77/453/EEC). Sk. internetā 11.10.2011. http://www.aic.lv/rec/LV/prof_lv/dir_lv/sektoru.htm#māsa
229. Eiropas Padomes direktīva 77/453/EEK, Oficiālais Vēstnesis L 176 , 15/07/1977 lpp. 0008 – 0010, 1977. gada 27. jūnijs
  230. LV Ministru kabineta rīkojums "Par atsevišķu medicīnas skolu likvidāciju" 16.10.1996 ("LV", 177 (662), 22.10.1996.)
  231. Zakss E. Augstākā izglītība māsām Baltijas augstskolās. *Žēlsirdīgā māsa*, 1994.1: 1. lpp.
  232. Geidāne B. AML/RSU Māzinību maģistratūras studiju programmas pašnovērtējums, 1998.
  233. Vikmanis U., Rumba I., Vīksna A., Māzinības. Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāte 1998–2008. LU Akadēmiskais apgāds, 2008. 66.–68. lpp.
  234. Māsas specialitātes nolikums, Labklājības ministrijas rīkojums Nr.269, 2.11.1998.
  235. Nolikums par praktizētietiesīgu māsu reģistru Latvijā. Latvijas Ārsts//Latvijas *Žēlsirdīgā Māsa*, 1994.2: 5. lpp.

PIELIKUMI

Krāslavas Romas katoļu baznīca (autores O.Odiņas foto)

Epitāfija žēlsirdīgām māsām Krāslavas Romas katoļu baznīcā

(autores O.Odiņas foto)

Plāteres ģimenes apbedīšanas vieta Krāslavas Romas katoļu baznīcā
(autores O.Odiņas foto)

**Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu kaps
katoļu kapsētā Krāslavā
(autores O.Odiņas foto)**

Reguly pospolite Zgromadzenia siotr miłosierdzia.

Rozdział pierwszy.

O koncu i cnotach przednichyzych zgromadzenia siotr miłosierdzia.

1. Oobliwy koniec i cel, dla którego Bóg wezwat i zgromadził siotry miłosierdzia, jest caść Pana i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa, który jest początkiem, i wiserunkiem uwielokiej miłosci. Ta caść oddawae mu się będzie od nich, gdy w rzeczach tak do ciała, iako też co do duszy należących, onemu służyć będą w osobie ubogich, chorych, więźniów, sierot, lub inaych osób, które dla wstydu nie smięia, pokazae ubostwa swego. — Dla czego żeby mogły godnie zadoc ucynić tak swiętemu powołaniu swoemu, i wyrazić na sobie wzor doskonałej miłosci, który Jezus Chrystus okazać raczył, mając się o to pilnie starać, żeby swiętobliwie żyły, i ustawicznie z największą uwielonią pracowały o koto nabycia wtasnych doskonałości, łącząc wespół zabawy wewnętrzne, i ćwiczenia życia duchownego, z powierszcowymi sprawami, i pracami Chrześcijańskiej miłosci ku ubogim, chorym, i sierotom według reguły swego zgromadzenia, które będą się starać zachować z wielką miłoscią, iako te, które im podają najlepszy sposób do doycia końca sobie w tym stanie przeznaczonego.

2. I lubo zgromadzenie ich nie jest żaden zakon, ani byda może, ponieważ obowiązki ich powołania pogodzie się z klauzurą i zakonnym życiem nie mogą, atoli ponieważ na niebezpieczeństwa swięta bardziej są wytkawione, niżeli zakonnice, nie mając wycozanie inaygo klasztoru, oprocz domu chorych, inaych kurytarney, oprocz cel szpitalnych, inay klauzury, o krom postępienstwa, mają prosto wiser życie tak swiętobliwie, iak gdyby w zakonnym zakonny profesyja ucyniły, i na wysytkich świecicach, gdziekolwiek się między ludźmi znajdowae byda, zachowae się w tem słupieniu ducha, czystości duszy i ciała, w powierżliwości zmyślow, w oderwaniu i oddalaniu się od wszelkiego stworzenia, oraz z tym samym zbudowaniem, iakie przyawoite jest zakonnicom w ich klasztorze.

3. Kąmowa rzecz

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu (Regula) oriģināla raksta kopija (Lietuvos Valstybes istorijos archyvas (turpmāk LVIA), 604. f., 1. apr., B. 11720., 147. Nr.)

2.

3. Pierwsza rzecz, którą nie naruszając zachować będą ustronawaty, jest ta, aby więcej sobie wazyły zbawienie wtarney duszy niż wsię. Nie rzeczy tego swiata, i wszystkie będą tężycie starania, w miarę sobie nieobłąca, aby się utrzymywały zawsze w stanie łaski Boż. Ktę, ustronawic dla tego o grzechu smiertelonego badzicy, awizeli od caarta, i od smierci ciata, staraia się przy tem wszystkie si: łoni za pomocą łaski Bożicy nie dopuszczac się grzechow pe: wrzędnich, ktoreby się z rozmysłem dobrowolnie popełniaty.

Dla utrzymania zaś łask od Boga do tego potrzebnych i osia: quienia zapłaty, którą Pan nasz Jezus Chrystus obieknie tym, którzy stęca ubogim, powinne się ięssac starać z wielką pilno: cią z nabycie cnot Chreścianickich, mianowicie tych, ktore są: zabrane następującemi Regułami.

4. Będą odprawiac wszystkie swoje zabawy tak duchowne jako też i potozne w duchu pokory, prostoty, miłosci swiętej, tężycie zawsze one z najwyższemi sprawami, ktore Pan i Zbawiciel nasz na ziemi czynił, przetoż wzbudzac w sobie będą takowaz intentyę zaroz zrana i na początku każdey sprawy, osobliwie zracamierzący, a zwłazcza idąc ięssac chorym i ubogim.

Będą także wiedzic, że te trzy cnoty, to jest: pokora, prostota, i miłosc, są jako trzy sity duszy, ktore powinny ozpynie całe ich zgromadzenie, i każda osobna, i że te swięte cnoty składaia ducha wtarnego ich powołania i stanu.

5. Będą się trzymać maksymami swiatowemi, a trzymać się będą zawsze tych prawdeł, ktorych nasz Pan Jezus nauczył, a między in: trone i powienschowne wzgardzie siebie samych, i rzeczy doczesnych, wraenozac zabawy podo, i te, ktore się sprzeciwiaia skłonnosciom natury narzey, nad te, ktore są przyjemne, i okazali obierac sobie zawsze ostatnie miysce, i to, czem drudzy pogardzaię, przewadziac sobie, iż z tym wszystkim lepiej im się dzieie, ani żiliby dla swoich miseryi warte byty.

6. Nie będą miały zadnego przywiązania do żadney rzeczy skwon zoney, zwłazcza do miysca, do zabaw i osob, nawet ani do krewnych
do krewnych

Priesterā Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 147v. Nr.)

Nr. 2

do krewnych swóich, ani do wnych cspowiednikow i Dyrektorow duchownych; i będą zawsze gotowe porucic wszystko, kiedy im potuzrenstwo Nasze, uwazając, co Pan Jezus mowi: iż nie iastermu godni Onego, jeżeli nie opuszczamy Ojca, Matki, Brata, Siostry; i jeżeli nie zaszekamy się na swóich, i wszystkich rzeczy swiatego tego dla nasladowania Jego.

7. Będą ponoscic ochotnie dla miłosci Boskiej niewierasy, przeciwnosci, nawiści, kalamunie i inne uwarstwienia, które im zaszekają się mogą, nawet za to, że komu dobrze uczynity, gratyfikacje się, przypominając sobie, iż Chrystus Pan, który cale był niewinnym, wzięte i trudemnie za nas cierpiat, módląc się nawet za tych, którzy Go krzyzowali, i że wszystko to, co cierpieć i ponoscic możemy, nie jest tylko częścią tego Krzyza, który chce aby na tym świecie za Nim dawigaty, żeby sobie przez te zasturzyły być z Nim potem w Niebie.

8. Mać mić uwrażliwą ufność w Boskiej Opactrenawi, spuszczać się na nią zupełnie tak, jako mać dziecię spuszcza się na matkę swoją, która go karmi; i będąc sobie pewne, że byle tylko one ze swojej strony usiłowały być wierne swemu powołaniu, i zachowywać owe reguły staraty się, Bóg one zawsze trzymać będzie w swojej opiece, i będzie im dodawać wszystko czego onym potrzeba być tak dla ciała, jako i dla duszy, i w ten czas nauczy, gdy się im zdawać będzie, że imz wszystkim dla nich ma zginąć, Bóg swą ręką nad nimi okaze protekcją.

Rozdział drugi

O Uboóstwie.

1. Będą mieć ubóstwo Chrystusa Pana, kontentując się mieć potrzeby swoje z rzeczy prostych, i prostych, według zwycaju swego zgromadzenia, uwazając, że one są skrzebnymi ubogich, i jako ubogich być powinni. — Dla tego wszystkim rzecz na przykład pierników Chorescian spólne one będą tak dalece, że żadna nie będzie miała ani w domu, ani gdzie indziej żadnej rzeczy, którąby jako swą własną zachowała, albo onay używała. — Nie będą się im godzić dysponować, darować, pożyczyc pierników, lub innych

ciężkość

4. ^{4.} Katrākolviņā nēcay zgrōmādrenia swego, ani nāwēt swōich wār-
nych, ani tych, kłore im sbywāc mōgā ōd swōich pōtrēb, a dālākā bā-
driey pēnīdriy i innych nēcay sspītālā ubōyich, kłore im sū pōrūcō
nē, i kłoremī onē sū ōpiētūiā. — Tāhōz nē bēdā mōgty pōzycāc,
nābywāc, lēb pzyimōwāc cōz kōlwiņk ōd kōgō z nēcay mātych i
ordynāryjnych bēz pōzwōlēnā siostry stārzej, w zglōdēm zāc
nēcay nādzwycāyņych, i w iķlūny wāgī, trzēbā pōzwōlēnā dli-
cā stārzej.

2. Bēdā sū stārēc w swētķim pōcōbēm zāchōwāc ōw swētķōblīwy
zwycaj tāk bārōz ōd swētķych zālēcōny, a w zgrōmādreniāch dō-
brāc w rādōzōnych pīlōz zāchōwūiķy sū, kłory tō sūt: ōnē z tych
nēcay dōcēsnych nē pōtīc, i nē nēc ādruēcā. — Pēzēlībī zāc
kłōrā mīātā p rāwōzīwā cāgō pōtrēbē, bēdāz mōgty pō pōrtū
p rēzōzyc tūm, dō kłōrych nālēzy p rōwīdōwāc tē nēcay, ā pōtēm
bēdā s pōtōjņy, cāy sēy tēgō pōzwōlā, ālbo nē dādāz, lēb ōdmōwīā. —
Lēcā ābī nē mīāty ōkāzī w ykōzācānā p rēcīwōdē tēmū swīz-
tōblīwēmū z w ycāzīp w ī, w rādōnīcī, lēb siostry p rēzōzōnē bēdā
sū kādōgō tūgōdnā w ypōytīwāc ō pōtrēbāch kādēy w sēcēz
pōtōnōcī, i dōdāwāc im bēdā, cō pōtrēbā, ōdēymūiā sēdnā tē
cō mōzē bēdā zbytnīāgō.

3. Jākō nē pōwīnnē zāzīwāc bēz pōzwōlēnā tych nēcay, kłōrē
sā ālbo dli w rādōtķīch siostrī, ālbo dli sēdnēy tīlķō w ymācōnē,
tāk nē mīāty nīcē zā ztē, kīdēy tē nēcay, kłōrē im bēdy w p rēd
dō w yzūwānā pōzwōlōnē z wōlī p rēzōzōnēy, drūgīy dānē bēdā
siostrē, ālē ōw sēm cīzēy sū bēdā, zē p rēcā tō mīāty ōkāzī
cūcīzēy sū w pōtōzē i w mārķōzēnīā. — Jēcālī zāc cō drūgā sio-
strā w sīzītā ā mīāty fēndāmēt dō rōzrādōnēgō m nīēmānā, ālbo
pōwātīpīwānā, zē tō w sīzītō bēz pōzwōlēnā, nē bēdā nīc ōtēm
mōwīc pūblicānē, ānī w ōbēcōnōcī p nēd drūgīēmī, tīlķō āzēdnīz
ēcē, ālbo p rēzōzōnēy dōnīōzā i tō ōznāyōmūy.

Bēdā sū tēz w yzōzōzēgā, zēby nīc nīc pōrūcāty w zāwīdēbānīā,
ālbo tēz nē ōdmōwīāty z tych nēcay, kłōrē im sū dānē dō w yz-
wānā, kīdēy sū stārē, ālbo zē sū im nē pōdōbāīā, bēz pōzwōlēnā
p rēzōzōnēy. — Dālākōz bārđīzīy pōstrāzēgā bēdā, ākty nīc nē
gīnētō, nīc sū nīc p rēcā i nīc p rēcābīāty nēcay dli dōgōdēz-
nīā w pōdōbānīā, i īn k l i n ā u p i s w o i c y .

4. Bēdā mīōtī

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 148v. Nr.)

149

4. Bēdā, miatā, u tām sistē sumnienis, i za uelki to vobis pocytais
 dākruput, aby mniccy potrzebnie nie wydawaiū, i nie trawonity piec
 niēdzy i innych rzeccy, ktore miece bēdā w swaim zawiadowaniu
 dla potrzeby drugich siostr i wygody ubogich; boby to byto grzeszyc
 przeciwo enocie ubostwa, ktora zachowuwac obrecały seroa, iak
 tytko tē sukniē na siebie, i imie kluzebnie ubogich wziēty.

5. Dla odalalenia wryztkich ztych zwyczajow, ktoreby siē wkrav
 mozły w uaywaniu rzeccy, zwlaszcza uwzględem odzienia i chust,
 eoby pewnie nastapito, gdyby kazdey siostrze wolno byto kupowac
 suknie, plotno, i odzienie vobis sporadzic, a to bez wstępienia stao-
 by siē przycaynā wielkiego nieporzādku, i wswiweaby zruynowato
 swiętā jednolaynosć, ktora iest tak bardzo w zgrupowaniu potre-
 bna; przetoż vame tytko przetozone, sukno, plotno dla siostr obiera-
 i kupowac, oraz wryztkie dla nich odzienie, chusty, sporadzic
 bēdā tak co do formy i kroiu onych, iako teo co do gatunku sukno,
 plotna stowuię siē do zwyczajow swego zgrupowania.

Zachowuwac bēdā miēdzy vobā iako naylegnicy iēdnolaynosć we
 wryztkich rzeczach, ktora nie tytko utrayonusc ducha ubostwa, len-
 tea i iēdnosci, i dobry porzadek w zgrupowaniach: dla tego wyitrae-
 gac siē bēdā wryztkiey nawoki, wzajemolaynosci i osobnosci, iako przy-
 cayny rozdzielienia, i nieporzādku. — Przetoz stowowac siē bēdā we
 wryztkim do sposobu zycia spotalnego, ktory siē zachowusc w do-
 mu ich pryncypalnym, konformuic siē do wryztkich zwyczajow,
 ktorych tam uaywaię i prawideł, ktorych tam naweraię okolo
 sprawowania i zachowania siē tak duchownego, iako teo potocznoego,
 nie chwytaię siē innych, chociao dobrych, ba i na oko lepizych do
 potrzeb ciato nalezacych.

Bēdā siē zatem wyitraegac, aby nie oniaty lepizych, i inakwizych
 sukien, trawizkow, torek, plotraw i sprastow, tytko iakie drugie ma-
 ia. — Jednakie iezelity ktora zwazywusy przed Progim rozumiała
 ia potrzebnisc iakowey osobliwey rzeccy, przetoż to poprostu l. 2
 indifferencyz siostrze starney, ktora wespot z IX starzym uay-
 ni to, co bōnie rozumiała byō; potrzebnisczego.

6. Bēdā teo zachowuwac swięte ubostwo w swcich chorobach,
 konfentuię siē tem,

150 2.

do sluchania i widzenia ludzi, bądź przez okno, bądź idąc po ulicy, wiedz-
kiego o sobie rozumienia i przymyśle; będziesz zachwałego w sobie samej
samfania, częstego z obcymi ludźmi przedstawiania i czynienia bez potrzeby.
Niekoniecznie wystrzegaj się będą tego wszystkiego, co by mogło dać ludziom
najmniejszą przyczynę do porównania cię z innymi o wytwórce tej osobie prze-
ciwny, choćby w najmniejszej rzeczy; gdyż samo takowe porównanie, lubo-
by na bardzo blahym sądziło cię, fundamentem, dalekoby więcej zaszo-
dziło ich zgroźdzeniu, i wziętych ich powinnościom, niżeli wszystkie
inne wytwórki, któreby mogły być ogniem, aca fałszywie i niestwierdnie
zadane.

2. Ponieważ niejednako nie tylko jest cię odmiennym miłośnikiem po-
trzebna dla dania zbudowania bliźniemu, ale też do zachowania On-
ielkości cię, która łatwo glans swój traci przez niekromność;
głasto wytwórnymi będą w zachowaniu cię na każdym miejscu, i pite
nie dawac będą baczenie na siebie, aby nie takowego nigdy nie uszy-
wały, co by mogło Boskie strasze oko; dla tego oczy wpuścione mieć
będą, mianowicie po ulicach chodząc, w kosciołach, i w domach ce-
dych, a naewszystko rozmawiając z osobami drugiej pici, iako
też gdy wespół będą między sobą w izbach swoich, zachowają cię z tą
jedną tłu drugiey uciążliwością, która nie cierpi mnię przytożney
familiarności, nawet i w czasie wspólney rekreacji straż cię będą
takowych słów, partow, i lekkości, któreby wiodły do czego mnię
przytożney. — Będą cię wystrzegac chwapieliwości w chodzeniu i cey-
mieniu dzieciennych przechod, zbyt niezgo smiechu i nieforemney
weseloni. — Będą zachowywać ochłodność w swoich szatach, i uprzą-
tach, jednak bez żadney afektacji i przyrady. — Pilnie wystrzegaj
cię maiz rozmow iestow, akcyi nieprzytożneych, o wszelkich igrysk
zakazanych, i o każdej rzeczy, któraby do czego mnię usciwego
wiązała cię mogła, iad najdaley unikać powinna; jedną drugiey ni-
gdy dotykać cię nie będąc bez potrzeby, chociażby to tylko przez
zart cię działo, albo na znak przyjaźni, jedno tylko dla uciskania
w duchu miłoni tych, które są nowo do zgroźdzenia przyjęte,
z innych domow przybyłe, z drogi powracające, albo dla popo-
żzenia cię z drugą, która podobno była zasmużita: w tych okolic-
nościach woloto im cię procatować, lecz zawsze kłęcząc. i to tylko
w polickich.

3. Będą z pilnością

Priesteru Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 149v. Nr.)

6.
 Kontentuięc się tem, co zwycajnie ubogim przynależy się tak z strony lekarstw, jako też z strony pokarmu, i innych podobnych potrzeb, nie szemrać, ani żadnego znaku niecierpliwości po sobie nie wydając dla tego, iż nie tak ich traktują, jakoby sobie zasługi. — Najbardziej uważać będą w tej okazy, że słuszenie ubogich nie ma się nijak lepij, aniżeli ich państwo, iakimi są ubodzy, którym służę, i że to jest wielkie onych szczęście, cierpieć cokolwiek dla miłości Bożej, który tak chce ich cierpliwości próbować, dla przyproszenia im zastęgi. — Do tego, że one w chorobie będą same tak dobrze wiedzieć nie mogą, iak doktor, i te siostry, które około nich staranie mają, co im jest przyswójne, dla tego utworzą, aby onym staraniem zdrowia swego powierzyły, i na nich się oparły. — Według tego nie będą zarywać pokarmu, tylko w ten czas, który im będzie oznaczony, i nie na innym miejscu, oprócz Infirmaryi albo Refektarza, ani będą przyjmować albo dawać żadnej rzeczy bez pozwolenia siostry starszej, i drugiej siostry, które się naradzają będą, nie im nie dając bez tegoż pozwolenia. — Jeżeliby zaś iakie wiecznie osoby chciały je lepij, hojnię, i delikatnię traktować, godzi się im pokornie za tę dobrą wolę, i będą ich ze wszelkim respektem upraszać, aby im nie przeszkadzały zachowywać swobodę w tej materji reguły, które jedynak nie zaszkadzą im z pozwoleniem siostry starszej przyjąć niezadanych Konfektów, kiedy tego bardzo wyciągać będą.

7. Wdzytregac się będą, aby w domu bez pozwolenia starszej nikogo zstężyć do stołu, ani do pomieszkania swego nie przypuścić, a siostra starsza tego nie dopuści, ani pozwoli bez wielkiej potrzeby, i to tylko względem osób tejże pti, chociażby innego z tego w tem niebyło, oprócz tego, żeby to było zarywać doń, które im nie należy, ale ubogim i chorym, one za same tylko używanie mają do potrzeb osób swoich.

Rozdział Trzeci

O Czystości

1. Wszytkieśni silitami starać się będą o zachowanie zupełnie i doskonałe czystości duszy i ciała; dla tego grędko odrzucać będą od siebie wszyskie myśli sprzeciwiające się tej cności, i pilno strzedz się będą tego wszyskiego, co by one mogły jakkolwiek sposobem narazić, osobliwie chęć podobania się swemu przypięnowiu proznowi i afektom: w sukniach, w chodzeniu, i mówieniu, iako też wietalności do dotuchania

150 18

do sluchania i wiedzienia ludzi, bądź przez słońce, bądź idąc pro ulicą, wiel-
kiego o sobie rozumienia i presumpcyi, tudzież zachwałego w sobie samey
zaufania, częstego z obcemi ludzmi przedstawiania i czynienia bez potrzeby.
Nakoniec wystrzegaj się będą tego wrywkowego, co by mogło dać ludziam
najmniejszą przychylną do posądzenia onych o występki tey onowic prze-
ciwną, choćby w najmniejszej rzeczy; gdyż samo takowe posądzenie, lubo-
by na bardzo blahym zawadzało się fundamentie, dalekoby więcej zawad-
dziło ich zgromadzeniu, i wziętym ich powinnościom, niżeli wrywkicie
inne występki, któreby mogły być orygin, aca fałszywie i niestwierdzone
zadane.

2. Ponieważ święta skromność nie tylko jest cnotą młodości, po-
trzebna dla dania zbudowania bliżniemu, ale też do zachowania An-
ielskiej czystości, która takwo glans swoy traci przez niekromność;
przeto wytworzeni będą w zachowaniu się na każdym miejscu, i pilnie
nie dawac będą bacznie na siebie, aby nie takowego nigdy nie uszy-
wały, co by mogło Boskie obrazie słońca; dla tego ocaj wypuszczone mierni-
będą, mianowicie po ulicach chodząc, w kościołach, i w domach cu-
dzych, a nawet wrywkicie rozmawiając z osobami drugiey płci; iako
też gdy wespół będą między sobą w izbach swoich, zachowają się zba-
jedną ku drugiey uczciwością, która nie cierpi mniemy przyzwoitey
familiarności, nawet i w czasie wspolney rekreacyi strzedz się będą
takowych słów, żartow i lekchoci któreby wiodły do czego mniemy
przyzwoitego. — Będą się wystrzegac skwapliwoci w chodzeniu i cze-
nieniu dziecinnych przechod, zbytniego smiechu i nieforemney
weseloci. — Będą zachowywac ostrożność w swoich szatach, i uprzą-
tach, jednak bez żadney afektacyi i przyrady. — Pilnie wystrzegaj
się mieć rozmow, iestow, akcyi nieprzyzwoitych, od wszelkich igrzysk
zakazanych, i od każdej rzeczy, któraby do czego mniemy usciwego
wiązała się mogła, iak najdaley unikać powinny; jedną drugiey ni-
gdy dotykać się nie będą bez potrzeby, chociażby to tylko przez
żart się działo, albo na znak przyjaźni; jedno tylko dla uciskania
w duchu miłosci tych, które są nowo do zgromadzenia przyiste,
z inoych domow przybyłe, z drogi powracające, albo dla pogor-
żenia się z drugą, która podobno była zasmuzita: w tych okolic-
nościach wololo im się pociąwać, lecz zawsze kłęcząc, i to tylko
w polickich.

3. Będą z pilnością

Priesteru Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1.apr., B. 11720., 150v. Nr.)

3. Būda z pilnoksia wystrzegec się proznowania, iako matki wresz-
 tych grzechow, z osobliwie nieczystosci: dla tego, kiedy obowiazki urzędow
 i cwiczenia oznaczone w datowanych zabawach nie co im czasu w do-
 nego pozwola, będą się zabawiac albo rzyiem, albo przedaniem, albo
 inną iaką podobną zabawą; a jezliby nie miały czasu się pozycer-
 nie zabawiac, będą o nie prosic siostry starsze, albo asystantki. — Nie
 będą chowac na żadnym miejscu ani ptankow, ani onatych piestkow,
 ani innych podobnych zwierzatek do rozrywki stuzacych, Ktoreby
 im mogły być szczyt daremneho czasu uzywania, z Ktorego utraty
 choc lednego momentu, mają mieć sobie za skrupul, pamietając na
 to, że Panu Bogu z tego wisty rachunek oddac będą powinne. — We
 dni robocze nie będą się zabawiac innymi modlitwami, oprocz tych,
 Ktore im są oznaczone w rozporządzeniu datowanych zabaw, i
 nie będą więcej stuchac Mszy swiętych, na sędzą, chyba do edu-
 cowania więcej z osobliwej iakowej przyczyny obowiazane były.
4. Jako obcowanie, i przedstawianie z osobami obcymi moze być bardzo
 szkodliwe ich czystosci, kiedy jest niepotrzebne i nie dobrze umiar-
 kowane, tak też będzie im pozyteczne i z zastuga, gdy się dzieje brosic
 z podziemstwem, i dla dosyc uczynienia ich powinnosciom ku ubogim,
 ichorym. — Przeto nigdy z domu nie wyznida nie stryżmanwicy w przed
 pozwolenia od siostry starszej, Ktorey opowiedza, gdzie ida, i po co
 powosciwasy też do domu, oney się pokaze i zadadzą rachunek swey
 drogi, gdzie były, i co yprawily. — W przed zas, nim z domu wyznida,
 pamietac będą pokropic się wodą swięconą, i ukłęknowszy w ka-
 plicy, lub w oratorium swoim, ofiarowac będą Panu Bogu tę ypra-
 wę, dla Ktorey z domu wychodzą, prosząc go obłoga iawienstwa
 i pomocy w niemy, oraz o łaskę, żeby onego w caem nie obrazily, toż
 uczynią za swym do domu powrotem dla podziękowania Panu Bo-
 gu za łaski stryżmanne, albo dla uproszenia odpuszczenia tych
 defektow, Ktorech się moze dopuscily.
5. Żadnych wstajt sukamni oddawac nie będą bez rzetelney potrze-
 by, i stryżmanego pozwolenia od starszej. — Zawsze wychodząc z do-
 mu, dwie wespoty przyda, aby jedna drugicy zocza nigdy nie wstawała:
 ła. — Jezeliby zas jedna siostra miała z domu wyjsc, nie mogła mieć
 do kompanii z sobą drugicy siostry, tedy wresmie z sobą iaką dziewięć
 ze szkoly

Priesterā Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 151. Nr.)

2e skoty, lub iaką białogłową, ktorej graic będzie, aby rzy nie od-
 stępowala. — Podobnie z domu wwego wychodzić będą do ubogich, i
 chorych w ich domy idę, i do wizzenia ina inne mięyka, gdzie na
 wielkicy zawsze mieć sę będą ostroznosci, staraię sę o to, ile to będzie
 mogło być, aby kto inny lekarstwa dawat tym tam zottaięcym oso-
 bom. — Nigdy zas nawiedza, ani lekarstwa dawac nie będą takowym
 osobom, ktore są na mięycach zodeprzanych, iako też nie będą sę by-
 najmniey wdawac z osobami o występik nieczystoty ostawionemi, lub
 iaką chorobę, czyli niemoczę z będo pochodzącą, zarazotami. — Co do innych ubo-
 gich chorych, zwtarzaca drugicy pti, będą zawsze zarywac wielkicy ostroznosci,
 dawaięc im lekarstwa, lub dzieięc im iakichdwięk inne postępi, i nie
 będą sę do nich bardzo przyblizac, nawet ani przykonaniu dla przypots-
 wania ich do smierci.

6. Jezei iaká osoba obca przyjdzie ich nawiedza, nie będą z nią gadać,
 ani zadney siostry do tego nie przywołaię, pti pozwolenia nie wesona
 od siostry starney; też dopiero maie pozwolenie poyda do forty, lub na
 inne takie do rozmowy wyznaczona mięyce, gdzie gorcia przyjima, i roz-
 mawiac sę z nim będą; lecz nie dozwoła mu daley wroic w dom, a iazone
 monicy do sudebek swych, bez pozwolenia Jk Starzego swego, chociazy te
 były osoby icy pti, ktoreby chciały domi ich ogladać. — Nie będą także wpuśc
 czac do swych sudebek kliję, ani nawet swych spowiednikow, chyba tytko
 w ten czas, gdy ktora będzie chorowala; w iakowym razie będzie zawsze
 przynajmniey jedna siostra przytomna rozmawiaiecyem, na takim
 mięycu, z będo ich widziec mogła. — Tezpe ostroznosci i grzeotogi ucy-
 wac będą względem doktora, aptekarza, cyrulika albo innych, ktoryby
 mieli pozwolenie ich nawiedziec pod czas choroby. — Daleko bardzicy nie
 gdy nie będą nawiedzac swych spowiednikow, albo innych kliję
 w ich iakobkach; chyba gdyby bardzo chorowali; gdyż w ten czas za por-
 woleniem Jk Starzego poyce do nich mogą, lecz zawsze para, idna dru-
 gicy nie oddępuię. A jezeli by, cymca tego, potracza byt z onemi sę rozmo-
 wie, to będzie w mięycu do oszonow wyznaczonym, przy obecności drugicy
 siostry, nigdy zas czasu i godziny nieprzyznalezity. — Będy zas trofunktum
 sę zdarzyt, aby sę same z mędzyczą iachimkolwięk znalazły, nie za-
 trzymaię sę ani przez moment na tymi mięycu, przynajmniey jezeli
 drzewi otwarte nie będą.

7. Będac w iachimkolwięk skalicenoci i potrzebie z osobami inoy pti,
 będą zachowywac w swelakie pomiarowanie w stowach i nie
 wazytkim

Priesterā Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 151v. Nr.)

10.

wszystkim powierczonym ułożeniu, osobliwie wystrzegając się oświadczenia iakowey osobliwy i surogolney grajchylonowi i upodobania, i krotko ić odpyssuic, chociaży te rozmowy byty o rzeczach nabożnyh, albo o tym, co do pocieszenia ubogich i chorych stuyce może, albo w innych iakoweych materiyach wyteczaych. - Dla tej przyczyny nie dopuszcza, ażeby męszczyzna uszyli ich pisac. - Nadawayćko nie zcierpić, ażeby ich krotkowiediek całował, albo ić onych dotykał, chociaży niewiem pod iakim pretestem i pozorem.

8. Kiedy po ulicach ić będą, albo w niygdę do domu. Kiedy im dla usługi ubogim, lub chorym będzie potrzeba, nie będą ić zatrzymywac z obcymi ludzmi bez wielkicy potrzeby, i w ten czas krotko zadac uszylic ić pytaniami, odwracając mędrac przez iakę dobrą rozmowę nowiny swiatowe, i eschby im kto one opowiadat, same też wystrzegac ić będą, ażeby ić nigdy dwornie one nie wywiadawaty, nie tylko od obcych ludzi, ale ani naawet od własnych uszy w sprawach i interesach curdyjskich domow, chociaży to pod pretestem pouczenia ubogich. Dziać ić oniatę, gdyż to rzecz bardzo przeciwna duchowi nabożenstwa i dobremu myśladawu, który z siebie bliznim dawac są powinne.

9. Koniewicz miernosc, i porządne używac potraw, nie tylko do zdrowia ciała stuy, lecz też osobliwym sposobem do zachowania czystosci pomaga; w iakim z tym starac ić będą sposobem, ażeby ić w tym stosowaty do swyżaciu, który ić zachowac w domu ić przynepalnym, tak z strony gotowaciu, liaby potraw, getunku napoju, iako też z strony mięsyca, i czasu, kiedy, i gdzie onych zachowac. - Jezeli jednak która potrzebowacaby ić albo nie oprocz obiadu, lub wieczery, albo kiedy indziej oprocz refektarza, albo używac iakowey potrawy niezwyżayney i extraordinaryney: będzie na to proszta iustry starney pozwolenia. - Lecz żadney nie pozwoli ić używac wina, bez osobliwego pozwolenia ić metozonego generalnego, albo wizytatora zgrowadzenia.

10. Chociaz ustawione prace nie pozwalaić im wiele cazyć potud i ostrosi powierczonym, jednakie czasem będą mogły onych używac za pozwoleniem starney w rzeczach zwyżaynych, albo ić starney w rzeczach extraordinarynych. - O krom tego, będą poszic we wszystkie wigilie swiat uroczystych Pana Jezusa i Najswiętszey Panny, oraz wszystkie przez rok piatki; wyjąwszy te, które są między wielkonocą i swiatkami, iako też kiedy uroczystosc iakowa w ten dzien przypadnie, albo kiedy ić trafi inoy iaki post w tygodniu

Priesterā Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 152. Nr.)

153

o mītošā sīdnošā, kura maiņ mīc mīdāz jōg.

1. O što myslu, i wnwawiac bēdā imie to mītošēdōsīa cypī mītošī, kō-
rym sī oņe rācys, i starai sī, o to bēdā nāyuslōsīy, azēby sī oņeg
gōdnami stāly pīrē pīrāwōsīwā i sēwēz mītošī kēi Bōgū i kēi blī-
sīēmū. — Nādewysytkō w spōlōnī sī mītošwā, i cālī bēdā, iako
sīostry, kōrē nāi jēsu w wōpōt stācyt nā sēwī zōstūg, i nōmōc
ubōgīch, sīrōt, i chorych, pīrē o sōbōlōwē ewīzēnī sī w zābawāch
mītošī, i w mētkīēmī starai sī bēdā cītāmī, azēby zachowādy mīc-
ōz sōbā dōskōnātā sīdnošī, zōdōz i ugrīzīmā w zāwīmā kēi sōbī
mītošī. — Dīa tēg nīgōwāc bēdā, i grādōkō z sēwā s wēgō w pīrōdāc
w s y r y t k i e p o r u s e m i a a w e r y p i, i n i z o r a w i s i p r e c i w k o s t r y j i m
s w y m s i o s t r o m i w y s t r a z y p a e s i b ē d ā w i n e l a k i e k s t o w p r y t r y c h
i g n i e w l i w y c h, l e c ā w e s p o t s o b i e p o s t ē p o w ā c b ē d ā z s t o d k o r c i ā c h r e -
s c i a n s k ā, z s e r d e c n o s i c ā i r e s p e k t e m, k t o r ā t ā s t o d k o r c ā m a i c z a -
w s e o k ā z y w ā t a k n a t w a r z y, i a k o t e z w s t o w a c h i w c ā l y m o b -
c o w a n i ā s p o r o b i e.
2. Bēdā chēpīc zōbīc s w e k o m p a n k i, w i k h n i z d o d k o n ā t e r o c i e k h
i d e f e k t a c h t a k, i a k o b y c h e i ā d y z e b y s e d r u g i e z n o t i t y w i k h u l o s -
m n o s c i ā c h, i w e d l y g m o z n o w i s t o r o w ā c s i b ē d ā d o i k h k ā m o r o w,
f a n t a z y i, i z d a m i ā k h i r o z u m i e n i a w e w r y t k i e k h r ā c e c h, k t o r ē
s ā b e z g r e s h u, i k t o r ē o n i e w ā p r e c i w n e r e g u l o m z g r o m ā d r e n i ā, m a i -
c i e o s o b l i w y w z g l ā d, a z ē b y z a w s i d e u p r i w i ā d a s ā t y w i e l k ā m i t o s e t y m
k t o r y c h k u m o r m o n i e y s i, z i k h k u m o r e m z g ā d i e, p o n i z w ā z t o s i k i t e
u l e g a n i e z t ā s o n i e z z o p o t o l n y m d e f e k t o w z n o s e n i e m, j e s t n e z p -
s k u t e c n i e y r z y s p o s o b d o z ā t r a y m a n i ā s m i d ā y n i e m i s i d n o s i, a g o d y
ē p o t o k i u w c ā l y m i k h z g r o m ā d r e n i e.
3. J e a c h l i b y d l a u t o m n o s c i l u d z k i e y p r a y t r a p i t o s i, z e b y s i d n a s i -
s t r ā d a t ā d r u g i e y o k ā z y d o i a k o w e g o u m a r t o w i e n i ā, b ē d ā s i e g p r o w i t ā
k l e c ā z o p r e b a e n i e s a r ā z, i j e a c h l i t o b ē d i e o n o g t o b i t ā n a t y m z e m i e y -
s i u, a l b o n a y p r o a n e y n o u m e s o t, p i e r w i c y g r ā m s p a e p o r o b i e, a d r u g ā
p r y j i m i e p o k o r n i e, i d o b r y m s e r c e m t o p o n i z e n i e s i, i t a m ā t ā k i e
g r ā d n i e n a k e t a n a. — T e n s w i c h y o b y c a y j e s t n a y l e p s y m i t e k a r t w e m
d o u s m i e r a e n i ā g o r ā k o s i s e r c ā z ā l ā t r a c i ā, k t o r ē o n o g t o b y w o s t ā c i
p o u c e y n i a n e y o b r ā z i e. — L e c ā a b y s i n i e p r e c h o d i t o s t a w i e n n e:
o n e s t a t k o w i t e g o s w i e t e g o z w y c a s i u, t ā k t o r ā o b r ā z o n ā b ē d ā s i e,
p i l n ā n a t o o p l ā d ā c s i m ā, a b y z p o n i z e n i ā s i s w e y s i o s t r y o n ē b r ā t ā
o k ā z y t d o z ā d o r e u c e y n i e n i ā i n k l i n a c y i s w o i c y n a t u r y, e x a g e r u -
c i e i c y d e f e k t.

Priesterā Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsū uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. F., 1. apr., B. 11720., 152v. Nr.)

153

o mīlīti un iedzīti, kura mair mīce smīdri sōg.

1. Očito myslī, i wnwawiac bēdā imie to mītošēdā cūpl'mītošī, kō-
rym sū onē vācypa, i starai sū o to bēdā nāyūšlōbīcy, azeby sū onego
godnemi staly pīzē pīrāwōdriwā i sēcērā mītošī kēi Bōgū i kēi bli-
sniemū. — Nāwēwryštkō wīspōlōnē sū mītošwac, i cācī bēdā, iako
sīōbry, kōrē kēi sēi wēpōt stācēt nā sēriā zōstūgē, i pōmōc
ubogich, sierot, i chorych, pīzē ošōblōwē ewīcānē sū w zābāwāch
mītošī, i w mēlkiem i starai sū bēdā cīlāmī, azeby zachowāty mīc-
dāy sōbā dōskōnācā iednōcī, z gōdē i uprācīmā w zācīmā kēi sōbī
mītošē. — Dā tēgō rēgōwāc bēdā, i pīzēdō 2 sēcā s wēgō wīpīdāc
w sūpītkīc pōrūmēnīā āwērypī, i mīcōnāwīcī pīcēi w kō cīwīgīm
sūwīm sīōbtrōm, i wīpīzācē sū bēdā w mēlācīch sīōw pīwīpīrych
i gīwīlīwīyč, lēcā wēpōt sōbī pōstēgōwāc bēdā z lēdōkōwīcī Chōrē-
wīcīānīkē, z sēdēcānōcīā i rēspētkē, kōrā tā sīōdōkōc mā sū, zā-
wācē o kōzīwāc tāk nā twāry, iako tēz w sīōwācī sū cātym o-
cōwānīā s pōrōbīc.

2. Bēdā cīpīnīc zābīcī w sē kōmpānī w rīch mīcōdōskōnācīwīcīch
i dēfēktācīch tāk, iako by cīcīādy, zēby sē cīwīgīc pōstīty w rīch sīō-
mōcīācīch, i wādītūg. mōzōnōcī sīōsōwāc sū bēdā dō rīch kāmōrōw,
fīāntāzī, i z dānīā kēi i rōzūmīnīā wē w sūpītkīch rācēcāch, kōrē
sū bēz pīcēstū, i kōrē mīcōcī pīcēi w rēgūlōm āgromādēnīā, mōz-
īcē ošōblōwīy w sūgīd, azeby zāwīcē wīpīwādēcāty wīlīkā mītošē tīm
kōrōrych kōmōd mōnīcy sū, z rīch kōmōrōm z gādāc, pōnīcāwāc tō cūpīcē
ulēgānīc z lēgōwōnē z zōpōpōlānīm dēfēktōm ānōsēnīem, sēst mēc-
sīkūcānīcīwīcy s pōrōd dō zātrāymānīā smīdri mīcōmī sīōnōcī, āgōdy
i gōtōcī w cātym rīch āgromādēnīc.

3. Sēcēlīby dā ātōmōnōcī lūdskīcy pīrāpīrāfīto wē, zēby sēdā sīō-
sītrā dācā dīgīcy o kōzīy dō iākōwēgō āmārtōrīnīā, bīwācīcy pīrāpīcā.
Kēcācē o pīrēbācēnīc ārāz, i sēcēlī tō bēdācī ānōgīc bīdā nā tīmzē mīc-
sū, ālbo nāy pōrōnēy w sūcērōt, pīcēwīcy gīm spāc pīrāpīcē, ā dīgīcy
pīrāpīcē pīkōrōnīc, i dōbrīm sēcēm tō pōnīzēnīc sū, i rācīmā tāk sē
gādānīc nā kōlānā. — Tēn sūwīcīy ābīcāy sēst nāy lēpīrīm sēcārīcīwēn
dō āmīcīrācīnīā gōrzkōcī sēcā i zālātrācīnīā, kōrē ānōgīcōby pōstāc
pō w sūpīnīōnēy ābrāzē. — Lēcā āby sū, nīc pīcēcīdōsīlō z bāwīcēnīc
ānū sīkūtkōwī tēgō sūwīcīgō sūwīcīānī, tā kōrā ābrāzōnā bēdācī,
pīlōnā nā tō āglādāc sū mā, āby z pōnīzēnīā sū sūwēy sīōbry nīc brātā
o kōzīy dō zādōcē w sūpīnīōnīch ānklīnācīy sūwīcīy nāturōy, āgāgērūn
īcē sū dēfēkt.

Priesterā Vincentā de Paula āpvīenībās žēlsīrdīgō māsū āzvēdībās ān dārbībās nōtēikūmū
(Regulā) orīgīnālā rākstā kōpījā (LVIA, 604. F., 1. apr., B. 11720., 153. Nr.)

¹²
 3. Būdam mīlīgi unieklī vārdiem visiem kapellāniem, a zvān-
 caa kērtim, kторы im tā wuznacemā za dīrektora w spowiednikow, iā-
 ko teā wāglēdem kērti kapellānaw, i spowiednikow chorych i ubogich, zow-
 se iā 2 tīmē pāwanowāniem robe wycēwūcē, iāko gdy rā przy O-
 karm, poddācē sē na iā rozkazānē, i rādē wewrēkēim, wēzpm
 gmechu niemāz, i cō sē ani regulom, ani zwycāciom zgrōmadzānā, ani
 teā intencijē cāpli dīspozicijē iā stārzych nē sprēcīwā. — Jeslībē zāi
 kторы nē dobre sē sprowāwā w swoich kēchorym powinnociach,
 nē bēdā iā wāone sprowāwā, leāz to sē stārchemu, iā spowiednikowi
 swoimū pīcēzē. — Nādō iēscāz nālezytā cācē i powolānō w tēm,
 cō sē tūcāz wstūg chorych, o kāzūwā bēdā JPP. Doktorom, wypētniācē.
 zupētniē iā rozkādānā i pīcēpīy; wāne teā choremi zōstācē, bēdā
 tūmāz JPP Doktorom pīcēwānēim, o rāz tēm, kторы o kōlō chorych stā-
 rānē mācē, a to w tēm w rēkēim, cō sē tūcāz iā urādū, i cō sē
 regulom zgrōmadzānā nē sprēcīwā.

4. Nē bēdā ofuriorē listow, ani kārtek, kторы zō nich bēdā pīcānē bez
 powolānā siostry stārzej, ktorā onē wpmāz cāpāz powinnā. — Fakē
 teā nē bēdā pīcāz bez teģoz powolānā, i dādāz siostrē stārzej dō rāk-
 te, ktorā pīcāz, a zēby iē wādziātā, i ālbo pōlātā, ālbo zātrzymātā, iāko
 sē iēy bēdāz zādāwātō. Jēdnācāz wādziētē bēdā, zē tā regulā nē obowīz-
 zūcē dō pōkāzānā listow tūch, kторы sē pīcāz dō sē pīcēzōnēgo
 gēnerālneģo iā zgrōmadzānā, ālbo dō sē Dīrektora, iā spowiednikā
 iāko teā i tūch, kторы oō nich pīcānē pīchōdēz; kторыch listow nē
 trēbā pōkōzūwāz obēm tūdācēm, ani nāwēt sāmym siostrēm, kōn-
 tēntūcē sē wstnē im opowīdētē tō, cō dō iā wādōmāz zādāz, nālezcē.
 5. Siostry w domāch stārzej bēdā pīcānē nēcīy dūwā, iāb trzē rāzē
 w rok pīcāz dō iā pīcēzōnēgo, dācē onēmē wādōmōz o swoich
 zābāwāch, iō stānē siostr w iā domāch bēlqūch, i tāk onē iāko teā
 iā kōmpānki bēdā dō niēģo pīcāz, iē kōcē rāzē bēdā mīcēty rācē
 iācē zānāz dō pīcēzōnā, a siostry stārzej dādāz zāwēzē w zēlātā
 wōlōnōi dīgim dō pīcānā dō w rēkē stārzych nē pōkāzūcē zād-
 nēģo pīcānēnā wādācē iā listy, ālbo te, kторы oō nich oōbīcā-
 iā. — Siostry, kторы pīcāz nē wānēcē, onēģo pīcāz dīgim siostrēm,
 ālbo sē dōzā spowiednikā, a zēby im tē tākē wāpōnētī, cācēģo rēdācē
 zāzūwāz nē onēģo, tūkō z wīclēģē wōstrogōnōwā, nē im nē dīgktū-
 iā, cō onēm wādōmō bēdāz nē onēģo bez oōbrāzē w zēlētāz sē-
 strzūpētāz mīcōwē.

Kōzdzīat Pīcāz o siostrēm i rēdōnēi

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīģo māsū uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 153v. Nr.)

- 154 26.
- skutek efektu nie dobrze pomiarokowatego ciata i kwie. — Dla czego uienkae od nich beda zbedqz, albo keneae wijsza pilnoscia, ani zebi awensyj, gdyz te dwie rzeczy moga takowq i pmedko caze zgrupowaz dzenie w niwazer obrocie.
2. Dla odizcia wnaclakicy okazji do szemrania, ktore nie moiez pofozioni i iednori zgrupowazenia sakodliwe iest, iak dwa wyz zey pomienione wytkytki; ktore szemranie awyprawnie rodzi iij z dwornosci i niepotrzebnego pagnienia widniee o wrypkim, co iij daziee pod pretekstem fatyufwey gorliwosci dobra rozpolti- tego. — Nie beda iij samym pytal, ani rozmawiae orzadzach zgrupowazenia, ani o pnyrach, czemu naprzyklad te tam pny- tzie, owe odmieriacz, ani o miezcu, zabawach, o urzadzach druz gich, kedy one wchodzie i wstozae iij nie maiz bez pozwolenia. Nakonice ani o rezultach zgrupowazenia swego, chce wynalasc coby im zarucie, a daleko moiez iakoby iij przeciwko nim uster- zaiq. — Lecz jezeli neea iaka ada iij im beda iakowego awaloru, i zacuwku, idl starwemu tylko, albo dl Dyrektorowi, albo iiostru starozy mysl swoia opowiedza, wizey iij potym oto one prazu- iqe, wystrzegaiq iij szemrania przeciwko tch orzodom, albo po- stytkom; gdyz takowiz szemrania sa iako zrodle niezakie po- gornienia i rozdzielienia, ktore zaciqga pnyktetwo Boskie one tylko na te osoby, ktore szemra, lea i na te, ktore ieh z upodobaz- niam stuczaiq, ba i na caze zgrupowazenia.
3. Wystrzegae iij pilno beda w konwersacyach swych, azeby ni- gdy o defektach bliżniczo nie rozmawiaiy, a awtancza iiostr swoich, ani tez w domu tego nie opowiadaiy, es kedy indziej wstyzaiy, chyba tylko przetozonym swoim. — Jezeliby zas ktora miżdy niemi tak bardzo w tym powirnoni rowiey zapomniata, azeby iij takowemi dytkuracomi gny obecnosci iiostr swoich zabawiata, nie tylko iij stuczaiq nie beda, ale i wszelkim sposobem starae iij beda, azeby dawza iey mowa gnywzkodzona byta; jezeliby zas ona powoiaz- gnyq iij nie zechciata, pmedko iij od niy odlazae, wlaemie iakoby gtyoz wzia iakiego styzaiy.
4. A gdy imilesenie nie tylko iest ieden skuteczniejszy sredstow do ustrzeczienia iij wielu defektorow miłosri wzaiemney uprze- ciwiazaiq iij, ktorich iij kazykiem dopuszczaiq, lea i wielu innych gnychcow

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604.f., 1.apr., B. 11720., 154. Nr.)

154
 iac iij defekt, albo gnouiqc iij stowa gnyfke i stropuqcone, cho-
 ciarby godobno i powiele razy w podobny upadaka defekt.

4. Będa mieć wielkie staranie o siostrach chorzych, dla tego będa je uwar-
 zae iako siostrzence Pana Chrytusaowe, gdy są siostrzencami Jego cłona-
 Row, to iast ubogich, i iako wotarne swe siostry, gdyż są ciotki iednego dy-
 ca, to iest: Boga, i iednego matki, to iest zgromadzenia; i dla tej uwagi
 będa im stęyci ze wszelkim affektem i ze wszelka pilnoscia, iako tytko
 mozna będzie. - Nadewszystko będa miały staranie osobliwe, azęby
 przytko spowiednikowi daao znae, kiedy ktora siostra zachorue, i
 postarac iij dla niej o wszystkie sakramenta, aby niemi opatriona by-
 ta, i o inne duchowne pomocy, ktorych potrzebowae będzie. - Co iij
 zastęyci z strony ciata, i potraw, zachowywae będa to, co im iest
 opisano wyzej w srostej regule oholo ubostwa w Rozdziale wtorym

5. A poniewaz zbytnia oholo siebie troskliwosc, ktora bardzo mitoru
 dobrac umarkowaney, i niernemu oholo zdrowia swego staraniu przeci-
 wna iest, magłaby często siostry przywiec do przedladania matych swych
 inelygoryzyci doktorowi; zalyz nie będa zazywae zadnego lekarstwa,
 ani postępania. Kwiec ani iij oholo radzie będa doktora, lub inaych fęz-
 ze profesyji osob, bez pozwolenia siostry staracy, chyba gdyby choroba
 bardzo magła byta, iako to: apoplexya. - Ozdrowiwszy zaś ktęda ochotnie
 iij powroci do zwykaynego sposobu zycia, nie zasęwajęc dluzay dęypans,
 ktore im byty wchorobie pozwolone.

6. Będa przytkonnemi przy pogrebie siostr swych, będa sfiarowae za
 ktęda trzy Komunię nicowae, ktore odprawowae będa we dni na-
 stępujęce. - Postarac iij takę, azęby za ktęda odprawiona byta
 ięna masa spiewana, i trzy cyfane w inaych sas rzeczach wzgłędem
 pogrzebu, zachowywae będa zwykay, iaki iest w ich zgromadzeniu.
 Będa takę przytkonnemi przy pogrebusch ubogich, ktorym stęyci
 iij; kędzi tego im zabawy ich dozwoła, i Pana Boga ze odpowynek dusz
 ich proci będa.

Rozdział vrosty

O niektórych sposobach do zachowania mitoru, i zobopólny ię-
 dnosci siostrzycz.

1. Chociaz maia mieć wielkie mitoru iedna ku drugiey, gniec ię
 iednak z pilnoscia wytkracę iij będa partykularnych między so-
 ba granicami, ktore tym są niebezpiecznye, im maizy fęzo-
 wemi będa iij zdadę, gdyż częstokrac pod ptaszcay kęim mitoru
 ukrywaję iij, chociaz w samey rzeczy nie onnego onęwa, tytko
 skutek affektu

Priesteri Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604.f., 1. apr., B. 11720., 154 v. Nr.)

inaych gņechow, ktore wypracaynde sija w wiadomowstwie podług
 owiadectwa Pisma d. zarydasija; będq miaty pilnos osobliwa, azeby
 se wpełnie zachowaly czasu naznaczonego w rozporządzeniu zabaw
 dziennych, a zwłascia od modlitwy wieczornych aż po mszy swię-
 tej naczajtra, ktorey około siódmej godziny słuchae będq, i od dwo-
 giej godziny poobiednie aż do trzeciej pamiętając zawrze, nawet po
 ulicach chodząc, ze to jest czas wielkiego milczenia, azeby, jeżeli maia
 potrzebę jaką w ten czas wespót sija rozmowie cicho i krótko to odma-
 wiaty. — Będq też zawrze ten milczeniem zachowywać w kościele
 w kapticach i zakrytych szpitalnych w oratoryach domowych,
 w refektarzu, a zwłascia pod czas jedzenia. — Nie będq także ka-
 taru czynić w izbach albo po domach chodząc, drzwi otwierając,
 albo zamykając, a zwłascia w noce, nawet i w te same czasy, w
 ktore im pozwolono jest wespót konwersować i zabawiać sija; będq
 też nato oglądać, azeby głosem nasbyt nie podnosić; leca zawrze
 rozmawiać będq głosem bardzo pomiarowanym, jako stanowi ich
 przyawito jest, i jako zbudowanie bliźniego tego wyuciga.

Podział siódmy

o miłości dla ubogim chorym.

1. Będą najpamiętniejsza siatką miłokierdza zabawa jest, ubogim cho-
 rym służąc; będq sija w tym z iaki największe pilnować i afektem
 ćwiczyć, uważając, że nie tak im, jako Chrystusowi Panu paruc-
 gując, a tą uwagą samę im pokasom dawac będq i lekarstwa, ob-
 chodząc sija z miem z politowaniem, łagodnością, uprzejmością, po-
 szanowaniem i pobożnością, nawet z temi, ktorey będq zli, i uprzy-
 krzeni, iako też z temi, do ktorych cause będq w sobie iaką odra-
 zę i wstręć, lub otrudliwość, i bardzo sobie za skrupuły uważając
 onaz swomienia w tym miem będq, dac onym okazję do skutecznego
 cierpienia, gdyżby im nie dawac o swoim czasie, i sposobem przy-
 zwyczajnym tej pomocy, ktorey oni potrzebowac będq, czyliby to czy-
 niły przez miębalstwo swoje, czyli przez przywiązanie miemy
 rozstępne do swoich zabaw chociaż duchownych, nad ktore prze-
 kładac powinny służenie ubogim chorym gdy ich pomocy po-
 trzeba.

2. Nie zapomną czasem przemawiać do ktorych słowka iakie
 pobożne, dla zachęcenia onych do cierpliwości, albo do czynie-
 nia dobrej spowiedzi generalnej, albo do przyuczenia ich do
dobrej śmierci.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604.f., 1. apr., B. 11720., 155. Nr.)

153
 dobrej śmierci, albo żeby przedziwzięli resoluca poprawy tadai.
 Niego zycia. — a zwłaszcza będą mieli osobliwe staranie, ażeby
 ich nauczyły rzeczy do zbawienia potrzebnych, jako też żeby za-
 wczasu wszystkie sakramenta przyjęli; i to nie raz, lecz i prokil-
 krotko, jeżeli gwałtownie do adonuia znowu w reydynę wpa-
 dą, lub winną jakąś chorobę, uszytko to sprawując tym spo-
 sobem i porządkiem, który im jest opisany w regułach szczególnych
 i partykularnych urzędów, które do chorych należą.

3. Aie miłościwie nieurostropne, i ale uszódzona miłosc nie tyła
 do Panu Bogu nie jest wdajczana, ani miła, lecz i duszy tych, któ-
 ry onę takowym sposobem praktykują jest szkodliwa, i niebez-
 pieczna; i meto; nigdy się nie podejmą karmić, albo leczyć ja-
 kiego chorego, przeciw woli staraych swych, ani przeciwko za-
 kazauiu sobie usynionemu, nie uważając na te narzekania,
 lub wskazywania które ubodny osiekontentowani czynię zwykli
 w takowym razie; iednak starać się będą, żeby ich, jako najlepiej
 podobno będzie, gościły i onych ułagodźli, pokazując gołto-
 wasnie nad ich chorobą, i wespot z niemi bolejąc, ze onym do po-
 moc nie mogą według swiego pragnienia, pobudzić oraz in-
 ne osoby i panie, ażeby im jako najwięcej dobrać czynity.

4. Jeżeli jakie osoby miłostwie dają iadmuazę dla ubogich
 chorych, albo dla innych potrzebujących, bardzo w tym będą wier-
 ne, żeby je rozdaly takim sposobem, iakim im od dobrodzieiow naza-
 mazono będzie, a nie innym ubogim; gdyż nie gda; i; inaczey je-
 mi iadmuazanami szejowal, tylko według intencyi tych osób, któ-
 re je daly. — Jeżeliby zaś one same miały ubogich potrzebnych
 swoich, bardziej się jeszcze wytragać będą, ażeby w tym nie wytro-
 cyły z obrazą własnego sumnienia; żeby zaś miłosc wrodzona
 ich nie oszudala pod pretekstem miłosci dobrej i duszney, nie
 będą grodzie nikogo, nawet ani dcych o wspomozenie swoich
 krewnych bez pozwolenia iostroy starzey

5. Nie będą się podejmować, ani narazat do pilnowania w no-
 cy chorych, prócz w domu iu szpitalu swoim. Kiedy same miła-
 kaia, a daleko bardziej osob bogatych chorych, ołota których
 starania nie powinny się podejmować, ani im stężyć takow
 chorobie, jako też i za adonuia, ani nawet ich stężyćymi cho-
 rym, jeśli nie et

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 155 v. Nr.)

18. rym, iedli nie są przyici między ubogich chorych; gdyż si to nie sąg dż z instytutem siolt miłociwrdzia, ktorego kornie iedl uslugi ubo: gim. — Iedality iednak w iakiej nagley potrzebie niemożna było an gōwie snaler, ani doktora ani cyrulika, w takim razie onsg. i boga: tym oddae uslugę, i pomoc takā, iakā zwycajnie czyniā innyim chorym; tak iednak, azaby uboży naypomywiy siciā uslugę i opatr: nosi mieli.

6. Nie przybiorą do siebie żadney służebnice dla pomocy w wrych zabawach ani inney obzey osoby bez osobliwego i wyraznego poz: wolomia Sł. Starzego. — Takie nie przyimā do żadnego domu na wychowanie obzeych osob, chazciaz teyze pti; ani na exercycie du: chowne więcej nad oim dni, bez wyraznego pozwolenia Sł. Mtezo: ney generalnego ich zgromadzenia.

Kazdizat osmy

O Duchownych zwycziach.

1. Będą się starać, azaby swiermie odprawowaty swie zabawy du: chowne, gdyż tego osobliwie potrzebiā, azaby si w jawie Borkiej, i gorzcowi ducha przyialezytey zachowaty si, i statecznie w pra: cach powołania swego przetruwać mogty; i lubo nie maia sobie mies za skrupul, domienie czasem gōdiny, albo też iakowā za: bawę cale opuści, kiedy potrzeby ubogich tego wyciagā; iednakie maia si pilno wystrzegā, azaby w tym nigdy nie wykrocay: ty z niedbalstwa i z mienabożentwa, albo z zasoby wielkicy do rzeczy powierzechownych inclinacy i przypirzania, ktora si czebokroc fatrywym mtezo: pretextem gotroywa.

2. Będą si spowiadac w każdą sobotę i w wigilie swiōf przed spowiednikami, ktorych Sł. Mtezo:ny generalny ich zgroma: dzenia naznaczy, a nie przed innymi bez jego pozwolenia. Bedy: niq też raz co miesiyc rachunek przed Sł. Dyrektorem defe: ktow znacniemych przetego miesiycā gospodarionych, i tymie sposobem będą si stawiē siostrze starzey dla oddania rachun: ku z swych zabaw, i dla przetorenia swych trudnosci; albo iedli w ten czas tego uczynic nie mogą, to drugiego dnia lub pozniej.

3. Co rok czasu sobie oznaczonego odprawiac będą ducho: wne exercycya, i spowiedz dorocna defektow popeđnionych po octatornich

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 156. Nr.)

ostātnīch rekolekciyah. — Tasvise, kiedy im znae dādaz, ¹⁵⁶ 12 albo
 J.K. Starzy albo kto inny z iego rozkasaunia bōdnie czyni iakg w do-
 mu ich schadzke, albo miat duchowng konferency, w wysztkie pilno
 sie na niq stawiq. — Te, ktore mieszkaia w domach daleko odle-
 gleych, bōdą si uciikat w wysztkich tych zabawach, i inaych
 gotrzebach duchownych do tych osob, ktore J.K. Przeorony gene-
 ralny ich zgromadzenia na to im oznaczay. — Żadne zaś nie wpi-
 szę si do żadnego bractwa bez wyraźnego pozwolenia tegoż J.K.
 Przeorzonego generalnego.

4. Bōdą komunikowac w niedziele, i święta uroczyste, iw nie
 ktora inne dni Chrystusa Pana i świętey Maryi, ktore
 one są przykazane: ale nie czaciey, ani trzy dni, ieden po drugim
 bez pozwolenia J.K. Przeorzonego, albo innych od niego wyznaco-
 nych, ani dwa dni, ieden po drugim, jezeli dla tego trzeba im si
 spowiadac, a to dla zagrozenia drogi roznyim nieporządkom, kt
 oby mogły urosć z generalnego Komunii pozwolenia, iako
 tea dla ztacerenia zastugi świętego postawienstwa, z przyżciem nay-
 świętszego sakramentu. — Wysztkie za każdym razem bōdą pro-
 sie siostry starney o pozwolenie do Komunii i pokornie si
 poddadz, bez szemrania, kiedyby im tego nie pozwolono. — Do tego
 nie bōdą komunikowaty, jezeli Dyrektor, albo spowiednik tego
 im nie pozwoli.

5. w każdy piątek, wyiqwry wielki piątek, i te, w ktore swię-
 to iakie uroczyste przypada, zgromadzą si w wiecior w pot do
 osney godziny na modlitwy, i na anaty konferency, ktora ucy-
 ni siostra starza, albo ta, ktora jest na icy miejscu, z strony
 defektow przeciwko regutom poprzedzonych, azeby si popra-
 wity. Dla tego każda winę swoiq wyznawac bōdnie przy obec-
 nani drugich według swyrazynego sporodu, mile przyjmie napo-
 mienie i pokute, ktora icy bōdnie oznaczona, i mozie bōdnie o przeba-
 czenie tych, ktorym podobno mogła dac iakg okazyę do umartwie-
 nia, albo zły z ciabie przykład. — Każda tea bōdnie co mieiqg mozie
 azeby si gpublicznie o defekta, ktora mogły byc w onay postre-
 zone, nagominano, a te, ktore bōdą nagominane, przeyma te dat-
 ki z pokora, i z wagnieniem poprawy, nie wymawiajcie si,
ani pokazujcie

Priesterā Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 156 v. Nr.)

sobie dane tak publicznie, jako też w osobności, wystrzegając się wstąpienia nowego skłopotania, albo pokazania jakowego nieuskontentowania tym, albo też, które lub która mogłaby się zdawać, że data widzieć o defekcie o który ją wspomiano.

Rozdział dziewiąty

o rozporządzeniu zabaw dziennych.

1. O godzinie czwartej wstana za pierwszych znakami dzwonka, przeżegna się, pierwszą myśl swoją Panu Bogu oddając, ubiorą się z cichością i skromnością, biorąc na się pierwszą suknią za zarobkami Łaska atak ubrawszy się, wezmą ręką swięconę i ułłkna, adorując Pana Boga, dając mu oddając, i ofiarując wszystkie dzienne sprawy. — Potym przęknę Łaska swe posiedzą i ubierac się dołoneca.
2. Wpót do piątej odprawia wespót swoje modlitwy, które zaczną od *Veni Sancte* i do pięciu zwyczajnych aktów porannych, potym będą słuchać punktów medytacji, która odprawowac będą aż do kawadziwa po piątej i zakoncaq mówić: *Angelus Domini*, *Litanie do Pana Jezusa* i inne zwyczajne modlitwy. — Potym zaczną korowakę, której iedon dziękuję odprawia. — Potym będą czytać repetycją modlitwy aż do szasty
3. Drosty będą się zmlleaniem aplikowac do swoich zabaw pilniejszych, każda według swego urzędu tak, jako im oznaczono będzie.
4. Około siódmej albo o samej siódmej pojdą wespót na mszę s. jeżeli w ten czas mogą, jeżeli zas nie, to innej sposobnej godzinie. — od porożtku aż do Ewangeliu odprawia kilka dziękuję korowakę.
5. Pomocy s. wszystkie wespót pojdą na miadanie do refektaria, zachowując pod ten czas ścisłe mlleanie. — Te, które nie mogą, chyba nie mychto, słuchać mszy s. nie będą mieć żadney tworbacyi we dni powszednie przed mszą vniadae. — Kesa gdy wpót do dziesiątej minie, żadna vniadae nie będzie bez pozwolenia starzey.
6. Po miadaniu każda się do swojej roboty wróci, i jeżeli wespót robią, mogą rozmawiac o czym nabożnym sprawem, nie iakoby tylko dla rekreacyi.
7. Wpót do dwonastej odprawia rachunek rozumienia, zabrywając się nad rezolucyami, które rano uczyniły a osobliwie nad aktami cnoty, którą mają za praktykę.
Potym domowiuwzy: *Benedicite*, które starza zaczyna a drugie kontynuują, będą obiadowac, mając każda przed sobą osobną swoją porcyę, a tym czasem będą z pilnością słuchać czytania nabożnego, które iedna z nich będzie czytała, kończąc je przez *Martyrologium* dnia następniquego. — Odnowią *Angelus Domini* w ten czas, gdy na się dawniej będą, chociaż iemere obiadae nie dołoneca; wstawy
od szasty

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 157. Nr.)

22.
 Od stote, odprawią daktykymienia tymże sposobem, jak Benedicite po tym odmowia dasiędzietk Norondi.
8. Po obiedzie, jeżeli tego potrzeba, daada się około swego urzędu zabawi, a jeżeli tego nie trzeba, będą wspót nobity, prządę albo ryję, a tym czasem mogą, pnie gódsinę rozmawiac o ichich rzeczy do zbawienia, natkabalit rekreacyi wesolo, ale skromnie, gumi, kując na to, azoby vecl swie do Bo- ga godnowity, a kiedyby się co wykroczyło lub przez nieostromnosć, lub przez iaką rozmowę zadana, jedna siostra na to naznaczona rzecz: pamiętaimy na obecnosc Borka.
9. O drugiey znowiwszy: Veri clarite spiritus, jedna z siostr będzie gło- sno co duchownego czytac pnie pod gódsinę, które terni stowcy zakonney. Deus charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo Drugie będą tego czytania słuchac z wielkiem milcaeniem az do trzeciej, goryxtadaję się tym czasem mysla do czego dobrego.
10. O trzeciej ułłekna, i jedna z siostr głoimno rzecz: Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, et crucifixus wspót adorowac bę- da cyna Borego umierajęcego dla zbawienia dusz naszych, i ofiarowac tegoż momentu Cyca Władziawiczonemu, w który on Ducha swego oddat; pnosac go, aby aplikowac zasługi umierci swey, zwłasczaca tym, który albo konacia, albo w grzechu są, i wraystkim dieruon w cayku zatrzy- manym; ucayniwszy ten Akt przestazy pacierze, pocatuzę zlemię i za- raz wstanę. — Te, które na ten czas albo z obca iaką osobą, albo na uli- cy są, ucaynię to w duchu tytko nse ułłekalę. — Te zaś, które w ca- le w ten czas się do tego aplikowac nie mogly, za piewozę to ucaynię kazyę.
11. Potym akcie, jeśli mogą waspót robie, mogą rozmawiac o cym do- brym do zbudowania, lez z powagą i z nabozeństwem i cizry, nielki po ob- iedie, gódy czas inz rekreacyi minat.
12. O czortey ucaynię rachunek sumnienia osobliwy, czytanie duchowne, iako przed obiadem, oprocz martyrologium, potym gódy na wieczery znowię: Benedicite, i dzieki odmawia, po których znowię: Angelus z jednym albo durniema dasiędzietkami Norondi, i zachowaję wszystko to, co się rzekło mo- wię o obiedzie.
13. Po wieczery zabawię się, jeżeli potrzeba, około rzeczy do urzędu swe- go nalezających, jeżeliby zaś nie tam czytać nie miały, będą wesnot pna- cować zachowując to, co się rzekło o rekreacyi poobiedzię.
14. O kwadransie poortney na znak dzwonka zgronadaę się wesnot na modlitwy wieczorne, na te miępce, Redy zwycaynie czytanie o drugiey odprawia

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 157v. Nr.)

drugaj odprawuic, igdy starza noni clante zomari, caynie beda raz-
chunek generalny sumnienia, po ktorym caytane beda piewnosc puz-
sta medytacyi.

15. w soboty sas i w gylie cayta si boscie Ewangielia dnia nastepuic-
cego, ktorey wrypkie klucze stuchac beda, a potom na swich miy-
scach smadtry, do samiechaney wroca si groy. — Jezeli w Niedzieli maj-
pada iakie swisto, tytko si cayta boscie Ewangielia, ktora kowiot d-
na te Niedzieli naznacza. — Potym rozcyda si w smilaciniu ido spa-
nia gotowac si beda, wsiqwny wody swiezoney uczyniwszy krotka
iakq medytowka przez dwa lub trzy gacserac, potora si tchomnie, da-
ada si rosbierac tak, zeby od drugich nie byta widziala i onajq
zactonki spusasono przez noc, beda si staray, zeby usnyty z dobra ia-
ka mysla, a zutenusa koto medytacyi utrzymey, i tak wrytko ay-
nie beda, azaby si o dawkowity pokladty, i swice spasono byty.

16. w niedzieli i w swista feraz potogdek zachowuwac beda, co i w inne
dni, oprocz tych nastepuiczych rzeczy: 1. Cas wyzey na roboty ocane
naznaczony, trawic beda na duchownych zabawach, iako to: uczynowan
sakramentow, przytomnori pod czas nabozenstwa kowidnego, kaza-
niu, katechizmie, dykturach poboznych, czytaniu Kieqz duchownych
od starzego, albo od kogo innego z ramienia jego naznaczoney w spo-
sobie katechizamu miory oby, azaby ni staly mrobnemi. do ranczania
ubogich Toniei w mesach do abawienia potrzebnych, i innych podob-
nych zabawach, do stazu ich nalezacych. 2. Te, ktore mala grouwle-
nie wazy si cayta albo piaz, albo iakiego iczka, albo ryundow, da-
da na to pot godziny rano, i tyle drugie po obiedzie czaju nayporob-
niynego, byle to ikh nie dorywato od usluzi ubogich, albo innych za-
bawy obowiazuiczej. 3. Nie opuszczq w te dni wyrazney swicy re-
kreacyi po pokarmie wedlug czasu, ktory im abywal bdatz, leca
nigdy si nie beda zabawiac igrytkami sakrazanami, albo innymi
zwocitami ich stanowi.

17. Oprocz zabaw wyzey opisanych, ktore do wrytkich naleq, wio-
stny nowo przyjez zachowuwac beda te nastepuicze im wstane przez cas
probacyi: 1. na kazdy dzien o osmey stuchac beda czytania duchownego, ktore
dla nich boscie przez Kwadrans, a potom instrukcya ai do wspot do dzie-
wiczej. 2. Owtorey potstuchawry czytania, beda pilno przytomnemi przy
instrukcyi, ktora miec beda ai do trzeciej. 3. Co strodq beda miec kon-
ferencyq podobna tej, ktora bywa w gyltest w wryccor dla catego ogro-
madzenia, na ktora nawet klachy mlode, ktore sa, przyida do domu,
jezeli zabawy

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 158. Nr.)

24
 jezeli zabawy ich ku ulogim tego im pozwola; jednakże nie będą przy-
 chodzić na inne ebdienne dworz exerycye, które o smęty i o drugiey
 bywają; lecz przetożone, z ktorymi one mieszkaia, starać się będą, ażeby to
 nadgródzili, kiedy będą mogły, czyniąc im iaka podobna instrukcyę na-
 kładając tych, które się dzieia w mieszkaniach domu, przy ktorey starze na
 tymże miejscu zastajęce przytomni będą, jezeli zabawy tego nie prze-
 szkoda, tak dla swego duchownego pożytku, który stąd więcej mogą iako
 dla dobrego przykladu, który siostronom swym dawac powierze.
 16. Wszytkie wielce sobie reguły i zasady będą, i swięte praktyki i chwa-
 lęzne zwyczaie które się do tych czas zachowały, uważając je jako środ-
 ki od Boga sobie dane dla podwyższenia w doskonałości do stanu swe-
 go należącej, i dla łatwiejszego otrzymania zbawienia swego. — Dla tego
 będą je czytać, albo słuchać czytania ich wspót z drugimi do urzędow
 swych należącemi raz co miesiąc, jezeli to łatwo może być, i będą ka-
 na Boga upraszać o przebaczenia defektow, które notować będą, ze pospe-
 nity, starać się wspót o nowe sposoby do każdego ich aż do śmierci zachę-
 wania. — Jezeliby zaś ktora była rozumowi ich albo osobliwemu mni-
 maniu sprzeciwiająca; starać się będą, ażeby się zwyciężyły; i umart-
 wiały w tym przekładając sobie przed oczy, że Chrystus Pan powierzył
 iż krotkowiec niebierze kwadr. ziem, i że ci, którzy sobie kwadr. czynią
 onego dostępną.

Rozdział dwudziesty

O szpitalach, i podługach ubogim chorym w nich oddawac się mają-
 cych.

1. Którey, dla którego siostry Nitowierdsia są fundowane przy szpi-
 talach jest; aby całe i chwala Panu Jezusowi, który jest Ojcem ubo-
 gich i chorych, zawsze oddawane były, stając onym co do duszy i co
 do ciała; co do duszy naucając chorych ubogich przez do zbawienia
 potrzebnych, przywodząc ich do spowiedzi dozwolonej do powzięcia
 rozumu aby one uczynili, a tym sposobem, aby ci, którzy umrą, aenli
 z tego swiata w dobrym stanie sumienia swego; ci zaś, którzy do zdro-
 wia przyjdą, życie swe poprawili; czyniąc mocne postanowienia, ni-
 gdy więcej Pana Boga nie obrazą. — Tak co do ciała, dać im pokarm,
 lekarstwa, i wszelkie onym czyniąc potrzebę, których, w swych sta-
 nowaniach potrzebować będą.

2. Zawsze będą pod władzą IX Nitowierdsiego generalnego zgroma-
 dzenia Kapitanow Mijski, czyli Mijskianow, który lubo przez siebie
 lub przez drugiego, którego na to wyznaczą, sędac ich w szpitalach i w
 szpitalach

zylbowa c

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 158. Nr.)

157, 25
 zytował, odmieniał, spowiedai i kucha, naznacząc im Provisorowi, spowied
 danka, dać nauki i pnestrogi, Ktoremu się będą zdadzą potrzebne do zachowa-
 wania reput. ich zgromadzenia, aby tym sposobem mogli lepiej dowiedzieć-
 się powiernościom swoim, tak się Bogu, jako też się ubogim chorym.

3. Co się dotycze dalszych rzeczy należących do usług ubogim chorym,
 i zarządu szpitala, w tym szpitalu onitowierdnie zawrze się będą 2. J. Pro-
 wisorowi, i onemu będą w spełnieniu tego dyspozycji powolne. — Będą
 miały zrywność, i wszystkie rzeczy kosztem szpitala. — Nikomu się też
 gwałtownie nie będą zarządu i skutkiwania swego, tylko J. Provisorowi,
 i prełożonemu generalnemu swego zgromadzenia, Który się niemi opie-
 kował ma, i wspierał one powierni.

4. Gdy zapadną w chorobę, albo skurą się nieporobem, nie będą mogli
 być tego ze szpitala wyzłane, ale będą tamie opatruwane zywono-
 scią, lekarstwami i innymi potrzebami; a na miarę tych potrzeb do prac
 wyznaczonych w następowaniu chorym i na nieporobnych, inne przy-
 stane będą, i do szpitala przyięte będą powinne.

5. Będą się starać, aby ubodzy chorzy raz na dzień wzywani byli
 od J. Doktorów, Cyrulików; a jeżeli oni nie czynili dobrej swojej powin-
 nowi, tedy o tym dadeż wiedzieć J. Provisorowi. — Który szpital jest
 urząd przyjmował chorych, w przed nim ich przyjmie, będzie w ducha
 gotowy i miłosci pomnieć, że jest ich służba, i w tym duchu obmyć im
 nogi wodą ciepłą, i oczywi z rozbawia, wtoły ostrzyż, jeżeli potrzeba,
 dać im korsule białe, i inne chusty, zagrawszy jednak wprzód one
 a potem ich gotowy na łóżku, i dać im co do pożywienia. — Jeżeli zaś
 zwyczaj w Którym szpitalu był, aby mężczyzna służył, w ten czas
 postarać się, aby ci, co szpitalowi służą, chorych mężczyzn na łóżko
 kładli, i dać im chusty chorym potrzebne, inne zaś rzeczy sama, jako
 się należy, zrobi. — Skoro się nowotny chory na łóżku gotowy, zaraz da
 znać Doktorowi, zachowa jego suknie i gniemidze, jeśli je miał, na
 miejscu naznaczonym, spise wszystko, co przyniesie z sobą, aby się
 wyrachować mogła, gdy do zdrowia przyjdzie, albo jeśli umrze na
 przytek szpitala to się obrocie. — Starać się też będzie, aby nosis przy-
 bytych do szpitala chorych korsule i inne, jakiegokolwiek będą chu-
 sty, wycpane zostaly, i przyniesie one im z sukniami, gdy wycho-
 dzić ozdrowiewszy będą, a szpitalne odzienia od nich odbierze.

6. Będą się starać, aby mogły rozszkandować prawdziwie chorych od
 tych, co się takimi będą imaginują. — Wiedzieli będą o liście tych

Który się

26. Ktorzy sija w salach znajdnie, zeby zadnego chorego nie zapominaly, a gdyby ktory czego iusc nie mogl, dadasz mu co innego o godzynie oznaczony. — Gdy iusc chory kopac bedzie, nie trzeba go ruszac, chyba malo, kiedy tego potrzeba wycofacz bedzie, i to ma dko. — Nie bardzo tej zlakta do konajacych starz, aby ich mogly razem woda swieczona potrosz, i pomoca im do swietly smierci przypominajac onym naywyzsze imie: nie Jezusa i Maryi, po smierci zas znowa, Malin Zgromadzenia pozostawia ciało na stomie, korowle odmieniac, i ruce uonartego widlug zwycaiu starz.

7. Pamietaj na to beda, aby kazdey jednemu choremu, niz drugiemu nie dzwizaly, ale w ruznym czasie, i widlug potrzeby. — Gdy ich przewracasz, ruszasz, albo oczyszczasz beda, staraj sija maia, aby sija nie okazalo, co by oczy obrzaci, albo przeciwno chrestianskiej skromnosci by dz moglo.

8. Gdy gajda do sal kapitalnych, aby chorych przez noc pilnowaly, pomniece beda na nay Chrystusa Pana beawennie trawione, gdy na ziemi siodawaj, iako to w Agroyen, i na innych wielu miastach, a to, aby nos ciunwal nauzyt, i tej myśli trwac beda ginea na w skromnosci, nie zatrzymujac z soba do wzornowu zadney osoby, ani miastki, ani tej bialey gaci, ani ktorey z chorych, ani ze zdrowych; a gdyby sija kto nad wola ich, chciat zostac dadasz o tem znae ciotrze starzey.

9. Beda sija staraj, aby zwiessora zaraz w ruznym gotowu miady, cae go potem potrzebowa beda dla chorych, albo dla stabych, zaraz z wieczora sytaj sija ciotry, ktora ma staranie o toto sal chorych, i sily ktory chory nie potrzebowa pilno sakramentow, i zeby sakiy omysli nie bylo, dla tego same w ruznym chorych obeyc mogz. aby obaczyty, i sily nie man sakiy potrzeby. — Pomniece takze beda ze czas nocny, i zt czasem w ktorym oobliwie caort zwykt Rutie ludzie, i onym przeszkadzac, azatem maiz sija zachowac z wielka ostroznoscia, i nie dufajac sobie, uciekac sija powinny do Pana Boga, i do chrystowego Aniola straze.

10. Zeby zas Pan Bog dad im taskę do zachowania i wyptnienia tego w ruznym, do czego sa wzgledem ubogich chorych obawiz: zane, maia go oto pilno, gorzco, i sily goret, spowiadac sija i konowurowidowac na te intencyę w swiadectwie i w swieta, zawse chodzie w obecnosci Boskiej, obrac sobie za Patronki strzenaj: swietna Anna, i Jozefa, i Kazimiera, i Matgorzata, i te swiete

Marie

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 159 v. Nr.)

Panē, Ktore sātj za. Jezusom.

160²²

11. Pilnā i'wiornā zabawy swie cōdtenne i'grace o'dbywaē bēdā, ap-
iēc w'p'kōrē, t'agōdnōrē, i' m'itōrē w'zaiemnēy m'ūdzj s'obā, i' z' chōrē-
m'j, zachowuēc s'j k'u w'czytkim z' r'esp'ektom, i' u'znanowāniam
tāk duchownym, i'ako tēd i' w'icēkim, g'itno s'j stracēc z'obcēm l'udā
m'i n'epotr'acn'ego p'r'ostawānā i' k'ōnw'ert'acij; n'ajd'ōst'ōnāl'ej wy-
p'etr'iac n'ag'ōb'n'ienā i' w'icētk'ie p'r'estr'og'j o'd st'ar'aj'ch s'ob'ie d'ā-
nē. — P'r'ed'oc'aj t'ea c'ajto s'ob'ie st'aw'icā b'ēdā, i'ak' w'icētk'ie onē p'ot'yk'a
w'z'w'ic'it, g'dy s'tuz'c' ch'or'ym, s'am'ernu w' i'ch os'ob'ach P'anu Jezusowi
s'tuz'c', p'om'iw'az On u'st'ug'i ch'or'ym o'dd'ac' n'a o'c'at'ac'im s'ōd'ic' z'a
u'st'ug'i s'ob'ie u'czyn'ionē p'oc'yt'a, i' tāk tr'w'aj'c' w' t'y'ch d'ob'r'y'ch u'cz'p-
k'ach, w' k't'or'y'ch s'j c'w'ic'aj'c' p'oc'yt'y, d'ōst'ōnāl'ē w'yp'etr'ic' n'ajp'r'ē-
w'izē p'r'yk'az'ān'ie d'ōst'ōn'ic', a n'ak'ōn'ic' p'ot'ki tr'w'at' b'ēdā w' o'c'el'ōs'ci
B'oga i' b'iz'n'ic'ego, z'awsz' b'ēdā w' P'anu B'ogu, i' P'an B'og w' n'y'ch.

Rozdział iedenasty

O obowiązkach siostry starzey przy szpitalu zstajiczej.

1. Ma zawsze mieć przed oczyma rezultaty swego zgromadzenia, aby była przykładem innym siostronom swoim. — Co drugim rozkazuję, toż sama pier-
waj sobie będzie: ile będzie można, naczynia chorych i sprzęta, tożka
stać, wale zamłatać ma, chyba że kiedy zabawy urzędu nie czynić tego nie
dopuszera.

2. Żeby usługi ubogich chorych lepiej stać, siostra starza porządnie ro-
zda b'iz'n'ic' siostronom i' o'dm'ien'it'ic', k'iedy p'r'ed P'anem B'ogiem o'p'r'ęd'it' z'a
m'ec' p'r'y'aw'it'c', w'y'k'w'ot'aj t'r'y p'r'ed'w'ic'aj'c' ur'adz'y w' w'icētk'ich szpita-
lach, i' m'ag'it'no d'ōst'r'ęc'aj, aby w'czytk'ie s'iostry ur'adz'om, i' p'ow'it'no-
s'ciom sw'ojim z'ad'ow' c'ejn'it'y, m'at'c' z'awsz' g'it'no n'a i'ch ak'cy'e b'ez-
c'eniē, ale z'awsz' w'sc'ħar'it' i' t'agōdn'ic' w'yp'r'ęc'aj'c' s'j n'ajp'r'ēw'iz-
s'iego d'efektu, k't'or'y'm'by m'og'it' s'iostry w'ob'it' z'g'or'aj'c'.

3. Nie będzie nigdy siostru z'w'oz'ich public'ān'ic' p'r'ed d'rug'iem'i s'trof'ow'aj,
ani p'ot'ki n'ac'w'it'no-
s'ci i' p'om'it' w'ān'ic' w' n'y'ch l'ob'āst'ej, k't'orā onē p'r'ez
s'tr'ęc'aj, t'r'w'ic' b'ēd'ic', ale a'z' o'p'it'ic', a t'o c'ajc'ic' d'la t'ego, aby on'y n'ic'
z'k'ōnf'end'ow'at'a, c'ajc'ic', aby onē g'or'z'y't'a, i'ako t'ēd, aby s'trof'ow'ān'ic'
i' g'ōt'om'n'ien'ie b'y't'o p'r'y't'ec'ar'ne. — N'ik'om'u z'as z' d'om'ow'y'ch d'efekt'ow'
s'iostr'y'n'ic'k'ich n'ic' o'd'k'ry'c'. — A g'dy k't'o d'a n'y w'ic'ed'z'ic' o' d'efekt'ach
s'iostry, p'od'aj'it'k'ic', onē p'ok'az'uj'c', z'ad'nej z'd'ej o' s'iostr'ne d'efekt'u:
i'c'ej o'p'in'it', t'ea c'o b'ēd'ic' m'oz'n'a, r'ost'r'op'n'ic' w'y'm'ow'it'.

4. Z'aw'ic'it'ka p'ok'orā i' r'esp'ekt'om p'oc'aj'n'ac' s'ob'ie b'ēd'ic', o'ob'liw'ic' z'
sw'ojā a'p'p'it'ent'it'a i' z' i'n'ac'om'i, k't'ore n'a i'ak'im ur'adz'ic' z'ost'aj'c', w'
w'āp'p'it'ow's'ciach rad'ic' s'j d'ny'ch m'a, ale z' t'akā r'ost'r'op'n'ow'ic'ā,
aby z'ad'aj'c'it'.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 160. Nr.)

28
 aby sadnym i naymnieyszym znakiem nie wyjawita tego, co icy dougie sto:
 try sekretnie powiedzialy.

5. Do nicy nalezy mowic, glowno: Benedicti i Gratias po stole z modlitwa
Retribuere takie modlitwy goranne, i wiczarne odmawowal, albo na to
 ona ktora naznaczy, iako tei Examina partykularne, ktore si wykly
 oynie przed obiadem i wiczaraz, a raz generalny idze spaz z drugimi o
 godzinach wyznaczonych. - Stuzyc bdzic chorym, i powinna edzien do
 wiadomae, iy od iowt o stanie kaadego chorego, aby stqd wicziata, iako
 skotomich chodza, i tym sposobem lepiej potrzebny chorych poznawata. -
 Bdzic iy tei starata, aby zawrac w salach u chorych jedna wyznaym nicy
 siostra przytomna byla, w ten czas oddliwie, gdy tam innych wszystkich
 niemasz. - Opatrz takze chorych chustami bialymi, tak preciesieradkami,
 iako tei kanzalami.

6. Nikt do szpitala wchodzie ani wychodzie nie bdzic bez icy wiadomoi,
 i dla tego fortyanka opowiedzie icy zawrac powinna tytk, ktorey wchodzie
 lub wychodzie ze szpitala beda, a w wiczar klucze domowe do nicy odnie-
 sie: Klucza ten propolity powinna miec, ktorymby mogla stwierac wszystkie
 domowe zamki, i szafy, w ktorych chusty skowaciz, i stanc iy we wysyt-
 klem o dobry porzdek. - Starac iy tei bdzic, azaby kosciole, albo kaglice
 szpitalne chodzo byly utrzymywane, i procto, co dwa dni zamiatac ka-
 ze one, a trzy miesiace omiatat, i sadnych tam chust brudnych, ani innych
 rzeczy nieprzyzwoitych nie sciopy.

7. Registra wszelkich szpitala przychodow, i roschodow gnez szeregady idyaz
 rysumem pilno pilnane utrzymywac bdzic, wiczmie wszystkie w nich zapisac:
 icy, co kady przyjdzie, i na co bdzic wydany, ktore w miesiq przez ot strowi-
 zora szpitala przymane, zamowiane i podpicane dydz powinny. - Bdzic ta-
 kza miata registra ubogich chorych osobno niewiaz, osobno mrazayz, w
 ktorych wpisywac bdzic kaadego i kaadey imie, gnez wisko, dazn, ktore-
 go przyzed, ozdrowiaty wyzedt, albo umart.

Dodatek do Regut

O chotach ubogich sierot i edukacyi onych.

1. Opiekowanie iy sierotami ubogimi, ich edukowanie i hodowanie rownym
 prawie jest obowiazkiem Zgromadzenia siostr mielocierdzia, iako kibe-
 zowanie ubogim chorym; a zatem wszystkie z naywiksiaz chotq iusilno-
 wia do tego przykladat iy beda, nastledujc w tem Pana Jeauza, ktory
 Dzieci do siebie zwieltq mielociq przypuszczat, rece swa naywiksiaz
 na nich kladt, onym klogordawit, i krolewstwo Nicibiakie onym przyrakt.
2. Siostra staraa tym wszystkim zarzdzac bdzic, co iy dotyczyae hodo-
 wania i edukacyi sierot. - Bdzic miata ka pomocy swoiy w tym sie-
 stre mielocierdzia, i inne icy przydane sociuski; leca sama we wysy-
 itko wgladae powinno, aby wiedzata, iak hodowane i edukacya
 sierot idzie

Priesteru Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 160 v. Nr.)

- 161
- šierot idzie; zatom bēdnie cēsto nauvēdza vate šierot, wādziec ik šieroty,
 Kādā šieroty z towary i obycašow spae, o iay zachowanu i wādziec. —
 Bez iey wādzy i pozwołania nikt do šierot prychodzić, żadna šierota przy-
 iść, ani też oddaloną bydź niepowinno.
3. Mōwca ik gmaca o šoto Dzieci i staranie bēdnie, aby ik onwiedzi ro-
 zum, naucaiac najpierwicy praktera, składu apostołskiego, przykazan
 Boskich / Kōcielnych, Atykutow Wiary Chmeciarskiej, swiętych sakra-
 mentow, i inaych rzeczy do zbawienia potrzebnych.
4. Wcaenie Dzieci przyposobiec będą do przyięcia swiętych sakramen-
 tow, naucaiac, iak si małą spowiedac, iak do komunii przyść po-
 wac, iak mszy c. słuchac, iak si modlit, iak rano i w wieczor Panu Bo-
 gu i si potecuc, iak sprawy swoje Onemu ofiarowac. Jego pomocy w po-
 trebach wyzywac, zby szora z mōdru przywykaly Dzieci te swięte spr-
 wy nie powierchowic, ale pilnie i dobrze odbywac. Jego zas wyży-
 kiego naucaac będą najcaszicy z Księzki Katechizmowej, nie zas na pa-
 mieć, nie dufając sobie, aby si w czym nie pomylily i nie postędzily. —
 Mimo to, starać si będą, aby pownych dni z duchownych dobrych katechy-
 sta, albo Kiedy to bydź moze, przebrany Kapłan takowe nauki dzieciom
 obiwiać, i w nich one dokonalić. — Na Kazania też i katechizmy do
 Kōciotow Dzieci przytęc zawne będą.
5. Ucayc ik też będą czytac, pisac, mniemych rachunkow, robot gospolit-
 szych: szyc, haftowac. — Przykładać też one będą do Kuchni, gwałni,
 piekarni, wesityarni, ogrodow, do gospodarstwa niezawieriego, aby Kuda-
 natym wyżytkiem dobrze si znata, i šoto tego chōdzić wyżytku.
6. Ješli si i chłopy sirotki utrzymuic, do ik uczenia bēdnie zawose
 dyrektor statczany i iędziwy, ktory ik ucayc bēdnie czytac, pisac,
 rachunkow, katechizmu, i rzeczy do zbawienia potrzebnych i otroy mi-
 Ewidencja moze ik ucayc pacierza, składu apostołskiego, przykazan
 Boskich, swiętych sakramentow, i sposobu do ik przyjmowania. — Ich
 też ochydotwa przestrzegac, i pełny dozor nad nimi mieć będą. —
 Ješli blisko jest szkoła parafialna, do niy chłopcowi przytęc będą. —
 Owtore dla nich będą wale, gdzie wyznac i ucayc si będą, i dzielnie zaw-
 se zostawac będą od dziawcaat oddaćami tak, zby si z niemi nigdy
 nie schodzili. — Otroy będą podrasac: na służbę, lub do rzemiestwa
 zaraz oddawane będą tak, zby dorobki nie zostawali w tym domu, w
 ktorym dziawcaat si mnyduic.
7. Najwyższym zas siem mōdrucaia bēdnie ucitowaniam, aby Dni-
 ci šieroty z mōdru zaraz do cnoty i gruntowney pobożnosci przy-
 ucayty. — Wbiac im iak najcaszicy w umyit i w serce ik
 wozac będą bożam Boską, obrydzenie wyżytkow, zamitowac da-
 nek, ucitowan

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604., 1. apr., B. 11720., 161. Nr.)

30.
 nie ucaiciwora i przytloynosci, aby tak tego wryztozigo naypilniey
 strzezy, woczym i naymniecey za strazywac si moze niefermora. - Zatem
 naymocniey dawicwastom wryzdlinow, chlogiztom ucaiciwore zalezac beda
 mestrzegeyze naypilniey, aby zadne przeciw tym naymniecey nie wykro-
 cazy.

8. Bida pilno uwazac, iakie byda moga w daicciach etc sklonosci, i za-
 raz one w nich beda poprawowac, upor i kacictore przelomuiq, gwada
 kore, popidliwosc powsciagacz, gniew, zlowe przygamaicq, harde dopo-
 kory naginaicq, gnusne i leniwe do roboty i pracy naganiaicq. - Zadnego
 w nich defektu, narowa, przywary nie cierpiq, cokolwiek w nich zbroz-
 nego, nieprzyzwoitego potrzeba, poprawowac to w nich beda. - Naymrod
 upomnieniem z nauka stuzonym tak, zeby ducicze przekonane zostalo,
 ze to jest stym, nieprzyzwoitym, oco one upominaciq. - Kowtore groza
 i upiawaniem, ale lekkiem i bardzo umiarkowana iym, iakq potulicy, upokor-
 zeniem, umartwieniem.

9. Nie im nigdy niefermora, i niezobycay nego nie daruic, ani pme-
 puszcza bez upomnienia i przestrogi, a kiedy tego beda potrzeba, bez
 kary.

10. Nigdy na sadnym miegreu dzieci same zostawione nie beda, zawrze
 przy nich siostra mitowiedzia zmaydowac si powinna. - W nocy przy
 dziewcastach jedna lub dusei podexplych niewiast sypiac bidzie, ktorych
 lorka powinny byda dotrze wyniosleyne sad inne, a swiatlo zawrze
 zmaydowac si powinno. - Czysto i w nocy siostra mitowiedzia powinna
 one obeye i obacayc, iak spiq. - Przy chlogiach tez Dyrektor zawrze si
 zmaydowac bidzie, aby onych w nocy dostreczat. - Dla tego zawrze si
 u nich w nocy swiatlo zmaydowac bidzie, nigdy tego nie dopuszca,
 aby w sadnym luszku duciedzioci lezac miato, chyba bardzo matych i
 niemowlat.

11. Ochodostwo omiedzy dziecmi naywryzowniecey przestrogec beda we
 wryztkim: w dziemiu, pomienkaciu, zeby wryzto, lubo uboga
 lednak chedogo bylo; zatem zaboriatu czuty, obmywac, chedozyc, obry-
 wac onych beda, aby zadne okoto nich nie wisialy galgany, zadnych na
 nich nie bylo brudow, w ich salach smicure, bartogi, palczayny nie
 zmaydowady si, fetoru, zaduchu nie bylo. - Mocno tez tego dogladac
 beda, aby kazde dziecie czysto i ochedoznie we wryztkim zachowato
 si. - Wykroczaiczych w tym przestrogec, upominac, i potulicy nie-
 sta, poprawuiqym si naznaciac beda.

12. Poradek dzienny wryztkich spraw i zabaw osobny dla dziec:
 cat, osobny dla chlogiat pniepisany b. d. z. - O ktorey godziny
 maq stawac

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
 (Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 161 v. Nr.)

13. Būda diva reģistra, osobny dla chłopców, osobny dla dziewcząt, w Których każde dziecie zapisywać się bę. Dzie, z wyrażeniem imienia tego i przeczysłka, laturoku, od Kogo Pami. i Kiedy oddane, Kiedy i od Kogo odebrane, lub na stuabę oddane Kómi, dokąd, albo ten jeżeli umarło, Kiedy, gdzie ciado, i ochowane zostało. — Żadne zaś dziecie przysięże nie będzie bez rewizyi, aby niemoc zaraziwą maigę inne nie zaraziło. — Żadne nikomu wydane, oddane nie będzie bez rewizyi, i zawiańdzenia.

14. Gdyby zaś z miasta dziewczęta na lekcyje nauki chreścianskiej i ręcznych robot przychódiły, mile i ochotnie przyjmowane bydy powinne. Imiona ich i przeczysłka w osobnym reģistrze zapisane będą; dorót szkół ich edukacyi; i starannosc względem nich takas bydy powinna, iaka szkół domowych, aby tak codo obyciaiw chreścianskich, iako ten i co do robot niewieściw dobre wymowane i nalezyie uformowane bydy. — Baczność i dowańdowańdwa się, która z tych i zepuńtych obyciaiw, Ktoraby mogły domowe dzieci zogorzyć i zepsuć, takowas ani przyjmowac, albo z niewłađownosc przysiężę i poronicy potrzebne, zaraz oddalić nalezy.

Obowiazki Sióstr Mistrzini i ich Koleżanek

1. Sióstra mistrzyni, i jej koleżanki dla uczczenia Dziścinstwa Pańca Jezusa najpilniyszego starania przykładać będą szkół wychowania i nalezytych edukacyi siórot; najwiękshego iednak starania przyłożę, aby one w dobrych obyciaiw i w chreścianskich postępkach wywieszyły, żeby z nich potym dobrymi bydy matkami, cnotliwymi gospodyniami i spokojnymi wsiadkami. — Do tego wrychłobiego aplikowac one będą co im na świecie uciwiego pozycia i porót pidać może.

2. Jeaceliby małżonkasz Panienki na edukacyę oddane bydy, nie będą dla nich więkshy iakowey okazowac troskliwosci, anieli dla ubogich siórot; będą na to miały bacznosc, aby te od tamtych wgardzonemi i upodlonemi nie zostawały, rownie szkół wrychłobich starannosc i przeczysłka imieć będą. — We wrychłobim z swoimi koleżankami powobnosć i powobnostwo kie wrychłobim starannosc okazowac będą, ię depozycyę i zarządzenia wykonywac, dane sobie przestrogi i nauki wypełniać wrychłobim będzie. — Bez wiedzy i pozwolenia sióstry starannyc żadney roboty przyjmowac ani wydawac nie będzie, nie nikomu nie da, ani gromić.

Priesteris Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu uzvedības un darbības noteikumu
(Regula) oriģināla raksta kopija (LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 162. Nr.)

I nodaļa

Žēlsirdīgo māsu apvienības mērķis un labdarība

1. Par īpašu nolūku un mērķi, kam Dievs aicināja un apvienoja žēlsirdīgās māsas, ir cildināt Dievu un mūsu Glābēju, t. i., Jēzu Kristu, kas ir katras mīlestības sākums un pamats. Šo cildinājumu Viņš saņems gan ar materiāliem, gan garīgiem labumiem. Māsas Viņam kalpos ar nabago, slimo, arestēto, bāreņu un citu palīdzību, kuri kaunas parādīties savā nabadzībā. Kalpos tāpēc, lai ar cieņu varētu attaisnot savu svēto aicinājumu un izteikt savas īstenās mīlestības paraugu, kuru apliecināja mums Jēzus Kristus, gribēdams, lai saskaņā ar savas Apvienības noteikumiem māsas dzīvotu svētumā un ar lielu neatlaidību strādātu, sevi pilnveidojot, garīgās dzīves vingrinājumus savienojot ar ikdienas rūpēm, kas ir saistītas ar kristiešu mīlestību pret nabagiem, slimiem un bāreņiem.

2. Apvienība (Savienība) nav Ordenis un nevar tāda būt, jo māsu aicinājums un pienākumi nav savienojami ar to baznīcas daļu, kura ir slēgta laicīgam cilvēkam, un ar dzīvi Ordenī. Māsas ir vairāk pakļautas pasaules briesmām nekā mūķenes, jo māsām nav savu likumīgo māju, tās viņām ir slimnīcas un slimnieku palātas. Ir jābūt ļoti paklausīgam, lai savu dzīvi nodzīvotu tā, ka jebkurā vietā, kur atrodi, varētu apvienot dvēseles un miesas spēkus, savaldīt jūtas un atteikties no visa pasaulīgā, tāpat kā tas raksturīgi Ordeņa mūķenēm.

3. Pirmkārt, visvairāk par visu, kas iespējams šajā pasaulē, tiks vērtēts savas dvēseles izpirkums, un daudz pūļu tiks veltīts, nedodot sev nekādas atlaides, lai varētu visu laiku atrasties Dieva žēlastībā, izvairoties no nāves grēka, visiem spēkiem cenšoties nevairot ikdienišķos grēkus, kuri izdarīti tīšām. Lai saņemtu Dieva labvēlību un apbalvojumu, kuru mūsu Jēzus Kristus solījis tiem, kas kalpos nabagiem, ir jācenšas ar vēl lielākiem spēkiem saglabāt kristietības skaidrību un šajā ziņā – it īpaši sekojošus likumus:

4. Visām māsu nodarbībām, kā garīgām, tā laicīgām, jānotiek paklausības un svētas mīlestības garā, apvienojot tās vienmēr ar saviem darbiem, kurus Dievs un Pestītājs veica uz zemes. Un šādas tieksmes sevī tiks izsauktas jau no paša rīta, iesākot kādu darbu, it īpaši ejot kalpot slimiem un nabagiem. Un zinās, ka trīs labdarības – paklausība, vienkāršība un mīlestība – ir kā trīs dvēseles spēki, kuri atdzīvina visu māsu apvienību un katru no viņām. Šīs svētas labdarības attīsta māsu īpašo dvēseli, viņu aicinājumu un sociālo stāvokli.

5. Jā var novērsties no pasaulīgiem likumiem un arvien pieturēties pie tiem noteikumiem, kurus mums Dievs Tēvs ir piesacījis, turklāt ievērojot Viņa svētos likumus, kuri ierobežo iekšējos un ārējos pārdzīvojumus, atturību pret sevi un laicīgām mantām, atturību pret izklaidēm, kuras neatbilst mūsu interesēm, vienmēr atstāt sevi pēdējā vietā, pieņemt to, ko citi nepieņem, ar to pašu apzinoties, ka viņiem būs labāk.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

6. Neizjust piesaisti nevienai no radītajām lietām, it īpaši noteiktai vietai, laika kavēkļiem, pat saviem radniekiem, biktstēviem un garīgajiem audzinātājiem. Vienmēr būt gatavām pildīt visu tā, kā to noteicis Dieva likums, vērst uzmanību uz to, ko vēlējies Dievs Tēvs – mēs nevaram būt tā vērtas, lai kalpotu Jēzum Kristum, ja nepratīsim attālināties no tēva, mātes, brāļiem, māsām un ja neaizmirsīsim pašas par sevi.

7. Dieva mīlestībā labprātīgi tiks pieņemtas visas nelaimes, grūtības, nievāšana un citas ciešanas. Pastāvīgi atgādinot sev to, ka Jēzus Kristus, kuram nepiemita itin nekādi grēki, cieta par mums lielas mokas un lūdza Dievu par tiem, kas viņu sita krustā. Tas viss, ko mēs varam paciest un izturēt, ir tikai daļiņa no Viņa ciešanām, no Viņa krusta, kuru, kā Viņš to grib, mums vajag nest šajā pasaulē, lai izpelnītos to godu būt ar Viņu kopā debesīs.

8. Ir jābūt pilnai uzticībai Dieva Paredzējumam, ļaujoties uz viņu tik patiesi, kā mazs bērns uzticas savai mātei, kura viņu baro. Ir jācenšas saglabāt uzticību savam aicinājumam un saviem apsvērumiem. Dievs vienmēr rūpēsies par saviem aizbilstamajiem un dos visu, kas būs nepieciešams gan miesai, gan dvēselei. Un pat tad, kad liksies, ka viss tiek zaudēts, – Dievs palīdzēs.

II nodaļa

Par nabadzīgumu (trūcīgumu)

1. Un māsas slavēs Kristus nabadzību, pievērsoties vienīgi tam, lai justu vajadzību tikai pēc vienkāršām un ikdienišķām lietām, sekojot savas apvienības likumiem; sevi dēvēs par kalpotāju trūcumcietējām un tāpēc būs spiestas dzīvot trūcīgi. Nevienai no viņām nebūs savu māju – nekā, ko gribētos saglabāt un lietot to kā savu īpašumu. Nevarēs viņas savā sabiedrībā tērēt, dāvināt, aizņemties naudu vai kaut ko citu. Nekas lieks viņām nedrīkstēs piederēt personīgām vajadzībām, un vēl jo vairāk nauda vai slimnīcas īpašums. Tāpat viņām nav atļauts bez vecākās māsas palīdzības aizņemties, saņemt vai pieņemt pat nelielas un parastas lietas. Kas attiecas uz neparastām un svarīgām lietām, tām ir nepieciešama vecākā garīdznieka atļauja.

2. Ar visiem spēkiem māsas centīsies saglabāt šo svēto paradumu, ko tik neatlaidīgi ieteica svētie un kuri tiek saglabāti savienībās, un tas skan sekojoši – neko no mantām, kas pieder pasaulei, nelūgt un neko nenoraidīt. Ja tomēr kādai no māsām būtu vajadzīga tā vai cita lieta, tad vajag vienkārši to palūgt, kam tā ir, un pēc tam jāsaglabā mierīga uzvedība, neskatoties uz to, atļaus māsai to lietot vai nē. Taču, lai māsām nevajadzētu pārkāpt šo svēto ieradumu, kalpotāji vai vecākās māsas katru nedēļu iztaujās katru māsu par viņas vajadzībām un gādās to, kas būs vajadzīgs, paņemot nost visu lieko. Bez atļaujas nevajag izmantot arī tās lietas, kuras ir paredzētas visām māsām vai tikai vienai no viņām. Tas tāpēc, lai neviena neapvainotos, bet gan priecātos, tādējādi vingrinoties pazemībā un mērenībā, ja tās lietas, kuras sākumā bija paredzētas vienai no viņām, tiktu atdotas kādai citai.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

3. Ja tomēr viena māsa kaut ko paņēma no otras un tas kļuva par apspriešanas vai šaubīšanās iemeslu, tāpēc, ka paņemts bez atļaujas, tad par to neko nerunās publiski citas māsas klātbūtnē, tikai pateiks par to kalpotājai vai galvenajai māsai. Tāpat izvairīsies arī no to mantu bojāšanas, kuras iedotas lietošanai. Ja attiecīgās lietas novecojušas vai vairs nepatīk, tomēr neko nemainīs bez vecākās māsas atļaujas. Vēl vairāk centīsies, lai itin nekas neaizietu bojā, nepazustu un nesabojātos, neko nemainīs tādēļ, lai varētu tādējādi sev pašām sagādāt gandarījumu.

4. Būs apzinīga un pieliks lielu neatlaidību, lai netērētu velti naudu un citas vērtības, kuras būs viņu rīcībā citu māsu un trūkumcietēju vajadzībām. Pretējā gadījumā tas būtu grēks pret tikumību, kurai solījās glabāt uzticību kopš brīža, kad sev apvilka jaunas drānas un sāka kalpot nabagiem.

5. Lai izvairītos no sliktiem paradumiem, kas varētu rasties mantu lietošanā, it īpaši tas attiecas uz drēbēm un lakatiem, tad tas varētu rasties, ja katrai māsai būtu atļauts pirkt sev audumu un apģērbu šūt pašai. Tas, bez šaubām, radītu dažādas nesaprašanās un sagrautu svēto vienotību, kas ir ārkārtīgi nepieciešama Žēlsirdīgo māsu apvienībai.

Tāpēc tikai vecākās māsas izvēlēsies audumus, pirks apģērbu, lakatus arī [..] pārējām māsām. Apģērba piegriezums un auduma kvalitāte atbildīs attiecīgās sabiedrības paradumiem. Tiks saglabāta vienveidība itin visās lietās, un tā palīdzēs saglabāt dvēseles līdzsvaru vienkāršībā, taču sabiedrībā – vienotību un kārtību, tāpēc vairīsies no visa jaunā, kas varētu raisīt nesaskaņas un strīdus. Rīkosies atbilstoši kārtībai, kas ir mājās noteikta, saskaņojot savu rīcību ar visām ierašām un likumībām, kas tajā darbojas un kuras tur māca, un nemeklēs miesas priekus. Necentīsies sagādāt labākas drēbes, apavus, gultu, ēdienus, citus priekšmetus un lietas, bet gan lietos tādas, kādas lieto visas pārējās. Ja tomēr māsai ievajadzēsies īpašu lietu, tad viņa vienkārši par to pateiks galvenajai māsai, kura kopā ar vecākajām māsām rīkosies tā, kā uzskatīs par pareizu.

6. Saglabās līdzsvarotu attieksmi arī pret savām slimībām, nekurnēs un neizrādīs neiecietību, lai kādam neienāktu prātā, ka viņu attieksme nepatīk. Īpaši uzmanīgas būs, lai nenotiktu tā, ka tiem, kas kalpo nabadzīgajiem, ir vairāk nekā pašiem nabadzīgajiem. Māsām jājūt liela laime, izjutot ciešanas Dieva tā Kunga mīlestības vārdā, kurš vēlas pārbaudīt viņu pacietību, lai vairotu māsu nopelnus. Turklāt, slimojot pašas, savu izveseļošanos viņas uzticēs ārstiem un māsām, kuri centīsies viņām palīdzēt. Ēdīs tikai tajā laikā, kas būs noteikts, un tikai klostera ēdnīcā. Neko neņems un neko nepirks bez vecākās māsas atļaujas. Arī citas māsas, kuras viņas apmeklēs, neko viņām nedos bez atļaujas.

Ja kāds no civiliedzīvotājiem vēlēsies izturēties pret viņām labāk, atdevīgāk un taupīgāk, viņas pazemīgi pateiksies par cilvēku labo gribu un ar cieņu palūgs netraucēt māsām ievērot noteikto kārtību, kas neaizliedz (ar vecākās māsas atļauju) pieņemt gatavu apģērbu, ja tikai viņas pašas to vēlētos.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

3. no 20 lapām

7. Centīsies, lai viņu mājā bez vecākās māsas atļaujas neviens svešinieks ne pie galda, ne viņu istabā netiktu ielaists. Vecākā māsa bez vajadzības to nepieļaus un neatļaus. Tas attiecas arī uz tā paša dzimuma cilvēkiem, lai, neko sliktu nedomājot, tomēr nevarētu izmantot tos labumus, kuri nepienākas viņiem, bet gan trūcīgajiem un slimajiem.

III nodaļa

Par tikumu

1. Visiem spēkiem māsas centīsies saglabāt dvēseles un miesas tīrību. Tāpēc centīsies izvairīties no domām, kas ir pretrunā ar nevainību, un stingri izsargāsies no visa tā, kas varētu kļūt pārkāpuma iemesls: vēlēšanās, godkārīgums, iedvesma, ko sniedz jaunas drēbes, lepna gaita un runa, noklausīšanās un vērošana pa logu vai ejot pa ielu, augstprātīga sevis vērtēšana, nekritisks priekšstats par sevi, biežas sarunas un nevajadzīgas darīšanas ar svešiniekiem. Un visbeidzot, izvairīsies no situācijām, kas varētu dot ieganstu lemt par nepieklājību, tā kā pats nopelums varētu nomelnot māsu Apvienību un tās svētās saistības.

2. Svētā pieticība žēlsirdīgajām māsām ir vajadzīga ne tikai, lai balstītu savas māsas un brāļus iekš Kristus, bet arī priekš tā, lai varētu saglabāt eņģelisku skaidrību, kas ātri vien var zaudēt savu spožumu nesmalkjūtības dēļ. Tāpēc vien māsas centīsies uzvesties nevainojami un pievērst uzmanību pašas sev, lai itin nekur neaizvainotu Dieva tā Kunga skatienu. Tāpēc acu skatiens, ejot pa ielu, atrodoties baznīcā vai svešās mājās, bet īpaši – sarunājoties ar pretējā dzimuma pārstāvjiem, būs pazemīgs. Pat atrodoties savās istabās visām kopā, viņas izturēsies cita pret citu labvēlīgi, neatļaujoties triviālu familiaritāti. Pat kopējā atpūtas laikā izvairīsies no tādiem vārdiem, jokiem un vieglprātības, kas varētu raisīt nesaprašanos. Centīsies vairīties no nevajadzīgas steigas un bērnišķīgas vieglprātības, liekas jautrības un nevajadzīgiem smiekliem. Būs pieticīgas apģērbā un aksesuāros, iztiekot bez pārmērībām. Centīsies vairīties no tādām sarunām, žestiem, dažādām izpriecām – no visa tā, kas varētu izraisīt kaut ko neglītu un sliktu. Māsām pēc iespējas jāvairās pieskarties vienai otrai, pat ja tas būtu pa jokam vai apliecinot simpātijas. Apkampties var vienīgi tad, ja kāda māsa jaunpienācēja ir tikusi uzņemta apvienībā, kāda pārnākusi no cita klostera, atgriezusies no tāla ceļa, vai arī samierinoties, ja kāda bijusi sarūgtināta. Tādā gadījumā, stāvot uz ceļiem, var viena otru noskūpstīt uz vaiga.

3. Centīgi vairīsies no bezdarbības, kas ir daudzu grēku pamatā, bet it īpaši no garīgā kūtruma. Tāpēc, ja saistības dvēseles rosināšanai pieļaus, tad brīvajā laikā viņas nodarbosies ar šūšanu vai vērpsanu, vai meklēs citu sev nepieciešamo nodarbību. Ja nebūs, ar ko sevi nodarbināt, viņas lūgs virsmāsu vai viņas asistenti, lai tās viņām atrod šādu nodarbošanos.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

4. no 20 lapām

Viņas neturēs ne mazus putniņus, ne suņus, nekādus citus mazus dzīvniekus, ar kuriem var tikai novilcināt laiku. Lietderīgā laika saīsināšana varētu kļūt par smagumu dvēselei, jo viņām ir jāatceras, ka Dieva priekšā būs jāatskaitās. Darba dienās ar citām lūgšnām nenodarbosies, tikai ar tām, kuras noteiktas dienas nodarbībās, un klausīsies Svēto Misi.

4. Satikšanās un draudzība ar nepazīstamām personām var ļoti kaitēt, šāda biedrošanās var būt tukša un nevajadzīga. Daudz lietderīgāk būs, ja māsas būs paklausīgas un veiks savus pienākumus attiecībā pret nabagiem un slimajiem. Tāpat arī nekad neizies no mājas bez vecākās māsas atļaujas, kurai pateiks, kurp iet un kāpēc. Atgriežoties mājās, atrādīsies viņai un atskaitīsies par savu gājieni, pastāstot, kur bija un ko darīja. Pirms izešanas no mājas, viņām jāatceras, ka vajag apmazgāties ar svēto ūdeni un nomesties uz ceļiem, veltīties Dievam Tēvam, kura dēļ no mājas iet ārā, lūdzot viņa palīdzību, svētību un labvēlību. Tāpat rīkosies, atgriežoties mājās: pateiksies Dievam Tēvam par labvēlību un palīdzību, kuru saņēma, vai lūgs piedošanu par kļūdām, kuras pieļautas, izejot no mājas.

5. Neies vizītē bez vajadzības un vecākās māsas atļaujas. No mājas ies ārā pa divām, lai viena otru nezaudētu no redzes. Ja māsa, izejot no mājas, nevarēja atrast sev sabiedroto otro māsu, tad viņai jāpaņem sev līdzī kāda meitene no skolas, vai kāda paziņa, kas paliktu ar viņu. Viņas ies trūcīgo un slimo mājās, cietumos un citur, visur būs ļoti uzmanīgas un sameklēs cilvēkus, kuri varētu izsniegt zāles tur esošajiem slimniekiem. Nekad neapmeklēs un nedos zāles cilvēkiem, kuri atrodas aizdomīgās vietās, tāpat nesadarbosies ar personām, kuras dēvē par „netīrām”, un tāpēc tās var būt aplipinātas ar kādu slimību vai sliktu rīcību. Būs īpaši uzmanīgas ar pretējā dzimuma pārstāvjiem, dodot viņiem zāles vai palīdzot kaut kā citādi, netuvinoties viņiem ļoti tuvu, pat pie mirstošajiem, lai sagatavotu viņus nāvei.

6. Ja kāds nāks māsas apraudzīt, nesarunāsies ar svešinieku un nepieaicinās nevienu māsu, kamēr nebūs vecākās māsas atļaujas. Kad saņems atļauju – ies uz viesiem norādīto vietu un sarunāsies ar viņu, taču nav atļauts vest viņu tālāk mājā, turklāt bez savas uzraudzes savās istabās, pat ja tās būtu sieviešu dzimuma pārstāves, kuras vēlētos apskatīt viņu māju. Tāpat nelaidīs savās istabās ne mācītājus, ne savus biktstēvus, izņemot vienīgi tādas situācijas, kad kāda no māsām būtu slima. Tādā gadījumā šajā sarunā jāpiedalās kaut vienai mācai, turklāt esot tādā vietā, no kurienes varētu viņus vērot. Tādu pašu uzmanību un piesardzību ievēros arī ārsta, aptiekāra, friziera apmeklējuma un citos gadījumos, kad tiks dota atļauja māsas apmeklēt slimības laikā. Nekad neapmeklēs savus biktstēvus vai citus mācītājus viņu dzīvojamās telpās, izņemot vienīgi slimības gadījumus. Tad ar viņu uzraugu atļauju apmeklēs viņus divatā, kopā ar otru māsu, tāpat divatā vajadzības gadījumā aprunājosies ar mācītāju īpašajā sarunai domātajā telpā. Ja gadītos mācai ar kādu vīrieti palikt divatā, nedrīkst kavēties nevienu lieku brīdi, ārkārtas gadījumā nāktos atvērt durvis.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

5. no 20 lapām

7. Ja radīsies piespiedu situācija, kad ir jāsatiekas ar pretējā dzimuma pārstāvi, tad jāsiglabā mērenība vārdos un uzvedībā; izvairoties no personiska viedokļa, īpaši no personiskas labvēlības un simpātijām, jārunā ir īsi. Nedrīkst pieļaut tādu situāciju, lai vīrieši mācītu rakstīt. Nepieļaus, lai ar kaut kādu iemeslu viņas kāds skūpstītu.

8. Ejot pa ielu vai ieejot mājā, lai palīdzētu slimajiem un vārgajiem, lieki nekavēsies ar svešiem ļaudīm bez vajadzības. Vienkārši atbildēs uz viņu jautājumiem, pavēršot sarunu uz labu tematu, piemēram, par jaunumiem pasaulē. Ja viņām stāstīs par kādu, vairīsies ne tikai ar svešajiem, bet arī ar māsām no sarunām par citiem, pat ja šīs sarunas skars citu ļaužu rūpes un lietas, jo šādas sarunas ir pretrunā ar lūgšanām un labu piemēru, kāds māsām ir jārāda tuvākajiem.

9. Tā kā mērenība un kārtība ēšanā palīdz ne tikai veselībai un miesai, bet īpašā veidā palīdz saglabāt garīgo veselību, tad visiem līdzekļiem māsas centīsies ievērot ēdiena gatavošanas, ēdiena daudzuma, dzērienu dažādības, vietas un laika noteikumus. Ja kādai kaut ko vajadzēs īpaši, bez pusdienām un vakariņām, vai citā laikā iegribēsies kādu īpašu ēdienu vai varbūt pat pārlietu vienkāršu ēdienu – māsa lūgs vecākajai māsai šādu atļauju. Taču nevienai nav atļauts dzert vīnu bez ģenerālā audzinātāja/pārziņa vai apvienības uzrauga speciālas atļaujas.

10. Kaut arī nepārtrauktie darbi neļauj viņām veltīt vairāk laika grēku nožēlošanai un ciešanām, tomēr laiku pa laikam ar augstāko uzraugu atļauju viņas var izmantot citu izdevību. Jēzum Kristum un Svētajai Jaunavai Marijai veltīto svinīgo svētku gaidās viņas ievēros gavēņus, tāpat darīs arī visās piektdienās, izņemot tās, kas ir starp Lieldienām un Svētā Gara izraidīšanas laiku, un tās piektdienas, kad iekrīt kaut kādas svinības. Saglabās gavēņus un atteiksies no gaļas otrdienās. Tajās dienās, kad kalpos slimajiem vai arī pašas slimos, vai tiks nosūtītas smagos darbos, var mazliet uzēst no rīta, tā, it kā dzertu zāles – nedaudz. Sevi pārlicinās par to, ka fiziskās ciešanas dvēselei nevar daudz palīdzēt, ja tās nav apvienotas ar garīgajām ciešanām, kuras atkarīgas no sava saprāta un gribas pakļaušanas, no uzvaras pār savām kaislībām, no atteikšanās priecāties un apvaldīt savas jūtas, ja tās radušās bez vajadzības.

IV nodaļa

Par paklausību

1. Saskaņā ar savu stāvokli cienīs un klausīs bīskapus, kuriem ir pakļautas. Būs paklausīgas arī savai augstākajai priekšniecībai – Misijas Kongregācijai, jo tā ir žēlsirdīgo māsu Apvienības galvenā priekšniecība. Paklausīgas būs arī tiem, kuri tiks nozīmēti par vecākajiem direktoriem un biktstēviem, arī vecākajai māsai, bet viņas prombūtnes laikā – māsai asistentei un citiem mājas pārvaldniekiem. Bez kavēšanās nems vērā arī zvana skaņas – kā Dieva Tēva balsi, kas viņas iedvesmo/aicina uz ikdienas darbiem.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

6. no 20 lapām

2. Vingrināsies paklausībā, punktualitātē, sava saprāta un gribas pakļaušanā – lai tas palīdzētu veikt viņām uzticētos pienākumus. Vienmēr atcerēsies, ka priekšniecībai jābūt paklausīgām, kad tās pārstāvji dod norādījumus, un jāpieņem tie, it kā pats Dievs Kungs to pavēlētu ar šo pārstāvju starpniecību un viņš Pats teiktu tiem, kuri vada citus: kas jūs klausā – klausā mani, kas jūs neciena – neciena arī mani.

3. Ar lielu cieņu izturēsies pret visiem garīdzniekiem, it īpaši pret tiem, kuri viņām būs nozīmēti par direktoriem un biktstēviem, kā arī pret kapelāniem un biktstēviem, slimajiem un nabadzīgajiem. Pie viņiem vērsīsies ar tādu pašu cieņu, kā, pie altāra ejot, pakļautos viņu pavēlēm un padomiem, ja nav grēka un ievēroti noteikumi, kopsapulces noteiktās ierašas, augstākstāvošo vadītāju nodomi un rīkojumi. Ja gadījumā kāda no viņām labi nepildīja savus pienākumus pret slimajiem, tas, kurš pamanīs to, pats izteiks aizrādījumu, paziņos par to augstākstāvošajam vai savam biktstēvam. Turklāt ar cieņu un uzmanību ir jāizturas pret kalpošanu slimajiem. Ja saslims pašas, arī tad klausīs ārstus un tos, kas ar slimniekiem nodarbojas, ja tas ir saskaņots ar viņu pienākumiem un māsu Apvienības noteikumiem.

4. Bez vecākās māsas atļaujas neatvērs saņemtās vēstules, nekontrolēs atklātnes, kuras vispirms ir jāizlasa māasai pašai. Tāpat nerakstīs vēstules bez vecākās māsas atļaujas un atdos viņai rokās tās vēstules, kuras uzrakstīs, lai viņa tās pārskatītu un rīkotos ar tām, kā uzskatīs par pareizu. Taču šis likums neattiecas uz vēstulēm, kuras māsas rakstīs savam galvenajam vadītājam, direktoram vai biktstēvam, kā arī vēstulēm, kuras no viņiem pienāks. Šīs vēstules nevajag rādīt svešām personām, pat pašām māsām, viņām var tikai pastāstīt par to, kas saistās ar viņām.

5. Vecākās māsas divas vai trīs reizes gadā rakstīs saviem vadītājiem par to, ko viņas dara, un par māsām, kuras ar viņām dzīvo. Arī māsas rakstīs, cik, viņuprāt, būs nepieciešams, bet vecākās māsas ļaus brīvi rīkoties citām, lai rakstītu augstākajiem priekšniekiem, neizrādot interesi par tām vēstulēm, kuras viņiem pienāk. Māsas, kuras neprot rakstīt, var palūgt citas māsas, garīdznieku vai biktstēvu, lai viņām palīdzētu. Tomēr tām, kuras rakstīs, nevar diktēt, bet gan raiti izstāstīt aprakstīšanai vajadzīgo, nevienu neaizvainojot.

V nodaļa

Par mīlestību un savstarpējo vienotību, kādai jāvalda māsu vidū

1. Māsas bieži par to domās un izrunās pie sevis vārdu „žēlsirdība”, kas apzīmē mīlestību, ar kuru viņas leposies, un īpaši pūlēsies, lai būtu īstas un patiesas mīlestības cienīgas gan pret Dievu, gan pret savu tuvāko. Vispirms jau tas attiecas uz to mīlestību, kas ir pret sevi. Un būs viņas kā māsas, kuras Dievs Tēvs apvienoja, lai palīdzētu trūcīgiem bāreņiem un slimajiem. Pašas pilnveidosies un visiem spēkiem centīsies savā vidū saglabāt vienotību, saskaņu un savstarpēju mīlestību pret sevi.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

7. no 20 lapām

Tāpēc no savas sirds attālinās dažāda veida nepatiku un naidu pret citām māsām, izvairīsies no nepatīkamiem un dusmīgiem vārdiem, bet savstarpēji cita pie citas vērsīsies ar kristīgo labestību, sirsnību un cieņu.

2. Saprotoshi rēķināsies ar savu biedreņu nepilnībām, tāpat kā citi rēķinātos ar viņu pašu nepilnībām. Iespēju robežās vērsīs uzmanību uz to māsu noskaņojumu, fantāzijām, domām un lietu sapratni, kuras ir bez grēka un nav pretrunā ar māsu apvienības likumiem. Īpaši centīsies ar lielu mīlestību izturēties pret tām, kuru noskaņojums atšķiras no viņu noskaņas, un tā būs īstākā metode vienotības, saskaņas un miera saglabāšanā.

3. Ja cilvēciski saprotamas kļūdīšanās dēļ gadītos, ka viena no māsām izraisītu pārdzīvojumus otrai māsai, tad vainīgajai tūlīt pat uz ceļiem jālūdz viņai piedošana. Un ja tikai tas būs iespējams, tad tajā pašā vietā tās pašas dienas vakarā pirms gulētiešanas aizvainotā māsa ar samierināšanos un mierīgu sirdi pieņems šo pazemošanos un arī pati noietīs uz ceļiem. Šī svētā ieraža kļūs par labākajām zālēm rūgtuma un aizkaitinājuma savaldīšanai, kurš varētu palikt pēc aizvainojuma. Lai netraucēti piepildītos šī svētā ieraža, tā māsa, kura tika aizvainota, īpaši rūpēsies, lai netiktu izmantots savas māsas pazemojums un atbilde par pāridarījumu, uzsverot māsas trūkumus vai sarunājot viņai rupjības, aizvainojot viņu un tādējādi attīstot sevī šo trūkumu.

4. Īpaši rūpēsies par tām māsām, kuras slimo, un kalpos viņām ar iespējami lielāku atdevību un sirsnību. Pirmām kārtām īpaši rūpēsies par to, lai biktstēvs laikus uzzinātu, kad kura māsa būs sasirgusi, un pacentīsies, lai viņa saņemtu visus iespējamus Sakramentus un garīgo palīdzību, kāda vien viņai būs nepieciešama. Kas attiecas uz ķermeni un ēdienu – rīkosies tā, kā teikts II nodaļas likumos par trūcīgumu.

5. Pārlietu lielas rūpes par sevi, kuras ir pretrunā ar saprotamu mīlestību un rūpēm par savu veselību, varētu kļūt par iemeslu, lai māsas katrā, pat niecīgā gadījumā uzskatītu par nepieciešamu griezties pie ārsta. Tāpēc bez virsmāsas atļaujas nelietos nekādas zāles, nenolaidīs asinis un nelūgs padomus ārstiem un citiem līdzīgas profesijas pārstāvjiem. Izņēmums varētu būt negaidīta slimība, piemēram, epilepsija. Kļuvusi vesela, katra no viņām ar patiku atgrieztos pie saviem pienākumiem, pie ierastā dzīves ritma, neizmantojot vairs tos atvieglojumus, kas bija atļauti slimības laikā.

6. Sēros par savām mirušajām māsām un veltīs viņām trīs pirmos Svētos Vakarēdienus. Parūpēsies, lai par katru nomirušo tiktu noturēta Mise un trīs Mises nolasītas, bet visā pārējā bērū norisē tiktu ievērotas māsu sabiedrībā pieņemtās prasības. Māsas skums par nabago nāvi, par kuriem viņas rūpējās un kurus kopa, Dievu Tēvu lūgs, lai dod viņiem Dvēseles mieru.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

8. no 20 lapām

VI nodaļa

Par dažiem mīlestības un kopējās vienotības uzturēšanas veidiem

1. Neskatoties uz to, ka māsas saista liela savstarpēja mīlestība, viņas centīgi vairīsies no tuvas draudzības savā starpā, kura var būt bīstama tāpēc, ka tās aizsegā var slēpties afekta sekas – grūtības apvaldīt miesu un asinis. Tāpēc no tā vairīsies ļoti centīgi, jo šīs abas parādības var izraisīt māsu apvienības izjukšanu.

2. Mēģinās novērst dažādus neapmierinātības iemeslus, kas traucētu saglabāt mieru un vienotību apvienībā, kā arī tos pārkāpumus, kuri jau minēti šajā tekstā. Kurnēšanu parasti rada nevajadzīga vēlēšanās zināt visu to, kas notiek neīstas labdarības aizsegā. Māsas nedrīkst jaukties vadības lietās un kritizēt sabiedrības noteikumus. Taču ja kāds priekšlikums ir ievērojams un vajadzīgs priekšniecībai, tad direktoram vai vecākajai māsai par savām domām pateiks, bet turpmāk par to neinteresēsies. Vairīsies no sarunām, vērtējot viņu rīcību, jo šādas sarunas veicina sabrukumu, kas izsauc Dieva dusmas ne tikai pār tiem cilvēkiem, kuri tukšu runāja, bet arī pār tiem, kas viņus ar interesi klausījās, un pat pār visu apvienību.

3. Savstarpējās sarunās nekad nedrīkst pieminēt tuvāko, it īpaši savu māsu, trūkumus. Ja kaut viena no viņām piemirstu par paklausību un apvienībā aizrautos ar šādām sarunām, viņa ne tikai neklausītos, bet ar dažādām metodēm viņai traucētu. Ja viņa šīs sarunas tomēr nepārtrauktu – ātri no viņas attālinātos, it kā dzirdot čūsku šņācam.

4. Klusēšana – tas ir tikai viens no veidiem, kā izsargāties no savstarpējām nesaskaņām. Klusēšana palīdz atvairīt arī citus grēkus, ko ļaudis pieļauj, runājot neapdomīgi un muļķīgi, kā to liecina arī Svētie Raksti. Šie nosacījumi jāievēro nodarbību laikā un visu dienu, kā to paredz noteikumi, bet it īpaši no vakara lūgšanas līdz rīta Svētajai Misei, kurā piedalīsies ap pulksten septiņiem no rīta un no diviem līdz trijiem pēcpusdienā. Lai kur arī atrastos – atcerēsies, šis laiks ir paredzēts klusēšanai. Ja šajā laikā māsām vajadzēs par kaut ko runāt, tad to darīs klusi un īsi. Klusēšanu ievēros arī baznīcās un kapelās, slimnīcu ģērbtuvēs, mājās, zālēs un ēdnīcās, it īpaši ēšanas laikā. Netrokšņos mājās un istabās, kurās māsas atnāks, atverot un aizverot durvis, jo īpaši naktī. Pat tajā laikā, kad viņām ir atļauts savstarpēji sarunāties, pievērsīs uzmanību savai balsij, lai to neceltu par augstu, runātu izlīdzināti, kā to paredz viņu stāvoklis.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

9. no 20 lapām

VII nodaļa

Par mīlestību pret trūcīgajiem un slimajiem

1. Tā kā žēlsirdīgo māsu vissvarīgākais pienākums ir kalpot trūcīgajiem un slimajiem, šim uzdevumam viņām ir jāpievēršas ar vislielāko centību, zinot, ka ne tik daudz kalpo sev, cik to dara Jēzum Kristum, ar to saprotot, ka trūcīgajiem un slimajiem gan ēdienu, gan zāles pasniegs pašas, izturoties pret viņiem ar žēlsirdību, pieklājību, cieņu, līdzjūtību un dievbijīgi. Ar lielu pacietību un apzinīgumu izturēsies pret tiem, kuri būs varbūt rupji un nepatīkami, tāpat arī ar tiem, pret kuriem pašas izjutīs nepatiku un riebumu. Un pašas nožēlos, ja neveiks savu pienākumu, pieļaujot paviršību vai rīkojoties bez apdomas. Augstāk par visu ir jātur pienākums palīdzēt slimajiem un trūcīgajiem, jo viņiem ir vajadzīga šī palīdzība.

2. Arvien atcerēsies to, ka slimajiem ik pa laikam jāpasaka labs un dievbijīgs vārds, lai viņi būtu pacietīgāki, lai palīdzētu viņiem izsūdzēt visus grēkus, sagatavot nāvei. Īpaši stipri centīsies viņiem iemācīt, kā rīkoties, lai glābtu dvēseli, lai viņi visus vajadzīgos Sakramentus pieņemtu, un ne reizi vien, bet vairākkārt, ja gadīsies vēlreiz saslimt. Māsas to visu darīs tādā veidā un secībā, kā to paredz atbilstošie noteikumi un vadošie orgāni.

3. Nesaprātīga žēlsirdība nepatīk ne tikai Dievam tam Kungam, bet arī tām dvēselēm, kuras šo žēlsirdību cenšas iedzīvināt praksē. Nesaprātīga žēlsirdība būs kaitīga un bīstama, tāpēc māsas nekad neuzdrošināsies barot un ārstēt slimo bez savu vadītāju atļaujas un pret viņu gribu, nepārkāps aizliegumu, neskatoties uz sūdzībām un žēlabām, kurus izteiks neapmierinātie. Centīsies viņus arvien labāk iepriecināt un nomierināt, apliecinot līdzjūtību sakarā ar viņu slimībām, un kopā nožēlos, ja palīdzēt nevarēs, kaut arī ļoti to gribētu. Ieteiks arī citiem just līdzīgu un palīdzēt žēlabās un, cik var, darīt slimajiem labu.

4. Ja kādas līdzjūtīgas personas nabagiem, slimiem un citiem trūkcietējiem pasniegs žēlastības dāvanu, tad māsas sadalīs to tādā veidā, kā vēlēšies labdaris. Ja māsām pašām būs nabadzīgi radnieki, tādā gadījumā viņas vēl jo stiprāk sargāsies pārkāpt savu tikuma sliksni un nelūgs nevienu, arī svešu cilvēku, palīdzēt radniekiem, bez vecākās māsas atļaujas.

5. Nemēģinās sevi pakļaut nevajadzīgam riskam un naktī bez vajadzības slimos neies apraudzīt, izņemot, protams, savu māju, kur dzīvo māsas, un arī slimnīcu, kur pašas mitinās. Tajā pašā laikā neko nedarīs, neapkalpos slimības laikā bagātos, ja tie nebūs nabago un slimo vidū, jo tas neatbilst nolikumam, kas žēlsirdības māsām jāpilda, jo māsu aicinājums ir kalpot nabagiem. Ja šādā situācijā nebūtu iespējams atrast ne ārstu, ne feldšeru, tad viņas var palīdzēt arī visiem citiem tādā pašā veidā, kā to dara saviem slimniekiem, tikai neaizmirstot, ka nabagiem dodama priekšroka.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

10. no 20 lapām

6. Bez personīgas un konkrētas augstākās vadības atļaujas nepieņems sev ne kalpotāju, lai tā izlīdzētos dažādos darbos, ne kādu svešinieku, ja arī tas būtu tāda paša dzimuma.

VIII nodaļa

Par garīgiem paradumiem

1. Centīsies būt uzticīgas savām garīgajām nodarbībām, jo tieši tas viņām nepieciešams, lai Dieva mīlestībā un gara lidojumā saglabātu savu piederību un ar godu pildītu savu aicinājumu. Bez šaubām, noteiktajā laikā, vai arī pārtraucot kādu savu nodarbību, palīdzēs nabagiem, ja viņiem tas būs nepieciešams. Turklāt izsargāsies no nevīžības, bezdievības vai pārāk lielas pieķeršanās mantām.

2. Ies pie dievgalda izsūdzēt grēkus katru sestdienu un svētku priekšvakarā tikai tam garīdzniekam, kuru nozīmēs apvienības Ģenerālais priekšnieks, un ne citam, ja tikai nebūs tādas atļaujas. Vienu reizi mēnesī atskaitīsies Direktoram par pieļautām rupjām kļūdām iepriekšējā mēnesī. Tāpat nāks pie vecākās māsas, lai sniegtu pārskatu par veiktajiem darbiem un izstāstītu par grūtībām.

3. Katru gadu veiks garīgu atbrīvošanos, grēkus izsūdzot un atzīstoties kļūdās, kuras bija pieļautas pēc pēdējās pamācības, kuru dod Romas katoļu baznīca saviem ticīgajiem. Ja māsām vecākā māsa vai kāds cits saskaņā ar māsas lūgumu paziņos par sanāksmi viņu mājā, tad visām māsām vajadzēs tajā piedalīties. Tās māsas, kuras dzīvo tālāk, nāks uz to vietu, kuru viņām noteiks Ģenerālais priekšnieks. Neviena no māsām nepieteiksies kaut kādā reliģiskā biedrībā bez Ģenerālā priekšnieka tiešas atļaujas.

4. Baudīs Svēto Vakarēdienu svētdienās un Jēzus Kristus un Svētās Jaunavas Marijas svētkos, taču ne ilgāk par trim dienām pēc kārtas. Tas ir nepieciešams, lai novērstu dažādas nekārtības, kuras varētu rasties, ja Svētā Vakarēdiena laiks vispār nebūtu noteikts. Māsas samiernieciski, bez kurnēšanas pieņems aizliegumu un atteiksies no Svētā Vakarēdiena, ja netiks saņemta atļauja no Direktora vai sava biktstēva.

5. Katru piektdienu, izņemot Lielo Piektdienu pirms Lieldienām, un arī tajās dienās, kad iekrīt svētki un citas svinības, pusastoņos vakarā sanāks uz lūgšanām un uz sanāksmi – pamācību, kuru vadīs vecākā māsa vai tā, kas viņu aizvieto, lai lūgtos par izdarītajiem pārkāpumiem, kuri ir pretrunā ar noteikumiem, un lai labotos. Tāpēc katra atzīsies savā vainā, citu māsu priekšā ar prieku uzklausīs aizrādījumus un grēku nožēlu, kādu viņai piespriedīs, tāpat lūgs piedošanu par tiem, kam viņa varēja sagādāt ciešanas. Tāpat katru mēnesi publiski lūgs izteikties par trūkumiem, kādi pamanīti viņai. Šos trūkumus atzīs ar vēlēšanos laboties, neattaisnojoties un nekādi neizrādot savu nepatiku.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

11. no 20 lapām

6. Lai novērstu nekārtību, kas varētu pazudināt māsu apvienību tajā gadījumā, ja katrai būtu ļauta brīva griba atvērt savu sirdi un apziņu, kam vien ienāktu prātā, nedrīkst uzticēt un atklāt kārdinājumus un pārdzīvojumus māsām, un vēl mazāk – svešiem ļaudīm. Tādā gadījumā māsai jāiet pie sava Priekšnieka, Direktora vai pie vecākās māsas, jo šos ļaudis pats Dievs Tēvs tam ir nozīmējis. Ja kādai no viņām sāktu likties, ka saskaņā ar Dieva gribu viņai ir jāizrunājas vai jālūdz padoms kādam svešajam, tad to var izdarīt tikai ar Priekšnieka, Direktora vai vecākās māsas atļauju.

7. Pirmām kārtām nerunās par tām lietām, par kurām ir jāklusē, tāpat arī par to, kas notiek un par ko runā sanāksmēs, grēku sūdzēšanā, jo tā būs Dieva zaimošana par noslēpuma neglabāšanu, kas dažkārt rada sliktu ietekmi. Tomēr nav aizliegts viņām runāt par labām pamācībām vai mācībām, kuras vadīja Priekšnieks, Direktors vai vecākā māsa. Runāt par to drīkst tikai citu uzmundrināšanai, nepieminot, kad tas ir dzirdēts, īpaši, ja tas tika teikts grēksūdzē. Taču nav vērts par to runāt tāpat vien. Par saviem noteikumiem nestāstīs svešiem ļaudīm bez tiešas Ģenerālā priekšnieka vai Direktora atļaujas. Vecākā māsa šos noteikumus turēs mājās aiz aizslēdzas, nenesīs tos ārā un neatstās svešu acu priekšā.

8. Ne apvienības priekšnieki, ne vecākās māsas nevar izbēgt no visiem trūkumiem, kuri var iezāgties apvienības ikdienā. Tad būtu apdraudēta šīs apvienības vienotā pastāvēšana. Tādēļ katra no māsām Direktoram vai vecākajai māsai pastāstīs par ievērotajiem trūkumiem vai bīstamiem kārdinājumiem, ko viņas būs pamanījušas savās māsās. Katra priecāsies, ja viņas trūkumi tiks atklāti priekšniekam vai vecākai māsai, ar sapratni saņems rājienu vai aizrādījumu kā publiski, tā arī individuāli; neizrādot neapmierinātību tai vai tām, kura vai kuras darīja zināmu šo trūkumu, uz ko vainīgajai ir jāvērs uzmanība.

IX nodaļa

Par nodarbību dienas kārtību

1. Rīta agrumā pulksten četros paredzēta celšanās, pēc pirmā zvana ir jāpārkrustās, pašas pirmās domas veltījot Dievam, klusi un mierīgi aiz gultas aizkariem apģērbt pirmo kārtu, pēc tam paņemt svēto ūdeni, nomesties ceļos un godināt Dievu, pateicoties viņam un solot veltīt viņam savus dienas darbus. Pēc tam glīti saklāt gultu un apģērbties pilnīgi.

2. Puspiecos visas kopā nolasīs savas lūgšanas, kuras iesāks ar *Veni Sancte* un piecām parastām rīta lūgšanām, pēc tam pavadīs pārdomās laiku līdz 15 minūtēm pāri pieciem un pabeigs, sakot: „*Angelus Domini*”, lasot „*Litāniju*” Dievam tam Kungam un citas vienkāršas lūgšanas. Pēc tam noskaitīs desmit rožukroņa lūgšanas, lūgšanas turpinot līdz pulksten sešiem.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

12. no 20 lapām

3. Pulksten sešos no rīta māsas klusējot pāries pie savām neatliekamām nodarbībām, kādas viņām nozīmētas saskaņā ar pienākumiem.

4. Ap septiņiem vai septiņos no rīta kopā ies uz Svēto Misi. Ja nevarēs šajā laikā, tad to darīs citā piemērotā laikā, noskaitot vairākus desmitus rožukroņa lūgšanu.

5. Pēc Mises visas kopā ies uz ēdnīcu brokastīs, saglabājot pilnīgu obligāto klusēšanu. Tās, kuras nevarēs paspēt noklausīties Svēto Misi, brokastos pirms tās. Taču pēc pusdesmitiem neviena no viņām nedrīkstēs brokastot bez vecākās māsas atļaujas.

6. Pēc brokastīm katra atgriezīsies pie sava darba un, ja darīs kaut ko kopā, varēs mierīgi runāties par kaut ko garīgu, taču ne jau tukšas runas laika nosīšanai.

7. Pusdivpadsmitos māsas domās par kļūdām un pieļautajiem grēkiem, par nevainīgumu, kuru vajag ievērot. Pēc tam vecākā no viņām sāks lūgšanu *Benedicite* un pārējās turpinās, līdz vajadzēs iet pusdienās, kur katrai no viņām būs ēdiens atsevišķā porcijā. Vienlaikus uzmanīgi klausīsies garīgos lasījumus, ko lasīs viena no māsām, lasījumus beidzot ar lūgšanu *Mavtyvologium*. Laikā, kad jau zvanīs, ja arī vēl nebūs pabeigtas pusdienas, nolasīs lūgšanu *Angelus Domini*, piecelsies no galda, noskaitīs vispirms Pateicības lūgšanu tādā veidā kā *Benedicite*, tad lūgšanu ar rožukroni.

8. Pēc pusdienām katra nodarbosies ar savām lietām. Ja vajadzēs, kopā vērs un šūs. Šajā laikā var runāt par tematiem saistītiem ar pestīšanu. Runās tā, it kā tā būtu izklaide – jautri, taču pieklājīgi, atceroties, ka acis jāvērš uz Dieva vaigu. Ja gadītos pārkāpt nesmalkjūtības robežas ar aizliegtu sarunu, viena no pašu māsām, kura ir nozīmēta, aizrādīs: „Atcerieties par Dieva klātesamību.”

9. Pulksten divos dienā, noskaitījuši lūgšanu *Veni Sancte Spiritus*, viena no māsām pusstundu skaļi lasīs garīgu tekstu, pabeidzot to ar vārdiem: „*Deus chavitas est, qui mavet in chavitate, in Deo monet, Deus in co.*” Visas klausīsies to dziļā godbijībā līdz pulksten trijiem pēcpusdienā, cenšoties šajā laikā domāt par kaut ko labu.

10. Pulksten trijos noietīsies ceļos uz akmeņiem un viena no māsām skaļi pateiks: „*Chvisties factus est pro nobis obidiens usque ad mortem.*” Visas kopā nolieks galvu Dieva Dēla priekšā, kurš mira mūsu dvēseļu izpirkšanai, veltīs šo mirkli mūžīgajam Tēvam. Šo darbību viņas veiks, sakot trīs lūgšanas, noskūpstīs zemi un piecelsies kājās. Tās, kuras šajā laikā būs ārā ar svešiem ļaudīm, šo lūgšanos izdarīs savā dvēselē, nemetoties uz ceļiem. Tās, kuras šajā laikā nevarēs pievienoties, izdarīs to pie pirmās izdevības.

11. Pēc cieņas izrādīšanas māsas, ja atrodas kopā, var runāt par kaut ko labu gara uzturēšanai, nopietni un dievbijīgi, lielākā klusumā nekā pēc pusdienām, jo atpūtas laiks būs jau pagājis.

12. Pulksten sešos pievērsīsies tikumiskām domām, pēc tam ies vakariņās, lasot *Benedicite*, tad noturēs *Angelus*, un turpat vai divus desmitus rožukroņa lūgšanu.

13. Pēc vakariņām, ja būs vajadzīgs, nodarbosies ar lietām, kas ietilpst māsu pienākumos.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

13. no 20 lapām

14. Noskanot zvanam, piecpadsmit minūtes pēc astoņiem, sanāks kopā uz vakara lūgšanām tajā vietā, kur parasti notiek lasījumi pulksten divos. Kad vecākā māsa nolasīs *Veni Sancte*, padomās par savu sirdsapziņu un pāries pie meditācijas, pirmajiem punktiem.

15. Sestdienās un svētku priekšvakarā lasīs Evaņģēliju, kuru visi klausīsies, stāvot uz ceļiem, bet pēc tam atgriezīsies pie darba. Ja svētdienā iekritīs kādi svētki, lasīs Evaņģēliju, kuru baznīca nozīmēja tieši uz šo svētdienu. Pēc tam klusējot izklīdīs un gatavosies miegam: lietos svēto ūdeni, nolasīs īsu lūgšanu, katra noģērbsies tā, lai citas to neredzētu, aizkarus ap gultu nolaižot uz visu nakti. Deviņos apgulšies, nopūtīs sveces un centīsies aizmigt ar labām domām.

16. Svētdienās un svētku dienās saglabās to pašu sadzīves kārtību kā citās dienās, izņemot dažas norises:

a) Rokdarbiem veltājamo laiku pavadīs garīgas attīstības nodarbībās, t.i., klausoties sprediķus, dievbijīgās sarunās, garīgo grāmatu lasīšanā, lai būtu spējīgas mācīt nabagos un glābt bērnu dvēseles.

b) Tās, kurām ir atļauts mācīties lasīt, rakstīt, apgūt kādu valodu vai zīmēt, tam veltīs pa pusstundai laika no rīta un arī pēcpusdienā, lai tikai neatrautos no vajadzīgajām un obligātajām nodarbībām ar nabagiem.

c) Neatteiksies šajās dienās no atpūtas noteiktajā laikā pēc ēdienreizēm, taču nekad neizmantos savā dzīves veidā aizliegtas un nepieņemamas izklaides.

17. Paralēli nodarbībām, kuras jau aprakstījām un kuras ir obligātas visām māsām, jaunās māsas, kas ir pieņemtas apvienībā, pārbaudes laikā saglabās sekojošu režīmu:

1) Katru dienu plkst. 8 no rīta piecpadsmit minūtes klausīsies garīgos lasījumus, pēc tam līdz plkst. 9.30 klausīsies instrukcijas.

2) Plkst. divos, noklausījušās lasījumu, uzmanīgi klausīsies norādījumus, kuri ilgs līdz plkst. trijiem.

3) Katru trešdienu notiks sapulce, kas būs līdzīga tām, kura tiek organizēta piektdienās, vakaros, visai apvienībai, kad pat jaunās māsas ierodas, ja tikai nekavē tie darbi, kurus viņas veic pie slimniekiem un nabagiem. Tomēr jaunās māsas katru dienu drīkstēs kavēt tās divas nodarbības, kuras notiek astoņos no rīta un divos dienā. Savukārt viņu priekšnieki centīsies, lai māsas apgūtu iekavēto nodarbību vielu.

18. Lai vieglāk varētu gūt savas dvēseles atpestīšanu, visus likumus pieņems ļoti nopietni: gan svētā darba praktiskumu, gan ieražas, kuras saglabājušās kā Dieva novēlētas. Tāpēc par tām lasīs pašas vai klausīsies lasījumus reizi mēnesī kopā ar citām māsām, kas piederīgas viņu apvienībai, un lūgs Dieva tā Kunga piedošanu par trūkumiem, kurus pamanījušas sevī, un veidos jaunas ētiskas vērtības, kuras tad saglabās līdz nāvei. Ja kāda no viņu vēlmēm būs pretrunīga, tad centīsies, lai pārvarētu savas ciešanas; atminot to, ko Kristus ir teicis – Debesu Valstība sasniedzama vien tiem, kuri cieš, pārdzīvo vardarbību, un tiem, kas dzīvo ciešanās.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

14. no 20 lapām

X nodaļa

Par slimnīcām un pakalpojumiem nabagiem un slimiem

1. Uzdevumi, kuru dēļ žēlsirdīgās māsas atrodas slimnīcās, ir goda un slavas apliecinājums Jēzum Kristum, kurš ir Tēvs nabagiem un slimiem. Garīgajā jomā – mācīt slimos un nabagos darīt labus darbus vainas izpirkšanai, apliecinot viņiem šī darba nepieciešamību un izraisot vajadzību grēku izsūdzēšanā. Pateicoties tam, tie, kuri nomirs, būs saskaņā ar savu sirdsapziņu, bet tie slimie un nabagie, kuri izveseļosies, ar apziņu mainīs savu dzīvi un nekad nevainos Dievu to Kungu. Savukārt miesas kopšanā – dot ēdienu, zāles un izdarīt tādus pakalpojumus, kādi viņiem būs vajadzīgi slimības un nespēka dēļ.

2. Vienmēr pakļausies apvienības Ģenerālajam priekšniekam, Misijas Priesterim vai Misionāram, kuri vai nu paši, vai kāds viņu nozīmēts var māsas slimnīcā inspicēt, uz klausīt grēku izsūdzēšanu, nozīmēt pagaidu priekšniekus, biktstēvus, dot uzdevumus un padomus, kādi viņām vajadzīgi apvienības noteikumu saglabāšanai. Pakļautība ir nepieciešama, lai māsas labāk pildītu savus pienākumus gan attiecībā pret Dievu, gan arī pret nabagiem un slimiem.

3. Attiecībā pret zemes labumiem, žēlsirdīgās māsas vienmēr būs pacietīgas ar inspektoriem, kuru vadībā darbosies. Pateicoties slimnīcai, viņām būs gan produkti, gan mantas. Nevienam no slimnīcu pārvaldniekiem nekalpos, kā tikai saviem inspektoriem un savas apvienības Ģenerālajam priekšniekam, kuri rūpēsies par māsām un atbalstīs viņas.

4. Ja gadījumā saslims vai zaudēs darba spējas, māsas no slimnīcas, kur viņas kalpoja, nesūtīs projām. Šajā pašā slimnīcā viņām sniegs palīdzību, ēdinās, dos zāles un visu pārējo. Viņu vietā uz slimnīcu atsūtīs citas māsas, lai tās veiktu ikdienas darbus, palīdzētu slimiem un spēkus zaudējušiem.

5. Centīsies panākt, lai nabagos un slimos reizi dienā apmeklētu viņu ārsts, feldšeris. Ja viņi neizpildīs šīs savas saistības pilnā mērā, tad māsas ziņos par to inspektoram. Māsas pret slimajiem izturēsies ar mīlestību un pazemību, ar siltu ūdeni nomazgās slimo kājas, apmazgās viņus un apgriezīs matus, vajadzības gadījumā iedos baltu kreklus un citas drēbes. Sākumā sasildīs, pēc tam viņus noguldīs gultā un iedos siltu dzērienu mundrumam. Ja gadījumā slimnīcā kalpo vīrieši, tad jāparūpējas, lai tieši viņi slimos noliktu gultā, viņiem iedotu segas un vajadzīgās drēbes; pārējo, kā pienākas, paveiks pašas māsas. Tiklīdz slimais apgulies gultā, māsa uzreiz par to ziņos doktoram, savāks slimā apģērbu un naudu, ja viņam, iestājoties slimnīcā, tāda bija, izveidos mantu sarakstu, lai varētu atskaitīties, viņam izveseļojoties, vai miršanas gadījumā to varētu ieskaitīt slimnīcas labā. Pacentīsies slimnieka kreklus un visas pārējās drēbes izmazgāt, lai, izstājoties no slimnīcas, tās atdotu, bet slimnīcas drēbes atstātu slimnīcai.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

15. no 20 lapām

6. Mācīsies atšķirt patiesi slimos no tiem, kuri sevi par tādiem uzskata. Zinās, cik cilvēku ir palātās, lai kādu nejauši nepiemirstu, ja kāds no viņiem nevarēja ēst kādu ēdienu, noteiktajā laikā parūpēsies par citu ēdienu. Ja slimajam tuvosies nāves stunda, neaiztiks viņu bez vajadzības. Stāvēs no mirēja nelielā attālumā, lai reizi pa reizei varētu viņu ar svētīto ūdeni apslacīt un palīdzētu viņam sagatavoties svētajai nāvei, atminoties Jēzus Svēto vārdu un Mariju. Pēc nāves nolasīs lūgšanu *Deprofundis*, mirušo noliks uz cisām, apmainīs viņam drēbes un rokas saliks uz krūtīm atbilstoši ar ieražai.

7. Arvien paturēs prātā, ka vienam slimajam nedrīkst kalpot vairāk nekā otram – jākalpo visiem vienādi, saskaņā ar vajadzībām. Kad slimos apkops, pārvietos vai apmazgās, centīsies to darīt smalkjūtīgi, lai neaizvainotu, saskaņā ar kristiešu tikumu.

8. Kad naktī ies uz slimnieku palātām apraudzīt viņus, atcerēsies par Jēzus Kristus nakti, kuru viņš pavadīja bezmiegā, kad bija olīvu birzī, lai mums iemācītu būt modriem. Un ar šīm domām māsai jābūt nomodā visu nakti pieticībā, sarunās neaizkavējoties ne ar vīrieti, ne sievieti, ne slimnieku, ne veselo, bet ja kāds gribētu ar viņām palikt ilgāk nomodā, māsai par to jāziņo vecākajai māsai.

9. Darīs visu, lai jau vakarā visu sagatavotu, kas būs nepieciešams slimiem un vārgiem. Vakarā tiks nozīmēta arī māsa, kura centīsies atrasties pie slimo palātām gadījumam, ja kāds no viņiem steidzami naktī gribētu saņemt Sakramentu, tāpēc arī pašas māsas vakarā izies apgaitā, lai redzētu, vai kādam slimajam nav radusies šāda vēlēšanās. Māsām ir jāatceras, ka naktī velns mēdz kārdināt cilvēkus un traucēt viņiem, tāpēc ir jābūt uzmanīgiem, nedrīkst ļauties pašpārliecībai, tā var tikai traucēt uzticēties Dievam tam Kungam un Svētajam Eņģelim Sargātājam.

10. Lai Dievs tas Kungs svētītu viņas saglabāt un izpildīt visu to, kam viņas ir aicinātas – palīdzēt nabagiem un slimiem, – viņām centīgi, sirsnīgi un bieži ir jālūdz, jāizsūdz grēki un jāpiedalās Svētajā Vakarēdienā. Tāpēc viņas svētdienās un svētkos vienmēr lūgsies par Dieva klātbūtni, par saviem aizstāvjiem ņemot Svēto Jaunavu, Svēto Josifu, Svēto Kazimiru, Svēto Margaritu un tās Svētās Jaunavas, kuras sekoja Jēzus pēdās.

11. Savus dienas darbus un nodarbības viņas pildīs centīgi un pareizi, dzīvos saskaņā, lēnprātībā, savstarpējā mīlestībā ar sevi un slimajiem, pret visiem izturoties ar godbijību un cieņu, nekavējot laiku un vairoties no sarunām ar svešiem ļaudīm, cenšoties pēc iespējas labāk paveikt visus norādījumus un pamācības, ko ir devuši apvienības vecākie. Viņas paturēs vērā, ka slimajiem kalpojot, viņām ir laime vienlaikus kalpot arī pašam Dievam tam Kungam, tāpēc, ka Viņš to palīdzību, kas sniegta slimajiem, pieņem kā palīdzību sev. Tādā veidā, darot šos labos darbus, ļoti rūpīgi izpildīs Dieva tā Kunga vissvarīgāko vēlējumu un, kamēr turpinās mīlēt Dievu un savu tuvāko, dzīvos Dievā tai Kungā, un Dievs tas Kungs savukārt dzīvos viņās.

XI nodaļa

Par Vecākās māsas pienākumiem, kura strādā slimnīcā

1. Vecākai māasai vienmēr savā priekšā jātur apvienības noteikumi, lai varētu kalpot par piemēru citām māsām. Kas citiem pavēles izsniedz – tai pirmajai jādara tas, kas ir vajadzīgs: slimnieku traukus mazgāt, gultas klāt, palātas slaucīt, vienīgi izņemot gadījumus, kad jāpilda kāds cits svarīgs un neatliekams uzdevums.
2. Lai māsu darbs labi veiktos, vecākai māasai pareizi ir jāsadala uzdevumi un jāatceļ tie gadījumā, ja Dieva Tēva priekšā izjutīs tādu vajadzību. Rūpīgi jāseko, lai visas māsas pildītu savus uzdevumus, taču tas jādara mierīgi un rāmi, bez kaut kādiem pārpratumiem, lai nesabojātu savu reputāciju.
3. Savas māsas nekad nerās publiski, esot kaislību un emociju varā, bet pagaidīs, lai nomierinātos. Tam jābūt tāpēc, lai nerastos iemesls sliktam paraugam un lai aizrādījumiem un bārienam būtu jēga. Nevienam par māsas pārkāpumiem neko neteiks un, ja kāds par to uzzinās, pateiks paldies, neizrādot savu neapmierinājumu un domas par nogrēkojušos māsu.
4. Samiernieciski un ar cieņu kopā ar savu asistenti un citām māsām, kuras atrodas iestādē, ķersies klāt visam jaunajam. Divdomīgās situācijās meklēs padomu, bet darīs tā, lai citas māsas to neuzzinātu.
5. Viņai skaļi jāizrunā: *Benedicite* un *Gratias* pēc ēdienreizēm un lūgšana *Retvibuere*, tāpat jāvada rīta un vakara lūgšanas vai arī jānozīmē šim darbam cita māsa. Kalpos slimajiem un katru dienu iztaujās māsas par katra slimnieka stāvokli, lai zinātu, vai māsas seko slimnieku veselībai. Rūpēsies, lai slimnieku palātās vienmēr būtu kaut viena māsa. Apgādās slimniekus ar baltiem palagiem, pārsegiem un krekliem.
6. Bez Vecākās māsas ziņas slimnīcā neviens nevarēs ne ieiet, ne iziet, tāpēc durvju sardzei vienmēr būs jāziņo par tiem, kas iegājuši un izgājuši no slimnīcas, bet vakarā mājas atslēgas vecākajai jāatdod. Vecākai māasai jābūt pašai savai universālai atslēgai, ar kuru viņa varētu atslēgt visas mājas durvis un skapjus, kur glabājas pārsegi, gultas drēbes un apģērbi, jācenšas itin visu turēt kārtībā, lai baznīcas un slimnīcu kapelas būtu tīras, un gādāt, lai tās slaucītu, lai drēbes būtu tīras.
7. Slimnīcas ienākumu un izdevumu reģistrā centīsies visu reģistrēt un aprakstīt, no kurienes tiek saņemti līdzekļi un kā tiek tērēti, kas mēneša laikā izdots un kas ieņemts – visu pārskatīs, saskaitīs un parakstīs. Pie sevis turēs arī slimnieku reģistru: nabagos, sievietes un vīriešus atsevišķā sarakstā. Tajā ierakstīs katra un katras uzvārdu, dienu, kad slimnīcā pieņemts, kad izveseļojās, izrakstījās vai arī nomira.

**Papildinājums žēlsirdīgo māsu apvienības noteikumiem (Regulai)
par nabago un bāreņu skolām un viņu mācībām**

1. Kopt bāreņus un nabagos, nodarbojoties ar viņu izglītošanu un audzināšanu, ir tikpat svarīgs žēlsirdīgo māsu apvienības pienākums kā kalpošana nabagiem un slimajiem, tāpēc visām ar lielu vēlēšanos un cītību jācenšas to darīt, sekojot Jēzus Kristus paraugam, kurš pret bērniem izturējās ar lielu mīlestību, un ar savām rokām svētīja viņus, apsolīdams Debesu Valstību.

2. Vecākā māsa vadīs visu to audzināšanas un izglītošanas darbu, kas saistās ar bāreņiem. Viņai palīdzēs māsa-speciāliste un citas vajadzīgās sabiedrotās, taču pati visu savā uzraudzībā paturēs, lai zinātu, kā norit bāreņu audzināšana un mācīšana, bieži apmeklēs bāreņu palātas, skatīsies viņu darbus, pazīs viņus pēc izskata un zinās par viņu paradumiem un uzvedību. Bez šīm zināšanām un māsas atļaujas neviens ar bāreņiem nedrīkstēs tikties, un neviens māsa netiks pieņemta vai atlaista.

3. Pats pirmais māsu uzdevums darbā ar bērniem – izgaismot viņu prātus, iemācīt dievišķās lūgšanas, apustuliskās ticības simbolu, Dieva un Baznīcas baušļus, Kristīgās ticības Rakstus, sagatavot Svētajiem Sakramentiem un citām darbībām, kas vajadzīgas grēku izpirkšanai.

4. Pašā sākumā bērnus gatavos Svēto Sakramentu pieņemšanai: iemācīs viņus iet pie bikts, pieņemt Svēto vakarēdienu, klausīties Svēto Misi un to, kā vajag lūgties, kā rītos un vakaros Dievam Kungam nodoties, lai bērniībā jau pierastu šīs svētās nodarbes nevis pavirši, bet precīzi un centīgi pildīt. To visu mācīs no Katķisma grāmatas, lai zinātu no galvas nekļūdīgi un nešaubīgi. Turklāt pacentīsies, lai noteiktajās dienās kāds no garīdzniekiem vai svētais tēvs vadītu šādas mācības un bērnus tajās vingrinātu. Bērnus vienmēr sūtīs baznīcā uz sprediķi un arī Katķismu.

5. Mācīs bērnus lasīt, rakstīt, skaitīt un vienkāršus darbus darīt: šūt, izšūt, radinās strādāt virtuvē, veļas mazgātavā, maizes ceptuvē, dārzā, lai viņi zinātu, kā darāmi šie visi darbi, un patstāvīgi varētu tos arī paveikt.

6. Ja bāreņu vidū būs puikas, tad viņus mācīs Direktors, nopietns, solīdā vecumā. Viņš arī mācīs lasīt, rakstīt, rēķināt, katķismu un citas zinības, vajadzīgās grēku nožēlošanai. Žēlsirdīgās māsas var mācīt bērniem dievišķās lūgšanas, apustuliskās ticības simbolu, Dieva baušļus, Svēto sakramentu un metodes, kā tos pieņemt. Tāpat arī sargās viņus un stingri uzraudzīs. Ja tuvumā būs draudzes skola, zēnus sūtīs uz šo skolu. Viņiem būs atsevišķas istabas, kur viņi rakstīs un mācīsies atsevišķi no meitenēm, tā, lai ar viņām nevarētu satīties, bet, kad paaugsties, ies dienestā vai mācīties amatu, lai tikai augšanas laikā nebūtu vienā mājā ar meitenēm.

7. Visvairāk spēka māsām nāksies veltīt, lai bāreņiem jau no bērnu dienām iemācītu būt nevainīgiem un dievbijīgiem. Pēc iespējas dziļāk viņu prātos un sirdīs iepotēs bijību pret Dievu, būt godīgiem un pieklājīgiem, nedarīt pārkāpumus.

**Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības
noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā**

Meitenēm vairāk par visu ieaudzinās kautrīgumu, bet puikām – godīgumu, lai viņi vienmēr to ievērotu.

8. Uzmanīgi sekos, kādas bērniem varētu būt sliktas noslieces, uzreiz tās labos, stūrgalvību un cietsirdību, pārgalvību un neapdomību novēršot, nosodot dusmas, naidu un bezkaunību, bet nolaidīgos un slinkos radinās pie darba. Nekādus trūkumus, izlēcienu, sliktas ieražas necietīs, ja kaut ko nepieklājīgu pamanīs, to nekavējoties labos. No sākuma ar brīdināšanu un pamācīšanu tā, lai pārlicinātu bērnu par to slikto, ko viņš izdarījis. Vēlāk, ja tas nelīdzēs, – ar brīdinājumiem un sodiem, mēreniem un viegliem, grēku nožēlu un skumjām.

9. Nekad nepiedos neko nepareizu un neētisku, nenoklusēs, bet gan aizrādīs vai brīdinās, ja būs iespējams – bez soda.

10. Nekad nevienā vietā bērni netiks atstāti vieni paši, vienmēr ar viņiem būs žēlsirdīgā māsa. Naktī meiteņu istabā gulēs viena vai divas vecākas sievietes, viņu gultām jāatrodas nedaudz augstāk par meiteņu gultām, bet gaismai jādeg virs viņām. Naktī žēlsirdīgai māsai ir jāapstaigā meiteņu gultas un jāaplūko, kā viņas gul. Savukārt pie zēniem vienmēr atradīsies Direktors, viņus uzraudzīdams, tāpēc arī pie viņiem naktī vienmēr būs gaisma. Nekad nepieļaus, lai vienā gultā atrastos divi bērni, vienīgi tie varētu būt maziņi vai zīdaiņi.

11. Bērnus radinās pie kārtības un mērenības gan apģērbā, gan dzīves vietā – lai vienmēr būtu tīri. Tāpēc bieži slaucīs, mazgās, tīrīs un šūs, lai viņi būtu pieklājīgi apģērbti, nebūtu netīri, bet viņu istabās nebūtu gružu, zirnekļa tīklu, sasmacis gaiss. Sekos, lai katru dienu būtu tīrs un kārtība itin visur. Tos, kuri pārkāps noteikumus, brīdinās un uzliks sodus, lai labotos.

12. Dienas nodarbību kārtība tiks veidota atsevišķi meitenēm un zēniem: cikos celties, iet gulēt, brokastot, pusdienot, ēst launagu, vakariņas, kad jāmacās lasīt, rēķināt, strādāt rokdarbus, lūgties un klausīties Svēto Misi.

13. Ir jābūt diviem sarakstiem – atsevišķi zēniem un meitenēm, kuros ieraksta katru bērnu: vārdu, uzvārdu, vecumu, kas ir vecāki un kad atdots – kad, kam un kur atdeva kādā dienestā vai darbā; ja bērns nomiris – kad un kur viņš apglabāts. Nevienu bērnu nedrīkst pieņemt bez pārbaudes, lai neinficētu citus bērnus ar slimībām. Nevienu bērnu nedrīkst atdot bez paraksta un izziņas.

14. Ja gadījumā no pilsētas nāktu meitenes uz kristietības mācībām vai rokdarbu stundām – sirsnīgi un ar patiku viņas jāpieņem. Viņu vārdi un uzvārdi atsevišķā reģistrā jāieraksta, viņu mācību gaitai un centībai tāpat ir jāseko, kā to bērnu audzināšanai, kuri dzīvo māsu namā. Ar Kristietības tradīcijām, tāpat arī sieviešu dzīves jautājumiem meitenes jāiepazīstina un jāpamāca. Vienlaikus jāuzmanās, lai pilsētnieču vidū nebūtu meiteņu ar sliktu uzvedību un kaitīgām manierēm, kuras varētu slikti ietekmēt māsu apvienībā dzīvojošos bērnus. Tādas meitenes nedrīkst pieņemt, bet pieņemtās sliktas uzvedības dēļ nāksies izslēgt.

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

19. no 20 lapām

Māsas-meistares un viņas palīdzu pienākumi

1. Māsa-meistare un citas māsas, viņas palīdzes, lai izrādītu godu Jēzus Kristus Bērņībai, ļoti centīgi piedalīsies bāreņu audzināšanā un izglītošanā, daudz pūļu pielikdamas tam, lai bērni apgūtu labas iemaņas un kristiešiem cienīgu rīcību, lai no viņām izveidotos labas mātes, lietpratīgas saimnieces un patīkamas kaimiņienes.

2. Ja gadās meitenes no turīgākām ģimenēm, neveltīs viņām vairāk uzmanības kā nabaga sērdienītēm. Īpaši raudzīsies, lai bāreņus neatstumtu un nepazemotu (bagātās meitenes), lai māsas vienādi centīgas un godīgas būtu. Lai visas māsas palīdzes klausītu vecāko māsu: pildītu viņas rīkojumus, uzdevumus un pamācības. Bez vecākās māsas ziņas un atļaujas nekādus darbus neviens neuzņemsies un neuzdos, nekur bērņus nesūtīs un no mājas neļaus iziet.

3. Māsai-meistarei pārējās māsas un darbinieces izrādīs cieņu un paklausību un negrozīs viņas rīkojumus un norādījumus. Par likumu kļūs noteikums – bērņus klātbūtnē nestrīdētīs, nerunāt neko sliktu, nebārties un nenosodīt citam citu.

4. Centīgi pildīs dienas režīmu, pat sīkumos to nepārkāps bez vecākās māsas ziņas un atļaujas. Itin visās lietās, garīgajās un praktiskajās, pieskatīs, lai bērņi visu izdarītu akurāti. Visus bērņus vienādi mīlēs un izturēsies ar sirsnību.

5. Visus bērņus radinās strādāt rokdarbus. Māsa-meistare katru bērņu atbilstoši viņa spējām un vecumam rindas kārtībā katru nedēļu norīkos darbā virtuvē, veļas mazgātavā, sakņu dārzā, netaisot nekādus izņēmumus.

6. Ja pamanīs kaut ko sliktu – viņiem aizrādīs un brīdinās: pirmo reizi personīgi, otro reizi jau citu klātbūtnē. Taču neklieds skaļi, ar nepatīkamiem un aizvainojošiem vārdiem. Būdamā uztraukta vai redzot bērņus, kurš ir sadusmojies, apklusīs un savas piezīmes un brīdinājumus atliks uz citu laiku, nekad nervozā uztraukumā, arī dūsmās neaizrādīs, vēl jo vairāk šādā garastāvoklī nesodīs un neliks nožēlot grēkus.

7. Ja kāds no bērņiem ir nopelnījis sodu, māsa-meistare, apspriedusies ar savām darbiniecēm, var noteikt to un aicināt nožēlot pārkāpumu.

8. Bērņus vidū jāvalda rūpīgumam, elegances, godīgumam, vienotībai un saskaņai, taču jālūkojas, lai nerastos draugu kopas un tuvība. Jāredz, lai starp bērņiem nebūtu aizmugures sarunas un aprunāšanas.

9. Nepieļaujot slinkumu, jāveicina dievticība, tīklums un strādīgums, lai vienmēr būtu lietderīgas nodarbības. Māsas ar savu piemēru rādīs un radinās pie visa labā: samierināšanās, labestības; sargāsies ar neuzmanīgu vārdu aizvainot un sliktu darīt.
(LVIA, 604. f., 1.apr., 11720.B. 147-162 v.Nr.)

Priestera Vincenta de Paula apvienības žēlsirdīgo māsu apvienības uzvedības un darbības noteikumu (Regula) kopijas tulkojums latviešu valodā

20. no 20 lapām

N^o Bergia Dnia 4 Czerwiec 1748.

Moje Najmilozie Siostry!

Swieta Pana Waszego, nich biezcie z nami na zawsze.

Niespodzianosci moja rowna jest Cielowemu zialu, ktory tak z jednej, jako i z drugiej strony, ucz slabo wyrazic moge, z obliżajacego biezaru, ktory na mnie wstada i wyuzdzona Opakowosci, w powiemeniu kromadze, nia naziu; to tak wieknie staranie, jest dla mnie sluzbna przysyng trwogi, ktora permatia sig, przez awagę, szezuplego swiatla i mey sposobnosci, oczekam użycia wsparcia od Waszego, i obliżuje W Waszmosciow Moje Najmilozie Siostry, abyście Boga prosily za mnie, i chieciec W Waszmosci byc wy perswadowanemi, o moim dobroj woli w starzeniu w interesach waszych, jako i kazdey osobna. = Mij offerat z ktorym bylam zawsze dla W Waszmosciow, staje sig wieknie przez użycie Urzadu mego, ktory mig wybrał, jestoscie W Waszmosci wypracowaniem w moim sercu, sposobem najukochanyszim i najwyborniejszym, ktory mig pobudz do szarego starania sig o doskonalsosc W Waszmosciow, Staraymy sig wiec o mig czepnie moje Najmilozie Córki, w dobrym usuzac przeside, to jest w Boga, w praktyce naszych swiolych powiomesia; w starzbie Boga, w obliżwie w niegwaltornie wiernosci; nie oddalajze sig migay w czasie, chowajzby swiat i świat raziywal swuy moay, do oslabienia staranowci mozey. Górnay jest tak wieknie Pan, abyśmy Onemu

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1748. gada 4. jūlija oriģināla raksta fotokopija

(LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 1. Nr.)

1. no 2 lapām

2

a tbyimy Cnemu naywytworniey depotriate unvoviat
 przyrzeczonych obietnic. Uostuymy jak naywygnie
 micy, jedna druga delikatna uprzedzac melosia pa
 chay charakter tej Cnoly zawnuje uszytub bar
 zednego wyjscia, jezeli swiętego potoji skotawa
 kowstowac cherny, i upracunic nawa szczytlicia
 w czasie iu wicznosci. Nie ustany nigdy Moje
 Najmilozac Siostry prosic' dla wszystkich Wwas
 mosciow, o ty Cnoly, te upracunie tyzacziasa wa
 nie i Siostry Ludwika Couoray, ktora mi dogad
 za Apolentre. wie jest ona micy gotowa
 w Lyon wszystkie, co stacy do doskonałości i pe
 ciechy W Waszmosciow. Upracunamy wiec
 Swięte Modlitwy, odnowiajcie Melosi, z prawowam
 ber przestannu przywiazaniem z ktorym zostaj
 W Milosii Pana Jentw
 Moje Najmilozac Siostry
 W Waszmosciow zycaliva Siostry
 i naymilszy Sluga
 Magdalena Le Maistre
 Niegodna Diaba milosier: stu: Allo: (Cher

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1748. gada 4. jūlija oriģināla raksta fotokopija
(LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 2. Nr.)

2. no 2 lapām

Manas mīļās Māsas!

Lai mūsu Dieva Tēva labvēlība ir ar mums!

Mana negaidītā vēršanās pie Jums līdzinās sērām, kas, no vienas un no otras puses, maz izteic to saistību smagumu dēļ, kuras man uzliek Dieva Providence ar pienākumu vadīt Māsu apvienību. Šis tik lielais pienākums liek man būt nemierīgai gan tāpēc, ka esmu nepietiekami izglītota, gan arī ierobežota iespējās, tāpēc gaidu Visaugstā palīdzību un lieku Jums, Manas mīļās Māsas, lūgt Dievu par mani un būt pārliecinātām par manu labo gribu un interesi kalpot Jums visām un katrai atsevišķi. Mana mīlestība, kuru arvien esmu gatava Jums dāvāt, kļūst arvien lielāka tā pienākuma dēļ, kas man ir uzticēts. Jūs atrodaties manā Sirdī, un tas mudina mani censties aizvest Jūs līdz ideālam, centīsimies to sasniegt visas kopā, Manas mīļotās Meitas, labajā meklējot mūsu spēka avotu, tas ir, – pašā Dievā, mūsu svēto saistību praktizēšanā, kalpojot Viņam no sirds dziļumiem, nepārkāpjot savu uzticību, neatliekot nekad neko, kaut arī Pasaule un Velns liktu lietā savu spēku, lai vājinātu mūsu cienījamus darbus.¹

Lielais Dievs ir tā cienīgs, lai mēs pildītu viņam dotos solījumus un zvērestus ar izmeklētu un svinīgu metodi.

Centīsimies cik var pieklājīgi un saudzīgi vienai otru apsteigt Mīlestībā pret Dievu. Lai šīs labdarības būtība piepilda mūs visas bez izņēmuma, pat ja gribētos iekosties Svētās Pasaules kārdinājumos. Es nekad nepārtraukšu, Manas mīļās Māsas, izlūgties no Jums visām šo tikumību. Tā nav tikai mana vien, bet gan arī Dieva man atsūtītās Asistentes – Māsas Ludvikas Loudrai vēlēšanās. Viņa nav mazāk cītīga itin visā, kas kalpo Jūsu mierinājumam un priekam. Aizlūdzu par Jums Svētajās Lūgšanās, kas atjauno Mīlestību, ar visīstākām nenogurstošām simpātijām pret Jums, lai paliktu Mūsu Kunga Jēzus Mīlestībā.

Manas Vismīļās Māsas – Jums labvēlīgā Māsa
ar pazemīgo kalponi – Magdalenu Le Maistri –
necienīgā Žēlsirdīgā Kalpone

Pārmaiņas Mūsu Kunga Jēzus mīlestībā paredzu uz visu laiku
Manas vismīļākās Māsas, Jums uzticamā Māsa Magdalena Le Maistre²

¹ LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 1. Nr.

² LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 2. Nr.

W Paryżu Dnia Piątego Miesiąca 1749.

Moje Najmilsze Siostry!

Laska Pana naszego niech będzie królem i panem waszym!

Więcej przywiązanie niż powinności powoła mnie do odnowienia Wzajemności, na poszukiwanie tego celu, do uspokojenia serdecznego i prawdziwego Affektu, który już wypracowałam. Jest odnowienie jego miłości dla mnie będzie, a więcej jeszcze gdy go oświadczę przez skutki w wszelkich okazjach, zarządzając Wzajemnością, nie mniej pełną przychylności miłości, a który przedstawię u mnie moje Najmilsze Siostry, osobliwie w podjęciu kłopotliwego Urzędu mego. i Się Bogu zdaje mi być być przyzwyczajonego, w nadgodnych mych ciężkościach; któremi obciążona jestem, jako te matematyczne ułogi; które wam dzisiaj mogą, i które pomnożyć będą chciała dobrym sercem tyle, ile będzie można, choćby z ujemną zgodą i mego ukontentowania, niekiedy im tego na tym świecie, oprócz tego, aby im potrzebna być mogła. Wzajemność nie jest sposobem do powzięcia Dnia Wzajemności, gdyż to jest przedmiot, który wolicie obieram w całym swoim

Žēlsirdīgo māsu pamācība 1749. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija
(LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 2.Nr.)

1. no 6 lapām

6.

w które się poddać, i wiek szac ich luba zainym gwiekon
 em. Benijest los tych moje wam miloxe Siostry, które za
 cegawxy Stuxib, Pookig z Parliwoodig, Stabijig u powinnu
 jaisch, a estabierie nieozagolive, prowadzi one, aż do pobra
 wania stockim jaszmem Pariskim, jak zas nieozagolivi
 Panien takowych jest opstaxare, pokazę się to w gubi
 ni emierai, który moment niezmocy straszliwy bęzie
 dla tych, które są przywizkanemi do swego powołania
 i powinnosci; aż do pełnienią onych przez przyrodzony
 humor i fantazję. Te to są Paomy, w których upotr
 wac trzeba momentu, gdy wyrugie rzecz, aby miała, jak
 są ukryte, postęgi, są bowiem niektóre, w których nie
 spodziwać się nie można, tylko gniewliwego porusze
 nia, przypodliwosci i powołani swowoy, i tyżoznych ma
 ciępliwosci, które zamuczają ubogich, gorzą świecchich,
 i czynią nieukontentowannie w Domowych, gdzie taro
 wte zostają Osoby. Jeżeli je domierią, to się pomnoży
 niepokoy i zamieszanie w tym Domu, do którego bywa
 ją dane, ponawiając owe błędy, i przywary. Szczęśliwie
 moje wam miloxe Siostry. Stęgo z siebie dawac przy
 kładu, który gubi Quaxo, który je zamucha, na które u
 sprowiedliwie się trzeba będzie Chytlusowi Panu.
 Wpadają jeżozie winny Defekt, który zwyciężymyby
 wa, to jest użakewi w powołaniu jedyn drugiego z taba
 obcheyiki spraciuwający się ku gnorowi i puhlinaacy, je
 dno słowo przyhor, uraka jakakolwiek, lub co innego

Žēlsirdīgo māsu pamācība 1749. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija
 (LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 3. Nr.)
 3. no 6 lapām

Od nas xawisto po cagou, byc uczenstnikami by chwaly.
 ktera prawdziwey bystro uilicou prapobierany jest. id mac
 amaymy ja miedzy nami moje karmiloxe Siostry awi
 częcsig w micy goręco dla miłości Pana naszego. by nmy
 sobie we woysschem gwalt, dla upicobania jego, bywa
 owa wierność, jeszke w tym jadole nie będzie bez
 nadgrody, i ktera nam oposobie będzie wierny
 chwate, godny wierności i przexnuzenia. Uprzym
 irasaych cżymiloxych Siostr i Siostr braych, aby
 zaminiowaty z piśtnością Probania, miedzy nami
 nich donoszą i wyrazają rzelebie, przy miedzy ro
 mu, zdatności onych talentow, Dnie, Przewozba, ka
 ta, i sposobności, osobliwie upewnić się maia, abia
 tak one jako i ich karmiloxe bez wyrulie byty, tak
 co do honoru, jako i uczciwego kija. Ponawiamy
 Proby, nawze o tak potrzebne zachowanie Cwicze
 szego, kby przewielebnie szego, którego dla nas miłość
 mie ma gracie. Jest wiadomo W. W. awmiediom o
 Amierii W. B. A. Dyrektora, i o powimności, klogu um
 ne jestemy karkliwosci jego judcymanay, dla pro
 wodziwego naszego dobra, klogu prau dżiwie prae
 pogiom utacie mie miedzy, prouze go ucitnie
 o nadgrody kety waktody, ciego spudziwac i
 mamy z jego miłwoiercia. Nie zapominaime
 także o naszej powimności, w wygdom Siostr
 Spowiednikow. — — — Siostra Maryanna Pa
 nyoy preosta nasza Przetokora, Siostry
 Oficjalistki i Sekretarki w dżewnie Siostr
 miediom kharuję — ja bez żadnej odmie
 179

Žēlsirdīgo māsu pamācība 1749. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija

(LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 4. Nr.)

4. no 6 lapām

utriusque, dicitur beatus de redemptoria mentem aut
 detrahunt, de hinc velle in unum dicitur potestatem,
 one nas ad nihilo sic nichil dicitur. Mura u
 aach podobnych by ciorriary choby miuitem en kop
 lowac miato, klory chug dostajic narasyc pobud
 spawiceliwoi i prawdy, miorego miazatyje dla wyjde
 tyfakuy. Kywa gorzkoci i kowliwoi zangora zura
 stem, i gwaltownie wpherywa zakrotone bi siebie choy
 klora za ryzycay przysyrya tywa, dla coot takowoch
 nowych miejstojow i przysot. Obowiazuje wstawic
 jicuw stoje i wyprilozie dinsty, o poprawicem i z tych
 defektor, gdyz one gu bia z adlugy scyrynkow, lub ich
 cenz umnieyazaja, jakimi oz miltosieroci i sp
 wilitiwoi, te nam bowiem tylc pozylczarnemi bycia i
 potzxonemi byda z sprawiedliwym sercem, de klorych
 siny zaspalonemi byty, stoje wyprilozie dinsty, nie
 mia tybyjiny tylco le labriem, petne miłości, dopoma
 galybyjiny sobie zolopotrie do powstania z nawr
 uprakow, ponoszac nasze otobow, edze rownym kro
 kiem ilorem dng, powkich, mioby nie mogto amiat
 naszego pokoyu. Jest wprawdzie pewna, iz z k
 dzie mi nasze jest ktorone z owob roznygo krajy, i hu
 morow, klory do jednego daryc maja konca, to jest do
 gornego kiasa i bruzalam. i wyprilozaymy stoje i
 milozie dinsty ley jednosci, klora namuje miłozay i
 stranicami i riekas, czymizie miltosieroci chwały tygdy, kl
 ra ustawiamie odajaj, u woy, majestatu boskiego. Ca
 1749.

Žēlsirdīgo māsu pamācība 1749. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija
 (LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 5.Nr.)

5. no 6 lapām

Odmieny inestaję na raurke. w Miłosci Pana B. B. B. B.
 Moje Najmilsze Siostry
 W Warszawie Najwyższą Siostrą
 Magdalena Le Maître
 Niedłoga Siostra Miłostworcia Pa. Ubo. Chot.
 W Paryżu Dnia Świątecznego 1749

Moje Najmilsze Siostry!
 Łaska Pana naszego miękko będzie z nami na raurke.
 I szybkością bieżące lata, powiększając dni życia
 naszego, skracają nam przedkość życia przyszłego.
 do którego mamy zwracać uwagę i magisteria nasze,
 jako do interesującego nas celu, gdyż to pewna jest
 Najmilsze Siostry, że ziemia, na której mieszkamy,
 jest dla nas miejscem wygnania i złości, a nie jest
 jedyną oczekiwaną naszą, gdzie widzenie Boga jest
 nie doskonałości Boga, i Biedziachów niepostrzeżenie
 odmianie, słodkości miękkiej imieskronione Boga
 skicy i najświętszej miłości, będą działem opamię-
 tliwych i świętych. Ozię, który nas wezwwał do mi-
 smierlebrzy chwale, ofiaruje nam uwagę i mi-
 pracowane dary, lecz ich nie dajcie, tylko w dołgu

Žēlsirdīgo māsu pamācība 1749. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija
 (LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 6. Nr.)

6. no 6 lapām

Manas mīļās Māsas!

Lai Dieva žēlastība ir ar mums!

Drīzāk attieksme, kura izsaka sirsnīgas un patiesas jūtas pret Jums, nekā pienākuma apziņa mani virza dibināt attiecības ar Jums jau šā gada pašā sākumā.

Vēl jo vairāk šo attiecību atjaunošana man būs patīkama, ja tās apliecināšu ar dažādām situācijām, pateicoties Jūsu kvēlajai mīlestībai pret mani, par kuras turpināšanu es Jūs aizlūdzu, īpaši jau ņemot vērā manu amatu. Nekas vairāk kā vien Dieva svētība, tā man liekas, nevar būt cienīgs atalgojums darbam, kuru man ir jāveic. Tie ir sīki pakalpojumi, kurus varu Jums sniegt ar savu nesavtību, cik nu tas būtu iespējams.

Man ir tikai viena vēlēšanās, lai neko vairāk, kā tikai būt vajadzīgai šajā saulē, atrodot iedarbīgas metodes Jūsu dvēseļu iesvētīšanai. (...) Pārlicība dod mums dievbijību (...) Vismazākā svārstīšanās rodas kādā situācijā, kuru mēs uzdrošināmies izteikt, kad dažas no mums kļūst atkarīgas no savām dabas tieksmēm.¹ (...) Tad ap šīm māsām ienaidnieks izpleš savus spārnus mūsu bojāejas vārdā un ar lielu pārlicību apstiprina tieksmes pēc šīs pasaules kaislībām un aizliegumiem, sirdi tur gūstā, tādējādi ļaujot iezagties Pasaulīgajam garam, kas rodas visās vēlmēs, no kurām arī nāk neticība dievbijībai, darbam, skaistumam un kārtībai. Kaut arī mēs pret to dažkārt izturamies noraidoši, tomēr mūsu rokas nolaižas. (...) Ja mūsu saprāts šo izklaidību uztver kā, nelielu detaļu, tad apzināta šaubīšanās, kurai seko sods, pazūd pārkāpuma muklājā. Daži padodas, un viņu skaits kļūst aizvien lielāks, un nožēlojams būs viņu gals. Manas mīļās Māsas, to liktenis, kuras uzsāka kalpošanu Dievam ar degsmi, bet vēlāk savās saistībās sāka aprimt, attālina viņas no svētās Dievišķuma nastas. Šādu jaunavu liktenis izpelnīsies vien apraudāšanu. Tādas meitenes, no kurām neko vairāk nevar gaidīt kā tikai dusmīgus žestus, nepārdomātas, bargas un tūkstoš neiecietīgas atbildes, atbildes, kuras aizvairo nabagos un sniedz sliktu piemēru laicīgajiem, tādas meitenes mājās, kur viņas apmetušās, rada tikai nepatīkšanas.² Ja viņas pārvietotu, tad vairotos pārdzīvojumi un apjukums, kur viņas nosūtītu (...).

**Žēlsirdīgo māsu pamācības 1749. gada 1. janvāra oriģināla raksta
fotokopijas tulkojums latviešu valodā**

1. no 2 lapām

Manas mīļās Māsas, sargāsimies rādīt sliktu piemēru, kas kaitē Dvēselei un gremdē to skumjās, par ko nāksies taisnoties Dieva tā Kunga priekšā. Trūkums, kas parasti vērojams, ir sarežģījumi, ko viena māsa sagādā otrai: slikts garastāvoklis, aizvainojoši vārdi vai cita veida aizvainojums. Pietiks ar mazāko sīkumu, lai sarūgtinātu vājiniekus, no kuriem nāksies ciest citiem (...). Visām māsām kalpošana jāveic vienādi augstā līmenī (...). Beztatbildība un centība vada domas un centīgi piepilda tās

fantāzijas, kuras parasti kļūst par jaunu uztraukumu un sarūgtinājumu avotiem. Aicinu Jūs, Manas mīļās Māsas laboties un novērst šos trūkumus, jo tie dziļi ievaino, pat iznīcina Jūsu nopelnus vai samazina vērtību gan Žēlsirdībai, gan Taisnīgumam; Jūsu rīcība būs tik vērtīga, cik vienotas, kvēlas un Patiesu Sirdi Jūs būsiet.³

Manas mīļās Māsas! Būtu ļoti labi, ja mums rastos tik daudz iedvesmas un mīlestības, lai savstarpēji palīdzētu sev piecelties pēc visiem klupieniem, pārvarot vājumu un ejot kopējā solī Dieva ceļu virzienā, lai nekas nevarētu izjaukt mūsu mieru. Mūsu apvienība sastāv no dažādiem ļaudīm, nākušiem no dažādām vietām un ar atšķirīgiem raksturiem, kuri virzās vienā virzienā, tas ir, uz galveno pilsētu Jeruzalemi, uz to vienotību, kas vieno Debesu iedzīvotājus, darot brīnišķīgu Saskaņas Slavju, kuru bez paguruma noliek pie Visaugstā Dieva kājām. No mums ir atkarīgs, vai mēs varam būt līdzdalībnieki šai slavai, kura ir īstena Mīlestība.⁴ Manas mīļās Māsas, vingrinoties mīlestībā uz Dievu to Kungu, stiprināsim tā klātbūtni mūsu vidū. Pieliksim savus spēkus itin visur, lai izpatiktu Viņam (Dievam), jo šī uzticība vēl šajā Saulē nepaliks neatalgota, tā vairos mūsu mūžīgo slavju, kas būs mūsu sūtības lieluma cienīga. Es lūdzu mūsu Dienesta cienījamās Māsas rūpīgi eksaminēt Jaunatnācējas. Mums par viņām ziņot apzinīgi un godīgi, runāt par viņu saprāta īpašībām, talanta pielietojumu. Vārdu, Uzvārdu un viņu spējas personīgi pārbaudot, lai viņas pašas un viņu uzvārdi būtu bez vainas, tas attiecas gan uz viņu pašu godu, gan uz dzīves veida apzinātu izvēli. Atkārtosim lūgumus par Visaugstā Dieva Tēva glābšanu, kura mīlestība pret mums nezina robežas (...). Neaizmirstiet savas saistības arī attiecībā uz saviem biktstēviem.

Mūsu Magdalena Le Maistre,
Pagātnē mūsu Vecākā Priekšniece, citas
Māsas, oficiālās māsas un sekretāres, arī es bez kādām izmaiņām sirsnīgi
Jums paklanāties⁵

¹ LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 2. Nr.

² LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 3. Nr.

³ LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 4. Nr.

⁴ LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 5. Nr.

⁵ LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 6. Nr.

Odmieniny trusajis na rause. w Mitosi Kana Blesu
 Moje Najmilozie Siostry
 W Wasz morciow kazygwa Luwisa Siostry
 Magdalena Le Maistre
 Niegodna Siostra w Mitosiercia Lu. W. A. H. H.
 w Paryzu Dnia Swiętego Myasia 1750.

Moje Najmilozie Siostry!
 Laska Pana naszego miuch bedzie z nami na rause!
 I dybnošcia bierzcie kato, powiagajac dno zija
 naszego, skraymujac nam przelosci zija przyostepo,
 do ktorego mamy kuratai wosyptie magriema naste,
 jako do interesujacego nas celu, gdyz to pewna czoje
 Najmilozie Siostry, ze kienia, na ktory micosziamy,
 icot dla nas miycowem wygnania i nioz, s'abo zai
 jest jedyna oczekujna nasza, g dzie widzenie Boga jerna
 mie doskonalošci Boga, i Praciechowo miycowem
 odmianie, ołokwošci miycowem imicowem Boga
 skicy i najowigłazy miłosci, budy dnoštem opianie
 dlugych i swiętych. Oziy, ktory nas woswal do mie
 smierlebrzy chwaly, ofiaruje nam wosyptie k mi
 pracowane dary, bez ich widzi, tyko w do bym

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija
 (LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 4. Nr.)

1. no 4 lapām

Inwajajam ai do korica. Cytliomy si chwyty lego fra
 klyki uoye dajmilose Swoty. Obierajac dla siebie ten
 klan, i majace okazliwa proz w chodzenia w droge upra
 widlowosci i wiernosci, czyli jesteomy wicnemi w odpow
 wiadania Regulem naszym, klore do lego prowadza ten
 minu, i utymujac w trudnosciach, obycie wig nie mozna
 Boi lo jest, cosmy powinne iwarzac w pierwszych Dniach
 Roku, stanowice przytoszyc sie a jectnoscia do wypusta
 wania Drog, naszych, ley wig kzymajac, kloro do praw
 dxiwey wiadzie Cnoty, a porniecaci milosi jest jecten
 oza i gruntownym wsparciem, wysilajomy sie dlowi daj
 milose Swoty na praktyke w ley Cnotie, kloro miedzy
 nami bardzo stabcie, co bywa przyozyma napokoju i
 Prozedkate w domach, gdyz iwarczajacy dobre, ma
 my wigzay do cierpienia same od siebie, niz od innych.
 Same jesteomy namoziera wszelkiego nieukorzenona
 nia naszego, co utrudza wlasney matki wytrawosci,
 lo jest Paromadzenia, w ktorzym powstaja przesladow
 nia i burzenia, klore by mozna nasnucajz. Bahowa
 lo sa Barry, klore do bro wotnie przykrywcajaja sie do
 humoru przykrogo kwanicznego i przykrogo, ktoro do
 sie w sobie miedzy, zostaja natzkie spolecznosci, ma
 Oxiwaciu i uprzykroznosc, czasto zaprawnych koly
 gniewu, i niemat gotowych kwanat do wtriacania ja
 du, miesniakow. Ley drugie powolniczkie w swych
 postepkach, ley bardzo polerowne w wyrownie
 ley nie mniej niebez jectne mi jectne, co do swy
 nand.

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija

(LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 5. Nr.)

2. no 4 lapām

11. 6

ina, la sciogaris de dauņmiegosych, klon Medych
 obracai mie chcu do urziedow, i wacanie onych do us
 sluy ubogich spwsolic ten w rylat zaidnogo rucic
 me ma mieyca, osobliaric dla swob, dobra poradzaja
 wick dyspozycya, klore z ley miamy informowanemiloye
 maja, z uszetkaj pitnosciz, zartiwosciz, affektom i ta
 skawosciz, dauimy to bez nadziei nadgrodz uwojeraw
 miloze Siersty, to, cwsim odebraty bez nadgrodz. Umit
 jstnosc, klorej nabytymsy w tym Starie, jest to skla
 strog, klon wierne bolsai mamy tym, co po nau na
 stajia, aby dobremi byly uszyrki, bzdziemy powime
 oddac rachunek Bogu z dobra, opuszczonego z winy.
 naszey, jako i ze ztego, oremu mogtysimy zabieric one
 ge prkechregajje. Druga rzecz, klorej umitac
 mamy, jest wy bieranie urziedow. Nieobawiajz sie te
 raz wyranic swej ochoty dla jednuch, a bczawic obu
 gich, quot panujizy do tego uszyrki, co jest we
 sluy swiata, z nejakowaz okazatosiz i bymiedlosiz.
 Sentymentu precizne pokome, klore uewszgskim
 panowac powimna, iskawac najpodleyozie mieyca,
 jako te, klore naysposobnicyszemi sa, do ukrycia w
 swym cieniu naszych dobrych uszyrki, gdyz jst
 dziwa chwata klye erdy miloz Siersty zawiata na
 sluzeniu Bogu z wiernosciz, i najwiksi prde kon
 sa ci, klorej usstuz najlepiz, o toz roznica gdwaz
 szukania naszey, i uszetkaj chwaty, mi miy my in
 nej w tym ryciu, jekeli wyptnie chemy sprawicolluwa
 uszetkaj i pokidac sie w ochach tego, klorechmoenygo
 Pana. — Darnizajcie w swomosc uwjeraymiloz
 styj

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija

(LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 6. Nr.)

3. no 4 lapām

Sestry oznajmit' dobrą swoją wolkę, do broniwieniu swiętych
 Sługów. Przedstawimy modlitwy nasze, o potrzebne za-
 wanie. Ojca naszego Najprzewielebniejszego, a młodszy
 Jego, z którą się wyobraża w wielu dla nas okazach po-
 zwala nam dwie Unaje Chleba w Dni postne, zaci-
 wamy go w duchu postawienia i Służby, od czego, na-
 dno oddać się. Niezapominamy ustas młodszy,
 które nam Pawanemi bywają przez S. Kłoty i S. Prowie-
 Dników, którzy kawone z wielką bywają gorliwością
 Dusz naszych zbawienia. Siostra Maryanna Sług
 Sestry Oficjalistki i Sekretarki serdecznym Ofi-
 clem Mariaja W. Waszmowskiem. Ja niekawone
 z prawdziwym uwuciem Serca zostaje w miłości
 Pana naszego. ---

Moje Najmilsze Sestry
 W. Waszmowskiem najniższą Sługę
 i serdecznie Kochającą Siostrę
 Magdalena Le. Maistre
 Niegodna Siostra Mi. Prowie-
 Sług: albo: Chor.

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija
 (LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 7. Nr)

4. no 4 lapām

Manas Vismīļākās Māsas

Lai mūsu Dieva Tēva labvēlība ir ar mums!

Īstenība ir tas, ka šie skrejošie gadi, kuriem mēs veltījam savas dzīves dienas, liecina par nākamās dzīves tuvošanos, kurai esam spiesti veltīt visas savas vēlēšanās, jo šī nākamība ir arī mūs interesējošs mērķis.

Vismīļās Māsas, zeme, kur mēs dzīvojam, mums ir gan izraidījuma, gan nepieciešamā dzīves vieta. Tikai debesis ir mūsu vienīgā Dzimtene, kur ieraudzīsim Dievu, iepazīsim viņa pamatīgumu un pieņemsim Mantojumu neizskaidrojami tīkamās un svētās Mīlestības veidolā.

Tas viss pienāksies taisnīgajiem un Svētajiem. Dievs, kurš mūs ir izvēlējis nāves Slavai, dāvina mums bagātīgas dāvanas, taču tās viņš savā labestībā piešķir tikai tiem, kuri iztur līdz galam. Mēs apgūstam šo pieredzi, manas mīļās Māsas, izvēloties un paturot sev īpašo iespēju iziet uz taisnīguma un uzticības ceļa. Tas nozīmē, ka mēs saglabājam uzticību mūsu Noteikumiem, kuri ved mūs līdz šim noslēgumam un stiprina grūtībās, bez kurām neiztikt. Tas mums ir jāpatur vērā gada pirmajās dienās un jāpieliek visas pūles un centieni, lai iztaisnotu savus ceļus un pieturētos pie tā, kas ved uz Tikumību. Tā kā Mīlestība ir Dvēsele tam laikam, rūpējieties par sevi, manas Mīļās Māsas, lai varētu vingrināties šajā labdarībā, kas mūsu vidū ļoti strauji mazinās un kļūst par iemeslu pārdzīvojumiem un nesaskaņām. Ja pavērojam, tad vairāk ciešanu mēs sagādājam sev pašas, nevis citi. Paši esam par iemeslu dažādiem pārpratumiem, kas uztrauc mūsu Apvienību, kur rodas nepatikšanas un ķibeles, kas ļoti sarūgtina Apvienības Māti – Svēto Jaunavu Mariju. Tās ir jaunavas, kuras labprātīgi pierod pie slikta garastāvokļa, nepārdomāta straujuma un iesaistās Apvienībā ar visām savām dīvainībām un aizvainojošiem vārdiem, kurus pavada dusmu uzliesmojumi un gatavība piejaukt attiecībām indi un strīdīgumu.¹ Ir arī citas personas, kuras ar savu rīcību un viltus glaimiem ne mazāk bīstamas par tām pirmajām, kuras rodas no viņu dusmu indes un baumām. Ir arī tādas luteklītes, kuras nevar bez daudzām sūdzībām izturēt pat vismazākos aizrādījumus, kurus ir nopelnījušas un kuri tiek viņām izteikti taktiski, bez citu klātbūtnes. Ir arī tādas, kuras bagātīgi dāļā apvainojumus un pārmetumus savu Māsu pazemošanai, turklāt to dara ar bagātīgu izdomu un nekas viņām netraucē bez žēlastības runāt dzēlības.

Manas Mīļās Māsas, ar sāpēm aptveram, ka mēs arvien vairāk un vairāk attālināmies no tā, lai izteiktu īstu Mīlestību, kura neļautu nevienam atgrūst no mūsu pakalpojumiem, kuri nepieļauj nekādu vienaldzību.

**Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 1. janvāra oriģināla raksta
fotokopijas tulkojums latviešu valodā**

1. no 2 lapām

Vērtējiet sevi saskaņā ar šiem lēmumiem un labojiet pēc iespējas ātrāk savu rīcību. Lai Jēzus Kristus pasaule, kura mums jāiepazīst, kļūtu arvien tuvāka, tādējādi vainagojoties ar uzvaru mūsu sirdīs. (..) Centīsimies tā darīt, lai visas domas, vēlmes, slava un rīcība tiktu virzīti Dieva Tā Kunga Jēzus Kristus vārdā, kurš vēlas redzēt mūsos savu atspulgu.²

Manas mīļās Māsas, esmu spiesta Jūs brīdināt, ka mūsu Apvienībā iezogas kaut kāda netaisnība. Tas attiecas uz tiem, kas apvienības sastāvā ir jau sen, bet negrib apmācīt jaunienācējam palīdzēt apgūt darba iemaņas, mūsu likumus un kalpošanu nabagiem. Šādu uzvedību nevar attaisnot un tiem, kuri par šādu pārkāpumu tika informēti, jācenšas ar uzpurēšanos un labvēlību, negaidot apbalvojumus, aizkavēt šādu nepareizu soli. Visu, ko mēs esam apguvuši, kalpojot savam aicinājumam, mēs atklājām, ejot šo ceļu, kuram ir jāpaliek uzticīgiem un jānodod tiem, kas nāks pēc mums, lai mūsu lieta būtu tā vērtā, par kuru sniegsim atskatīti Dievam (..).

Nākamais, no kā mums jāvairās, ir Vadītāju pārvaldes vēlēšanas. Nevajag baidīties izteikt vēlēšanos vieniem, bet noraidīt citus. (..) ³ Īstā slava, manas Mīļās Māsas, sakņojas uzticīgā kalpošanā Dievam un īsti lieli Viņa priekšā ir tie, kuri kalpo vislabāk, un tā ir starpība, kura mums ir jāapgūst. Šajā dzīvē nekāda cita slava nav jāmeklē, ja gribam rīkoties saskaņā ar goda prātu itin visā un par tādiem arī būt Visaugstā Dieva acīs. Atcerieties par to, manas Mīļās Māsas. Apstipriniet, Māsas, savu labo apņemšanos, lai atjaunotu savu svēto zvērestu. Lūdzieties cik var ilgi un lūdziet par labo rīcību mūsu Visaugsto Tēvu. Viņa mīlestība, kuru mēs pieredzam dažnedažādās situācijās, ļauj mums ēst maizi gavēņu dienās un ēdiet to, grēkus nožēlodami. Neaizmirstiet mīlestību savā rīcībā, kuru mums sniedz mūsu biktstēvi, kuri vienmēr ar lielu cītību rūpējas par mūsu Dvēseļu Izpirkšanu.

Māsa Marianna Vonivi (...), arī citas Māsas un Sekretāres ar sirsnīgu sveicienu paklanās Jums vienmēr Dieva vārdā ar Mīlestības jūtām sirdī.

Manas Vismīļākās Māsas, Jūsu pazemīgā Kalpone un Jūs mīlošā no sirds Māsa Magdalēna Le Maistre (..)

Necienīgā Žēlsirdīgā Māsa.⁴

¹ LVIA, 694. f., 1. apr., 419.B, 4. Nr.

² LVIA, 694. f., 1. apr., 419.B, 5. Nr.

³ LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 6. Nr.

⁴ LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 7. Nr.

4

W Paŕyżu dnia 21 Maja 1750.

Meje Najmilozie Siostro!

Paŕyżka Paŕa naszego niech błęzi z nami na zawsze.
 Bóg przysłał z Bere Własnościow i z innych ofiar,
 która nam bardzo szacowną była, i skropiliśmy ją w du-
 cha łami zachęcani Własnościow, do onych obowią-
 zków Religii powierności. Najmilozie i niebożona ma-
 sta, mogłaby nam wymawiać powołanie i tak nasze,
 gdyż Bóg los nie jest górnym tego. Bóg stateczności i mi-
 wierności w powiernościach stanu naszego Państwa,
 mają być dla nas głosem cięszczenia, upewniającego
 nas, o jej wiecznym szczęściu, do którego nas zaprasza,
 abyśmy się tylko stali gośćmi jego, choćby to x ochotli-
 wiśmy sprawiedliwości i cieszności. Bóg Wam i naj-
 milozie Siostro tego sprawiedliwego Boga, jako i
 samobit, bo chociaż Własnościow upewnił i ma-
 gę wszelkiej dla nich tego Boga upewności, przynaj-
 mniej upewnić ich może, iż to najwyższy kształt ma-
 ie Bere, to niepodobności w której się znajdują, do pola-
 nania przychylności mojej, że każdej w szczególności
 o szczeni i niekwestionym moim przywiązaniu, pro-
 Własnościow

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 21. maija oriģināla raksta fotokopija

(LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 7. Nr.)

1. no 4 lapām

14.

W Wasznościach być upewnionemi na zawsze, nawet prze-
 konywanem się mojej najmilosze Siostry iż onym baji dzie-
 siąy szczególnie tego znaki przekonać na miejscu
 Kiebaszki waczej Siostry Anieli, Wrona. Ufa-
 ruję Onę W Wasznościach na to miejsce i najdramat-
 skiego, bierzeć ją W Waszności i tego z tego z uszno-
 waniem ichżeż ulżenia w porwaniem iżkiego ja-
 zma, którym obciążona jest, przez ich powołanie w
 przyżyciu woselkiego raportu niemał rdy, jedynę o-
 chocko powinności; według powołania naszej, hmy-
 dzieć W Waszności w tej wierności szczytliwosci ko-
 narywaną i przyżyciu, jeżeli jeżelcie i bogiem potęzo-
 ne moje najmilosze Siostry. Doświadczycie i bawicie
 Stodęce, przyżycione w starych tego, wylwalere misie
 mrieyce i godniyore, mizeli owe, które świat ofiamie
 ie, bawie one w dawnej skutkach miedzy, tylko nadi-
 niem gorzkosci; jeden dzień w domu Pariskim prze-
 jędzony jest tejowy, miz cace wieki przyżycione
 w brybytkach gnesornikow, i onych falszywanie w
 sotsuami. Upraszam pokornie Dobroci Bawki,
 aby zachowat W Wasznościach to onych jedu, pami-
 waki tym jest szczytliwym, im bawki wazyty, pami-
 pobornosci pokonywan, ile inni podjadec mozem w na-
 stych akuyat powinności. Bawmy się na ostro-
 zności moje najmilosze Siostry. Czynny ustawić
 aby nas nie w prowadzić świat w owej mizności, a nie
 nasznodki nam, ile tylko potrzeba miłości wyjągać
 bydzie przedstawiać i miz. W najdramatycz-

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 21. maija oriģināla raksta
 fotokopija (LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 8. Nr.)

2. no 4 lapām

15.

Ļaunāko anupionēni w Dachu, w pamizū mōjāc obanega
 Doga w rōznych okolnoscīs, i w tym tēgo wyciāga
 pa nās, iest to nāybezisy sposob, to ustrōzēmāsie le
 go wszytkego, co wā Onemu nie jōdoba. Lēz mēz
 adzaymy staranias nādēgo na zachowanis jowisē
 chowney jowoznōsē, ktera nie okywiatūby āpraw nā
 dnych. Dowizaymy wicēy Serca, proszujāc wszehtā
 jādne do Doga. Strēzimy sē nāym mēysotēgo z ludmī
 z pofalēmās sē w tym punkcie lux delikātym i
 wielkēy wāgi. Uwiraymy wszehtāy nie spāuchēit
 wōsē, mēgdny nām jō cāgōi nāgōchōwney, i z wjēk
 szym bywamy jūywis nāriem ku jōdnym, i z nā
 dnym, mēz kwiāzēk nādewālmī i kōzāi, nēpō
 dōbnowi humorow, dōbwi Serca i rozum, rōznoē dā
 rodow i Prowiruy, jēden cāymē māj wjēk, kōzym
 sē jōdnocēm. Lēz jūkēmāit jōgo jōnē by māj.
 mītōsē zādny nie tūnā rōznoē. Nēbo iest mēysot
 iōj dōskōnātōsē, i āgrōmāda do mēgo wszytkehtā
 mi Nūrdy, do zjōdnocēmā iōh w jōdnā, nā wjēk wātā
 Doga wēhtōsē nā wēhtē. Jōi to iest nāymilōzē sūstōy
 cōsimy kōtymrāc jowisimy nā tym pādōle jētāzū, jūc
 klykujāc iō mōtōwōsē, mēz zōbtōwōi nāzōy, wēhtē
 jūykātārie tēy mītōsē, w pōnōstēmā z ubōlōwānōm
 blāzōnēgo jūywāt, jūitnie w pōzyskāmā jōgo ubōywā
 iōt dōfektā, z jūk nāy wēhtōzē cōzplūwōsē, slābōnō.
 sēz i mēz mōwōwōnōm Stōrōsē, mēz kōzāi Stānā
 wszytkehtā, āby jē jūyōkātē Doga, Dōtāyām jōgo Gō
 bōw, āby wszytkehtā w wāstōmōsēw cōzym nāpōlōt

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 21. maija oriģināla raksta fotokopija

(LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 8. Nr.)

3. no 4 lapām

16.

Kapetnit Duchom, abyscie Onemu wigoy a wigoy mil.
 wsemu stawaty sig. Wstajac z całego serca w wygnan-
 gniemiu w miłosci Pana naszego.

Moje Najmilozie Siostry:
 W Waszmosciow kycalowa Siostra
 i najmilozaj Staga
 Magdalena Le Maiotro
 Niedgodna Siostra w miłosci Pana naszego.

W Paryżu dnia 21 Maja 1750.

Moje Najmilozie Siostry!
 Duska Pana naszego niech będzie z nami na zawsze.

Subo tron swietly już zakonizomy, nie zapomina-
 sie dni nasze wszystkie swietlomi tyje mamy, aże kwi-
 ty z lewa skarby takż swietich, z kady z wielka obfite-
 wiernomi byli mamy w odpowiedarciu tym takż
 ktore odebrać. Jednym z nich jest pod nasz tego czasu
 go, powirny, aże spiedac stumierne dawa
 siebie skid. W tym tyje hojnym w podzielnosci
 ktory je przyjmuj chętnie, i wyprwadza w nasz z
 lixne pożytki. Starajmy sig w najmilozie Siostry jak
 naybardziej zachowywac te dobrodzieystwa, ktorych
 ktos sierotie Boskie udzielił, i z tego obfite w nasz
 ke rozmnażac pożytki rożnomy i nadawajmy
 sposobami, na cały kycie naszego czasu, aby to, co

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1750. gada 21. maija oriģināla raksta fotokopija
 (LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 9. Nr.)

4. no 4 lapām

Manas vismīļākās Māsas!
Lai mūsu Dieva Tēva labvēlība ir ar mums!

Dievs izvēlējās upuri (...), kas Jums dara tikai godu, un, aplacinot Dvēselē to ar savām asarām, iesaku Jums noslaucīt šīs asaras ar savu apņemšanos. Mūsu mīļotā aizgājēja varētu mums izteikt savus ikdienišķos apvainojumus, taču viņas liktenis nav tā cienīgs. Viņas nopelniem (...) tādiem kā uzticība saistībām, kas ir atbilstošas mūsu aicinājumam, ir jārada mūsos prieka atbalsi, pārlicinot mūs par mūžīgo laimi, kuru mums sola, lai tikai mēs kļūtu tās (mūžīgās laimes) cienīgi, ejot patiesības ceļus. Vēlu Jums, Manas mīļās Māsas, tāpat arī sev pašai šo patiesīgumu; kaut arī neesmu spējīga izteikt Jums visu savu mīlestību, kas mīt manā Sirdī (...). Lai varētu parādīt katrai no mums savu labvēlību, es lūdzu – esiet patiesas un pārlicinātas savā uzticībā. Dieva vārdā esiet vienmēr gatavas, koncentrētas savā garā, savās domās par dažādām situācijām un par to, kas paliks pēc mums. Tā ir vislabākā metode, kā izsargāties no tā, kas Viņam var nepatikt. Netērējiet velti pūliņus, lai saglabātu paviršu dievticīgumu, kas neiedvesmotu mūsu dzīvi (...) visas savas vēlmes veltījiet Dievam. Sargājieties no paviršām, familiārām attiecībām¹, vairieties no dažāda veida netaisnības. Gadās, ka savu cilvēcīgo vājību dēļ nepelnīti pārlicu pievēršamies tikai vienai lietai. Sirds un dvēseles labestība, atšķirība dzīvesveidā un dzīves vietā – visam ir mūs jāsaliedē, taču visiem šiem apstākļiem ir jābūt kopības cienīgiem. Mīlestība te neko nešķiro – debesis ir Viņas vieta un tā savāc visas Zemeslodes tautas vienotā veselumā Dieva Tēva slavai uz mūžiem. Tas, manas Mīļās Māsas, arī liek mums visas savas dzīves uz šo sēru pamata vienot un saskaņā ar šo Mīlestību, cik tas vien ir iespējams, ar mūsu esošajām spējām paciest tuvāko trūkumus, ar lielu pacietību, pārlicību un neviltotu labestību slēpt arī savas nepilnības.² Es aizlūdzu par Viņa Labestību, lai viņš visas Jūs piepildītu ar savu Garu, lai, šādi piesātinātas, jūs kļūtu arvien vairāk un vairāk labestīgas, ar visu Sirdi palikdamas šajā apziņā, mīlot Dievu to Kungu, Manas mīļās Māsas!

Jums labvēlīgā Māsa un pazemīgā kalpone –
Magdalena Le Maistre, necienīga Žēlsirdīgā Māsa³

¹ LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 7. Nr.

² LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 8. Nr.

³ LVIA, 694. f., 1. apr., 419. B, 9. Nr.

292

Viens divi + Svētuma 1823. gada
 Najmilsākā w Chrystusie Siostry
 Lasna Pana Waszego Błogosławieństwa i miłości
 Proszę najczymiej w Waszym imieniu i w imieniu
 Najmilszemu Siostry. Skoro moje zdrowie uszczelnia
 powolności, i proszę codziennie Najświętszego Błogosławieństwa
 ciała dla Was, nie tak o dozwolenie i pociągającym do
 jako bardziej o duchowne i wiekne, do których ja
 wędruję, i onych nadzieję, że jaż najczymiej pociągającym
 Mijając dzi Wasze i Wasz jak bytne ciała wplywa o
 kocham i się kocham Waszego momentu, w którym
 te wszystkie momenta, do których się odwołuję, do Was
 naszego, aby one były pełne Waszemu i Waszemu
 bliższemu i bliższemu w jedynym i miłości.

Swięte Powołanie Wasze prosi wam najczymiej
 do tego sposobu, jeżeli jest wam oddawany Błogosławieństwa
 i Waszemu albowiem maie Chrystusowym Chłobem wam
 przybranych, ja Chłobem, ratowai w jaż najczymiej i
 stwie, nauwie i Waszemu jaż miłości i Waszemu do
 wiernia potrzebny, sposobie jaż do Chrystusowej i
 Waszemu miłości. O to w Waszego powołania i Waszemu
 Mni to jest dla Waszemu jaż jaż jaż, lecz jaż jaż
 wiernie, a który w Waszemu jaż jaż jaż, lecz jaż jaż
 Waszemu miłości, Waszemu jaż jaż jaż, lecz jaż jaż
 Waszemu miłości. Wypetmagajcie te powołanie i Waszemu
 od Waszemu

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1823. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija
 (LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 200. Nr.)

1. no 3 lapām

400

W Duchowym, Sedyad i Swobad, a prokec czysti igodne u
 żywanie sakramentow swyżub. On Was uabroi swyżub
 użetown, kie na wozystkiej posuciuwosci, i umartwienia
 kaptatrywaisij badziwie, jako nadporoby czymigub
 podobnemi chryścijanami bezpizetoma.

Starajcie sig też o proby i kobocelna jednie między
 soba, lubo starych humorow iutioria bogda Orob,
 i ktoromi mieszkaie. Co jeżeli je Pan Bóg ciępi
 i noie, cze mój i wy ciępi je i anuie nie mauf.
 Kochajcie sig wzajemnie, i z nabami i iustymy
 miłosci i affektu upredkajcie sig wzajemnie, ataby
 ludzie swiatłoi patrzy na tyjednoczenie cze i uny.
 Now waszych obrocanych do Pana Boga, poludralisich
 użetnie do podobneje użetnie.

Je sz moje du uam wozystkim kuzenia, i to jest
 druga, ktoray sig try waimauit, poli mie dożyrit
 cie do owej swyżubowey Ożerytany, gdzie sam
 bydzie wasza stadgoda.

Polecam Modlitwom Waszym potrzeby cze kaze
 madreji dachowosc i ducetnie, i ommie te gresany
 w proboznych praktykach wadych mie kaptatrywaisij.

Restaj w doobonady Antora

Pana Bkusa
 Waszym Szymilose Siwstry
 wlegodnym Oratem i Stoga
 o. D. Kasrochi 14. St. M. i. St. M.
 witytator

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1823. gada 1. janvāra oriģināla raksta fotokopija
 (LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 202. Nr.)

3. no 3 lapām

Vismīļākās Māsas iekš Kristus!

Lai mūsu Dieva Tēva labvēlība ir ar Mums!

Jaunā gada priekšvakarā sūtu Jums, Mīļotās Māsas, vissirsnīgākos veiksmes vēlējumus un katru dienu visaugsto Pestītāju lūdzu par Jums ne tik daudz par pasaulīgiem, pārejošiem labumiem, bet gan par garīgajām un mūžīgajām vērtībām, par kurām mums vajadzētu lūgties un kuras iekārot.

Mūsu dienas aizrit un laiks aiztek kā ātra upe, ar katru brīdi tuvojoties Mūžībai. Visiem šiem mirkļiem, no kuriem veidojas mūsu dzīves dienas, jābūt piepildītiem ar Visaugstā Soģa nopelniem. Mūsu nāves laikā Jūsu svētais aicinājums dod Jums iespējas kalpot tuvākajiem. Tāpēc Jums ir jākalpo Kristus locekļiem viņu slimībās, viņi jāglābj nabadzībā, jāmāca apzināt lietas, kas vajadzīgas dvēseles glābšanai, gatavot viņus Kristiešu cienīgai Nāvei.¹

Jūsu aicinājums – nodarbība. Tā nav Jums tikai kāda apspriede, bet gan saistība, saskaņā ar kuru Visaugstajam sniegsiet pārskatu, jo devāt šādu solījumu ar Svētu Vārdu. Tie, kuri pilda šo solījumu ar pilnu dūšu, neļauj sevi iebiedēt pat visnepatīkamākajā veidā. Nekas un nekad netiks teikts ar Jūsu lūpām, neviens aizvainojošs vārds, kas varētu nabago aizvainot, jo tādā gadījumā tiks aizvainota Jēzus sirds, jo, ka viņa sirdī pārstāv nabagie, kam Jūs kalpojat. Pat viena darbība Jūs var pārliecināt par to, ka ar nabagiem vienmēr jārikojas labestībā, mīlestībā un pacietībā, kaut arī nāktos no viņiem pieredzēt nepatīkamo. Ja par kalpu Jūs pieņem pats Kristus, viņš pats arī būs balva, cenšaties rīkoties ar iespējami tīriem nodomiem. Jūsu gadījumā tas nozīmē, ka viss ir jādara Dieva tā Kunga godam, nevis tāpēc, lai izpatiktu ļaudīm, jo saskaņā ar paša Pestītāja mācību, šāda godkāre ir ļaunums, kas iznīcina dažādus Jūsu nopelnus.

Ja Jūsu darbs vainagosies ar panākumiem, atcerieties, ka tas viss izriet no Dieva, tāpēc arī visa Slava pieder viņam, un būtu divkosīgs pārkāpums piesavināties sev kaut nelielu daļiņu no tā, kas pieder Dievam.²

Kad Jūsu nodomi apvienojas ar rūpēm, iemācieties ticēt Svētajai Mīlestībai un Dieva klātbūtnei esamībai, jo tas ir garīguma princips. Tāpēc, ja mīlam Dievu, mums būs vieglāk un vienkāršāk Viņu atcerēties. Kā mūs ietekmē patīkamas dienas, sekmējot mūsu labākās un jaukākās atmiņas – tāds pats mums liekas arī Dievs. Atradīsiet viņu visur un katrs darbs Jūs aizvedīs pie Viņa. Jūs viņu dzirdēsiet runājam tieši uz Jums lūgšanas laikā, garīgajās stundās un Svētos Rakstus pastāvīgi lasot. Viņš apbruņos Jūs ar Svētā Spējām, tā, ka uz šķēršļiem un pārdzīvojumiem skatīsieties kā uz pārbaudi, kas darīs Jūs līdzīgu Cietošajam Kristum.

Žēlsirdīgo māsu pamācības 1823. gada 1. janvāra oriģināla fotokopijas raksta fotokopijas tulkojums latviešu valodā

1. no 2 lapām

Cenšaties saglabāt arī iecietību un neitralitāti savā vidū, jo ļaudīm, ar kuriem dzīvosiet, būs dažādi raksturi un atšķirīga audzināšana. Un tā kā viņus pacieš Dievs Tēvs, tad kāpēc gan mēs nevarētu viņus paciest un pieņemt. Mīliet savstarpēji cits citu ar māsu mīlestību, lai laicīgie ļaudis, skatoties uz citu sirds savienību un viņu vārdiem, veltītiem Dievam Kungam, tiektos pēc līdzīgas mīlestības.

Tas ir mans novēlējums Jums visām un pie tā turaties, kamēr nenokļūsiet līdz Laimīgajai Dzimtenei, kur pats Dievs būs Jūsu balva.

Ar lūgšanām apstiprinu Jūsu vajadzības – garīgās un laicīgās, un arī mani grēcīgo savās praksēs nepiemirstiet.

Palieku īstenā mīlestībā kā Jēzus Kristus un Jūsu,
Vismīļākās Māsas, cienīgs Brālis un Kalps.
Mācītājs D. Zaržeckis (inspektors)³

¹ LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 200. Nr.

² LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 201. Nr.

³ LVIA, 694. f., 1. apr., 50. B., 202. Nr.

**Jaunavas Marijas medaljons („Medalik”). Žēlsirdīgo māsu kopienas buklets
(ul. Warszawska 8, 31- 155 Krakow)**

Kalendārs Duchovny

163

Zebranie dni Postu.

1. Wigilia Nowego Roku
2. Wigilia S. Trzech Królów
3. Wigilia Czyszczenia N. M. P.
4. Wigilia S. Marcina
5. Od wtorekney srody do wielkicy nocy.
6. Sroda przed wielkostajpieniem
7. Sobota przed swiętkami
8. Sroda, piątek, sobota po swiętkach
9. Wigilia S. Jana
10. Wigilia S. Piotra i Pawła
11. Wigilia Nawiedzenia N. M. P.
12. Wigilia S. Jakóba
13. Wigilia S. Wawrynca
14. Wigilia Wniebowzięcia N. P. M.
15. Wigilia S. Bartłomieja
16. Wigilia Narodzenia N. P. M.
17. Sroda, piątek, sobota po S. Krzyżu.
18. Wigilia S. Mateusza
19. Wigilia S. Symona i Judy
20. Wigilia Wszystkich Świętych
21. Wigilia S. Andrzeja
22. Wigilia Niepokalanego Poczęcia N. P. Maryi.
23. Wigilia S. Tomasza
24. Wigilia Narodzenia Pana Jezusa
25. Wigilia Poswięcenia i Święt: zator: Koscioła Parafialnego.

zebranie dni abstynencyiZebranie dni Abstynencyi

1. Poniedziałek i wtorek zapustny
2. Poniedziałek i wtorek przed wniebowstajpieniem Panikim.

Zebranie dni Komunii S.

1. W każdy dzień świąteczny Komunią wszystkie Siostry i Probantki
2. we wtorek zapustny, wszystkie Siostry i Probantki.
3. W pierwszey i rozstypiątek postu a oraz w piąty czwartek postu, ślubne, i emendycki starze
4. W wielki Czwartek, ślubne Semynarycki i Probantki
5. we wtorek wielkonocny ślubne i Semynarycki
6. Wniebowstajpienie Panickie wszystkie i Probantki.
7. W poniedziałek święteczny, siostry w osmiu lat wkoacyi
8. we wtorek święteczny, ślubne i Semynarycki
9. w Proze Ciało, wszystkie i Probantki.
10. W oktawę tegoż święta wszystkie i Probantki.
11. we czwartek adwentowy ślubne i Semynarycki starze.

W Miesiacu Sycaniu

1. Na Nowy Rok, ślubne, Semynarycki i Probantki.
6. S. Trzech Królów, wszystkie i Probantki.

21 S. Agnieszki

Žēlsirdīgo māsu Garīgā Kalendāra oriģināla raksta kopija

(LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 163. Nr.)

1. no 3 lapām

24.
21. S. Agnieszki, Szlubne i cetero-
letnie, Seminaryjski
26. Nawroccie S. Pawła wszystkie
i Probantki
w Miesiecu Lutym
2. Oczyszczenie N. P. Maryi Szlubne
Seminaryjski i Probantki
24. S. Marcia Apostola, Szlubne
i Seminaryjski
w Miesiecu Marcu
4. S. Kazimierza, wszystkie siostry
i Probantki
15. Zeycie Wm. Legras wszystkie
w rodzinie
19. S. Jozefa, Szlubne, Seminaryjski
i Probantki
25. Zwiastowanie N. P. Maryi Szlubne,
Seminaryjski i Probantki
w Miesiecu Kwiecniu
23. S. Wyciecha, Szlubne Seminaryjski
i Probantki
25. S. Marka Szlubne Seminaryjski
starsze.
w Miesiecu Maju
1. S. Filipa i Jakoba Szlubne i Seminaryjski
wszystkie.
3. Znalezienie S. Krzyza w Parafii S. Krzyza
8. S. Stanisława wszystkie.
w Miesiecu Czerwcu
11. S. Barnaby Apostola Szlubne
i Seminaryjski starsze.
24. S. Jana Chrzciciela Szlubne
Seminaryjski i Probantki
29. S. Piotra i Pawła Szlubne
Seminaryjski i Probantki
w Miesiecu Lipcu

- w Miesiecu Lipcu
2. Na Nawiedzenie N. P. Maryi Szlubne,
Seminaryjski i Probantki.
13. S. Małgorzaty, Szlubne i Seminaryjski
starsze
19. S. Wincentego a Paulo Szlubne
Seminaryjski i Probantki
22. S. Maryi Magdalony Szlubne
Seminaryjski starsze
23. S. Jakoba Apostola Szlubne
i Seminaryjski wszystkie
26. S. Anny Matki N. Panny M. Szlubne
i Seminaryjski starsze.
29. S. Marty, Szlubne Seminaryjski
i Probantki.
w Miesiecu Sierpniu
11. S. Wawrzynca, Szlubne Seminaryjski
i Probantki
15. Wniebowzięcie N. P. Maryi Szlubne
Seminaryjski i Probantki.
16. S. Rocha Szlubne i Seminaryjski
starsze
21. S. Joanny Fremist Szlubne
Seminaryjski i Probantki
24. S. Bartłomieja Szlubne i Seminaryjski
25. S. Ludwika wszystkie w
Warszawie
w Miesiecu Wrzesniu
8. Narodzenie N. P. Maryi Szlubne
Seminaryjski i Probantki
14. Podwyższenie S. Krzyza wszystkie
w Parafii S. Krzyza.
21. S. Mateusza Szlubne Seminaryjski
i Probantki
27 Zeycie

Žēlsirdīgo māsu Garīgā Kalendāra oriģināla raksta kopija

(LVIA, 604. f., apr. 1., B. 11720., 163 v. Nr.)

2. no 3 lapām

27. Reizivie S. Wincentego a Paulo
slubne seminarijisti i Probantki
29. S. Mikaha Archanicota slubne
i seminarijisti vsytkie
w Miesiqe Pazdiecniku
2. S. Aniotow Strozow slubne
seminarijisti i Probantki
19. S. Lukasa, slubne i semina-
rijisti starze
28. S. Szymona i Judy slubne
i seminarijisti
w Miesiqe Listopada
1. Wsytkich Switych slubne
seminarijisti i Probantki.
2. Dzień zadusny slubne semi-
narijisti i Probantki
11. S. Marcina slubne i semi-
narijisti vsytkie.
21 Ofiarowanie
21. Ofiarowanie N.P. Maryi ^{16.11} slubne
seminarijisti i Probantki.
25. S. Katarzyny, slubne semina-
rijisti i Probantki
30. S. Andrzeja slubne i semi-
narijisti vsytkie
w Miesiqe Grudnia
6. S. Nikołaja slubne semina-
narijisti starze
8. Niepokalnego Poczęcia N.P.M.
slubne seminarijisti i Probantki
21. S. Tomassa slubne i semi-
narijisti
25. Narodzenie Panstwa slubne
seminarijisti i Probantki
27. S. Jana Ewangelisty, slub-
ne i seminarijisti
wsytkie

W Každy m Miesiqe Komunikuowac dnia 25 czy to w dzień
ten przypadnie Swięto, czy nie. - Ma się to jednak tak rozumieć,
iako o Czwartkach adwentowych i postnych, że jeżeli przed Kło-
nym z tych dni, albo zaraz następnym także Swięto z Komuniam
przypadło 25. dnia i we Czwartek, opuszcza się Komuniam.
w pomienione dni Komunikuowac Siostry slubne i semina-
rijisti starze. - Na Każdey mraz codziennie wsytkie dusz-
chowną Komuniam Soproawie maia

Przeestrogi dla zrozumienia i zachowania tego Kalendara.

1. Ponieważ nie wsytkim siostram wiadomo, że wsytkie
dni wyrażone przepisanie Komuniam S. ten Kalendaz, więc
które i kiedy Komunikuowac maia, wyraża we dni Komuniam
jest wiadomość o slubnych, seminarijistik, i Probantek.
Probantki są te, które przyjeżdżają do zgromadzenia, iance
w rozciskach

Želsirdīgo māsu Garīgā Kalendāra oriģināla raksta kopija

(LVIA, 604. f., 1. apr., B. 11720., 164. Nr.)

3. no 3 lapām

Gavēņa dienas

1. Jaunā Gada svētku priekšvakars.
2. Trīs Karaļu svētku priekšvakars
3. Svētās Marijas svētku priekšvakars
4. Svētā Mateja svētku priekšvakars
5. No Lielās Trešdienas līdz Lieldienām
6. Trešdiena pirms debeskāpšanas dienas
7. Sestdiena pirms Svētās Trīsvienības dienas
8. Trešdiena, piektdiena un sestdiena pēc Svētās Trīsvienības dienas
9. Svētā Jāņa svētku priekšvakars
10. Svēto Pētera un Pāvela svētku priekšvakars
11. Svētās Elizabetes svētku priekšvakars
12. Svētā Jēkaba svētku priekšvakars
13. Svētā Vavriņa svētku priekšvakars
14. Svētās Marijas debeskāpšanas svētku priekšvakara diena
15. Svētā Bartolomeja svētku priekšvakars
16. Svētās Marijas dzimšanas dienas svētku priekšvakars
17. Trešdiena, piektdiena un sestdiena pēc Svētā Krusta dienas
18. Svētā Mateina svētku priekšvakars
19. Svētā Šimona un Svētā Jūdasa svētku priekšvakars
20. Visu Svēto svētku priekšvakars
21. Svētā Andreja svētku priekšvakars
22. Svētās Marijas bezvainīgās ieņemšanas dienas svētku priekšvakars
23. Svētā Tomaša svētku priekšvakars
24. Jēzus Krista dzimšanas dienas svētku priekšvakars
25. Iesvētīšana un Baznīcas Draudzes nodibināšanas svētku priekšvakars

Atturēšanās dienas:

1. Meteņu pirmdiena un otrdiena;
2. Pirmdiena un otrdiena pirms Kristus Augšāmcelšanās

**Žēlsirdīgo māsu Garīgā Kalenāra oriģināla dokumenta kopijas
tulkojums latviešu valodā**

1. no 5 lapām

Svētās Komūnijas dienas:

1. Katru svētdienu svēto komūniju pieņem visas māsas un pārbaudāmās māsas,
2. Meteņu otrdienā – visas māsas un pārbaudāmās
3. Gavēņa pirmajā un sestajā piektdienā, kā arī piektajā gavēņa ceturtdienā –
zvērinātās un vecākās semināristes
4. Lielajā Ceturtdienā – zvērinātās, semināristes, vecākās pārbaudāmās
5. Lielā Gavēņa otrdienā – zvērinātās un semināristes
6. Kristus Augšāmcelšanās dienā – visas un pārbaudāmās māsas
7. Svētku pirmdienā – zvērinātās un semināristes
8. Svētku otrdienā – zvērinātās un semināristes
9. Kristus miesas un Asins svētkos – visas māsas un pārbaudāmās
10. Kristus miesas un Asins oktāvā – visas māsas un pārbaudāmās
11. Ceturtdien pirms Adventa (gavēnis pirms Ziemassvētkiem) – zvērinātās un
vecākās semināristes

Tā kā ne visām Žēlsirdīgām Māsām visās dienās ir atļauts pieņemt svēto sakramentu –
bija izveidots šis Garīgais Kalendārs, lai zinātu kad jāiet pie Svētā galda.

Svētās Komūnijas dienas janvārī:

- 1.01. Uz Jauno gadu – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās
- 6.01. Zvaigznes dienā – Pareģu Pielūgšana – visas māsas un pārbaudāmās
- 21.01. Svētās Agneses dienā – zvērinātās un 4- gadīgas semināristes
- 25.01. Svētā Pāvela aicinājums – visas māsas un pārbaudāmās

Svētās Komūnijas dienas februārī:

- 2.02. Kunga Presentācija svētnīcā dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;
- 24.02. Svētā apustuļa Mateja dienā – zvērinātās un semināristes

Svētās Komūnijas dienas martā:

- 4.03. Svētā Kazimira dienā – visas māsas un pārbaudāmās;
- 15.03. Nokāpšanas dienā – visas māsas;

**Žēlsirdīgo māsu Garīgā Kalenāra oriģināla dokumenta kopijas
tulkojums latviešu valodā**

2. no 5 lapām

- 19.03. Svētā Jāzepa dienā – zvērinātas, semināristes un pārbaudāmās;
25.03. Kunga pasludināšanas dienā – zvērinātas, semināristes un pārbaudāmās

Svētās Komūnijas dienas aprīlī:

- 23.04. Svēta Voiceha dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;
25.04. Svētā Marka dienā – zvērinātās, semināristes un vecākas

Svētās Komūnijas dienas maijā:

- 1.05. Svētā Filipa un Jēkaba dienā – zvērinātās un visas semināristes;
3.05. Svētā Krusta parādīšanās dienā – Svēta Krusta draudzē
8.05. Svētā Staņislava dienā - visas māsas

Svētās Komūnijas dienas jūnijā:

- 11.06. Svētā apustuļu Varnava dienā – zvērinātās, vecākās semināristes;
24.06. Svētā Jāņa Kristītāja dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās māsas;
29.06. Svēto Pētera un Pavēla dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās

Svētās Komūnijas dienas jūlijā:

- 2.07. Dienā, kad Svētā Marija apmeklēja Svēto Elizabeti – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;
13.07. Svētās Malgožatas (Margaritas) dienā – zvērinātās un vecākās semināristes;
19.07. Svētā Vincenta de Paulo dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;
22.07. Svētās Marijas Magdalēnas dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;
23.07. Svētā Apustuļa Jēkaba diena – zvērinātās un visas semināristes;
26.07. Svētās Annas dienā – Svētās Marijas mātes dienā – zvērinātās un vecākās semināristes;
29.07. Svētas Martas dienā- zvērinātie, semināristi un pārbaudāmie

Svētās Komūnijas dienas augustā:

- 11.08. Svētā Vavžiņa dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;
15.08. Marijas uzņemšanas debesīs dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;
16.08. Svēta Roha dienā – zvērinātās un vecākās semināristes;
21.08. Svētās Joannas Tremet dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

24.08. Svētā Bartolomeja dienā – zvērinātās un semināristes;

25.08. Svētās Ludvika dienā – visas māsas Varšavā

Svētās Komūnijas dienas septembrī:

08.09. Svētās Marijas dzimšanas dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

14.09. Svētā Krusta pagodināšanas diena – visas māsas no Svētā Krusta draudzes;

21.09. Svētā Mateuša dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

27.09. Svētā Vincenta de Paulo nokāpšanas dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

29.09. Svēta Ercenģeļa Mihaila dienā – zvērinātās un visas semināristes

Svētās Komūnijas dienas oktobrī:

2.10. Svēto Sargenģeļu dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

18.10. Svētā Lūkass dienā – zvērinātās un vecākās semināristes;

28.10. Svēto apustuļu Sīmaņa un Jūdas dienā – zvērinātās un seminaristes

Svētās Komūnijas dienas novembrī:

1.11. Visu Svēto dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

2.11. Mirušo piemiņas dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

11.11. Svētā Martina dienā – zvērinātās, visas semināristes;

21.11. Vissvētākās Marijas prezentācijas templī dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

25.11. Svētās Katrīnas dienā – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

30.11. Enģeļa dienā – zvērinātās un visas semināristes.

Svētās Komūnijas dienas decembrī:

6.12. Svētā Nikolaja dienā – zvērinātās, vecākās semināristes;

8.12. Svētās Marijas bezvainīgā ieņemšana – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

21.12. Svētā Tomasa dienā – zvērinātās un semināristes;

25.12. Ziemassvētki – zvērinātās, semināristes un pārbaudāmās;

27.12. Svētā Jāņa Teologa diena – zvērinātās un visas semināristes

Katra mēneša 25. datumā māsas gāja pie dievgalda neatkarīgi no tā, būs šajā dienā svētki vai nē. Tas attiecās arī uz ceturtdienām gavēņa laikā.

**Žēlsirdīgo māsu Garīgā Kalenāra oriģināla dokumenta kopijas
tulkojums latviešu valodā**

4. no 5 lapām

Pārējās dienās pie dievgalda gāja zvērinātās māsas un vecākās semināristes. Katra dievkalpojuma laikā visiem bija jāpieņem Svētais Sakraments.

Pamācība, lai saprastu un saglabātu šo kalendāru

Tā kā ne visām Žēlsirdīgām Māsām visās dienās bija atļauts pieņemt Svēto Sakramentu – tika izveidots šis Kalendārs, lai tās zinātu kam (zvērinātām, semināristēm vai pārbaudāmām) un kad bija jāiet pie svētā galda.

Pārbaudāmās – tās, kuras tika uzņemtas apvienībā, bet vēl bija aāģērtas civilas drēbēs – viņas parasti dažu mēnešu laikā izgāja pārbaudi.

Semināristes – tās, kuras valkāja mūķenu drēbes, bet vēl nedeva zvērestu. Daļa no viņām bija jaunākās semināristes, kurām četrus gadus laikā nebija misijas, citas – vecākās, kuras jau nodeva zvērestu vai vēl atradās Seminārijā.

Izņemot trīs Svētā Gara dienas, kad varēja pieņemt Svēto Sakramentu, pēc apvienības noteikumiem nekādā citā laikā nebija atļauts pieņemt Svēto Sakramentu trīs dienas pēc kārtas.

Gadījumā, ja svētku dienas sekoja viena otrai, Vecākā Māsa noteica tikai divas svētku dienas, kad māsām jāiet pie grēksūdzes un jāsaņem Svētais Sakraments. Jaunām semināristēm un pārbaudāmām gada laikā pie komūnijas nedrīkstēja iet divas dienas pēc kārtas, izņemot Visu Svēto dienu un Mirušo Dvēseļu dienu. Ja nedēļas laikā iekrita divas svētku dienas, kuru laikā pēc Kalendāra jāiet pie komūnijas, tad tajās dienās bija atļauts iet pie svētā galda, ja pie komūnijas neies svētdien. Nevienai māsai pēc viņas vēlēšanās nedrīkstēja izlaist svēto komūnijas dienu bez attaisnojoša iemesla un biktstēva vai Vecākās Māsas atļaujas. Ja gadījās tā, ka pēc biktstēva vai Vecākās Māsas atļaujas māsa izlaida komūnijas dienu, tad tai, bez priekšnieka vai direktora atļaujas, bija aizliegts lūgt saņemt komūniju citā dienā, kurā pārējās māsas negāja pie svētā galda. Ne Vecākā Māsa, ne biktstēvs, pat ja tas būtu Misijas Apvienības Baznīckungs, nevarēja izdarīt nekādus grozījumus Kalendārā. Šis Garīgais Kalendārs tika pārtulkots poļu valodā un pielāgots vietējiem Svētku noteikumiem un ieradumiem Polijā. (LVIA, 604. f., 1.apr., B. 11720., 163. Nr.- 164. Nr.)

**Žēlsirdīgo māsu Garīgā Kalenāra oriģināla dokumenta kopijas
tulkojums latviešu valodā
5. no 5 lapām**

Statut Filii krakowskiego
Towarzystwa św. Wincentego a Paulo:

ur.

Art. I

Celem Towarzystwa św. Wincentego a Paulo jest:

- a) przykładem i unajemną radą udzielać eksternowemu wykształceniu obywateli chrześcijańskich;
- b) odwiedzać ubogich, używających się robot, zanosić im pocieszenie i udzielać pomocy i pomocy religijnych;
- c) zaprowadzić się religijnym wychowaniem dzieci ubogich;
- d) rozpowiadać moralne i religijne książki;
- e) w miarę możności i funduszy przykładać się do podniesienia wszelkich innych uczynków na miarę chrześcijańskim ^{ogrom} ^{ogrom}.

Art. II

Siedzibą Filii krakowskiego Towarzystwa św. Wincentego a Paulo jest

Art. III

Towarzystwo św. Wincentego a Paulo składa się

- a) z członków czynnych
  - b) honorarjantów
  - c) aspirantów
  - d) członków honorowych
- ad a) Członkiem czynnym może być każdy katolik filii amerykańskiej w wieku co najmniej lat 18.
- ad b) Członkiem czynnym może być każdy katolik, który w imieniu do którego się przynosić ma by to konferencyi św. Wincentego a Paulo, nie przestaje należeć do Towarzystwa i przynosić by to honorarjantów.
- ad c) Aspirantami są katolicy filii amerykańskiej w wieku co najmniej lat 18, przyznający się do Towarzystwa.
- ad d) Członkami honorowymi są ci, którzy mają wybitne zasługi dla Towarzystwa.

Priesteris Vincenta de Paula Krakovas filiāles Žēlsirdības Brālības Statūtu
oriģināla dokumenta kopija

(Ze zborów archiwum państwowego w Krakowie, Signatura T. sw. W 1., 37.K)

ceļņiem, jednak, nie biera, uolnietu w pracach Towarzystwa tylko składają dobrowolne, state, datki, na cele Towarzystwa. -

Art. IV

Pagniaczy, wystąpić do Towarzystwa, powinni ugotowić się do procesu. Ten, onajmniej nauwisko, występującego, na, najbliższem, posiedzeniu, a, gdy, iadon, z, catornków, wyznaczeni, do, i, osimiu, nie, wrac, się, reklamacyi, procesiu, występującemu, na, wege, procesu, o, gta, wna, tenie, na, następnem, zebraniu, przynajmniej, kandyta, do, Towarzystwa.

Art. V

Catornkowie, wyznajni, czynni, obowiązani, są, uoszczyniac, regularnie, na, tygodniowe, zebrania, przynajmniej, się, w, miarę, możliwości, do, dobro, wolnej, składki, i, sratnic, uoszczyniac, mltosierne, w, art. I, uoszczyniac.

Korespondencii, odbierają, co, rocznie, sprawozdanie, z, dzieł, Towarzystwa, ponostają, z, niem, w, tajemności, przez, modlitwę, i, uoszczyniac, mi, tosiernie, klów, wystruciają, w, duszku, Towarzystwa, nie, ofunowają, ja, dnoy, sposobności, stancja, się, mu, uoszczyniac, normi.

Aspiranci, mają, te, same, prawa, i, obowiązki, jak, catornkowie, czynni, oduricdują, jednak, ubogich, jedynie, tylko, w, Towarzystwie, catornków, czynnych.

Catornkowie, honorowi, biera, udział, w, uoszczyniac, zebraniach, Towarzystwa, uoszczyniac, pasieduoni, uoszczyniac, i, mają, prawo, do, modlitwy, jak, dobroczynicy, Towarzystwa.

Oprócz, tego, korystają, catornkowie, z, odpustów, przez, Stolicę, św. Towarzystwa, nadanych.

Art. VI

Sprawami, Towarzystwa, zarządają:

1. Biuro
2. Zebranie, catornków, czynnych, i, aspirantów
3. Zebranie, ogólne.

Art. VII

Biuro, Towarzystwa, składa, się, z, prezesa, z, jednego, lub, więcej, wiceprezesa, sekretarza, i, podskarbnego. -

Do, biura, należy, zastanawianie, się, nad, gównymi, celami, i, czyn-

Priestera Vincenta de Paula Krakovas filiāles Žēlsirdības Brālības Statūtu oriģināla dokumenta kopija (Ze zborów archiwum panstwowego w Krakowie, Signatura T. sw. W 1., 38.K)

2. no 5 lapām

B

nosījami Tovarņystva, wyjaśnienie kwestyi dla skrócenia dyskusyi
określenie w kwestyach spornych, które w razie odwołania roz-
strzygnąć zebranie członków wybranych i aspirantów?

Prośba wybrania zebranie członków wybranych i aspirantów; a ten
miałby na porada bióra rezultate tegoż członków na czas nieogranicz-
ony.

Do bióra powołuje radę, praca w miarę potrzeby bibliotekarna i
inaczej głosom doradczym.

Do ważności uchwał bióra dostateczna jest większość głosów.

Art. VIII

Prezes zarządza Tovarņystwem, przyjmując i robi wnioski, zwol-
nia posiedzenia, przewidzianego zachowania, statutu i wypracowania
pomocnych uchwał.

Wiceprezes zastępuje prezesa w jego nieobecności.

Sekretarz spisuje protokoł każdego zebrania, utrzymuje listę
członków; spis ubogich rodzin i powołuje na ich to rodziny, aby
tylko godnie odwdzięczyć i opatrywać.

Podskarbi zajmuje się kasą, zapisuje przychody i dochody Towa-
rņystwa.

Bibliotekarz utrzymuje bibliotekę książek, moralnych i religijnych.
stosownych dla osób, które Tovarņystwo wspiera.

Inaczej zarządza komiteta odziei, przechowuje takowe i woda-
je dostawia do postanowieni Tovarņystwa.

Art. IX

Zgromadzenie członków wybranych i aspirantów odbywa się co ty-
dzień w dniu i godzinie stałe oznaczonych: przysyła ubogim
i szczerze, oznacza tegoż wyzkości i sposob. Na niem omawiają się
wewnętrzne sprawy dotyczące utrzymania i wzrostu Tovarņystwa.

Do ważności uchwał zebrania członków wybranych i aspirantów
dostateczna jest większość głosów na zebraniu, obcych członków
albo w ciągu oktawy tychże dni.

Art. X

Zebrania ogólne odbywają się każdego roku dnia 8. grudnia w I. i II.

Priesteris Vincenta de Paula Krakovas filiāles Žēlsirdības Brālības Statūtu
oriģināla dokumenta kopija (Ze zborów archiwum panstwowe w Krakowie,
Signatura T. sw. W 1., 39.K)

3. no 5 lapām

ciņšdesde poste, w 2° nedēļde, pē Mikšij nooy i Mijliņa.

Šis nois nadto aivotāc naduwyceajne zgroamadzenie ogōlne. Zgroamadzenie ogōlne, kystāchuje sprāw ovdāria šūwa z kystpōsēi Towarzystwa i xē stānu fundāciju; katatōia wselkie spōny pomiedzy biurom a lālonkami Towarzystwa, uchwala xmiāne statūtu, konwīxānēi Towarzystwa, i pōwexnacānēi tēgōi fundāciju.

Do wāimōsēi, wselkich uchwat zēbrānēi ogōlnego, dostātecma jst, w xēkxōsēi pōsōw cōtonkōw, nā zēbrānēi obecnych, a jedynēi tykko ommūwīxānēi Towarzystwa i pōwexnacānēi tēgōi fundāciju; decyduje Towarzystwo jednogtōsniē w komplecēi wnyzstāch cōtonkōw.

Art. XI

Nā xwīwānēi rēpōwexntāje Towarzystwo pōwex i Šēwētāri. Oni tēi pōdpsīyā wselkie pišma, dokumēntā i obwīxōnēiā rēd Towarzystwa, wychōdāce.

Art. XII

Fundācije Towarzystwa pōwstājā:

- a) z dobrowolnych skłādek, cōtonkōw nā tygodniowyh i ogōlnyh zēbrānēiāch;
- b) z wselkich dāwōw dobrowolnyh pōwex Towarzystwo wnyzōnyh.
- c) z odcxytōw i skłādek i. t. p.
- d) z dātkōw, cōtonkōw honorowyh.

Fundāciju sūrych, nē moie Towarzystwo kapidālīnōwāc.

Art. XIII

Wselkie spōny pomiedzy cōtonkami šūwa konstāyga šūwa a w rānēi, oduwōtānēi zēbrānēi tygodniowe.

Spōny pomiedzy cōtonkami Towarzystwa, konstāyga zēbrānēi tygodniowe, a w rānēi oduwōtānēi zēbrānēi ogōlne. —

Priesterā Vincenta de Paula Krakovas filiales Žēlsirdības Brālības Statūtu oriģināla dokumenta kopija (Ze zborów archiwum panstwowego w Krakowie, Signatura T. sw. W 1., 40.K)

4. no 5 lapām

ceturtdiēļ poste, svētkos, nedēļās, svētkos, un lielākaj nocy i 19 lipca.

Priests mōis nadto arotāt naduwyrozajne xgromadxonie ogōlne. Xgromadxonie ogōlne wystuchuje sprawozdania Biura x czynno-
ności Towarzystwa i ze stanu fundusōw; zatwierdza wszelkie spra-
wy pomiedzy biuram, x członkami Towarzystwa, uchwała zmia-
ne statutu, komitatu Towarzystwa i przeznaczanie tegoi fun-
dusōw:

To wazności, wszelkich uchwał zebrań ogōlnych, dostateczna
jest w większo- glosōw członkōw, na zebraniu obecnych, a jedynie
tylko o rozwiązaniu Towarzystwa i przeznaczaniu tegoi fun-
dusōw; decyduje Towarzystwo jednoglosnie, w komplecie wny-
stkich, członkōw

Art. XI

Na kiermatu reprezentuje Towarzystwo priester i Sekretarz.
Oni tei podpisują wszelkie piśma, dokumenta i obwišxonienia
od Towarzystwa, wychodzące.

Art. XII

Fundusze Towarzystwa, powstają:

- a) z dobrowolnych składek, członkōw na tygodniowych i ogōlnych
zebraniach;
- b) z wszelkich darōw dobrowolnych przez Towarzystwo uzyska-
nych.
- c) z sukcesyōw i składek i. t. p.
- d) z datkōw, członkōw honorowych.

Fundusōw, swych, nie, moie Towarzystwo kapitalizować.

Art. XIII

Wielkie spory, pomiedzy członkami biura, rozstrzyga priester a
wrazie, odwołania, zebrania tygodniowe.

Spory, pomiedzy członkami Towarzystwa, rozstrzyga zebranie ty-
godniowe, a wrazie, odwołania, zebranie ogōlne. —

Priestera Vincenta de Paula Krakovas filiāles Žēlsirdības Brālības Statūtu
oriģināla dokumenta kopija (Ze zborōw archiwum panstwowego w Krakowie,
Signatura T. sw. W 1., 41.K)

5. no 5 lapām

1.

Sv. Vincenta no Paulo Brālības mērķis:

- a) ar piemēru un ar kopīgo padomi apstiprināt locekļus kristiešu pienākumu pildīšanai;
- b) ubagu apmeklējums, kuri kautrējās lūgt palīdzību žēlastības dāvanu veidā un sniegt tiem palīdzību un reliģiozo prieku;
- c) aptvert ar reliģiozo audzināšanu ubago bērnus;
- d) izplatīt morāla un reliģioza satura grāmatas;
- e) ar saviem spēkiem un finansiālo atbalstu jācenšas pacelt visas lietas kristiešu žēlsirdības augstumā.

2.

Brālības Sv. Vincenta no Paulo Krakovas filiāle.

3.

Sv. Vincenta de Paulo Brālība sastāv:

- a) no aktīviem locekļiem;
  - b) korespondentiem;
  - c) kandidātiem un
  - d) godātiem locekļiem.
- a) Par aktīvo locekli var būt katrs vīriešu dzimuma katolis ne jaunāks par 18 gadiem.
- b) Brālības aktīvais loceklis, mainot savu dzīves vietu, nepārtrauc savu piederību Brālībai un pieņem korespondenta titulu.
- c) Iestāties Brālībā par kandidātiem var vīriešu dzimuma katoļi, kuri ir ne jaunāki par 18 gadiem.
- d) Par godātiem locekļiem var būt tie, kuriem ir dotības kļūt par Brālības aktīviem locekļiem, tomēr nepiedalās Brālības darbībā, viņa tikai veic pastāvīgus labdarības maksājumus Brālības mērķu sasniegšanai.

**Priestera Vincenta de Paula Krakovas filiāles Žēlsirdības Brālības Statūtu
oriģināla dokumenta kopijas tulkojums latviešu valodā**

4.

Tiem, kuri grib iestāties Brālībā ir jāierodas pie Priekšsēdētāja, tas (Priekšsēdētājs) tuvākajā sapulcē pasludinās pretendenta uzvārdu. Gadījumā, ja ne viens loceklis 8 dienu laikā neieteiks atsaukumu pret pretendentu, nākošā sapulcē paziņo par kandidāta pieņemšanu Brālībā.

5.

Parastie locekļi – aktīvie, tos pienākums regulāri, katru nedēļu, piedalīties sapulcē, pildīt žēlsirdības pienākumus (uzrādītos 1. punktā). Katru gadu korespondenti pieņem atskaiti par Brālības darbību, paliekot ar to tiešā kontaktā ar lūgšanām un žēlsirdīgo rīcību, kuru izpilda Brālībā.

Kandidātiem ir tādas pašas tiesības un pienākumi kā aktīviem locekļiem, tomēr nabagos viņi apmeklē tikai aktīvo locekļu klātbūtnē. Godātie locekļi piedalās svinīgās Brālības sapulcēs, izņemot parastās sapulces, ir tiesīgi lūgties tā kā Brālībai labdarī.

Bez tā, loekli izmanto arī grēku atlaišanu.

6.

Brālību pārvalda:

- 1) Valde
- 2) Aktīvo un kandidātu locekļu sapulce
- 3) Kopējā sapulce

7.

Brālības valde sastāv no Priekšsēdētāja, viena vai vairākiem Vice – Priekšsēdētājiem (vietniekiem), sekretāra un mantziņa.

Brālības valdes pienākumi – apspriest un analizēt galvenos mērķus un Brālības darbību, atrisināt strīdīgus jautājumus, kurus pārsūdzēšanas gadījumā izskata aktīvo un kandidātu locekļu sapulce, bet Priekšsēdētājs ar Brālības valdes palīdzību uz nenoteiktu laiku nozīmē pārējos locekļus. Valdē ar balss tiesībām tika pieņemti (pēc nepieciešamības) bibliotekārs un garderobists. Lēmuma apstiprināšana notiek ar vairākuma balsu skaitu.

**Priestera Vincenta de Paula Krakovas filiāles Žēlsirdības Brālības Statūtu
oriģināla dokumenta kopijas tulkojums latviešu valodā**

2. no 4 lapām

8.

Priekšsēdētājs vada Brālību, pieņem un izdod rīkojumus, rīko sapulces, seko Statūtu un lēmumu izpildīšanai. Vietnieks aizvieto Priekšsēdētāja to prombūtnes laikā. Sekretārs katras sapulces laikā raksta protokolu, sastāda locekļu un ubago ģimeņu sarakstu. Viņam ir jāpārzina šīs ģimenes, lai tikai pelnītie no tiem būtu apmeklēti un nodrošināti.

Mantzinis ir atbildīgs par kasi, viņš ieraksta Brālības ienākumus un patēriņus.

Bibliotekārs uztur morālā un reliģiozā satura grāmatu bibliotēku cilvēkiem, kuri atbalsta Brālību. Garderobists vāc dažādas drēbes, glabā tās un izdala attiecīgi Brālības lēmumiem.

9.

Aktīvo un kandidātu locekļu sapulce noris katru nedēļu noteiktās dienās un laikā. Tā sniedz palīdzību ubagiem, nosaka palīdzības apjomu un veidu. Sapulces laikā apspriež visus jautājumus attiecībā uz Brālības uzturēšanu un attīstību. Lai aktīvo un kandidātu locekļu sapulces laikā pieņemtu lēmumu, nepieciešams balsu vairākums no klātesošo locekļu skaita sapulcē 8 dienu laikā pēc sapulces.

10.

Kopējā sapulce notiek katru gadu 8. decembrī, pirmajā svētdienā gavēņa laikā, otrajā svētdienā pēc Lieldienām un 19. jūlijā.

Priekšsēdētājs ir tiesīgs sasaukt ārkārtējo sapulci.

Kopējā sapulce noklausās Valdes atskaiti par Brālības darbību un kapitālu, tiek atļautas dažādas diskusijas Valdes un Brālības locekļu starpā, pieņem lēmumus par izmaiņām Statūtos, Brālības likvidēšanu un kapitāla izmantošanu. Lai pieņemtu lēmumu, nepieciešams locekļu balsu vairākums sapulces laikā. Par izņēmumu uzskata Brālības likvidācijas gadījumu un kapitāla sadali. Šajā gadījumā lēmums tika pieņemts locekļu pilnā sastāvā vienbalsīgi.

11.

Brālību reprezentē Priekšsēdētājs un sekretārs. Viņi paraksta arī dažādas vēstules, dokumentus un paziņojumus, kuri nāk no Brālības.

**Priestera Vincenta de Paula Krakovas filiāles Žēlsirdības Brālības Statūtu
oriģināla dokumenta kopijas tulkojums latviešu valodā**

3. no 4 lapām

12.

Brālības kapitāls veidojas:

- a) no locekļu labdarības iemaksām nedēļas un kopējās sapulcēs;
- b) no labdarības dāvanām;
- c) no atskaitēm;
- d) no godāto locekļu dāvanām

Savus kapitālus Brālība nevar kapitalizēt.

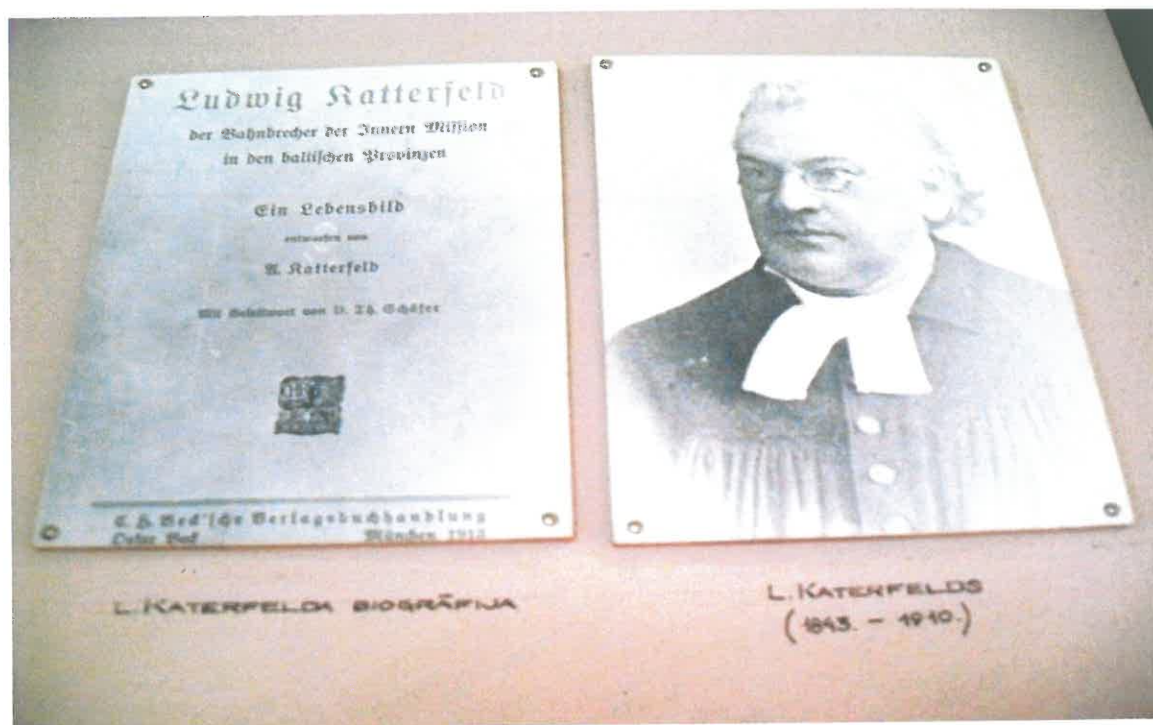
13.

Dažādas domstarpības Valdes locekļu starpā atrisina Priekšsēdētājs vai nedēļas sapulce. Domstarpības Brālības locekļu vidū atrisina nedēļas sapulce, pārsūdzēšanas kārtībā kopējā sapulcē. (Ze zborów archiwum panstwowego w Krakowie, Signatura T. sw. W 1., 37.K-40K.)

Diakonusu māsa Amalija Brunoviča (1862–1932)

**Mācītāja L. Katerfelda (1843–1910) attēls
(Jelgavas psihoneiroloģiskās slimnīcas muzejs, autores O.Odiņas foto)**

**Žēlsirdīgās māsas N. Grabarnjan portrets
(Портрет Н. В. Грабарнян, сестры милосердия, 1854.,
P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, 2046.Ffp.).**

Māsa Bašmā 1930 gads

Māsa Grava 1937 gads
Māsa Grava
Māsa Grava 1937 gads
no 1940 - 1950

Liepājas pilsētas žēlsirdīgo māsu skolas audzēknes (1930. un, 1937. gads)
(P.Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, 509. f., 4950.l.)

N p/k	Priekšmeta nosaukums (teorētiskais kurss)	Stundu skaits
1.	Anatomija un fizioloģija	40
2.	Higiēna	30
3.	Vispārējā patoloģijā un bakterioloģijā	15
4.	Vispārējā un speciālā slimu kopšanā, pirmās palīdzības sniegšanā, mūsu ētikā	50
5.	Receptūrā, farmakognozijā	8
6.	Iekšķīgās slimībās un diatētikā	25
7.	Lipīgās slimībās	10
8.	Vispārējā ķirurģijā, mācībā par ķirurģisko slimnieku kopšanu, viņu sagatavošanu uz operāciju, par aseptiku un desmurģiju pirmās palīdzības sniegšanā	35
9.	Mācībā par grūtnieču, dzemdētāju un zīdaiņu kopšanu un higiēnu	25
10.	Sieviešu slimības	10
11.	Bērnu slimības	20
12.	Ādas un veneriskās slimības	10
13.	Acu slimības	5
14.	Kakla, deguna un ausu slimībās	5
15.	Psihiatrijā un nervu slimībās	10
16.	Fizikālā terapijā, hidroterapijā, masāžā	45
17.	Rentgenoloģijā	5
18.	Preventīvā medicīnā un sociālās apgādības elementos, ekonomijā un sociālā psiholoģijā	30
19.	Bērnu psiholoģija	10
20.	Vispārējā diatētikā	20

N p/k	Priekšmeta nosaukums (teorētiskais kurss)	Stundu skaits
1.	Anatomija un fizioloģija	40
2.	Vispārējā patoloģija un bakterioloģija	15
3.	Higiēna	30
4.	Slimo kopšanas vēsture	10
5.	Māsu ētika	10
6.	Receptūra, farmakognozija	8
7.	Farmakoloģija ar toksikoloģiju u. dozioloģiju	12
8.	Iekšējās slimības un diatētika	35
9.	Lipīgās slimības	10
10.	Vispārējā un speciālā ķirurģija, pirmās palīdzības sniegšana	35
11.	Dzemdības mācība: jaundzimušais un viņa kopšana	25
12.	Sieviešu slimības	10
13.	Bērnu slimības	20
14.	Ādas un veneriskās slimības	10
15.	Acu slimības	5
16.	Kakla, deguna un ausu slimības	5
17.	Psihiatrija un nervu slimības	10
18.	Rentgenoloģijas pamatprincipi	3
19.	Preventīva medicīna	10

Teorētiskie priekšlasījumi ar praktiskiem darbiem un demonstrācijām

N p/k	Priekšmeta nosaukums	Stundu skaits
1.	Praktiskā slimu kopšana	50
2.	Desmurgija	15
3.	Fizikālā terapija, masāža	45
4.	Vispārēja diatētika	20

1. kurss

N p/k	Priekšmetu nosaukums	Stundu skaits
1.	Anatomija un fizioloģija	40
2.	Higiēna	30
3.	Praktiskā slimo kopšana Slimo kopšanas vēsture Māsu ētika	50
4.	Desmurģija	15
5.	Vispārējā ķirurģija, aseptika, antiseptika, pirmā palīdzība	35
6.	Vispārējā patoloģija un bakterioloģija	15
7.	Lipīgas slimības	10
8.	Iekšējās slimības, farmakoloģija, toksikoloģija, dozioloģija	35
9.	Fizikālā terapija, masāža, hidroterapija	45
10.	Zobu slimības	4
11.	Sarkanā Krusta ideja palīdzības darbā	4
12.	Sarkanā Krusta darbība	4
13.	Bērnu slimības	20
14.	Praktiskie darbi	

2. kurss

N p/k	Priekšmetu nosaukums	Stundu skaits
1.	Sieviešu slimības, mācība par grūtnieču, dzemdētāju un zīdaiņu kopšanu un higiēnu	35
2.	Ādas un veneriskās slimības	10
3.	Acu slimības	5
4.	Kakla, deguna un ausu slimības	5
5.	Psiholoģija un nervu slimības	10
6.	Rentgenoloģija	5
7.	Bērna psiholoģija	10
8.	Preventīva medicīna un sociālās apgādības elementu oikonomija un sociālā psiholoģija	15
9.	Pasīvā gāzu aizsardzība	13
10.	Mājturība un diatētika	25
11.	Sociālie likumi	6
12.	Par veselības kopšanas punktiem	30

13.	Praktiskie darbi	Laiks
	1. Slimnieku nodaļās	9. mēnesi
	2. Operācijas	1. mēnesis
	3. Laboratorijā	1. mēnesis
	4. Fizikālā terapijas kabinetā	1. mēnesis
	5. Ambulancē	1. mēnesis
	6. Rentgena kabinetā	1. mēnesis
	7. Aptiekā	1. mēnesis
	8. Virtuvē	2. nedēļas
		Kopā: 16. mēneši un 2 nedēļas

3. kurss

N p/k	Praktiskās nodarbības vieta	Laiks
1.	Slimnieku nodaļās	12. mēnesi
2.	Operācijas	1.mēnesis un 2 nedēļas
3.	Laboratorijā	1.mēnesis un 2 nedēļas
4.	Fizikālā terapijas kabinetā	1.mēnesis un 2 nedēļas
5.	Ambulancē	1.mēnesis un 2 nedēļas
6.	Rentgena kabinetā	1.mēnesis un 2 nedēļas
7.	Aptiekā	1.mēnesis un 2 nedēļas
8.	Virtuvē	1.mēnesis un 2 nedēļas
		Kopā: 23 mēneši

APLIECĪBA

LATVIJAS SARKANĀ KRUSTA GALVENĀ VALDE, SASKAŅĀ AR SAVU 1933 G. 16. JANUĀRA
LĒMUMU, APLIECINA, KA

Lācis Natālija

DZIMUSI 1905. g. 5. jūnijā, SEKMĪGI BEIGUSI L. S. KR. SLIMNĪCĀ, RĪGĀ, ŽĒLSIRDĪGŌ MĀSU SKOLAS PILNU KURSU AR VISIEM PRAKTISKIEM DARBIEM UN PĀRBAUDĪJUMIEM, PĒC L. S. KR. GALVENĀS VALDES APSTIPRINĀTĀS PROGRAMMAS UN, NOLIEKOT PIE KOMISIJAS GALA PĀRBAUDĪJUMUS, PIERĀDĪJUSI SEKOŠAS ZINĀŠANAS:

1. ANATOMIJA UN FIZIOLOGIJA	<i>labi secmigi</i>	13. FIZIKĀLĀ TERAPIJA UN MASEŽA	<i>labi secmigi</i>
2. HIJĒNĀ	<i>labi secmigi</i>	14. DESMURĢIJA	<i>labi secmigi</i>
3. VISPĀRĒJĀ PATOLOĢIJĀ UN BAKTERIOLOGIJĀ	<i>labi secmigi</i>	15. PREVENTĪVĀ MEDICĪNĀ	<i>labi secmigi</i>
4. VISPĀRĒJĀ KIRURĢIJĀ UN PIRMĀS PALĪDZĪBAS SNIEGŠANĀ	<i>labi secmigi</i>	16. BĒRNU PSICHOLOGIJĀ	<i>labi secmigi, nestrādātājos</i>
5. ĪZSKRĪGĀS SLIMĪBĀS, FARMAKOLOĢIJĀ UN DIJITĒTIKĀ	<i>labi secmigi</i>	17. RECEPTŪRĀ UN FARMAKOGNOZIJĀ	<i>labi secmigi</i>
6. MĀCĪBĀ PAR GRŪTNECĪ, DZEMDĒTĀJU UN ZĒDĀJU KOPŠANU UN VĪTU SLIMĪBĀM, SIEVIEŠU SLIMĪBĀS	<i>labi secmigi</i>	18. SOCIĀLĀ ADMINISTRĪCIJĀ <i>ar sev atsevi</i>	<i>labi secmigi</i>
7. BĒRNU UN LĪPĪGĀS SLIMĪBĀS	<i>labi secmigi</i>	19. PRAKTISKOS DARBOS LABORĀTORIJĀ	<i>labi secmigi</i>
8. ĀDAS UN VENERISKĀS SLIMĪBĀS	<i>labi secmigi</i>	20. VISPĀRĒJĀ DIJITĒTIKĀ	<i>labi secmigi, nestrādātājos</i>
9. ACU SLIMĪBĀS	<i>labi secmigi</i>	21.	<i>un praktiskos darbos nestrādātājos</i>
10. KAKLA, DEGUŅA UN AUSU SLIMĪBĀS	<i>labi secmigi</i>	22.	
11. NERVU SLIMĪBĀS UN PSICHIJĀTRIJĀ	<i>labi secmigi</i>	23.	
12. VISPĀRĒJĀ UN SPECĪLĀ SLIMĪ KOPŠANĀ MĀSU ĒTĪRĀ	<i>labi secmigi</i>	24.	

AR TO *Lācis Natālija* IEGUVUSI LATVIJAS SARKANĀ KRUSTA ŽĒLSIRDĪGĀS MĀSAS NOSAUKUMU AR VISĀM NOTEIKUMOS PAREDZĒTĀM TIESĪBĀM.
ŠĪ APLIECĪBA UZLĪEK ŽĒLSIRDĪGĀI MĀSAI PAR PIENAKUMU, SEKMĒT SARKANĀ KRUSTA MĒRĶUS UN PĒC LABĀKĀS APZIŅAS KĀLPOT SIRGSTOŠĀM CILVĒKĀM.

RĪGĀ, 16. JANUĀRĪ 1933 G.

№ 165

LATVIJAS SARKANĀ KRUSTA
PRIEKŠNĪEKŠ

IZOLĪTĪBAS MINISTRIJAS
PĀRSTĀVĪS

ŽĒLSIRDĪGŌ MĀSU
SKOLAS DIREKTORS

VESELĪBAS DEPARTAMENTĀ
PĀRSTĀVĪS

L. S. K. ĢENERĀLSEKRETĀRS

ARHĪVA KOPIJA

Derīga līdz 31. oktobrim 1940. g. *J. Kļavins*

Saskaņā ar Sark. Krusta žēlsirdīgo māsu registrācijas noteikumiem, šī apliecība ik gadu jāatjauno oktobra mēnesī. Neatjaunošanas gadījumā žēls. māsu dzēs no registrēto žēls. māsu saraksta.

LATVIJAS SARKANAIS KRUSTS.

Žēlsirdīgās māsas
REĢISTRĀCIJAS APLIECĪBA.

 21. oktobris 1932 g.
 № 303.

Derīga līdz 31. oktobrim 1936. g. *J. Kļavins*

Derīga līdz 31. oktobrim 1937. g. *J. Kļavins*

Hofferts, Marija
(nāvēda un vārds)

1992. g. 5. aprīlī *Ķolmuižās pag.*
(kad un kur dzimusi)

reģistrēta Latvijas Sarkanā Krustā kā žēlsirdīgā māsa. Reģ. № 303.

Derīga līdz „1” novembrim 1933. g.

L. S. Kr. Žēls. Māsu Pārvaldes priekšsēdētājs *J. Kļavins*

L. S. Kr. ģenerāļsekretārs *J. Kļavins*

Derīga līdz 31. oktobrim 1934. g. *J. Kļavins*

Derīga līdz 31. oktobrim 1935. g. *J. Kļavins*

Derīga līdz 31. oktobrim 1936. g. *J. Kļavins*

Derīga līdz 31. oktobrim 1939. g. *J. Kļavins*

Žēlsirdīgās māsas registrācijas apliecība (1932)
 (LVA, 2176.f., 2-v. apr., 88. l., 1. lpp.)

N p/k	Priekšmetu nosaukums	Stundu skaits
1.	Anatomija un fizioloģija	60
2.	Vispārējā patoloģija un bakterioloģija	25
3.	Higiēna	30
4.	Principi medicīniskās māsas darbā	6
5.	Receptūra, farmakognozija	30
6.	Farmakoloģija ar toksikoloģiju un dozioloģiju	10
7.	Iekšķīgās slimības un dietētika	50
8.	Lipīgās slimības	30
9.	Vispārējā, speciālā un operatīvā ķirurģija. Pirmās palīdzības sniegšana	40
10.	Dzemdības mācība. Jaundzimušais un viņa kopšana	30
11.	Sieviešu slimības	15
12.	Bērnu slimības	30
13.	Ādas un veneriskās slimības	15
14.	Acu slimības	6
15.	Kakla, deguna un ausu slimības	5
16.	Nervu un gara slimības	15
17.	Zobu un mutes higiēna, zobu slimības un to sekas	4
18.	Rentgenoloģijas pamatprincipi	10
19.	Preventīva medicīna	20
20.	Pasīva gaisa aizsardzība	16-18
21.	Vispārējs jēdziens par neorganisko, organisko un bioloģisko ķīmiju 30	30
22.	Krie Krievu valoda (2xned.)	160
23.	Polī Politiski - sociālistiskā audzināšana (2x ned.)	160
24.	S SPPSRS vēsture	80
25.	Latīņu valodas stundas (1 semestrī)	40

У Ш Т Р А Г И Н
 Министерство высшего и среднего
 специального образования СССР
 Москва 1972 г.

УЧЕБНЫЙ ПЛАН
среднего специального заведения
 МЕДИЦИНСКАЯ СЕСТРА

Бюджетное учреждение культуры Российской Федерации

Среднее специальное учебное заведение № 2 г. Москва

По плану № 14-145/00-145 от 14.04.72 г.

Исполнительный директор

МЕДИЦИНСКАЯ СЕСТРА

Специальность

II. Средние данные по бюджету времени (в нед.)

Семестр	Занятия	Лекции	Семинары	Лаборатории	Семестр	Занятия	Лекции	Семинары	Лаборатории	Среднее	Всего		Всего		Всего	
											Занятия	Лекции	Семинары	Лаборатории		Занятия
I	118	18	15	15	118	18	15	15	118	18	15	15	118	18	15	15
II	118	18	15	15	118	18	15	15	118	18	15	15	118	18	15	15
III	118	18	15	15	118	18	15	15	118	18	15	15	118	18	15	15
IV	118	18	15	15	118	18	15	15	118	18	15	15	118	18	15	15

I. График учебного процесса

Описание: Поурочное обучение Групповое обучение

Преподаватель: Преподаватель Заведующий кафедрой

Курс: I II III

Семестр: I II III

III. План учебного процесса

Дата по пер.	Наименование предметов	Распределение по семестрам		Всего часов	Всего часов по учебному плану	Всего часов по учебному плану	Всего часов по учебному плану	Всего часов по учебному плану	Всего часов по учебному плану	Всего часов по учебному плану	Всего часов по учебному плану	Всего часов по учебному плану
		Часы	Часы									
I	1. Дезинфекция	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
2	2. Обработка рук	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
3	3. Санитария в лечебном учреждении	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
4	4. Санитария в учебном классе	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
5	5. Математика	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
6	6. Физика	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
7	7. Химия	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
8	8. Биология	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Итого												

Vidējās speciālās izglītības mācību plāns medicīnas māsu specialitātē ar 8 klašu izglītību 1972. gadā

3. СОВЕТСКОЕ ЛИТЕРАТУРНОЕ ЦИКЛ																						
9	Демократизм		12	2																		
10	Борьба за мир		72	1																		
11	Антифашизм и фашизм	2	80	138	53																	
12	Милитаризм		4	14	20																	
13	Фашизм и его расовый вопрос	3	141	135	26																	
14	Классовый характер фашизма и его расовый вопрос	1	63	50	20																	
15	Итоги фашистского империализма	1	92	102	20																	
Итого:																						
16	Общая сумма часов		72	—	72																	
III СПЕЦИАЛЬНЫЙ ЦИКЛ																						
16	Учебный курс по биологии	2	230	190	140																	
16	Внутренние болезни с учетом их биологии и патологии развития	1	500	100	140																	
17	Хирургические болезни с учетом их биологии	1	156	72	14																	
18	Детские болезни с учетом их биологии	1	91	32	40																	
19	Анатомия и гистология с учетом их биологии	1	73	42	30																	
20	Радиология болезни с учетом их биологии и патологии развития	1																				
21	Период и патология беременности с учетом их биологии и патологии развития	1	42	42	30																	
22	Кожные и венерические болезни с учетом их биологии	1	45	18	27																	
23	Учебный курс по физиологии человека	1	27	27	27																	
24	Учебный курс по анатомии человека	1	21	—	21																	
25	Учебный курс по анатомии человека (контрастная анатомия)	1	17	22	40																	
26	Острые инфекционные заболевания	1	30	30	30																	
27	Хронические инфекционные заболевания	1	85	95	—																	
Итого:																						
		0	1263	274	710																	
IV. ФИЗИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ																						
			192	192	—																	
V. НАЧАЛЬНАЯ ВОЕННАЯ ПОДГОТОВКА																						
			139	100	36																	
Итого:																						
		29	2456	2489	957																	
VI. ФИГУЛЬГАТИВНЫЕ ПРЕДМЕТЫ:																						
1	Физическое воспитание		58	95	—																	
2	Спортивные игры		66	96	—																	
3	Учебные спортивные мероприятия с учетом их биологии и патологии развития		92	182	—																	
4	Учебные игры с учетом их биологии и патологии развития		60	60	—																	
Итого:																						
			27	27	—																	
Итого:																						
			1	1	—																	

**Vidējās speciālās izglītības mācību plāns medicīnas māsu specialitātē
ar 8 klašu izglītību 1972. gadā**

2. no 4 lapām

№	Тема	Содержание	Сроки
V. Производственная практика			
1	Общая производственная практика	1. Введение в профессию. 2. Изучение методов работы в клинике. 3. Изучение методов работы в лаборатории. 4. Изучение методов работы в аптеке. 5. Изучение методов работы в поликлинике. 6. Изучение методов работы в больнице. 7. Изучение методов работы в санатории. 8. Изучение методов работы в детском доме. 9. Изучение методов работы в школе. 10. Изучение методов работы в других учреждениях.	1-10
VII. Государственные экзамены (сдача предметов, выносимых на государственные экзамены)			
1. Общественные			
2. Внутренние (сдача с учетом за Солнчил)			
3. Хирургические (сдача с учетом за больницы)			
4. Детские (сдача с учетом за детьми)			
VIII. Перечень необходимых лабораторий, кабинетов и мастерских			
№	Наименование	Содержание	Сроки
1	Лаборатория	Лаборатория для проведения лабораторных работ.	1-10
2	Кабинет	Кабинет для проведения лекций и семинаров.	1-10
3	Мастерская	Мастерская для изготовления медицинских инструментов.	1-10
4	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских инструментов.	1-10
5	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских книг и журналов.	1-10
6	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских препаратов.	1-10
7	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских документов.	1-10
8	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских инструментов.	1-10
9	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских книг и журналов.	1-10
10	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских препаратов.	1-10
11	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских документов.	1-10
12	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских инструментов.	1-10
13	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских книг и журналов.	1-10
14	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских препаратов.	1-10
15	Кабинет	Кабинет для хранения медицинских документов.	1-10

Vidējās speciālās izglītības mācību plāns medicīnas māsu specialitātē ar 8 klašu izglītību 1972. gadā

III СПЕЦИАЛЬНЫЙ ЦИКЛ									
9	Рисование и черчение	1	75						
10	Военное обучение (участки и лекции в классе - 20 минут)	1	245	93	14				
11	Учебно-методические пособия и работы по специальности	7	543	100	19				
12	Дисциплины: Учение к. З. Конс.	3	183	66	13				
13	Английский язык, чтение к. З. Конс.	2	81	42	9				
14	Информационные работы, чтение по специальности и по специальности	2	66	36	9				
15	Первые медицинские знания в отношении здоровья и поведения молодежи (участки, 17 минут в день)	2	79	42	9				
16	Служба в Вооруженных Силах с учетом ее особенностей	2	45	18	4				
17	Учение по специальности с интерактивными учениями	2	27		3				
18	Защита в Вооруженных Силах (участки, 17 минут в день)	2	27		3				
19	Физическая подготовка и участие в спортивных мероприятиях	2	72	22	5				
20	Наглядная методика преподавания (участки)	2	63	29	8				
21	Итого цикла 4 предмета (участки, 17 минут)	3	30	30	3				
22	Итого по специальности (участки, 17 минут)	17	102	32	7				
Итого									
IV ФИЗИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ									
1	Самостоятельные занятия	3	183	56	13				
2	Средств массовой информации (участки)	114	114	114					
Итого									
IV. Факультативные предметы									
1	Самостоятельные занятия	15	202	176	518			36	36
2	Средств массовой информации (участки)	3	3	3				1	1
3	Физическая подготовка и участие в спортивных мероприятиях (участки)	3	3	3				1	1
4	Безопасность жизни, поведение в экстремных ситуациях, первая помощь (участки)	69	69	69				2	2
5	Оформление документов, ведение деловой переписки (участки)	60	60	60				7	7
6	Итого факультативных предметов (участки)	113	113	113				1	1
Итого факультативных предметов									
Итого факультативных предметов (участки)									
Итого факультативных предметов (участки)									

Vidējās speciālās izglītības mācību plāns medicīnas māsu specialitātē ar vidējo (10.–11. klases) izglītību 1972. gadā

№ п/п	Вид практики	№ п/п	Наименование лабораторий, кабинетов и мастерских
1	Лабораторная практика	1	Лаборатория
2	Индивидуальная практика	2	Кабинеты
3	Групповая практика	3	Кабинеты
4	Самостоятельная работа	4	Кабинеты
5	Совместная работа	5	Кабинеты
6	Совместная работа	6	Кабинеты
7	Совместная работа	7	Кабинеты
8	Совместная работа	8	Кабинеты
9	Совместная работа	9	Кабинеты
10	Совместная работа	10	Кабинеты
11	Совместная работа	11	Кабинеты
12	Совместная работа	12	Кабинеты
13	Совместная работа	13	Кабинеты
14	Совместная работа	14	Кабинеты
15	Совместная работа	15	Кабинеты
16	Совместная работа	16	Кабинеты
17	Совместная работа	17	Кабинеты
18	Совместная работа	18	Кабинеты
19	Совместная работа	19	Кабинеты

V. Производственная практика

VI. Государственные экзамены

(перечень предметов, включаемых на государственные экзамены)

1. Основы анатомии человека
2. Внутренние органы человека
3. Хирургические болезни человека
4. Детские болезни человека

Vidējās speciālās izglītības mācību plāns medicīnas māsu specialitātē ar vidējo (10.–11. klases) izglītību 1972. gadā

VIII. Квалификационная характеристика

Медицинская сестра должна в совершенстве овладеть всеми знаниями и умениями, необходимыми для работы в учреждении здравоохранения, а также способностями к самостоятельному обучению и развитию. Медицинская сестра должна обладать следующими характеристиками:

1. Медицинская сестра должна обладать следующими характеристиками: высокая культура, высокая квалификация, высокая квалификация в области профессиональной деятельности, высокая квалификация в области профессиональной деятельности, высокая квалификация в области профессиональной деятельности, высокая квалификация в области профессиональной деятельности.

2. Медицинская сестра должна обладать следующими характеристиками: высокая культура, высокая квалификация, высокая квалификация в области профессиональной деятельности, высокая квалификация в области профессиональной деятельности, высокая квалификация в области профессиональной деятельности, высокая квалификация в области профессиональной деятельности.

Пояснения к учебному плану

1. Учебный план по специальности «Лечебное дело» составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

2. Учебная нагрузка в учебном плане составлена с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

3. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

4. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

5. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

6. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

7. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

8. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

9. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

10. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

11. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

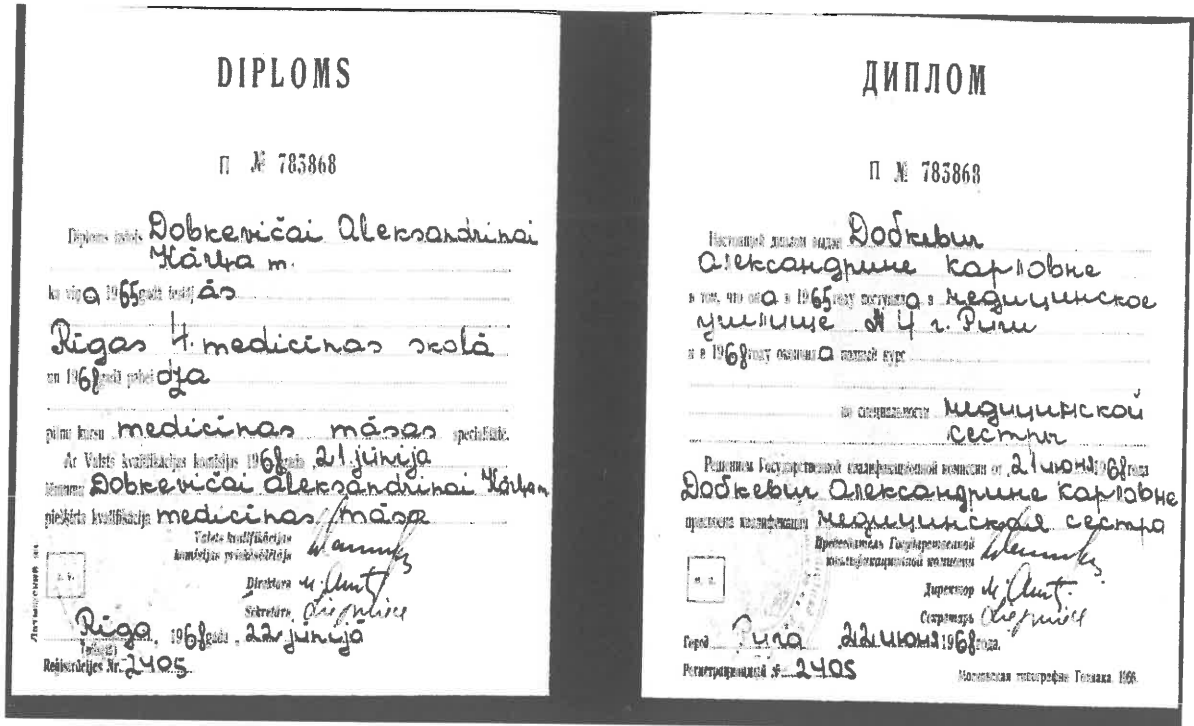
12. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

13. Учебный план составлен с учетом требований к подготовке специалистов, указанных в государственном стандарте высшего образования по специальности «Лечебное дело».

Инициалы Главного управления учебных заведений Министерства здравоохранения СССР

Ю. Ф. Исаев

Vidējas speciālās izglītības mācību plāns medicīnas māsu specialitātē
ar vidējo (10.-11. klases) izglītību 1972. gadā

Medicīnas māsu diploma kopija (1968)
 (no medicīnas māsu Gnevaševas Aleksandrīnas personiskā arhīva)

Apliecības kopija par medicīnas māsu kursu apguvi (1968)
 (no Benitas Drozdovas personiskā arhīva)

LATVIJAS PSR VESELĪBAS AIZSARDZĪBAS MINISTRIĀ
**KVALIFIKĀCIJAS CEĻŠANAS SKOLA
 DARBINIEKĀM AR VIDĒJO MEDICĪNAS
 UN FARMACEITISKO IZGLĪTĪBU**
APLIECĪBA Nr. _____

Pik. _____
uzvārds, vārds, tēva vārds

dzim. 19 ____ g. ____ m. ____ d., mājās no 19 ____ g.
 ____ m. ____ d. 19 ____ g. ____ m. ____ d.

_____ speciālistības kurss

Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministrijas Kvalifikācijas celšanas
 skolā darbiniekiem ar vidējo medicīnas un farmaceutisko izglītību.

19 ____ g. ____ m. ____ d. _____
 Pab. Nr. _____ **Skolas direktors** _____
 Pils. _____ **Kursu vadītājs** _____

Adre. uz: BPO «Csongyevaras», ad: 2023/V-31 t. r. 10.000
 Ogres līn. P. 3063 10 000 - 81

МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ ЛАТВИЙСКОЙ ССР
**УЧЕБНОЕ ПОДЪЕМНОЕ КВАЛИФИКАЦИОННОЕ
 РАБОТНИКОВ СО СРЕДНИМ МЕДИЦИНСКИМ
 И ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИМ ОБРАЗОВАНИЕМ
 УДОСТОВЕРЕНИЕ № 461**

Имя: **Требащевой А. А.**
Фамилия, имя, отчество

родилась ____ г. ____ м. ____ д. 19 ____ г.
 в ____ м. ____ д. ____ г. **UR, КОЛДА** 1981 г. по
31 февраля 1981 г. прошла(ла) учебно-специализаци-
онный курс. Успешно сдала

в Учебном Подъемном Квалификационном Работников со Средним Медицин-
 ским и Фармацевтическим Образованием Министерством здравоохранения
 Латвийской ССР.

5 января 1982 г.
 Директор училища _____
 Зам. курсами _____

Adre. uz: BPO «Csongyevaras», ad: 2023/V-31 t. r. 10.000
 Ogres līn. P. 3063 10 000 - 81

Medicīnas māsu apliecības kopija par kvalifikācijas celšanu (1981)
(no medicīnas māsu Gnevaševas Aleksandrīnas personiskā arhīva)

LATVIJAS PSR VESELĪBAS AIZSARDZĪBAS MINISTRIĀ
**KVALIFIKĀCIJAS CEĻŠANAS SKOLA
 DARBINIEKĀM AR VIDĒJO MEDICĪNAS
 UN FARMACEITISKO IZGLĪTĪBU**
APLIECĪBA Nr. K-4622

Pik. **Gnevaševa A. A.**
uzvārds, vārds, tēva vārds

dzim. 19 **47** g. **30** m. **1926**, mājās no 19 **47** g.
11 m. **20** d. 19 **47** g. **1** d. **1926**

vecāko medicīnāšu māsu
speciālistības kurss

Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministrijas Kvalifikācijas celšanas
 skolā darbiniekiem ar vidējo medicīnas un farmaceutisko izglītību.

19 **82** g. **1** d. **1982**
 Pab. Nr. _____ **Skolas direktors** _____
 Pils. _____ **Kursu vadītājs** _____

Adre. uz: BPO «Csongyevaras», ad: 2023/V-31 t. r. 10.000
 Ogres līn. P. 3063 10 000 - 81

МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ ЛАТВИЙСКОЙ ССР
**УЧЕБНОЕ ПОДЪЕМНОЕ КВАЛИФИКАЦИОННОЕ
 РАБОТНИКОВ СО СРЕДНИМ МЕДИЦИНСКИМ
 И ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИМ ОБРАЗОВАНИЕМ
 УДОСТОВЕРЕНИЕ № K-4622**

Имя: **Gnevaševa A. A.**
Фамилия, имя, отчество

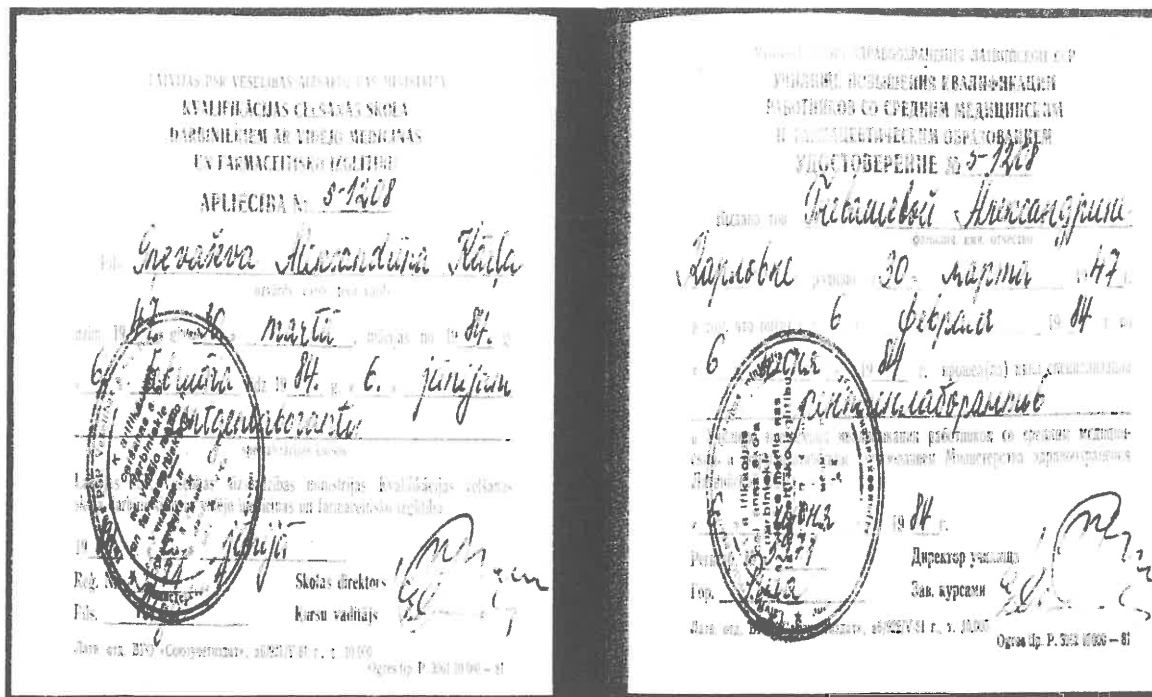
родилась ____ г. ____ м. ____ д. 19 ____ г.
 в ____ м. ____ д. ____ г. **UR, КОЛДА** 1982 г. по
11 февраля 1982 г. прошла(ла) учебно-специализаци-
онный курс. Успешно сдала

в Учебном Подъемном Квалификационном Работников со Средним Медицин-
 ским и Фармацевтическим Образованием Министерством здравоохранения
 Латвийской ССР.

1 января 1982 г.
 Директор училища _____
 Зам. курсами _____

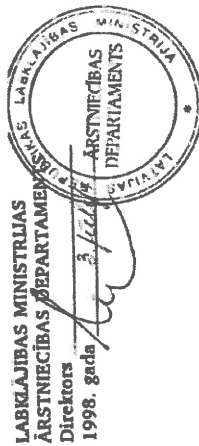
Adre. uz: BPO «Csongyevaras», ad: 2023/V-31 t. r. 10.000
 Ogres līn. P. 3063 10 000 - 81

Vecāko medicīnāšu apliecības kopija kvalifikācijas celšanā (1983)
(no medicīnāšu māsu Gnevaševas Aleksandrīnas personiskā arhīva)

Medicīnas māsu kvalifikācijas celšanas apliecības kopija (1984)
 (no medicīnas māsas Gnevaševas Aleksandrīnas personiskā arhīva)

MEDICĪNAS PROFESIJU
IZGLĪTĪBAS CENTRS
Direktore *Blā. Čapāle*
1998. gada *20. jūlijs*

Daugavpils medicīnas skola

MĀCĪBU PLĀNS.
1998./1999. m.-g.

Speciālista kvalifikācija : MEDICĪNAS MĀSA
Mācību ilgums : 2 gadi 10 mēn.
Iepriekšējā izglītība : vidusskola

MĀCĪBU PROCESSA GRAFIKS NEDEĻĀS.

	Teorija		Prakse		Eksāmeni		VVEMK	Brīvlaiks	Kopā
	R.sem	P.sem	R.sem.	P.sem.	R.sem	P.sem.			
I kurss	16	23	-	-	-	3 n.		2+8	52
II kurss	16	23	-	-	-	3 n.		2+8	52
III kurss	14	12	-	8 n.	2 n.	2 n.	3 n.	2	43
Kopā	46	58	8n.		2	8			
	104				10		3	12	147

**Daugavpils medicīnas skolas medicīnas māsu mācību plāns
1998./1999. mācību gadā**

N.p.k.	Mācību priekšmeti un kursi	Pārbaudījumi: to sadalījums pār kursu		Kopā	Teorija	Prakse	stundas par prakti	I kurss			II kurss			III kurss				
		1. sem. 16 ned.	2. sem. 23 ned.					3. sem. 18 ned.	4. sem. 23 ned.	5. sem. 14 ned.	6. sem. 12 ned.	1. sem. 16 ned.	2. sem. 23 ned.	3. sem. 18 ned.	4. sem. 23 ned.	5. sem. 14 ned.	6. sem. 12 ned.	
I	HUMANITĀRAIS BLOKS																	
I.1.	<i>Pacientu aprūpes filozofija.</i>	6		(215)	(215)				(32)	(27)	(56)	(56)	(20)	(22)				
I.a.	Facientu aprūpes filozofija	2	3	59	59			32	27									
I.b.	Saskarsme		3	58	58					58								
I.c.	Māsu ētika		5	20	20								20					
I.d.	Psiholoģija		4	56	56						56							
I.e.	Tanaloģijas pamati		6	141	14									14				14/-
II.	Socioloģija		6	8	8									8				8/-
I.2.	Tiesības		6	16	16									16				16/-
I.3.	Pedagoģija		5	20	20									20				20/-
I.4.	Svešvaloda	6	2.4	224		224	10-15	224	48	48	32	46	28	24				
	<i>Kopā.</i>			475	251	274		224	-148	-146	-152	-146	128	-124				
								224	80	73	90	102	68	62				
								32/48	27/46	58/32	56/46	40/28	38/24					
II	SPECIALITĀTI																	
II.1.	NODROŠINOŠAIS BLOKS																	
II.1	Laiņu valoda		2	76	76				32	44								
II.2	Anatomija u fizioloģija	6	2	256	168	88	8-10	175	140	116								
II.3	Farmakoloģija	5	2.5	190	130	60	8-10	120	96/44	72/44								
II.4	Mikrobioloģija un epidemioloģija		1	52	40	12	8-10	24	92	98								
II.5	Hiģiēna		1	56	40	16	8-10	32	64/28	66/32								
II.6	Vispārējā bioloģija un ģenētika		1	60	48	12	8-10	24	52	40/12								
II.7	Ivaccināciju nodrošinājums		2	96	28	68	8-10	136	56	40/16								
									60	48/16								
									93	28/88								

**Daugavpils medicīnas skolas medicīnas māsu mācību plāns
1998./1999. mācību gadā**

12. KATASTROFU MEDICĪNA - 6.sem., 1 audz.-15 min., komisija - 2 cilvēki. Kopā -15 st.
 13. APRŪPES PROCESS PACIENTIEM AR AKŪTIEM UN HRONISKIEM VESELĪBAS TRAUCĒJUMIEM
 - 6.sem., 1 audz.-25 min., komisija - 4 cilvēki. Kopā -62 st.

5. Ieskaites :

stundu skaits uz gripu - 2 st., kopējais ieskaiteņu skaits - 36, kopējais stundu skaits ieskaiteņiem - 72 st.

6. Kvalifikācijas raksturojums - sk. pielik.

7. Programmas nodrošinājums :

KABINETI :

1.	Anatomijas kabinets
2.	Somatisko slimību kab.
3.	Farmakoloģijas kab.
4.	Rehabilitācijas kab.
5.	Tehniko aprīkojumu kab.
6.	Kirurģijas kab.

LABORATORIJAS :

1.	Proced. tehnik. un stand. - 2 labor.
2.	Anatomijas labor.

Daugavpils medicīnas skolas medicīnas māsu mācību plāns
 1998./1999. mācību gadā

LATVIJAS REPUBLIKAS
SABIEDRĪBAS MINISTRIJAS VESELĪBAS DEPARTAMENTA
MEDICĪNAS PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS CENTRS

APLIECĪBA Nr. S-9866

Izdots diviņai Kivliņai
vārdā, uzdevā

Dzimis 1964. g. 2. novembrī

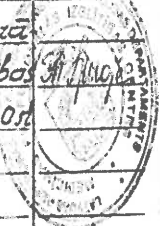
Reg. Nr. 22616

Dat. 1997. g. 27. februārī

Pils. Rīgā

S. Kļaviņa

Datums	Kursa reg. Nr.	Specializācijas vai kvalifikācijas kursa nosaukums	Kursu vadītāja paraksts, zīmogs
18.09.95	S-9866	šifrs: 1.10-97; Specializācija	
27.02.97.		cijas kurss Sabiedrības veselības māsām - 420 st.	

**Apliecības kopija par specializācijas kursa apguvi
Sabiedrības veselības māsām (1997)
(no medicīnas māsas Līvijas Kivliņas personiskā arhīva)**